

צורת הלחימה העתידית הגנה לאומית אזרחית

ג'ין שארפ

בסיועו של ברוס ג'נקינס

**המכון הישראלי למחקרים צבאיים
זכרון יעקב**

*Civilian-Based Defense
a Post-Military weapons system
Gene Sharp
With the assistance of Bruce Jenkins*

תרגום מאנגלית: עינת ספנסר-פאר

ערק: רואנן גל

ערכה והביהה לדפוס: עליזה ציגלר

עיצוב עטיפה: גיזה אשד

סדר-צילום ועימוד ממוחשב: רם — שירותי הוצאה לאור

לוחות והדפסה: דפוס חידקל בע"מ, תל-אביב

מסת"ב 6-003-419 ISBN 965-419-003

דאנאקוֹד 800-22

© כל הזכויות שמורות למחבר ולמכון הישראלי למחקרים צבאיים
Printed in Israel, 1993

הקדמה

המושג המופיע בכוורת ספר זה — *הגנה לאומית אזרחית* — הוא מושג חדש, ללא היסטוריה אקדמית או התחבות לשונית. החלבונו ארוכות בניסיונותו למצואו. תרגום נאות למושג המקורי אותוطبع פרופ' גין שארפ — *Civil-Based Defence*. "הגנה המבוססת על אזרחים"? "התגוננות אזרחית"? "מיגנת אזרחים"? הקוויא שיצלול אל נבכי הספר זהה לכך שאין מדובר בהחדרונות מאולתרת של אזרחים בלבדים, גם לא במערכות הגנת הארץ נוטש הג"א ("התגוננות אזרחית"!), ואף לא בלחימת פרטיזנים או אנשי מיליציה בשעת מלחמת אזרחים. מדובר בישומן של טכניקות משוכללות של מאבק לא-אלים למטרות של הגנה מפני תוקף זו, או התקוממות לאומית נגד שלטון עזין ומדכא. המושג העברי שnochbar לבסוף — *הגנה לאומית-אזרחית* — מבקש, אכן, לבטא את כל המרכיבים הללו: וזה מאמץ לאומי של הגנה על מולדת, לאום או טריטוריה; אך זו הפעם מאבק שאין בו כוחות מזוינים ולא *גיוסות-צבא*, אלא הוא מושחת ככלו על האוכלוסייה האזרחית.

מחבר הספר, פרופ' גין שארפ, ממון אלברט איינשטיין בקיימברידג', הוא אכן "מציאו" של המושג. מושג קודם שבע פרופ' שארפ — מאבק בלתי-אלימות (*Non-Violent Struggle*) — נמצא לאחר זמן בלתי ראי בעניינו, אם משומע שעשויה להתפרש ממנו של משזו לא-עצמה, כמעט פציפיסטי; ואם בשל העימותים הכרוכים בשאלת מי תמי מאבק הוא בלתי-אלים. פרופ' גין שארפ אינו פציפיסט — לפחות לא במובן המקובל של המלה; הוא גם אינו עוסקת בדקדוקי פרשנות מילוליים. בעניינו, הגנה לאומית-אזרחית היא מאבק בעל עצמה רבה, טכניקות מורכבות ומתחמות ברמה הטקנית והאסטרטגית, ונחישות, מחייבות ודבקות במטרה.

וכן, בראיה כזו — חלקיו האחרים של הספר אינם נראהם כרמזים בדינמיים לשודה הקרב העתידי, כי אם כמרשם בדוק של סוגיו המאבקים הצפויים לנו בדורות הקרובים.

ARIOUEI השנים האחרונות ממחישים, יותר מכל, את תקופתה של האסטרטגיה המוצגת בספר זה. עוד לא היה עשור בהיסטוריה האנושית שבו התחוללו שינויים פוליטיים כהבולטים — התפזרות גושים ומדינות, היוזמות מדיניות חדשות, השתחררות מעול זרים — בשכיחות ובתדירות כה גבוהה, וכל זאת

תוך תהליכי לא-צבאיים: התקוממוויות של אזרחים, התעוורויות מגעוות לאומיות והפנה של הגנה לאומית-ازורית. ההליכים הללו לא פסחו גם על המזורה החקלאן. למרבה האירוניה, במציאות הנוכחית (1993) של הקונפליקט הישראלי-פלסטיני, מושג ההגנה הלאומית-אזורית כפי שמצוג אותו שARP משך כמעט במדויק את הצד הפלסטיני. השימוש של AI-SHITUF בעולה מסיבי עם מר' אורה, תוך שימוש בעולות שברוכן לא היו מזינות (ובוודאי לא נשענו על גישות וצבאות) – הופכים את האינטיפדה לעוד דוגמא ב글ריות הדוגמאות שבמביא המחבר להתקוממוויות אזרחיות. גם מצד התוצאות וההישגים האינטיפדה את ההליכים המתוירים בספר זה: ההגבשות היישות הפלשינית, הרכבת (ולו החקלאית) בכוחות למדינה, חילתן של שיחות שלום עם חכרי משלחת פלשינית רשמית, השינויים ברעת הקהלה בארץ ובעולם – את כל אלו השיגו הפלשינאים דזוקא באמצעות מאבקם האזרחי-ביבסוני. ואילו בניסיון אחד להתנגדות צבאית-מזונית במהלך מלחת לבנון – הם לא השיגו ولو מעט מכך.

קריאה בספר זה חוותת ומaira מאפיינים שונים של מאבק לאומי-אזורני, מרכיבים ומחלכים המייחדים אותו, וכן דוגמאות ותקדים לזרות מאבק מעין זו. גישתו של הספר אינה היסטורית דזוקא, גם לא צבאית-אסטרטגית ולא לא מתבצעת בסוגנון כתבי מדע המדינה. הספר הוא שילוב של כל הגישות הללו, יחד עם ראייה פסיכולוגית עמוקה העמיקה המציביעה על מקורות העוצמה ופוטנציאל האפקט שיש לצורת לחימה עתידית זו. ואכן, ה"גilioy" המוחדר בספר זה הוא שלאוכסית האזרחים בחברה – כל חברה, נגרואה – יש משאבי כוח ועוצמה אזריים ("יכולת בלתי-צפויה", מכנה אותה שARP) שאינם חייבים להיות מתחורגים דזוקא לבעא מאורגן או למערכת ביטחון מסוכלת, אלא הם יכולים להיות מתחורגים לתנגדות-מחאה, הגנה או התנגדות אדירה שכוחה להפל מושטים ולהדרוף תוקפים. יתר על כן: כוח התנגדות אזרחי כזה כמעט שאין אפשרות לדכאו או לחשלו. יותר מאשר עוצבות סדירות וגיסות משורינים, הניטנים לשמדה, כוח ההתנגדות האזרחי הוא כמעט בלתי נדלה. אדרבא, הוא אפילו בנייתו ומתחזק מול דיכוי נוסף, פגיעות וחילום.

במציאות הישראלית הנוכחית יש ב"גilioy" זה גם חווית קשה לגבי מגבלות יחולתנו הצבאית לדכא את ההתקומות האזרחיות הפלשיניות; בתקiley ה"גilioy" צצו הפליטי" המתאר אפשרות של היפוך היוצרות בין כוח הדיכוי הצבאי, עם כל עוצמתו, לבין כוח ההתנגדות האזרחיות, הבלתי מזונית – יש גם ממשום אורה;

ואולי טמונה כאן גם הבטחה אופטימית זהירה לגבי אפשרות פתרונו של הסכסוך ללא אומה שפיכות-דם נוראית שייענה ההיסטוריה במלחמות הקונוניציונליות – ממלחמות העולם הראשונה והשנייה, דרך מלחמות קוריאה ווייטנאם ועד למלחמת המפרץ الأخيرة.

יתכן כי העבודה שאין בספר זה ולא פרק אחד העוסק בתగובתו המשוערת של הצד השני – השליט, המדכא – מעוררת תהום מסוכם, במיוון אצל הקורא הישראלי: כיצד ינ Hag ואילו צעדים ינקוט כלפי ביוטוי ההגנה הלאומית-ארוחית, או אל מול צורת התקומות הלא-מוסינית של הצד הנשלט? אפשר היה להшиб, תשובה מתחמקת, שהאינו עניינו של הספר הזה. אפשר גם לקרוא בין השורות את עמדתו של המחבר, שבעצם, ידיו של הגורם השולט, או המדכא, הן כובלות למדי אל מול סוג כזה של התקומות. ואולי דוקא בכך שהוא עיקר חשיבותה של עבודה מקיפה זו.

ראובן גל
צורך יעקב
אפריל 1993

מעורבותו של המכון הישראלי למחקרים צבאיים בתרגומו לעברית וכhabato לדפוס של ספר זה נובעת מקשרי מחקר ועיוון ממושכים הקיימים בין המכון הישראלי בוכרון יעקב ומכוון אלברט איינשטיין שבבוסטון, ארדה"ב. ואולם נסף על כך מצטרף ספר זה לסדרה מגוונת של פעילות מחקר, עיון ופרסום שמבצע המכון מאז פרוץ האינתיפאדה בדצמבר 1987. הקורא מוזמן לעיין בספר נסף – *המלחמה השכעית* (עורך ראובן גל, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1990) – שניתח והציג השפעות אפריזיות שונות של האינתיפאדה על החברה בישראל.

תוכן העניינים

	הקדמה
7	פתח דבר
10	פרק ראשון
12	הגנה ללא מלחמה ?
15	הצורך בהתוגוננות
19	הגנה לאומית אודחית
24	דוגמאות היסטוריות
	מאבקים מאולתרים נגד הפיקות
	מאבקים מאולתרים נגד התקפות צבאיות
	בסיס לפיתוח שיטתי
	העדות
27	פרק שני
29	ニיצול מקורות העוצמה
30	יכולת בלתי צפיה
32	שליטים משועבדים
33	זיהוי מקורות העוצמה
36	תלות בנשלטים
37	לא די בדיכוי
38	אפשרות קיומה של התנגדות קיבוצית
39	מה דרוש כדי לישם תובנה זו ?
40	הבסיס המבני לשיליטה של האוכלוסייה
	ביססה המבני של החירות
	הגנה ומקורותיה החברתיים
	העדות
43	פרק שלישי
46	הפעלת העוצמה
55	מערכת הנשק של מאבק בלתי-אלים
	שיטות שונות של פעולה בלתי-אלימות
	הפעלת העוצמה

	חשיבותה של האסטרטגיה
58	חשיבותם של מוקדי העוצמה
59	חשיבות העומדות בפני הייעוב
60	דיכוי
62	חשיבותה של המשמעת במאבק כלתי-אלים
63	גייגצ'ו פוליטי
66	ארבעה מנוגנוני שניי
68	גורמים המסייעים על כפיה והחפורות
73	הסתה מקורית העוצמה
74	כישלון או הצלחה?
79	שינויים בקבוצת המאבק הבלתי-אלים
83	אפיקו נגד שלטון רודני
84	העדות
	פרק רביעי
	הגנה לאומית אזרחית
91	פתחה של מדיניות הגנה חדשה
92	תקנון למטרות החופשיות או דצחים
94	מהם שיקולי התחזקים בנוגע לעדיס וטיכוי ההצלחה?
95	כושר ההרומעה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית
97	כושר הלחימה במדיניות הגנה לאומית אזרחית
99	שמעה על לגיטimitות וממשל עצמי
101	בחירת אסטרטגיות למטרות הגנה
104	התנגדות לאלימונו של חוקפן
107	האסטרטגיה של תקשורת ואזהרה
110	האסטרטגיה של "מלחמה בזק בלתי-אלימה"
111	אסטרטגיות למתוך המאבק ההגנתי
113	אי-שיתף פעולה מוחלט
115	התנגדות סלקטיבית
119	תמכה בinalgומית במדיניות הגנה לאומית אזרחית
121	הצלחה וכישלון
	העדות

פרק חמישי

לקראת התהמשות אזרחית

- 128 הקשור שבין מאבק בלתי-אלים מואלטו להגנה לאומית אזרחית
129 מניעים להפעלה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית
האם כדי לאפשר מדיניות הגנה לאומית אזרחית צרכים להתחולל
130 שינויים יסודיים?
135 הצורך בתמיכה ורבה
137 מהליך ההתהמשות האזרחית
152 על מדיניות הגנה לאומית אזרחית ומערכות-העל
154 התעללת הפטוניציאלית במדיניות הגנה לאומית-אזרחית
159 היבטים נוספים של מדיניות הגנה לאומית אזרחית
164 הערוות
נספח

פתח-דבר

הספר צוות הלחימה העתידית – הגנה לאומית אזרחית הוא למעשה מעשה מבוא למדיניות הגנה אזרחית בלב-אלימה, הנמצאת בשלבי התפתחותה. שלא כמדיניות צבאיות הנשענות על נשק מזוין, מדיניות זו נשענת על העוצמה הטמונה בחברה, לצורכי הגנה והרחבה מפני נסיבות להפלת השלטון מבית ותקופות מבחן. הנשק שעובד לרשותה הוא נשק פסיכולוגי, חברתי, כלכלי, ופוליטי. נשק זה מופעל הן על ידי החברה והן על ידי מוסדותיה.

הספר מעלה שתי טענות מרכזיות: האחת, ניתן לפתח מדיניות הגנה לאומית אזרחית נגד הפיקות מבית ותוכנות מבחן; והשנייה, ניתן למנוע את עלייתם של מושטרים רודניים ואת הפלתם של מושטרים קיימים על ידי ניצול העוצמה הרובה הטמונה במאבק הבלתי-אלים. הדרך למנוע מהכחות התקופים לשלווט בצורה עיליה באוכלוסייה, למנוע מהם להשיג את יעדיהם, ולפוגע באמונותם של הפקידים המשלחות וכוחות הצבא, היא באמצעות הפעלת איד-שיתוף פוליה מסיבי.

הגנה לאומית אזרחית צריכה להיות יעד למחקר, לבדיקה, ולהערכה ציבורית ומשתנית. כיוון מדיניות זו מיושמת בחלוקת במדינות אחוריות כחלק מדיניות הגנה הכוללת שלן.

מטרתי בכתיבת הספר היא לעודד מышבנה בקרב אלה בציבור הרחב המהפרשים פתרונות לביעות הגנה שלנו. כמו כן הספר מציג מירע חדש, תפיסות ואופציות חדשות שראויות לבחינותם של מומחים לניתוח דרכי הגנה, מומחים בנושא ביטחון, פקידי ממשל, קציני צבא, אסטרטגים של מאבקים בלב-אלים, אנשי אקדמיה, סטודנטים, וחברי ארגונים התנדבותיים שיקבלו על עצמן תפקידים מרכזיים ביישום הגנה לאומית אזרחית.

בניגוד לספרי הקודם, *Making Europe Unconquerable*, ספר זה מתמקד בבעיות ביטחון וחברות שבهنן עשויה לעמוד מדיניות רבות, ולאו דווקא אלה השiocות לאזרו מסוים. לכן, אם נזהה מנקודת הנחה שקיים שפה כליה בעולם לדמוקרטיה ועצמות, הצגת מדיניות זו תהיה בעלת עניין רב למדינות רבות. מן הראי שכל המדינות, יהיה מעמדן הכלכלי או הכלכלי אשר יהיה, יתעמקו באפשרות של מתקפה מבחוץ או של ניסיון להפלת השלטון מבפנים. אלה הבעיות שבهنן דן הספר. הספר יאפשר לכל עמי העולם להעיר את מידת הROLONGTON של מדיניות הגנה לאומית אזרחית לעוניים, תוך כדי התחשבות בהבדלים הקיימים במסורת, בעיות הביטחון, והאופציות הצבאיות העומדות בפניהם.

הרעיון לכחיבת הספר הוא פרי יוזמו של סנפורד תאצ'ר, מההוצאה לאור של אוניברסיטת פרינסטון. עידוזו, הצעותיו, הערות הביקורת שלו, תמיינתו וסבלנותו, סייעו רבות להביא את הספר לסיומו. מאו עזיבתו של מר תאצ'ר, ליוותה את כתוב היד בשלבי העריכה האחרונים הגברת ג'יל אולמן, עורכת כתבי מדעי החברה, וצ'רלס אולט, מן ההוצאה לאור, הציע הצעות מצוינות בתחום העריכה.

במשך שנה זו זכייתי לשיער מעולה מצדו של ברוס ג'נקינס בהכנות הספר. המחקר שערך, הביקורת וההצעות החשובות, כמו גם כישורי בדרכיה, תרמו לאין ערוך לאיכותו של הספר.

אני מודה למכוון אלברט איינשטיין, לוחמים ולצוטה המכון, על שאיפשרו את כתיבתו של הספר. הגדלת הסיעוע לארגונים מסווגו של המכון אפשר עיריכת מחקרים נוספים על הפטונצייאל הטמון במאבק בalthי-אלים כחליף לשימוש באלים נגד תוקפנות, רודנות, רצח-עם ודיכוי.

בשנות השמונים היינו עדים להתחפשות חסורת תקדים של מאבק בalthי-אלים ברוחבי העולם. מטלין ועד שכם, מרגנון ועד סנטיאגו, מפרטורייה ועד פראג, מביגין ועד ברלין, אנסים בכל רחבי העולם מפעלים מאבקים בalthי-אלים כדי למש את נזותם להורות, עצמאות וצדק. כל הדורשicut כדי להבין את הטכניקה טוב יותר ולהגדיל את יעילותה הוא מחקר אקדמי, הערכות נוחשות, וניתוחים אסטרטגיים מתקדמים. ספר זה הוא רק אחד מנги רבים שצרכיהם להיכתב על טיבו של המאבק הalthי-אלים, הטעיות שבו והפטונצייאל הטמון בו. כל אלה ישינו להעירך מה יהיה מקומו של המאבק הalthי-אלים ושל מדיניות הגנה לאומי אזרחית בהתחmodות ובמבחן תשובה נאותה לתופעות כגון רודנות, רצח-עם, דיכוי ומלחמה.

ג'ין שארפ

Gene Sharp

מכון אלברט איינשטיין

10 בינואר 1990

Albert Einstein Institution
1430 Massachusetts avenue
Cambridge, Massachusetts 02138

10 January 1990

פרק ראשון

הגנה ללא מלחמה?

הצורך בהtagוננות

ניתן לקבוע בודדות שני דברים לגבי עתיד הפוליטיקה והיחסים הבינלאומיים: האחד, שעימוחים הם בלתי נמנעים, והשני, שתמיד יהיה צורך באמצעותו של הגנה. ייעלים כדי להתמודד עם נסיבות הפלת השלטון ועם מעשי תוקפנות מחוץ. כל הקהילויות הפוליטיות אשר חבירין אינם מעוניינים להיות קורבנות של התקפות מסווג זה, זוקות, בין היתר, למדיניות ביטחון ולמערכת נשך כלשהי כדי לעמוד מולן. אותה מדיניות ואומה מערכת נשך צריכה להשיג שתי מטרות: הרתעה והגנה.

ראשית, מערכת הנשך צריכה להיות חזקה ומוכנה דיה, כדי שיכולה הרתעה מפנים נסיבות פנימיים להפלת השלטון ומעשי תוקפנות חיצוניים גבואה. מטרת ההרתעה היא להשפיע על תוקפים פוטנציאליים שלא לתקוף, מכיוון שבסתופו של דבר ייאלצו לשלם מחיר יקר מאוד ואף יכשלו בניסיון להשיג את יעדייהם. הרתעה היא מרכיב מרכזי בטהlichkeit הרובה יותר רחב — תהlixir מניעה: להניא תוקפים פוטנציאליים מכונתם לתקוף, כתוצאה מכל אחד מבין מספר נימוקים אפשריים, וביניהם: טיעון רציונלי, פניה מוסרית, הסחה, מדיניות של הימנעות מפרובוקציה וכן גם הרתעה.

יחד עם זאת, קיימת בעיה. אפשר שהשכנוע לא יצליח, ואין שום ערכוה לכך שההורתעה אכן תרтиיע. מכאן שחוצאות כשלונה של הרותעה והשימוש בכך הנבחר צריכים לאפשר למשתמשים בהם יכולת הישרדות והתחמושות.

שנית, והיה זהה הורותעה נכשלה, על מערכת הנשק הקיימת להיות מסוגלת להגן ביעילות על החברה. המושג הגנה צריך להיות נאמן למשמעותו המילולית שפירושה הגנה, המשך החיים והדייף הסכנה. תפקדים של אמצעי ההגנה הוא להביא את התתקפה לסומה, אך יחד עם זאת לא להשמיד את החברה שעלייה הם מגינים. יכולות ההגנה צריכה לגבור לתוכפים לחודול ולסגת, או להביסם ולהזיר על נסائم את השלום, הריבונות, והמערכת החוקית הנבחרת, שהיו קיימים בחברה קודם לכן.

הדרעה הרווחת בקרב אנשים וממשלות הייתה כי האמצעי הבלתי להרחתעת תוקפנות זורה ולהגנה מפניה הוא כוח צבאי. הדעות חלוקות באשר להסתמך של גישות צבאיות להשגת מטרות אלה ובאשר לחומרת הביעות שהן גורמות. בקוטב אחד קיימת הדרעה שהאפשרות המציאות היחידה להתגבר על סכנה בינלאומי היא באמצעות צבאים חזקים. לפי דעה זו, החלשות של אמצעים אלו, או גורע מהה, חיסולם, יהיה מעשה חסר אחריות הן מבחינה פוליטית והן מבחינה מוסרית. בקצה השני של הרץ קיימת הגישה הפסיכיסטית, האומרת שהמלחמה כשלעצמה גורואה יותר מכל עול פוליטי אחר, ועל כן יהידים וחברות צדיקים להתנגד לה מכל יכול ולטобр להשתתף בכל פעולה צבאית וכובנותם לקראהה. בין שתי הדעות הקיצונית הלו קיימות גישות שונות וצירופים שונים של דעתות.

ספר זה אינו עוסק באף אחת מהגישות הללו, וההערכה על הצדויות והרלוונטיות של הנitionה כאן לא קשורה ברדუות אישיות כלשהן על ההסתמה היחסית של מדיניות צבאית זו או אחרת, או באמצעות אישיות לגביה "מלחמות צודקות" או "פציפיזם". אכן, שתי הגישות הקיצונית הלו אינן מתחייבות ואני מושלמה ביום הן מבחינה פוליטית והן מבחינה מוסרית. הנקודה החשובה היא שכיוון לא יימצא איש שיטען שאמצעים צבאיים הם מושלמים, או שיכחיש את העובדה שאמצעים צבאיים כרוכים בבעיות וככונות חמורות. יתרה מזאת, לא יימצא אדם שיטען שאמצעים צבאיים מצלחים תמיד בהשגת יעדים. מלבד יצירת חרוכן מסיבי, קיימת תמיד האפשרות לנחול מפללה.

נוכח ההרס העצום הטמון בטכנולוגיה הצבאית החדשיה עורר מגון רחב של תוצאות והוצאות לזרכים חולפיות. אחדות מהן מנעו ולהגביל התקפות ורסות וכמו כן לספק הגנה כפי שהגדנו אותה כאן.

את התגוכות הייתה הצעה לארגן מחדש את מבנה הכוחות הצבאים בהתאם להפיישה הגנתית מפורשת. הצעה זו נקראה לסייען בשמות "הגנה לצורך הגנה", "הגנה לא התקפית", "הגנה לא מתגרה". גישה זו פותחה בארץ מערב אירופה ויש בה נקודות דמיון חשובות למידיות ההגנה ארוכת הימים של שוודין. לפי מדיניות זו, תכנון מערכות הנשק והתקנון האסטרטגי אחד, מכונים לשימוש הגנתי בלבד ולא הכוונה ולא יכולת להתפתח-נגד צבאות נגד חוקניים אפשריים. תומכי הגישה זו — אשר לה מספר גירסאות — העיזו שהכוחות הצבאים יהיו מוחשיים בכלי נשק פחות הרסניים, בacellular המוגבלים ביכולת הגניות וdotwo, וכacellular הם יידיו בלתי כשרים למטרות התקפה. למשל, העודפת לכלי נשק נגד טנקים על הטנקים עצם, או מטוסי קרב קצרי-טווח על מפציצים או טילים ארכיטוטו. ישנו אף פרשנים שהציגו לאמן אך ורק אסטרטגייה הגנה לשם שימוש באמצעי לחימה אלה, ללא תוכניות חלופיות והכוונות למתתקפה, או אפילו התקפות מנע. הטענה היא כי כוחות אשר עירוכים בצורה הגנתית יקטינו את האיום כפי שהוא נתפס על ידי מדינות אחרות, ואת הסבירות להתקפה מקדימה. במדיניות אחוריות, מערב גרמניה למשל, זכו רעיונות אלה למידה מסוימת של פתיחות. הם נבדקים בצורה שולחנית ובקרותית כדיnej מושיע להרעתה והגנה לא צורך בכלי נשק להשמדה המונית.

אין זה המקום להרחיב את הביקורת על "הגנה לצורך הגנה", אולם מן הראוי היה להזכיר שגינה זו מעוררת מספר בעיות חמורות. ראשית, עדין קיימת אפשרות שתהיה הידורדות למצב של מלחמה: מבחינותם של התוקפים, אם יתברר כי אמצעי ההגנה הצבאים המוגבלים יחו ממושל רציני להצלחת המתתקפה, הם עשויים להגדיל את עצמת הרטב במהלך המתתקפה. מבחינותם של המתוגנים, אם יסתבר שאמצעי ההגנה הצבאים שלהם אינם מתאימים, ויש ברשותם נשק הרסני יותר (או שיש להם היכולת לפתוח מהירה או לרכוש נשק מסווג זה) יופעל עליהם לחץ להשתמש בו.

שנייה, דרכי הפעולה של "הגנה לצורך הגנה" הן ערובה כמעט מושלמת למספר רב של נפגעים בקרב האוכלוסייה האזרחית. עימות צבאי לפחות החזית המסורתית, עם מספר גדול של יחידות קטנות המפוזרות ברוחבי המדינה, הוא הזמנה למספר רב של נפגעים. (ה策עה להקטין את הסכנה על ידי הכרזה על אזורים עירוניים כ"ערים פתוחות", שלא יהיו מוגנות על ידי הצבא, אינה פותרת את הבעיה.) במובן מסוים, גישת "הגנה לצורך הגנה" היא בבסיסה התאימה של לחמות גרילה לצורכי הגנה, בשילוב לכלי נשק עתיר-ידע לשם פגיעות מדויקות בפולשים. הביעות הבסיסיות הקיימות בלחמות גרילה לשם הגנה נכונות גם לגבי "הגנה

לצורך הגנה". لكن, למדיניות זו, כאשר תישם, יהיו נקודות דמיון חשובות עם מאבקי גירה קודמים במספר מדיניות כגון יוגוסלביה, אוזורום כבושים בברית המועצות, אלג'יריה, וויטנאם. באותם מקרים, מספר ההרוגים מבין האוכלוסייה המתוגנתה היה גבוה במיוחד, לעיתים יותר מעשרה אחוזים של האוכלוסייה כולה. מרכיב טיפוסי נוסף היה הרט פיזי וחברתי עצום. אם אכן יישמו הצעות "הגנה לצורך הגנה" במרכז אירופה צפופה האוכלוסין, יהיו מספר הנפגעים וממדיהם חורבן עצומים. לבסוף, גם במקורו של ניצחון, יהיו ללא ספק השלכות חברתיות, כלכליות, פוליטיות ופסיכולוגיות ארוכות טווח בעקבות העימות עצמו, ובכלל זה נזק למוסדות החברה וטיפוחן של מערכות צבאיות.

אם כן, נראה כי "הגנה לצורך הגנה" המושתת על כוח צבאי אינה פרטונית משיער רצון לדילמה המשותפת לכלנו, קרי, הצורך בהרתוועה והגנה מצד אחד, וההרס הכבד שייגרם על ידי הטכנולוגיה הצבאית הקיימת, מצד שני. יהיו דעותנו על שימוש באמצעותים צבאיים בכלל אשר יהיו, נכון מראוד לחפש אחר אותן דרכי חלופית לא-צבאיות, בין אם הן קיימות או שיש צורך לפתחן, אשר יספק את הצורך של קהילות שונות בהרתוועה והגנה נגד התקפות מבחוץ ונסיניות להפלת השלטון מבית.

יש בידינו משאבים מצומצמים בחיפושנו אחר חלופות לא-צבאיות להרתוועה ולהגנה. עד היום כבר היו התפרצויות ספונטניות של אי-ישותף פעולה והתוקפנות בקנה מידה גדול שיושמו לצורך התוגנותה בפני תוקפנות זרה ומפני נסיניות פנימיות להפלת השלtan. מקרים אלה לרוב אינם זכרים לפרסום נרחב וחשיבותם כאמצעי הגנה אפשריים לא נבדקהabisdiot. אף על פי כן הם קיימים, ובעצם קיומם ממשרים כי קיימת האפשרות למציאת חלופות לאמצעים צבאיים וכמו-צבאיים להגנה לאומית, לפחות בסיסיות. لكن, השאלה החשובה שנשאלת היא כיצד אפשר לפחות את הפוטנציאל הטמון במאבק לא צבאי כך שניתן יהיה להרתווע מתקפות ובקרה הצורך להגן מפנין בהצלחה. האם יש מקום למדיניות הגנה בת-צדבאיות שתספק הרתוועה והגנה וכו' בזמן גם תמנע את מורות המלחמה המודרנית?

הגנה לאומית אזרחית

סוג זה של מדיניות חלופית מכונה באורה"ב: Civilian Based Defense, ובאיורפה: Social Defense Civilian Defense היא הגנה על ידי אזרחים (בניגוד להגנה על ידי אנשי צבא) תוך כדי שימוש

בדרכי מאבק אזרחיות (בגיגוד לדריכים צבאיות או כמור-צבאיות). מטרת מדיניות זו היא להרתווע ולהכניע פלישה צבאית של כוחות זרים, כיבוש, או נסיוונות פנימיים להפלת השלטון. ההגדרה האחורונה כוללת הן נסיוונות להדחת הממשלה והן דגש נפוץ יותר הקורוי הפקה*, ככלומר, השגת שליטה צבאית ופוליטית על מוסדות המדינה בידי אליטה פוליטית, קבוצה צבאית או קבוצה כמור-צבאית מוחזק או מתחוץ הממשל הקיימת. הפיקות מעין אלה יכולות להיות מוגבלות מתוך המדינה או לקבל חמרץ וסיוע מוחזקה לה.

יכולת הרוחעה והגנה נגד תוקפנות חיצונית ונסיוונות פנימיים להפיסת השלטון יושגו בהסתמך על נשק חברתי, כלכלי, מדיני ופסיכולוגי, כאשר אנו אומרים "נשק", כוונתנו לאותם אמצעים, שאינם בהכרח חומריים, העשויים לבוא לעזרנתנו בעת לחימה, בין אם בעימותים צבאיים ובין בעימותים לא צבאיים). הגנה לאומית אזרחית* מבוססת על שימוש באמצעים לא-אלימים אלה כדי לעודד חוסר שיתוף פעולה רחב ולאפשר התנגדות מסיבית של האוכלוסייה. המטרות הן למנוע מהכוна התקופתית להשיג את יעדיו וליצור מצב בו יבוצע ממנה לבטס את שלטונו, בין אם על ידי שלטון זר, ממשלת בוכות, או ממשלה המהפכנים. חוסר שיתוף הפעולה וההנוגנות זו רק כמה מספן דמי פעליה נספות המכוננות להטוט את אמונותם של חיילות התקופים ומפקדיהם, לגרום לחוסר יכולת ביצוע פקודות ובדריכי האוכלוסייה, וכך לגורור אותם למרוד.

הגנה לאומית אזרחית היא התאמה של טכניקה הכלולה ללא אלימה או מאבק לאלים, בצורה מופחתת ומשוכלת, לביעות הביטחון הלאומי. מדיניות זו תיושם על ידי כל האוכלוסייה, על ידי קבוצות מוגדרות שהיו הסובבות העיקריות מיעדי התקופים ופיעולותיהם, ועל ידי מוסדות החברה. מידת המעורבות של קבוצות אלה משתנה בהתאם למטרות התקופים — אם הן כלכליות, אידיאולוגיות, מדיניות או אחרות.

מדיניות זו אמורה להיות יומה על ידי האוכלוסייה ומוסדותיה ובסיסת על הכנה מראש, תכנון והכשרה. כל אחד מהתחומים הללו יהיה מבוסס על ממצאים של מחקר יסודי בנושאים הבאים: התנגדות לא-אלימות, ניתוח עמוק של המערכת הפוליטית של התקופים, ומחקר נרוץ לפתרון בעיות, כגון: כיצד להגדיל את

* כל הכוכبيות שיופיעו בספר מכאן ואילך מפנהו לעזין נוספת בנספח שבסוף הספר.

כשרה של האוכלוסייה להמשיך ולהתגnder בתנאים של דיכוי חמור, או כיצד לשמר על ערכיו תקשורת ייעלים בעת התקופה. הבהנה מה נדרש כדי להציג את מירב העילות מדרכי מאבק לא-אלימות* וגלי זרדים להגברת נקודות התויפה של הפולשים, הם היסודות לפיתוח אסטרטגיות מוצלחות של מדיניות הגנה אזרחית. הגנה לאומית אזרחית מבוססת על התיאוריה שעצמה פוליטית, בין אם מקורה פנימי או חיצוני, נובעת ממקורות כוח בתחום כל חברה. על ידי מניעת קיומם של מקורות כוח אלה או פגיעה בהם, יכולת האוכלוסייה לשולט במניגים ולהכניע פולשים זרים. תיאוריה זו מתוארת בהרחבה בפרק השני. בפרק שלישי, נבחן את יישומה של תיאוריה זו, המכונה "שליטים כפופים", דרך הטכניקה הרחבה יותר של פעולה לא-אלימה, אשר ממנה שואבת מדיניות הגנה אזרחית חזקים ורבים. פרק ארבע ישרטט את הקווים הכלליים של מדיניות הגנה אזרחית אפשרית. בדומה למרכיבים אמצעי הגנה, מדיניות זו צריכה להיות מבוססת על הכנה מראש, תכנון ואמון. פרק חמישה יבחן מספר צעדים בהם ניתן לנוקוט (או, כפי שארע במספר מקורים, ככל שה כבר נקבעו) בבדיקה, הכנות, ויישומה של הגנה לאומית אזרחית.

דוגמאות היסטוריות

בכוננו לתוכנן את מהלכה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית בעtid, נוכל להסתמיע במידע הקיים על מאבקים מואלחרים שאירעו בעבר. אנו יכולים ללמוד על אופיים של מאבקים לא-אלימים ועל הפוטנציאל הטמון בהם על ידי חקר אותם מקרים בהם היו מעורבים גורמים רבים.

כפי שנראה בדוגמאות הבאות, המורשת של מאבקים לא-אלימים היא רבת צורות וכוללת רוכבה מעבר למאבק לשם מטרות הגנה לאומיות. למאבק לא-אלים היה תפקיד מכrüע בחזקומות נגד עריצים, במאבקים למען חירות רבה יותר, בתפקידו של דיכוי חברותי, בחתוגנות לשינויים פוליטיים לא-רצויים, ובמאבקים נגד שלטון קולונייאלי ולמען עצמאות לאומיות. בינווד לדעה הרווחת, לדרבי מאבק אלה — קרי, מחהה, אי-שיתוף פעולה וההפרעוויות — היה תפקיד היסטורי חשוב מאוד בכל העולם. באירועים אלה כלולים גם מקרים בהם תשומת הלב ההיסטורית התמקדה באליםות שהתרחשה תוך כדי העימות או בשלב יותר מאוחר של.

דוגמאות מתאימות לתנועות מריה ולמהפכות נגד דיכוי פניימי ושליטן רודני בעשורים האחרונים הן: תנועות המרי בפולין, בשנים 1956, 1970, ו- 1971-1976; תנועת הפועלים הפולנים ("סולידיורות"), 1980-1989, למען איגוד מקצועני חופשי ולמען דמוקרטיציה פוליטית; ומהפכות השקטות של 1944 באיל-סלבדור

וגוטמלה, נגד מושטים צבאים מבוססים; מאבקים למען זכויות האזרח באורה"ב בשנות החמישים והששים; המהפהча נגד השאה באירן ב-1978-1979; התקומות של 1953 במדור גרמניה; מאפיינים עיקריים בהמהפהча ב-1956-1957 בהונגריה; התקומות הבורודיסטיים ב-1963 נגד ממשלה ניו דין דים בדרום וייטנאם והתקומות הבורודיסטיים נגד משטר סייגון ב-1966; שביתות מאורגנות בוורוקטה ובמחנות כפיה אחרים בבראה"מ בשנת 1953; ומאבקים לזכויות האזרח ובינוים גם פעילים יהודים בבראה"מ בשנות השבעים והשמונים.

ישנן דוגמאות מוקדמות יותר למאבקים לא-אלימים בעלי חשיבות היסטורית נגד שלטונות עירין או שלטון זר, למשל, המהפהча השקטה של אמריקה הקולוניאלית (1775-1765), מההפהча שהשיגה לא-אמריקאים נצחותן גדולים והביאה להחפתן של רוב הממשלה הבריטיות במושבות הצפון אמריקאיות; ההתנגדות המכמת פטיבית של ההונגרים נגד השלטון האוסטרי במילוי ב-1850-1867; איצ'יזות וחוסר שיתוף פעולה של פינלנד עם רוסיה, 1898-1905; היבטים רבים במהלך 1905 ברוסיה, ובמהפהכת פברואר 1917 (לפני הפיכת הבולשביקים באוקטובר); המאהה השקטה (שנכשלה) של קוריאה נגד השלטון היפני, 1919-1922; ומספר התארגניות בהנהגו של נוני, למען עצמאוותה של הדוו, בעיקר בשנים 1930-1931.

מדינות אחרות בהן היו מאבקים לא-אלימים בשנות השבעים והשמונים הן: צ'ילה, אירן, ברזיל, מקסיקו, סין, ברית המועצות, האיטי, הפיליפינים, הודו, דרום אפריקה, ברומה, הונגראיה, דרום קוריאה, קלדוניה החדשה, צ'וסלבקה, פקיסטן, פנמה, והشتחים הפלטינים המוחזקים בידי ישראל.

להפתעתם של אנשים רבים, בשנת 1989 הפק המאבק הלא-אלים למופיע עיקרי בתנועה הסינית הפרו-דמוקרטית. השלב הראשון של מאבק זה הסתיים בטבח בכיכר טיאנגמן ובמקומות נוספים בייג'ין, אולם בהדרגה, עבר או המאבק לשלב חדש. בrichtה-המוסצות התנסתה במאבקים לא-אלימים רבים שהחפשו ברוחבי המדינה ובין היתר היו אלה כורי הפקם, פועלים, ולואמים שונים (במיוחד אסטוניה, לטביה, ליטא, ארמניה, גאורזיה). חלום דרשו לפירוש מברית המועצות. בהמשכה של שנת 1989 זיעזו מהפכות לא-אלימות את גרמניה המזרחית, צ'וסלבקה ובולגריה במהירות מדהימה. קשה לנחש היכן יתרחש האירוע הבא. ואולם, רוב האנשים אינם יודעים שבנוסף לכל האירועים שתוארו לעיל, שימשו צורות מאבק לא-אלימות, שאין מתחכחות במילוי, כאמור עיקרי גם להtagוננות בפני פולשים זרים או בפני נסונות פנימיים לחתימת השלטון.

בפרק זה נקבע ארבע דוגמאות למאבק מואثر לאלימות באמצעות אמצעי התגוננות, שתיים מהן נגד הפיכות פנימיות ושתיים נגד פלישה של כוח צבאי זר והאזרוחו.

בשיטה הנכש. הדוגמאות להתנגדות להפיקותן הן: החנגדות לפוטש של קאפ' בשנת 1920 בגרמניה של ממשלה ויימאר, והתקוממותו נגד ניסיון של קצינים צופחים באלאג'ירה להפיל את ממשלה הנשיה דה גול בשנת 1961. הדוגמאות להתנגדות לתוכפנות זורה הן: נסיונות של הגרמנים להגן על חבל הרור בפני פלישה של כוחות צרפתיים ובלגיים והיאחזותם בו ב-1923, ומאבק לאומי להגנה על צ'כוסלובקיה מול פלישה נוחות ברית'ה-המעוצצת וברית'ה ורשה בשנים 1969-1968.

בחנו באירועים אלה משום שהם מדגימים בטרמה הטובה ביותר מאבק חסר אלימות להגנה על המבנה השלטוני ועל הריבונות בהתאם למאה שירע לנו חיים, ומכיון שיש בידינו כמות סבירה של חומר היסטורי על אירועים אלה. יחד עם זאת, בכל אחד מארכעת המקרים הללו הייתה ההתנגדות מאולתרת ונוארה שהתוישבים, המוסדות, והממשלה היו חסרים הכהנה, ארגן, אימון, ציוד מתאים ותוכניות מגירה (כל זאת ממרכיבים אשר הגנה המבוססת על כוח צבאי נחנית מהם). חיסרון זה הוא נקודת תורפה וצינית במרקם אלה. אפשר לנחש מה היה מירת הצלחתן של מלחמות אם הצבאות לא היו מוכנים מראש, החיללים לא היו מאומנים, לא היו מפותחים וצוברים כל' נשך, לא היו עורכים מחקרים על אסטרטגיות צבאיות, לא היו מקיימים קורסי הכשרה למפקדים, לא היה קיים תכנון של תנועת הכוחות ושל התקשרות, ולא היו מכינים אספקת מנות דם לשעת חרום ואספקת שירותים רפואיים. בארבעת המקרים המפורטים לעיל היו חסרים כל אוthem מרכיבים.

דוגמאות נוספות למאבק מאולתר לאילימות למען ביטחון לאומי הן: היבטים עיקריים בהתנגדות הולנדית לכיבוש הנאצי, 1940-1945; היבטים עיקריים בתגובה הדנית לכיבוש הנאצי 1940-1945 (כולל השביתה הכלכלית בקופנהגן ב-1944); חלקה העיקרי של ההתנגדות הנורווגית לממשלה קיזלינג; והתקוממותם של המשלחות והעמימות שהעתورو במטה לבטל את הגזירות שננקטו נגד יהודים באחדות מובלות ברית'ה של גרמניה הנאצית או במדרינות תחת כיבוש נאצי, כגון: בולגריה, איטליה, צרפת', ודנמרק.

כל המקרים הללו מחייבים מחקר, לימוד וניתוח זהירותם. לא כולם הצליחו. (בדומה, גם לא כל המאבקים הצבאיים לצורך הגנה ניצחו, ובמיוחד לא בהשגת יעדייהם). מקרים אלה מלמדים — מעטים התרחשו — כי סוג זה של מאבק לצורך הגנה אכן אפשרי. הישגים מצבאים על כך שמאבק לא אלימו למטרת הגנה הוא יעיל ובועל עצמה. דוגמאות אלה אפשרות גם הבנה גדולה יותר של הדינמיקה והבעיות הקיימות בעימותים מסווג זה.

מאבקים מאולתרים נגד הפליכות

שתי הדוגמאות המובאות כאן למאבק אזרחי בהפליכה, שונות מאוד זו מזו, אך שתיהן מדגימות שאפשר להציג את הממשלה החוקית על ידי פעילות לא אלימה של העם הפשטוט, עובדי המדינה, או חיילים מן השורה. אולם שני המקרים האלה אינם היחידים.

מעניין לציין שלנין נאלץ להתמודד עם חוסר שיתוף פעולה מצד אנשי המנגנון הישן עוד שנים אחדות לאחר הפליכה שלו באוקטובר 1917. עובדי המדינה שנשארו נאמנים למושטור הישן, הערימו קשיים חמורים על הממשלה הקומוניסטית החודשה, עוד זמן רב לאחר השתלטות הבולשביקים על מוסדות המדינה והוואצחים מידי הממשלה הזמנית והמחלפות המהפקניות היירובות. הבעיות היו חמורות גם ארבע שנים מאוחר יותר. במרץ 1922, הצהיר לנין בקינוס האחד־עשר של המפלגה הקומוניסטית הרוסית, כי "החוק הפוליטי" של 1921 היה שליטה בכיס השלטון אינה מביאה בהכרח לשילטה בביורוקרטיה. הוא הצהיר שהקומוניסטים "מפוזרים פקוודות על ימין ועל שמאל, אך התוצאה שונה למדי מהמצופה". אירועים אחרים שיכדי לחוקם ולנתחם הם השביתה הכלכלית בהאיי נגר שילטה הזמנית, הנשיא פירילואי בשנת 1957; וחוסר שיתוף פעולה מוצלח עם הפליכת האצבא בבלביה ב-1978; וחוסר שיתוף פעולה של העם הפולני עם מושטו של הגנרל ירוזלסקי לאחר הפליכה בשנת 1981 (למרות שההכנות בקרוב הביוורוקרטיה, המשטרה, או כוחות הצבא לא הייתה גורלה).

גרמניה, 1920

בשנת 1920, בעוד רפובליקת ויימאר האוצרה בגרמניה ניצבת בפני קשיים כלכליים ומדיניים חמורים, ניחתה עליה הפליכה שאורגנה על ידי דר' ולפנגן קאף (Wolfgang Kapp) ואלף משנה ולטר פון לוטוויך (Walter von Luttwitz), ובתמיכתו של גנרל אריך לודנדורף (Erich Ludendorff) — שהיה ב-1917 הורדן־בפועל של גרמניה. אף כי חלקו הגדול של האצבא הגרמני נשאר "נייטרלי" — לא השתחף בהפליכה ולא התנגד לה — רבים מן החיילים המשוחררים ואזרחים מהאורגניזציה החירות ה-*Freikorps* השתלטו על ברלין ב-12 במרץ. הממשלה הדמוקרטית בהנהגתו של הנשיא פרידריך אַברט (Friedrich Ebert), נאלצה אפוא להימלט לשוטוגרט.

بعد שמנהגי הפליכה שיישבו בברלין הכריזו על ממשלה חדשה, הוועידה הממשלת חוקית ממקום מושבה הארץ כי מוחבכם של כל האזרחים להישמע

אך ורק לה. המדיניות (Lander) קיבלו הוראה לסרב לשתחפּ פָעלת עם אלה שניטו להשתלט על הרפובליקה.

לאחר שפרצה בברלין שכיתה פועלית נגד ההפיכה, ניסחה הממשלה הטוטציאלי-דמוקרטית הצורה בשמותיהם של הנשייא אברט ושרים סוציאל-דמוקרטיים אחרים שקוראת לשכיתה כללית (אך ללא תמכתם הרשמית). מוריי קאף מצאו עצמן בהירה עומדים בפני א'ישטוּף פָעלת בקנאה מידה גדולה. עובדי מדינה ובירוקרטים מהממשלה השמרנית סייבו לשתחפּ פָעלת עם המהפכנים. אישים בעלי עמדות בכירות סייבו לקבל תפקידיים בממשלה המורדים. האזרחים סייבו להיכנע למורחות ולסייע להם לכל אורך הדרכם. ב-15 במרץ, מרכה הממשלה החוקית להגיע לפשרה עם המורדים, וכוחם הוסיף להתקפרור. קרוזים ורים הקוראים להתנגדות, וכוחותם "התמוטותה של הדיקטטורה הצבאית", פוזרו ממטוס מעל שמי הבירה. הדיכוי היה אכזרי. שוכתנים אחדים נורו למוות. אולם, השפעתו של חוסר שיתוף הפעולה גברה. ב-17 במרץ דרשה ממשלה הביצחון של ברלין את התפטרותו של קאף. באותו היום קאף התפטר ונמלט לשבדיה. בלילה עזבו רבים מעוזרו את ברלין בכגדים אזרחיים, והגנו פון לוטביך התפטר. במקומו של המאבק, שהתבסס בעיקר על א'ישטוּף פָעלת ללא אלימות, אידעו גם כמה התנגדויות עקובות מודם. יחידות ה-*Freikorps* ציינו להוראות הממשלה החוקית וצעדו אל מחוץ לברלין, ותוך כדי כך פצעו והרגו מספר אזרחים לא יהודים. ואולם ביסודה של דבר, ההפיכה חוסלה על ידי שיתוף פעולה בין פועלים, עובדי מדינה, בירוקרטים והאוכלוסייה, אשר סייבו בצוותה קולקטיבית לשתחפּ פָעלת עם המורדים בתחום הציבורי והמנהלי, שיתוף פעולה לו הם היו זוקים כדי לבסס את שלטונם בצוותה. לעילו.

בעיתיה הפנימיות החמורות של רפובליקת וימאר לא תמו, אולם היא עמדה בהצלחה מול המתקפה החזיתית הראשונה שלה על ידי שימוש בשיטת א'ישטוּף פָעלת ציבורית וממשלתית והתנגדות לתוכפים מבית.

עדפת, 1961

בתחילת חודש אפריל 1961, הודיעו נשיא צרפת שREL דה-גול שהוא נושא את הניסיון לשולט באלג'יריה. ואו, בלילה שבין 21 ו-22 באפריל השתלטו אנשי יחידת הצנחנים של לגיון הזרים הצרפתי הראשון על העיר אלג'יר והוציאו את השליטה מידי פקידי הממשלה הצרפתיים. בו-זמנן, השתלטו יחידות צבאיות אחרות של המורדים על נקודות מפתח בסביבותיה. הם לא נתקלו בהתנגדות וצינית. נעצרו לפחות שלושה גורמים צרפתים באלג'יריה שהיו מנאמני הממשלה החוקית, ביניהם

המפקדר העליון. אירוע זה היה שיאו של מחלוקת ישנה בנושא המדיניות באלג'יריה בין אנשי הצבא הצרפתי והממשלה בפריז.

ב-22 באפריל, הכרזוה "המפקדר הצבאית" של המורדים על מצור באלג'יריה. היא הודיעה שהיא משלטה על כל מוקדי הכוח של הממשלה האזרחים, ותדכא בכוח כל נסיוון התנגדות. ארבעה קולונלים ארגנו את הקשר, אך הודעה זו נמסרה תחת שמותיהם של ארבעה גנולים בדים: שאל (Challe), ג'וד (Jouhaud), ז'ל (Zeller) וסאל (Salan). למחות, הודיעו על תמייתם הגנול ניקו (Nicot), מפקד כפועל של מטה חיל-האוויר הצרפתי, גנול ביגו (Bigot), מפקד חיל-האוויר באלג'יר, ושלושה גנולים נוספים. המורדים השתלטו על תחנת הרדיו והעיתונים, במחשכה שהדבר אפשר להם שליטה מלאה בערוצי התקשות באלג'יריה הצרפתית.

הממשלה הצרפתית בפריז הייתה במצבה. באלג'יר היו חצי מיליון חיילים, וכך שבצרפת עצמה נותר מספר קטן של יחידות ממציעות. יכולתן של שתי הדיוויזיות הצרפתיות המוצבות בגרמניה הייתה מוטלת בספק. ואמנותם של כוחות הביטחון הלא-צבאיים (Compagnies Republiques Gendarmerie Nationale) גם היא הייתה מוטלת בספק. היה חשש שייערך נסיוון הפיכה דומה גם נגד הממשלה בפריז, או שחיל האויר ינסה להעביר חלק ממכוחות המורדים לצרפת כדי לתקוף ולהפיל את ממשלו של דה-גול. הצלחת ההפיכה באלג'יר הייתה חולה בהחלפת הממשלה בפריז.

ביום ראשון, 23 באפריל, ערכו המפלגות הפוליטיות וגיגדי הפעולים בצרפת אסיפות המוניות, וקראו לשכיתה כללית וסימלית של שעה ביום שלמחרת, כדי להביע את התנגדותם להפיכה. באותו ערב, קרא דה-גול לאומה הצרפתית מעל גלי האתר, להתנגד ולא לציית למורדים: "בשם של צרפת, אני מורה לכם להפסיק את כל האמצעים — אני חזור, כל האמצעים — כדי לחסום את כל הדרכים האפשריות לאנשים אלה עד כניעתם הסופית. אני אוסר על כל צרפת, ובראש וואשונה כל חיל, לבצע כל פקודה שלהם".

באוטו עבר הוזיר בשידור נפרד לראש הממשלה, דְּבָרֶה (Debré) מפני הכנות של המורדים להתקפה האוירית, והודיע על סגירתם של שדות התעופה בפריז. תוך כדי ההדגשה על "כל האמצעים" — שלא ספק כללו פעללה עצמאית — שם דברה את מבתו באמצעים לא-אלימים בעט שקרה לכל האווראים לשכנע את החילים שעולים לנחות בעיר לחדר את נאמנותם לממשלה החוקית: "ברגע שיישמעו קולות הצופרים, צאו [לשדות התעופה] ברגל או במכונית, ושכנעו את החילים הטועים שהם עושים شيئا' חמורה".

שידור נאומו של דה-גול נקלט באגדיריה במכשיידי רדיו והגיע לאוזני האזרחים וכוחות הצבא, שהליך גדול מהם היה חילופים בשירות סדייר. עותקים של הקריאה שכפלו והופכו בכל המדינה. אפשר לזקוף לזכותו של דה-גול את אישיותו הפעולה ואישיות הנרכבים שגוררה קרייאתו: "מאותו רגע נתקלה המרידת בהתנדחות סבילה שהלכה וגברה כל שעה נוספת".

ב-24 באפריל, בשעה 00:05 בערב, לקחו חלק בשכיתה הכללית הסמלית שערכה מיליוון פועלים. דה-גול נזעך בחוקי החורים, זכות המונתקת לו בחוקה. ובמים מתומכי המרידת מהימין נעקרו. בשדרות התעופה, הציבו אנשים כל'י וכוב כדי שיחסמו את מסלולי המראות ובמקורה הצורך לא יאפשרו למוטסים לנחות. הוצבו שמורים בבניינים ציבוריים. הוטל מצור כלכלי וימי על אגדיריה. באותו לילה הודיע גנREL קרפין (Crapin) שהכוחות הצבאיים של צרפת נאמנים לממשלה, ולמהורם הם נרוואו להגיע לפירז.

כוחות צבא שונים באגדיריה עצמה פעלו מתוך תמייה במשלת דה-גול ורצו להתחור תחת המורדים. ביום שלישי כבר הוטסו שני שלישים ממטוסי התובלה המשמישים ומטוסי קרב רבים אל מחוץ לאגדיריה, וכך לא יכולו המורדים להשתמש בהם לצורך התקפה על צרפת. טיסים אחרים טענו שיש במטוס תקלותเทคนית או שדרות התעופה חסומים. היו חילים שפשוט לא יצאו מגוריהם.

במקרים רבים והפגנה רשלנות מכוונה: פקודות של קצינים מקרוב המורדים הילכו לאיבוד, חיקם נעלמו, היו עיכובים בהובלות ובתקשות. החילים הסדריים ידעו להעיר נוכנה את העוצמה שבאי-שיטוף הפעולה ובاضורות להבייע באמצעותה תמייה במשלת החוקית. מנהיגי ההפיכה נאלצו להשתמש ברבים מהכוחות שעמדו לרשותם כדי לנוטה להציג שליטה ולשמור על משמעת היחידות הצבפתית באגדיריה עצמה. קצינים רבים נמנעו באופן זמני מנקיית עמדת וחיכו לראות לאיזה כיוון תנסוב הרוח כדי שיוכלו להצתרף לצד המנצח.

אזורים צרפתים באגדיריה, ואף משטרת אגדיר, תמכו תחילה בהפיכה. עובדי מדינה ופקידיים במשלת המקומית בעיר אגדיר החנגו בדרך כלל, על ידי הסתרת מסמכים ושמירה על פרופיל נמוך, כדי לא ליזור ורשם שם תומכים בהפיכה. בערב יום שלישי, 25 באפריל, חזזה משטרת אגדיר להמון במשלת דה-גול. הפתחו חילוקי דעתות בין מנהיגי המרד, והוא שצדדו בנקיטת צעדים אלימים. באותו לילה העביר דה-גול בנסיבות גל' האטור הוראה לחילים הנאמנים לו לירוט במורדים. אולם לא היה צורך בכך. גורל ההפיכה נחרץ.

המנהיגים החליטו לבטל את נסיען ההפיכה. בלילה שבין ה-25 ל-26 באפריל, נסוגה מאגדיר יחידת הצנחנים של לגיון הזרים הראשון והמורדים נטשו את בנייני

הממשלה. גנאל שאל נכנע ושלושת הגנולים בדיםוס האחים פיקדו על ההפעלה הסתתרו. מספַר הנפגעים היה זעום. ככל הנראה שלושה הרוגים ופצועים, באלויריה ובפריז. ההתקפה נכשלה כישלון חרוץ בעקבות התנגדות והתקפות. דה-גול המשיך בחפקידו כנסיא ואלניריה וכתחה עצמאות בשנת 1962.

מאבקים מאולתרים נגד התקפות צבאיות

קיים מספר רב של מאבקים לא-אלימים שהופעלו נגד כיבוש של כוח זר – לרוב משלטים שהוקמו שנים, עשרות שנים, או אפילו מאות שנים קודם לכן. למשל, ההתנגדות האירית לשולטן הבריטי, ההתנגדות ההונגרית לשולטן האוסטרו-הונגרי, והמערכה היהודית נגד השלטון הבריטי במחצית הראשונה של שנות 1850-1867, ואולם דזוקה שני המקרים הבאים נוגעים יותר לדין שלנו. ראשית, ההתנגדות בהם הchallenge כמעט מיד עם פרוץ התקפה הצבאית והמשיכה בתקופת הכיבוש. שנית, בשני המקרים הייתה חמיכה רשותית מהממשלה וממוסדות החברה העיקריות. لكنם מתאימים יותר לשמש כابتיפוס לדגם אותו נסה לפתח.

גרמניה, 1923

המקרה הראשון בהיסטוריה של ההתנגדות לא-אלימה המשמש באופן מוצהדר כמדיניות מושלטת ורשותית המכוננת נגד חוקף זו, היה ככל הנראה המאבק הגרמני בחבל הרוהר, נגד כיבושו על ידי צרפת ובלגיה בשנת 1923.

המאבק על הרוהר היה מרכיב במיזח ונמשך מה-11 ביינואר ועד הד-26 בספטמבר 1923. לא נוכל להרחיב כאן בפרטם מעבר להזכרת מאפיינים אחדים של מאבק זה. המתקפה המשותפת של צרפת ובלגיה הייתה מכוננת להבטחת את תשלום דמי הפיצויים כפי שנקבע בלוז' זמניס מחייב עם תום מלחמת העולם הראשונה, למרות הקשיים הכלכליים החמורים בהם הייתה נזונה גרמניה, וכן להרוויח מטרות מדיניות אחרות (כגון, הפרדה של חבל הריין מגרמניה).

המדיניות הכבושות מצאו את עצמן ניצבות בפני מדיניות גרמנית של חוסר שיתוף פעולה, עליה הוחלט אך ימים מועטים לפני התקפה הצבאית. לא היו כל הכנות, אך ההתנגדות הייתה אמורה להיות ממוננת על ידי ממשלה גרמניה. האיגודים המڪצועיים קראו לציבור לאמץ את המדיניות. אחד מהם השמיע קריאה ברורה: "אם עובדי המדינה והפועלים יחולו מעובודה בכל מקום בו יופיעו הכבושים,

והמעטיקים יסבו לספק את דרישותיהן של המועצות הצבאיות-בלגיות, אפשר היה להניע מהמועצות ומהכוחות הצבאיים את האפשרות למש את משימותיהם". איסיתוף פעלה ממשי כנגד הכוחות החקפיים התפתח בהדרגה. האמצעים כללו בין היתר: סירוב לבצע פקודות של הכוחות הצבאיים; פעלות התנגדות לא-אלימות; סירוב של בעלי המרוכת לשרת את הכוחות; סירובם של השוטרים הגרמנים להציג לפקידים זרים; סירובם של פועליו הרוכבת הגරמניות להפעיל את הרוכבות למען הצליפות; פירוק ציר מסילת הרכוזל; סירובם של בעלי חניות למכור לחילימ זרים; סירוב עיקש של האזרחים לאכול מרך שהוגש במטבחי הצבאות הכבושים גם כשבלו מהחסור במזון; הופעת פרטומים המティיפים להתנגדות, למורת האיסוריהם הרבים; תליית כרזות ומודעות המתנגדות לכיבוש; וסירוב לכורת פחים. דיכוי ההתנגדות היה אכורי. הוא כלל אמצעים קשים, כגון: הטלת מצור; גירוש המתנגדים לשטח גרמי לא כבוש; משפטים צבאיים; הענקת חופש פעללה לחברות ברינויים וגנבים; כליאה ללא משפט או הטלת עונשי מאסר ארוכים; הצלפות; יריות; הריגות; החרמת כסף ורכוש פרטי; שליטה בעיתונים; השכנת חיילים בבחדים פרטיים ובכתי ספר; תביעה להשתמש בתउות זהות; ופרסום אינטופי של תקנות דיכוי. כתוצאה מהתקוממות והדיכוי נוצר מהטר גדור במזון שגרם לרעב כבד.

התקומות הלאה והסתבהה בשל מעשי חבלה שונים, וביניהם שימוש בחומר נפץ, אשר גרמו לכמה מקרי מוות בקרב הצבא הכבוש. מעשי חבלה אלה כונו כלפי מרגלים ומשתפי פעולה, וכלו גם הוצאות להורג של משתפי פעולה. השימוש בחומר נפץ גרם לירידה באחדת העולמית כלפי גרמניה. השר הפירוש לעניין פנים, כמו גם האיגודים המקצועיים ורוב האוכלוסייה בשטח הכבוש התנגדו בחירות לפעלות חבלה אלו (בעיקר כשבוצעו על ידי אנשי שאים תושבי האזור), וראו בהם פגיעה באחדות ההתנגדות שהיתה קיימת קודם לכן. הרציחות גם הביאו לפעלות תגמול והטלת עונשים, בין אם רשמיים או ספונטניים, על ידי חיילים וועמים מהצבא הכבוש. דוגמא לכך היה איסור שהוטל על נסעה בכבישים. אבטלה ורعب בקנה מידת גדול ואינפלציה מסחררת היו הבעיות החשובות ביותר. אחדות

התקומות, ובמידה רבה גם הרצון להתקומם, נשברו בסופו של דבר.

ב-26 בספטמבר, הכריזה הממשלה הגרמנית על הפסקת המعرקה של איסיתוף הפעולה, אך סבלם של התושבים החל וגובר. הוחל במשא ומתן ממושך. לבסוף, גרמניה ה策ילה ליאצב את המطبع, ולהתמודד בהצלחה עם נסיבות הפלת השלטון. מצד קומוניטיסטים וקיצוניים מהימין, במספר מדינות.

במקביל התרחשו בבלגיה הפגנות בקנה מידה רחוב נגד מדיניות הממשלה הבלגית. בערפת קמו אנשים שהפכו לסניוריים של הגරמנים (הם כונו "Advocats des boches") (des boches). לקראת סוף שנת 1923, הודה פואנקרא (Poincaré) בפני בית המשפטים הצבאי שמדינותו נכשלה. גרמניה אומנם לא יכלה לטען לניצחון, אך החוקפים נסגו לבסוף, וחבל הרין לא הופרד מגרמניה. החוקפים לא השיבו את יעדיהם הכלכליים ואך לא את יעדיים הפוליטיים.

בריטניה וארה"ב התערכו וערכו שינויים מבנה תשלומי הפיזויים. הוגשה תוכנית דואו (Dawes), שאמורה הייתה להתחמור עם חלשות הפיזויים, עלות הבטבש והנזילות הפיננסית של גרמניה, ולספק לגרמניה הלואה — כל אלה בתבסס על ההנחה שגרמניה תשאיר מאוחדרת.

ביוני 1925 נסגו מגרמניה כל הכוחות הכבושים.

צ'כוסלובקיה, 1969-1968

אישקט אורחי במוראה אירופה יצר בעיות קשות להגמוניה הסובייטית בעשרים שלאחר מלחמת העולם השנייה, ולייעחים אף היווה סכנה לשיליטה הסובייטית בכמה מדינות. אישקט זה התבטא במספר דרכים, חלקן לא-אלימות (שביתות, צעדות, הפגנות לאות התנגדות, וഫיסת השלטון על ידי העם) וחילקן אלימות (הפגנות אלימות ואפלו פעולות צבאיות). בין המקרים הבולטים ביותר של מאבק אורוחי היו החטעה לדמוקרטייה בצ'כוסלובקיה בשנת 1968 וההتجנות הצבאית-סלובקית בשנים 1968-1969.

הדגמא של צ'כוסלובקיה ב-1968-1969 יוצאת לפועל במיחדר, והוא אולי הניסין המשמעותי ביותר עד אותה עת לאלאר מאבק אורוחי למטרות הגנה לאומיות. התוצאה הסופית הייתה אומנם כישלון, אך לא מיידי. בשבעו הראשון של התקוממות יוושמה במהירות מדהימה מדיניות של אישתוּפַ פולחן והתקנות. גם לאחר שהתקומות דוכאה, ממש שמנעה חודשים, מנעו הצ'כים והסלובקים מהפקידים הסובייטיים אפשרות להשיג את יעדיים הפוליטיים, שהיו — ממשלה כובotta שתפעל בהתאם לדרישות הסובייטים. ידוע לנו שפקידים סובייטיים ציפו להתקנות צבאיות, אך הערכו שניתן יהיה לדכא אותן, להקים ממשלה בובות ולטגת, כל זאת תוך ימים ספורים.

המנהיגים הסובייטיים הערכו שפלישה צבא של כמעט חצי מיליון חיילי ברית ורשא תsharp את צבא צ'כוסלובקיה והאוכלוסייה תהיה שרואה במצב של אנדרלםוסיה וכניעה. הפלישה אמורה הייתה לאפשר להם לארגן הפיכה ולהחליף את משטרו הרפורמי של דובצ'יק. ואכן, כבר בשלבים מוקדמים נחתפו כמה

מהמניגים הצ'כים החשובים על-ידי ה.ק.ג.ב, ביניהם אלכסנדר דובצ'יק (Alexander Dubcek), המזכיר הראשון של המפלגה הקומוניסטית; ראש הממשלה אולדריך צ'רניך (Oldrich Cernik); נשיא האסיפה הלאומית יוזף סמראקובסקי (Josef Smrakovsky); ויושב ראש החזית הלאומית פרנטיץ'ק קרייגל (Frantisek Kriegel) הושם במעצר בית.

כל המהלים הללו לא העידו על כניעתה של צ'כוסלובקיה. אילו החלטתו מנהגי צ'כוסלובקיה על התנגדות צבאית, אפשר לומר כמעט בוודאות שהΖאבא הציג היה נוחל מפללה מהירה וניצחת מצאות ברית ורשה, הגודלים ממנה באופן משמעותי. בזמנים זה, המנהגים הצ'כוסלובקיים חילקו פקודות חרום לכוחות משמעות. להישאר ביחסותיהם והוחל בהפעלה סוג אחר של התגוננות.

האופי הייחודי של התנגדות הלא-آلימה גורמה לבעיתו לנוגיטות ומורליות חמורות בשורות הכוחות הפולשים. מודיעוחים מאוחרת תקופה עולה, שהיה הכרה להחליף מספר גדול של חיילים מהכוחות הפולשים בתחום תקופה מאד קצרה, חלוקם לאחר ימים ספורים.

הគמה של ממשלה המשתקפת פעולה עם הרוסים נמנעה בשל התנגדות של אישים בדרגים פוליטיים אסטרטגיים. ההתנגדות החלה כבר בשעות הראשונות של הפלישה על ידי העובדים בסוכנות הידיעות הממשלתית שיסירבו להפיץ בעיתונות ידיעות שהמחלגה הקומוניסטית הצ'כית בשיתוף פעולה עם המנהיגים הזמינים את הפלישה. הנשיא סופרזה סירב לחותם על מסמך שהוגש לו על ידי קבוצה של קומוניסטים החזומים בסטליין. רשות רדיו מחרתית קראה להתנגדות בדרך של מסרה דיווחים על מעשי התנגדות, והקימה מספר גופים רשמיים שהתנגדו לפליישה. פקידים ממשתתפים, מנהיגי מפלגה וארגונים ציביים שונים הוקיעו את הפלישה, והאסיפה הלאומית דרשה את שחזורם של המנהיגים העצורים ונסעה מיידית של החילותות הזרים. במשך השבוע הראשון, סיימה רשות הרדיו המחרתית דרכם והצעות חדשות לאיישותם פועלה והתנגדות. היא אירגנה את התכנסותם המוחודת של הקונגרס הארכעה-עشر של המפלגה, הכריזה על שביתות בנות שעה, ביקשה מעובדי הרכבת להאט את העברת הציגו לקליות שידוריים של הרוסים ושיבושים, וניסתה להניא אוזרים משיתוף פעולה. רשות הרדיו הפיצה את הרעיון שמאבק אלים דין חסר תועלות ומחייב לא-אלים הוא הרבה יותר מתחותם. הסובייטים לא היו מסוגלים למצוא מופיע משחפי פועלה כדי להקים את ממשלה הכוכבות שלהם. למרות השליטה הצבאית המלאה שהשיגו, גלו הפקידים הסובייטיים שאין ביכולתם לשולט במדינה. הם ניצבו מול התנגדות אזרחית מאוחדת, ורמוליזציה גוברת בקרב כוחותיהם, ולכן קראו לנשיא סופרזה לשיחות במוסקווה. ואולם

עם הגיעו התעקש סובודה שהشيخות יחקימו בנסיבות של המנהיגים הצעירים העזוריים.

האפשרה שהושגה — והיתה ככל הנראה שגיאה אסטרטגית חמורה — נתנה לגיטימציה לנוכחות הכוחות הסובייטיים והקריבה כמה מן הרפורמות שהשיגו הצעירים. אולם הרפורמות העיקריות נשמרו ברובן, ואנשי הקבוצה שהיתה אחראית להן הוחזרו לתפקידיהם הראשיים בפראג. האוכלוסייה התייחסה לפשרה כאשר תבוסה והתנגדה לה ממשך שכוע.

למרות חולשותיו ופערתו של המשטר הרופומיסטי הוא הצליח לתקוף ולשמור על חילון גדול של הרפורמות מחודש אוגוסט ועד חודש אפריל, שבו מספר הפגנות אנטיסובייטיות סייפקו לסובייטים את האמתלה הגדיר את החלץ. הפעם נכנעו פקידי הממשלה הצעירים, והזיאו את אנשי הקבוצה הרופומיסטית של דובצ'ק מעמדותיהם במפלגה ובממשלה והחליפו אותם במשטר בעל קו מדיני נוקשה בראשותו של הוואסák. פקידי הממשלה הסובייטים נאלצו לעברו מהמשימוש הראשמי בכוח צבאי להפעלה הדרגתית של לחצים פוליטיים ומיניפוליציות, וכן נחתה השגת יעדיהם הבסיסיים בשמונה חדשניים. ועתה, צא ולמד: אילו נהדר נסין ההשתלטות הסובייטי ממש שמנוה חדרים על ידי כוחות צבא צ'כאים בתנאים של נחירות צבאיות בולטות, היה המאבק עומד בשורה אחת עם קרב טרומפניי, קרב בו נלחם קומץ לוחמים יוונים מול צבא פרסי אידיר בעל עליונות עצומה, עד טיפת הדם האחרון.

מעטים זכרים את מאפייניה והישוגה של ההtagוניות הצעירות, וגם כאשר מוארכרים אותו, העובדות לעיתונים קרוביוט אין מדוקיקות. ההתקומות נכשלה בסופו של דבר בغالל כניעתם של פקידי משל צ'כים, ולא בغالל כשלון המאבק. ואולם היא בכל זאת מנעה השתלטות סובייטית ממש שמנוה חדשניים — מאוגוסט עד אפריל — דבר שלא היה אפשר להשיגו באמצעות צבאים.

כל זה נעשה ללא הכרה מראש ולא אימון, לא כל שכן ללא שום תוכניות חלופיות. היישג כזה בנחוני פתחה כל כך נוחותים, למורות שהסתתרים בכנעעה, מעלה את האפשרות שבמאבק חסר אלימות שהושקעו בו תחכם, תכונן, וإيمان לתהנה, טמונה עצומה גדולה בהרבה אף מן העוצמה הטמונה בדרכים צבאיות.

בסיס לפיתוח שיטתי

מרקם מסווג אלה שתוארו בפרק זה, יכוליםים להוות בסיס לפיתוח שיטתי של סוג חדש של הגנה אשר ביכולתה לספק הרתעה והגנה בפני פלישה של כוחות זרים או נסיבות פנימיות להפלת השלטון.

עד כה סוג פעולה זה היה בוגר טכנייה פוליטית לא מפותחת. רמת חוסר התהוכנות שללה הייתה דומה לרמת התהוכנות של הפעולות הצבאיות לפני חמישת אלפים שנה לעד. כפי שהזוכר קודם לכן, האנשים שנטלו חלק במתקנים לא-אלימים היו תמיד מסדרים ארגוני מוקדם, הכהנה, כלוי ונשך משופרים, אימון וידע עמוק בעימומות ועקרונות אסטרטגיים שהיו נהוגים בעבר — כל אותן אמצעים שהיו בידי מפקדי צבא במשך אלפי שנים. הטיסיות להשתפרות העילוות בשדה הקרבות, ולהתגברות יכולת ההרס, נבעו ממאזן מודע לשיפור את כל הנקה, הארגון, האימון, והاستrongיה של פעולות צבאיות. לעומת זאת, לא נעשה עדין שום מאץ דומה לשיפור יעילותם של מתקנים אזרחיים.

למרות היסורן בולט זה, אלה שהשתמשו במתקן בלתי-אלים למען ביטחון לאומי השיגו חיצאות מרשים ביותר. בעת עליינו להתמקד בשאלה כיצד הושג כל כך הרבה והאם — ואם התשובה היא כן, כיצד — ניתן יהיה לפתח לרווחת העתיד מדיניות יعلاה של הרתעה והגנה, המבוססת בחלוקת על הדוגמאות המובאות כאן.

הערות

להמשך לימודו ומידע על עיונות שהועלו בפרק זה, ראה:

Porter Sargent, 1980), :Gene Sharp, *Social Power and Political Freedom* (Boston pp. 263-284, and Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action* (Boston: Porter Sargent, 1973), pp. 63-105 הדין המוצע כאן בנוסח "הגנה לצורך הגנה" כולל רק את המאפיינים והופיצים ביותר מבין הצעות הרבות בחום זה. המצדדים החשובים בוישה זו הם Loser, Albrecht von. Horst Afsheldt, Anders Boserup, Norbert Hannig, Jochen

Muller, and Lutz UnterseherJonathan Dean, "Alternative Defence: Answer to NATO's Central Front Problems?" *International Affairs*, vol. 64, no. 1 (Winter 1987/1988), pp. 61-88, and Stephen J. Flanagan, "Nonprovocative and Civilian — Based Defenses," Joseph S. Nye, Jr., Graham T. Allison, and Albert Carnesale, editors, *Fateful Visions: Avoiding Nuclear Catastrophe* (Cambridge, Mass.: Ballinger Publishing Co., 1988), pp. 93-109. Frank Barnaby and Egbert Boeker, "Defence Without Offence — Non-Nuclear Defence

for Europe" (Bradford, England: University of Bradford, Peace Studies Paper No. 8, 1982).

פרסומים חשובים נוספים בנושא זה:

Horst Afheldt, *Defensive Verteidigung* (Reinbek, Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1983); Anders Boserup, "Non-Offensive Defense in Europe," (University of Copenhagen; Centre of Peace and Conflict Research, Working Paper No. 5, 1985); Norbert Hannig, "Verteidigung ohne zu Bedrohen," (Universität Stuttgart: Arbeitsgruppe Friedensforschung und Europäische Sicherheit, Paper No. 5, 1986); Hans-Heinrich Nolte and Wilhelm Nolte, *Ziviler Widerstand und Autonome Abwehr* (Baden-Baden; Nomos Verlag, 1984); Lutz Unterseher, *Defending Europe: Toward a Stable Deterrent* (Bonn: Studiengruppe Alternative Sicherheitspolitik, 1986).

לידין בנושא "הגנה לאומי אזרחית" במדיניות ההגנה השווייצרית, ראה:

Dietrich Fischer, "Invulnerability Without Threat: The Swiss Concept of General Defense," in Burns H. Weston, editor, *Toward Nuclear Disarmament and Global Security — A Search for Alternatives* (Boulder, Colo.: Westview Press, 1984), pp. 504-532.

להציג ישותה של מדיניות "הגנה לאומי אזרחית" בהגנה על בריטניה, ראה: Alternative Defence Commission, *Defence Without the Bomb* (London and New York: Taylor and Francis, 1983)

цитוט ודבריו של לנין נלקח מחוק הנאום "דיזון פוליטי של הוועידה המרכזית של המפלגה הקומוניסטית (הבולשביקים)", שנשא לנין ב-27 במרץ 1922, בקונגרס האחד-עשר של המפלגה הקומוניסטית הרוסית (הבולשביקים).

V.I. Lenin: *Selected Works in Three Volumes* (New York: International Publishers, 1967), vol. 3, pp. 692-693.

תיאור והתנגדות לניסין ההפיכה של קאפ מבוסס על הספרים הבאים:

Wilfred Harris Crook, *The General Strike* (Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press, 1931), pp. 496-527; Donald Goodspeed, *The Conspirators* (New York: Viking, 1962), pp. 108-188; Erich Eyck, *A History of the Weimar Republic* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1962), vol. 1, pp. 129-160; Karl Roloff (pseud.: Karl Ehrlich), "Den Ikkevoldelige Modstand: den kvalte Kapp-kupet," in K. Ehrlich, N. Lindberg, and G. Jacobsen, *Kamp Uden Vaaben* (Copenhagen: Levin & Munksgaard, Einar Munksgaard, 1937), pp. 194-213; and John Wheeler-Bennett, *The Nemesis of Power* (New York: St. Martin's Press, 1953), pp. 63-82. See also Sharp, *The Politics of Nonviolent Action*, pp. 40-41, 79-81.

תיאור והתנגדות לההפיכה באנגליה הצרפתית מבוסס על הספר:

Adam Roberts, "Civil Resistance to Military Coups," *Journal of Peace Research* (Oslo), vol. xii, no. 1 (1975), pp. 19-36

תיאור מאבחן איזור הרו ל��וח מתחום המקורות הבאים:

'Wolfgang Sternstein, "The Ruhrkampf of 1923," in Adam Roberts, Editor, *Civilian Resistance as a National Defense* (Harmonsworth, England, and Baltimore, Md.: Penguin Books, 1969), pp. 128-161.

תיאור ההתקנודות הצבאית ל��וח מתחום הספרים הבאים:

Robert Littell, editor, *The Czech Black Book* (New York: Praeger, 1969); Robin Remington, editor, *Winter in Pargue* (Cambridge, Mass: M.I.T. Press, 1969); Philip Windsor and Adam Roberts, *Czechoslovakia 1968* (New York: Columbia University Press, 1969), and Vladimir Horsky, *Prag 1968: Systemveranderung und Systemverteidigung* (Stuttgart: Ernst Klett Verlag and Munich: Kosel-Verlag, 1975). See also H. Gordon Skilling, *Czechoslovakia's Interrupted Revolution* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1976).

פרק שני

ניצול מקורות העוצמה

יכולת בלתי צפוייה

נשאלת השאלה, כיצד יוכל להתרחש המאבקים הבלתי-אלימים נגר נסיונות להדחת השלטון ומעשי התוקפנות שתוארו בפרק הקודם? האם יש שימושות כלשהי לאירועים אלה מעבר לחייעוד ההיסטורי של מה אירע בתקופה מסוימת ובמקומות מסוימים? או האם אפשר שמדובר בהם ביטויים לטוג פערלה מסוימים אשר הרלוונטיות שלהם רחבה הרבה יותר?

שאלות אחרות צצוות וועלות. האם למאבקים בלתי-אליים במשטרים רודניים יש סיכוי להצלחה בעחד, ואם כן כיצד? האם שימוש בטכנית זו יכול למנוע הלכה למעשה את עלייתן של שיטות דיכוי חדשות? האם חバラה שלמה יכולה לפחות ולישם בהצלחה מדיניות הגנה המבוססת על טכnika זו להרחקה ולהכלה של הפיקות עצמאיות ותוקפנות זויה?

בעניין רוב בני האדם הרעיון שאוכלוסייה שלמה יכולה למגר שלטון רודני ללא צבאות, תנקים, מטוסים, פצצות, וטילים, להעמיד צבאות תוקפים במצב של חוסר אונים, לעצור ניסיון להדחת השלטון שלא בהתאם לחוקה, ולהגביס תוקפנים — נחפס כרעין מוזו, ואולי אף מגוחך.

ארלים רענן זה אינו מגוחך יותר מאשר רענן דמיוני שהוא קיים במוחם של קומץ מדענים בשנות הששים: הנחת היסוד שלהם הייתה שכחلكי חומר הנקירים "אטומיים", טמון פוטנציאלי עצמה ורב, אותו ניתן לנצל בכדי לייצר פצצה בעלת

עוצמה שלא הייתה כדוגמתה בכל ההיסטוריה האנושית. ההיגיון שהסתחר מאתורי הרעיון אינו מוטל ביום בספק, אולם בשנת 1939 ווב האנשים בעלי "השכל הישר" משני צידי המתרס – הנאצים ובועלות הברית – דחו אותו. לא היו אבות-טיפוס לכלי נשך אלה, ואפילו הצבאות התוכפניים ביחס או המפותחים ביותר מבחינה טכנולוגית לא ערכו ניסויים, ولو בקנה מידת קטן, בכלי נשך זה.

אלמלא הנسبות המיווחדות של אותה מלחמה, היה רעיון זה של הפיכת מיליון אוטומטים זעירים לפצצות, נשאר בגדיר שיגען של קומץ אינטלקטואלים. אולם בעקבות משבר ביבלאומי חמור, הוועמד לרשوت מדענים וטכנאים משאים אנשיים וחומריים עצומים, בניסיון להפוך עוצמה הטמונה באוטומטים זעירים לכל נשך ההרסני ביותר בעולם. התוצאות ידועות לכל.

התובנה הקיימת כיום לגבי השאלה מהי עוצמה פוליטית יכולה להציג על השכלות דומות, קיצניות אומנם, אך כראיות. עד כה נצלה עוצמה זו במידה מוגבלת. התובנה היא, שבקהילות פוליטיות טבוע פוטנציאלית עוצמה אשר ניתן לשמש מועל ולנצל בתובנה כדי להרים כל ביטוי של דיכוי ורדונת, וכי להרתיע ולהכניע תופעות ביצוריה עיליה כזו, שלא יהיה עוד צורך בכל נשך צבאיים. בשנים ובמשך שנים היה לפוטנציאלית עוצמה זה יותר השלכות משמעותית בפוליטיקה וב.GraphicsUnitותם ביבלאומים ממה שאימישו חלים איפעם. וזה אותו פוטנציאלית עוצמה שבו נעשה שימוש מוגבל מאוד באירועים שתוארו בפרק הראשון.

הרעיון המוצע בפרקם הכאים הוא שניתן לחדר ולהגדיל במידה ניכרת את עילותו של פוטנציאלית העוצמה, וכי אפשר יהיה לנצל כשור עוצמה מוגבר זה בעימותים חמורים בעתיד. סביר להניח שהוא יוכה כבעל כושר הרעה והגנה כזו שאינו צריך הפעלת כל נשך הזרעים הרס המוני, או פריסת מערכת אדירה של נשק קונגונציאני ששחרר את היכולת להגן.

לא יהיה זה נכן לקבע כי ארבעת המקרים שהובאו בפרק הקודם, האוכלוסיה הייתה חסרת ישע או בלתי חמושה. היא הייתה "חמושה" ביחס, אך אמצעי הלחימה בהם הייתה מצוידת היו מוגג אחר – נשך פיסיולוגי, חבורתי, כלכלי ופוליטי. נשך זה פגע במרקזם של מקורות העוצמה של מנהיגי נסיוונות ההפיכה או הכוחות התוכפים. כאן טמון עיקר ההסביר לנושר הלחימה של מאבקם בלתי-אלימים אלה. הסיבה שתגנות עמיות שנקטו דרך של א-ישראל פעלת והתקומות הצלחו לא אחת לנורש שליטים רבי עוצמה, נועצה בעוכדה שהן פגעו בנקודת התורפה של המפלות כולן: הן תלויות בעם וכחורה שבהן שלות. מניעת שיתוף פעולה של העם ושל המוסדות מהתוכפן ומהרודן, מצמצמת את מקורות העוצמה

שליליהם נשענים השליטים ופוגעת בהם. ללא מקורות אלה נחלש כוחם ומתקפור ביטחונו של דבר. זהה תמציהה של הבנת העוצמה הפליטית המוצגת בפרק זה.

שליטים משועבדים

תובנה ברורה, פשוטה, בעלת משמעות תיאורטיבית ומעשית גדולה מאוד, אשר אין נתונים עליה את הדעת היא, שהעוצמה המופעלת ביעילות כה הרבה על ידי יחידים או קבוצות בעמדות בכירות של שליטה ובكلת החלטות בכל ממשלה שהיא – או בקצרה, העוצמה המופעלת על ידי שליטים – אינה חכונה הטבועה בהם. הם אינם נולדים עימם, והם אפילו אינם משתמשים בה בעצמם. יהיה בכך יותר לומר שהם מסוגלים לעשות שימוש בעוצמה זו רק כל עוד אפשריים להם לעשות זאת. משמעות המונח "עוצמה פוליטית" היא: סכום ההשפעות והלחיצים, ובכלל זה سنקציות (או עונשים), העומדים לרשות המשתמש, בניסיון לקבוע ולישם מדיניות בחברה פוליטית. עוצמה פוליטית יכולה להיות מרכז ביד מדינה, ממשלה, מוסדות, תנועות ירכות, וקבוצות אחרות. עוצמה זו ניתנת לשימוש באופן ישיר, או ניתן לשומרה כיכולת עתודה. עוצמה קיימת, למשל, במסא ומתן, באותה מידה שהיא באה לידי ביטוי בעת מלחמה. בעימותים, גם המנצחinos וגם המפסידים עושים שימוש בעוצמה. ניתן למודוד עוצמה פוליטית על ידי יכולת היחסית להפעיל לחיצים, לשלוט במצב מסוים, לשלוט באנשים, במוסדות, ובכליות לגיס אנשים ומוסדות לשם השגת מטרה מסוימת.

שליטים אינם כל-יכולים. גם עצמותם אינה מיוצרת עצמה. עוצמה פוליטית חייכת להגעה ממוקור חיצוני ולא מהשליט. השליטים עצם חסרים את יכולת הפיזית והאנטלקטואלית להשיג את כל מבוקשם בכוחות עצמם. שליטים הרוצים להפעיל עוצמה פוליטית חייבים להיות מוכרים כבעלי סמכות, להיות מוסוגלים לנתק את דרכי התנהגותם של אנשים אחרים, לנצל משאבים גדולים, אנושיים וחומריים כאחד, להדריך את המגנון הביוווקרטטי לצורך ניהול מדיניותם, ולהיות אחראים על ארגונים של אמצעי דיכוי ולחימה. זמיניםו של כל אחד מהמקורות הללו תלויות בשיתוף הפעולה וה齐יות של האוכלוסייה, של קבוצות רבות, ושל מוסדות החברה הנשלטה. פיווש הדבר שאותם מוכרים אינם בהכרה מובטחים לשליטים לעצם, באופן אוטומטי.

שיתוף פעולה מלא, צוות ותמכה, יגדלו את זמינותם של מקורות העוצמה, וכפועל יוצא, גם את כוחם של השליטים. מצד שני, הגבלת שיתוף פעולה או הפסיקתו, יקטינו או יקטעו, ישירות או בעקביפין, את זמינותם של מקורות העוצמה.

בדומה לזרימת המים המווסתת על ידי פתיחתו וסגירתו של ברז, שיתוף פעולה או אישות פועלם יכולם לשנות בזמניהם המשאבים הדורשים כדי לשנות. לשיטים תהייה כМОבן נטיה להיות רגשים במינוחם לכל ניסיון להגביל את יכולתם לעשות ככל העולה על דעתם. הם עשויים לראות סכנה בהחפותה רעיננות מסוג זה. אך תהיה להם נטיה לאיים ולנקוט צעדי עונשין נגד אלה שאינם מוכנים לציית, אלה השותחים, או אלה שמסרבים לשתף פעולה, במטרה לדכא את ההתנגדות. ואולם, אין זה סוף המעשה.

אם למורות הדיכוי, ניתן יהיה להגביל, למגע, או לקטווע לפרק זמן מספיק את מקורות העוצמה, התוצאות המידיות עלולות להיות חסור ודאות ואנדראלמוסיה בזמן של השלטון. בהמשך תבואו היחסות ברורה בעצמתם של השליטים. התוצאה של מניעת מקורות העוצמה לאורוך ומן, תהיה בסופו של דבר שיתוק וחסור אונים של המשטר, או במקרים חמורים, התפזרות. עצמותם של השליטים תגווע, לפחות יותר או מהר יותר, מרעב פולטי.

אותו עיקנון של עוצמה פוליטית, הובע על ידי אטיין דה לה באטי (Ettienne de la Boetie) בשנת 1548. בהתיחסו לרודן, הוא כתב: לאיש המעהל בכמ יש שתי עיניים בלבד, שתי ידיים בלבד, גוף אחד, ולא יותר ממה שיש לאיש הפשות כי יותר החיבריכם המפוארות והמורבות, בלבד מהיתרונו השיג מהעם הענקתם לו, והוא היכולת להרים אתכם". באטי טען שהורדן השיג מהעם הסובל אותו כל הדרוש לו כדי לשנות: לגיטימיות, כסף, סיוע, חיילים, איפלו את הנשים הצעריות אשר הענימו אותו לילוחיו. באטי סיכם ואמר, "אם לא ניתן להם מבוקשם, אם לא מציתים להם, מכל ליהלם, מבליל להנחתה מהלהמה, הם נותרים עירומים ואבודים, חסרי יכולת לפעול, בדומה לענק שקסם ונושר כאשר אין לשורש די אדמה ומזון".

זיהוי מקורות העוצמה

עוצמה פוליטית נובעת מפעולות גומליין בין כל המקורות הבאים או בין אחדים מהם:

סמכות. מידת סמכותם של השליטים והיקפה, או מידת הלגיטimitiyot שיש להם בעני הנטינים, היא גורם מרכזי ביותר המשפיע על עצמותם של שליטים. השאלה החשובה היא – עד כמה רחבה, עמוקה וחזקקה היא האמונה של העם בזוכתו של השליט לשנות. אם סמכותו של השליט חזקה, יהיו מקורות עוצמה נוספים ונספים בהישג יד, והצורך בהם או השימוש בסנקציות כדי לאכוף צוות ושיתוף פעולה, יקטן.

משמעותם של שליטים מושפעת ממספר האנשים והכבדות המציגים להם, משחפחים עימם פעה, או מספקים להם סיווג מיוחד. כמו כן, היא מושפעת מהאחזו של אותו אنسם באוכלוסייה; מהיקף האירוגנים, צורחות ועוצמתם. בקצרה, כמה אנשים ואלו מוסדות מסוימים או מסובבים לסייע לשליטונות. כישוריים יידע. עוצמתם של שליטים מושפעת גם בן מהכישוריים, הידע, והיכולת של אנשים או כבדות שמכנים לצית ולביעו בידי השליטים, וכן מהיכולת לספק את צורכי השליטים. האם יש להם הכישורות שלהם זקנים השליטים? מהו היקף תלוותם של השליטים בכישורייהם, בידע שלהם, ובכשרונם?

מרכיבים לא-מוחשיים. מרכיבים פסיכולוגיים ואירועיאולוגיים, רגשות זאמנות, גם הם חשובים בתמיכה בשליטים. גורמים אלה כוללים הריגלים וגישות כלפי ציונות וכניעה, וקיום או חסרונו של אמונה משופחת, אידיאולוגיה, או חחשות שליחות. אם מרכיבים אלה חזקים, סביר להניח שהשליטים מצאו מקורות עוצמה נספחים שיעמדו לרשותם, בעוד שאם המרכיבים שאנו מוחשיים חלשים או חסרים, ומינותם של מקורות עוצמה אחרים תהיה בעייתית יותר.

משאבים חומריים. דרגת שליטה של מנהיגים – שירות או בעקביפין – ברכוש, במשאבים טבעיים, במשאבים כספיים, במערכות הכלכלית, באמצעי התקשרות והתחברות, עוזרת לקבוע את גבולות עוצמתם של השליטים. האםמשאבים

חוומיים אלה עוזדים לרשوت השליטים כך שיוכלו לשורת את מטרותיהם? סנקציות. מקור העוצמה הטופי של שליטים הוא סוג והיקף הסנקציות (או העונשים) העומדים לרשותם. השימוש שעשוים שליטים לעשות בסנקציות אלה הוא בדרך של איום בשימוש בהם, או על ידי הפעלה המשמשת נגד נתיניהם או נגד מדיניות עצכאות של שליטים זרים אותם הם נמצאים בעימות. لكن עולות השאלות הבאות: מהם אמצעי הלחץ, הענישה ודרבי המאבק העומדים לרשות השליטים במצבים אלה? האם אמצעים אלה מספקים באופן מיידי,אמין ו莫וחלת, או שמא הם מוגבלים?

כמעט חמיד והוא עניין של המדיה שבה קיימים כל מקורות העוצמה הללו או חלקם. רק לעיתונים רוחקות, אם בכלל, נוצר מצב בו עומדים כל המקורות לרשות השליטים או אף אחד מהם. זמינים של מקורות אלה משתנה כל העת. שנירויים אלה גורמים לעליות וירידות בעוצמתם של שליטים. את כחה, היקפה ומשך קיומה של עוצמת השליטים, ניתן לקבוע על ידי השאלה, באיזו מידת יש לשלאיטים גישה בלתי-מוגבלת למקורות עוצמה אלה.

תלות בנשלטים

אם נבדוק בעין, נגלה שמקורות העוצמה המרכזיות בידי השליטים תלויות במידה רבה, או אפילו באופן מוחלט (תלוי במקורה), בצדינותו ובשיתופו הפעולה של הנשליטים. הבה נבחן בצורה יסודית מהן ההשלכות של מניעת אותם מקורות.

אם הנשליטים שוללים אותן זכויות של השליטים לשולט, הם מבטלים את הacsכמה הכלכלית, או את הacsכמה הקיבוצית, שמאפשרת את קיומו של הממשל הנוכחי. אוכבן הסמכות או הלגיטימיות זוatta, היא הכוח המנייע את תהליך היחולשות או התפקידו של עוזמת השליטים. כאשר אוכבן זה גודל באופן מיותר, נוצר איום על המשך קיומו של הממשל. לכן, סירוב להעניק סמכות לשולט, או לתוקפים מבחוון, הוא מרכיב עיקרי במאבק המכונה "הגנה אזרחית בלח"י-אלימה", אשר מטרתה למנוע את הקמתו של שלטון עריצים חדש מבית או מחוץ. ברגע שהאוכולוסייה מסרבת להעניק לשליטים סמכות, סביר להניח שהוא גם תגביל ואולי אף תמנע לחולטין את שיתופו הפעולה עימם, את הציגות ואת הסיום. איזיות ואי-ישראל פועלה מציבים קשיים חמורים לכל מושרט.

כל שליט וroker לכישורים, לידע, לעוזות, לנוח העבודה, ולכושר הנהיל של חלוקם הגדול של האזרחים. ככל שלשליטהו מקופה ומורכבה יותר, כך גדול גם הצורך שלו בסיעוע זה. שורת בעלי המקצוע שתורמות חיוניות להגברת עצמותו של השליט יכולה להתחילה למשל ממומחה טכני בעל ידע וМОגיון, מדרען בעל הישגים בתחום המחקר, ראש מחלקה בעל כושר ניהול, ולהסתמיס בכתביונות, פעילים, מומחי מחשבים, טכנאי תקשורת, עובדי תחבורה וחקלאים. גם המערכת הכלכלית וגם המערכת הפוליטית פועלות בעוזת תרומות המציגות של אנשים רבים, ארגונים ותתי-קבוצות.

עוצמתם של השליטים תליה בהמשכיות ומיניהם של כל מרכיבי הסיווע הללו, לא רק של מומחים בודדים, פקידי ממשלה, שבירם, וכדומה, אלא גם של ארגונים ומוסדות מסוימים, מהם מרכיבת המערכת כוללה. אלה כוללים מחלקות, משרדים, סניפים, ועדות, וכדומה. כשם שיחידים וקבוצות עצמאיות יכולים לסרב לשחרר פעולה, כך גם ארגונים מסוימים יכולים לספק את הסיווע המתאים כדי להגן על מעמדם של השליטים וכדי לישם את מדיניותם.

כאשר מספר רב של אזרחים ומוסדות חברתיים, שבמעבר סייעו לשליטים בהשגת מקורות העוצמה, מחליטים לבטל את סמכותם, נוצר איום על זמינותם של מקורות אלה. האוכולוסייה והמוסדות שישו עברה בנהנות, יכולים להחליט על הפסקת הטיווע, ולהתחיל למלא אחר דרישות השליטים בחוסר עילוות, לפטול החלטות

מסויימות, או אפילו לסרב להמשיך לשיער, להימנע משיתוף פעולה, ולא לציתת שלשליטים.

לאחרויהם של עוברים אמנים ובים בעלי מוסר עבורה גבוהה, לא יבואו לידי ביטוי היכשורים, הידע, ומשabi האנווש החיווניים לתפקיד המערצת המינימלית והכיוווקרטית. המערכת הכלכלית לא תוכל לתפקיד ביעילות ללא השתפותה המהינה גודלה המדמים של עוברים, חקלאים, טכנאים, מנהלים, עובדי תחבורת, אנשי תשורת וחוקרים. ללא ציותם המלא של המשטר והחייבים לפיקודם מפקידיהם, לא יוכל מוסדיהם הדיכויי לפועל בהצלחה נגד מתנגדיהם.

סירוב להישמע להוראות איינו מותנה בלימוד עמוק של חבר הנרי דוד טרוו (Henri David Thoreau) או של מוהנדס ק. גנדי. פעונות, בדומה לבני נוער ומבוגרים, מפתחים תוכנות של איזיות ואי-שיתוף פעולה באופן טבעי. זהה תופעה מאוד מוכרת בחברה שלנו, והוא המקור לאיומה, "תוכל להוביל סוס לשוקת אך לא תוכל להカリו לשותה". היכולת לא לציית ולסרב לשני פעולה, אינה בהכרח מבוססת על הבנה מהותית של תיאוריה פוליטית כלשהי, קבלת תפיסות דתיות מט戎יות, או השגת רמה גבוהה בתפתחות מוסרית, אלא היא טבועה בנטיה האוניברסלית של היהות עקנים כשהדבר נכון. אולם, כאשר תכוונה זו בא להידידי ביטוי בפעולה משותפת של המון ובהמניע לעובלו הוא רעיון שהכל מאמינים בו, צוברת פעולה זו עצמה רבה במיוחד, מכיוון שהיא עולה בקנה אחד עם סוג פעולה המתקבש מתוך הבנת מהותה של העוצמה הפוליטית.

לא די בדיכוי

שליטים לא ירו נחת לנוכח התעוורותה של התנגדות שלשלוטונם ואך לא ימרו להשלים עימה. למעשה, שלילת ההסכמה להמשך שליטונם על-ידי נקיטת אי-שיתוף פעולה, תחרפרש, ללא ספק, כאוום חמוץ. אם המשטר לא יסכים להיענות לשינויים שאותם ידרשו העם, יהיה עליו להבהיר את היישנותו על אמצעי כפיה.

כדי להסביר או להבטיח לעצם את הסיום, האיזיות ושיתוף הפעולה, יפנו השליטים להפעלת אמצעי ענישה, כגון: הלקאות, מאסרומים, עינויים והוצאות להורג. בדרך כלל יש לשלייטים אפשרות להפעיל סנקציות אלה, גם במצב של חוסר שביעות רצון מהמשטר, משום שכמעט תמיד ימצא באוכלוסייה מיעוט שיישאר נאמן למשטר, ויהיה מוכן לשיער לו להישאר בשלטון ולהזעיא לפועל את מדיניותו. במקרה כזה, יכולים השליטים לגייס את הנתינים הנאמנים להם למשטר או לצבא,

כדי שאלה יפעלו עונשים על שאר האוכלוסייה. אולם הסנקציות לא יהיו אלה שיכריעו את גורלו של המשטר, וזאת משלטי סיבות: ריאשית, סנקציות אינן מספיקות על מנת לאחד את הקבוצה השלטת (מכיתה או מחו"ז); יש צורך במשהו נוסף, כמו אמונה דתית, עניין כלכלי משותף, אידיאולוגיה, אמונה בשליחותם, וכדומה. שנית, יכולותם של השליטים להפיע סנקציות בפנים המדינה או מחוץ לה מחייב עורה רבה מהנתינים עצם.

חשיבותם של סנקציות מתחבאת בשמייה על כוחם הפליטי של שליטים – במיוחד בעיתותה משבר. אולם אין פירוש הדבר שעונשים אלה יעורו חמיד להחזרה הכניעה והציוויל, לא בטוחה הקצר ולא בטוחה הארוך.

גם אם התוצאה המידית של הפעלת עונשים זהה השגת מידה מסוימת של הסכמה לפני חז"ז, אין זה מספיק כדי ליצור השפעה לאורך זמן. שליטים זוקים ליותר מביטויי הסכמה חיזוניים וכפוים. כנעה שבאה בעקבות הפעלה כוח, תגרום לביצוע רשלני של פקודות, ואולי גם להאות מכוננות. כל עוד מידה סמכותם של השליטים על האוורחים הינה מוגבלת, בלתי נמנע הוא שכנעה שתושג על ידי איום ועונשים לא תהיה אמצעי מתאים להבטיח יכולת שליטה מלאה לטוחה ארוך.

גם לטוח קוצר אין השליטים יכולים להבטיח שהעונשים שהם מטילים על אוכלוסייה עוינה יסיעו בידיים גם להטיל את מרוחם על אותה אוכלוסייה. הם איפילו אינם יכולים להבטיח שהיוכלה להפיע סנקציות באופן מלא תישאר בידיים לעד. גם כאשר הסנקציות של שלטונות הדיכוי מופעלות בהצלחה נגד אוכלוסייה המתකוממת נגד המשטר, הן אין בהכרח יעילות בהחזרה הציווילית והשיקוף הפועלה. עילותם או חוסר עילותם של עונשים מותנית בדרפות הכניעה המסתומות נגד האוורחים. דפוס זה תלו依 לא רק ב מידת ציותם של האוורחים לפקודות ולהוראות בימים כתיקונים, אלא גם בסאלה, האם בזומן ובתנאים הקיימים מוכנה האוכלוסייה להמשיך לציוויל ולשותף פועלה, או שמא יש נוכנות למשיך להתנגד לשליטים למרות איום בittelת עונשים, או הפעלים הלאה למשעה.

גם כאשר המתකוממים נאלצים לסבול מעונשים, יש עדין מקום לפעולה מרוץן, ולאפשרות בחירה. הם יכולים לבחור לציוויל, ולהימנע על ידי כך מהסנקציות שאמורות להיות מופעלות על כל מי שמספר את ההווארות, או לא לציוויל ולהסתכן בספיגות הסנקציות. אין כאן בהכרח תחכים פוליטיים רבים. הדוגמא של ילדים קשי עורף, כמו גם בני נוער מרדניים, המסתכניםשוב ושוב בקבלת עונשים (גם אם בדרגת חומרה הרבה יותר נזוכה), היא רלוונטיית כאן מאוד.

סנקציות יהיו יעילות רק כאשר הן יעוררו פחד. ההשלכות הצפויות מסנקציות צריניות להיתפס כיוון גורעות מן ההשלכות הצפויות מציאות. אולם בעונשים, או הפעלתם, מביאים לציאות רק כאשר הם משפיעים על מחשבותיהם ורגשותיהם של האזרחים. כאשר הם פוחדים מסנקציות ואינם מוכנים לسانול אותן. סנקציות של עצמן אין מובילות לתוצאות הרצויות: מפגין מוכחה יכול לשוב למחורתו למקום; שוכת שנעוצר ממשך לא לעובד; ומورد שהוזע להווג לא יוכל לעולם למלא אחר פקודות. עונשים יכולים להציג רק במידה שהם מגדילים את המציאות לרמה כזו המאפשרת לשיטים להשיג את מטרותיהם.

חשוב לציין שכאשר לא הפדר מעונשים הוא המנייע את פעולות האזרחים, סיכון הצלחה של אמצעי הדיכוי נזוכים מאוד. כמו במלחמות, הסיכון להיפגע או למות לא גורם לחילילים בחזות ברוחה או להיכנע. אם "הכחות הלוחמים" — בין אם הם צבאיים או אזרחים, מזומנים או בלתי מזומנים — מאימים בכל מודם ברגעון שלשםם הם נלחמים, הם ימשיכו להיאבק עליון מבלתי להתחשב בסכנה האורבת להם באופן אישי. בתנאים אלה, עלול הדיכוי דוקא להגביר את הניכור של שאר האוכלוסייה כלפי המשטר ואת מספר המתנגדים.

עוצמתם של השליטים עלולה להיפגע בדרך נוספת. כפי שהזכרנו, יכולות להפעיל סנקציות נובעת מציאות ושיתוף הפעולה של לפחות חלק מהאזרחים. לביצוע מעצרים, מאסרם, הלקאות, ודרכי דיכוי אחרות נדרשת עורתם של המשטרה, של כוחות הצבא, ושל כוחות אחרים, ולעתים קרובות נדרש גם סוועה של כל האוכלוסייה. נאמנותם של כל "מעגלי העונשים" הללו אינה מובטחת מלאיה תמיד ובכורת.

קייםת אפשרות שכוחות המשטרה, הצבא והכוחות האחרים, יפסיקו לקבל בחזיבת הרעיון שזכותם של השליטים לשעבר, או של אלה העודדים לקבל לידם את השלטון, להתחזק פקוודות אלה. יותר מזה, אנשי הכוחות הללו עלולים לפתח הזודחות, בהווה או בעתיד, עם עצם הרעיון שగרם להתקומות האוכלוסייה, וכך הם עשויים להסס להעניש אנשים הפעלים למען אותו רעיון. המשטרה וכוחות הצבא יכולים לבצע פקוודות ברישולות מכונה כאשר נראה להם שהם צרכיהם להיראות כאילו הם ממלאים אחר הפקודות של מפקודיהם. כמו כן, במקרים ובנסיבות מסוימות של המשטרה כוחות הצבא עם מתוקמים שבחורו בדרך המאבק הבלתי-אלים הביאו לירידה של ממש בכוננותם לצית לפקודות. לעיתים תהיה התוצאה רחיפה בקנה מידיה גדול מבצע הפקודות, או אי-贊ition סמי; במקרים אחרים יתפתח הדבר עד לכדי מרוד גלוי נגד ההווארות להמשיך בדיכוי אכזרי של בני אדם אשר אינם נוקטים אמצעי מאבק אלימים. זהה, אגב, אחת הסיבות

החשיבות (כפי שיתכרר בפרק השלישי) להדגשת החשיבות של התמדה בדרך מאבק באמצעות כלתי-אלים.

בעזרת שלושת הגורמים החשובים האלה — שלילת סמכות, אהדה לעניינים של המתקוממים, וסיליה משימוש בשיטות דיכוי אלימות נגד בני-אדם שנמנעים משימוש באמצעות אלימים — ניתן להשפיע בצורה מכוונת על היחלוותה המשמעותית ואפיילו התפוררותה של עוצמת השליטים.

אפשרות קיומה של התנגדות קיבוצית

אם עוצמתם של השליטים מותנית במידת הסיווע והציות שהם זוכים לה, כל מה שנחוץ על מנת לנטרל עוצמה זו הוא לשמר על א-שיתוף פעולה וא-ציות נרחבים. אם האורחים התגברו על הפחד, או גם אם חלה ירידת משמעותית בפחדיהם, וברגע שישנה נוכנות לסבול סנקציות כמחיר לשינוי — נוצרים תנאים מתאימים לא-ציות ולא-שיתוף פעולה בקנה מידה גדול.

בשלב זה מקבלת הפעולה משמעות פוליטית. רצונם של השליטים מופר לנוכח מספר האורחים המתנגדים להם, וכפונקציה של מידת תלותם של השליטים בהם. התשובה לבעה של חוסר שליטה לכארהה בעוצמה פוליטית, נמצאת אפוא בכילה ליוזם סירוב לשיתוף פעולה בקנה מידה גדול, וביכולת לשמר עלייו גם בתנאי דיכוי.

ההנחה שעוצמה פוליטית מושגת על ידי שימוש באלים, ושኒוחן הוא בהכרח מנת חלקו של הקשר הגדול יותר להפעיל אלימות, היא מוטעית מיטודה. ניתן להשיג ניצחון מוחץ על עריים, רודים ותוקפים למיניהם על ידי עצם הבחירה שלא לצית, על ידי רצון להתקומם, ועל ידי היכולת להתנגד.

ביוולי 1943, פתח ואמר היטלר: "שליטה אוכלוסייה באזרחים הכבושים היא, ללא ספק, בעיה פסיכולוגית. שלטון לא יישג באמצעות הכוח בלבד. נכון הוא שלוחה ערך מכרייע, אך במקרה מידה חשוב שהיה אותו שהוא פסיכולוגיג שגם מאמן החיים משתמש בו כדי לשלוט בחיים. האורחים חייבים להיות משוכנעים שאנו המנצח".

מה קורה, אם כן, כאשר בני אדם מסובים להכיר בהנהגת הפליטית של הפלשים שוכנו בנייחון צbai? מה קורה כאשר האורחים מסובים להישמע לדרישות כוחות הצבא שפלו לבייה, עצרו או רצחו את נבחרי העם, והכריוו שכוחות הצבא המורדים עומדים עתה בראש המשלה החדשה? כאשר אוכלוסייה מבינה את הפוטנציאל הטמון בה, פוטנציאל הנובע מעצם מהותה של העוצמה

הפוליטיית, נפתחות בפניה אופציות חדשות, מציאותיות ומעשיות, אם גם השימוש בהן נדר למדי.

מה דרوش כדי לישם תוכנה זו?

שאלת המפתח שצורכה להישאל, על מנת שאפשר יהיה לישם את הבנת מהותה של העוצמה הפוליטית, היא כיצד? חוסר הידע לגבי היכולת לפעול נגד שליטים קיימים הנוהגים להפעיל אמצעי דיכוי, והיכולת למנוע את עליתם של שליטים חדשים, הוא אחת הסיבות החשובות לכך שאורחיהם לא פעלו עד היום בזורה נמרצת יותר למיגורם של מטרוי עירוצים ודיכוי למטרות קיומה של הבנה זו. כדי שאפשר יהיה לפעול על בסיס הבנה זו חיברים להתמלא לפחות שני תנאים עיקריים. התנאי הראשון: על האוכלוסייה להביע בעיטה את התנגדותה למשטר הערין על ידי סירובה לשתף פיעולו. סירוב זה יכול לבוטש פנים ורבות. מיעוטן תהינה כלות; רובן מסוכנות; ובכולם ידרשו AMAZON, אומץ לב ואינטיליגנציה.

התנאי השני: הפעולה חיובית להיות של קבוצה או של המון. כאשר המיעוט השולט מאחד ומאורגן היטב ואילו הרוב הנשלט מפולג וחסר ארגון עצמאי, האוכלוסייה תהיה חלהה מכדי ליזום התנגדות קיבוצית. כדי שהפעולה תצליח חיבת להיות התנגדות קיבוצית (קוקטטיבית) והתקומות כוללות. בדרך כלל, נוצר איום ממשמעותי על מקורות העוצמה של השליטים רק כאשר קבוצות אזרחים גדולות, או קבוצות חברותיות ומוסדות שונים, מונעים מהם בעת ובעונה אחת סייעו, שיתוף פעולה ו齊יות. אולם ניתן גם להשיג תנאים אלו בהדרגה, שלב אחר שלב. למשל, דרשה של כומר המתנגד למשטר השפיע אולי על קומץ של מאמינים מקומיים, בעוד שהכחשות וראשי הכנסייה על המשטר כל-חווקי בשם העם כלו, יכולה להוביל להתמוטטות הממשלה. בקומץ פעולים שעוחבים בהפגניות את מקום העבודה אפשר לירות, אבל שביתה מאורגנת היטב על ידי גוש חזק של אלף בני אדם יכולה לנפוץ על השליטים ויתוריהם ממשעוניים. פקידי ממשל בודדים שמתעניימים מהווארות יזכו לתיחסות קטנה מאוד, בעוד שאי-שיתוף פיעולו של חילקו הגدول של המנגנון הביוווקרטטי יכול לשתק את הדרוג המנהל.

לכן, אישתוך פיעולו ואי-齐יות מצד ארגונים שלמים ומוסדות, בנגד לפעולה דומה שננקתת על ידי יחידים, הוא חיוני. הנקודת החשובה מכל היא יכולתם של גופים אלה למנוע מן השלטון את מקורות העוצמה שהם בדרך כלל מפסקים.

הבסיס המבני לשיליטה של האוכלוסייה

יכולתה של האוכלוסייה להתארגן לפעולה משותפת נגד השלטון מושפעה במידה רבה ממעמדם של הארגונים והמוסדות הבלתי-ימלאתיים של אוכלוסייה זו. הסיבה לכך היא שדרך גופים אלה אנשים יכולים לפעול בצורה קולקטיבית. ארגונים ומוסדות לא ממלכתיים אלה הם מוקדי העוצמה. הם "המקומות" בחברה שבהם העוצמה ממוקמת, מתכלדת ובאה לידי ביטוי.

המבנה והאופי המיוחדים של מוקדי העוצמה הללו משתנים מחברה לחברה, וממצב למצב אותה חברה. אולם בדרך כלל, הם יכללו קבוצות חברתיות ומוסדות כגון: משפחות, שכבות חברתיות, קבוצות דתית, וקבוצות אתניות שונות, קבוצות של אנשי מקצוע, קבוצות כלכליות, כפרים ועיירות, ערים, מחוזות ואזורים, גופים ממשחתיים קטנים יותר, ארגונים התנדבותיים, ומפלגות פוליטיות. לרוב אלה הן קבוצות חברתיות ומוסדות מסורתיים, מבוססים ומוגדרים. לעומת זאת, לעיתים מוסדות מאורגנים בצורה פחות פורמלית. הם יכולים להיות או להתחדש כחלק מניסיון להשיג מטרה כלשהי, או כחלק מתחילה ההתקוממות.

כך או כך, מעמדם של ארגונים ומוסדות כمוקדי העוצמה יקבע לפי יכולתם לפעול בצורה עצמאית, להשתמש ביעילות בעוצמה זו, ולוות את העוצמה של מוקדים אחרים או של השליטים המנהלים את כל המערכת המדינית.

מערכת מוכבת זו של יחידות עצמאיות וייחס כוחות מהוות את הבסיס "המבנה" לשיליטה פוטנציאלית של האוכלוסייה על המשטר המדכא. "המצב המבני" של החברה כשל תלי בשלשה גורמים: הגורם הראשון הוא מידת החינויו של מוקדי העוצמה — האם קיימים כבר קבוצות ומוסדות, מה מספרם, מה כוחם הפנימי ומה מידת החינויו שלהם, עד כמה הם ממורכבים או אינם ממורכבים, ומהו תהליך קבלת החלטות הפנימי שלהם.

הגורם השני הוא היחסים השוררים בין הקבוצות ומוסדות העצמאיים בחברה. האם מוקדי עוצמה* אלה יכולים לפעול יחדיו למען מטרה משותפת? האם הם יכולים לתאם ביניהם את דרכי התכנון והפעולה?

הגורם השלישי הוא היחסים בין מוקדי עוצמה אלה והשליטים. האם המוקדים הללו אכן מסוגלים לפעול בצורה עצמאית נגד השליטים? במקרים אחרות, האם הם יכולים לא לציית ולא לשתחף עטם פעולה, ובכך להגביל או לעדר את כוחם של השליטים? או שמא חופש הפעולה שלהם מוגבל?

המצב המבני הזה הוא שיכתיב את גבולות כוחם הפוטנציאלי של השליטים. מעבר לגבולות אלו הם לא יכולים לפעול ללא שינויים מבויים או ללא הנגלה סמכותם, או מבלתי שישיגו הסכמה מרוץן, או סיוע פעיל מהאזורים ומוסדותיהם.

אם אכן קיימת עצמה רבה, המפוזרת במידה שווה בין מוסדות עצמאיים חזקים וחינויים, אזי בעיתות渺々, יכול מצב זה לחשוף את היכולת של יחידים ומוסדות לבטל במשותף את מקורות העצמה של השליטים או השליטים לעתיד, כדי שניתן יהיה לאכוף את שלטון העם.

ביסיס המבני של החירות

כאשר מוקדי העצמה פורסמים בצדורה ייעלה במנוגדים השונים של החברה, סביר להניח שעוצמתם של השליטים תוגבל על ידי מעוזרים ובלים, שיאפשרו לחברה להתנגד לדרכו, להשתלטתו ולתוקפנותו. מצב זה מזוהה עם "חירות" פוליטית. לעומת זאת, כאשר מוקדים אלה נחלשים באופן משמעותי או כאשר פעילותם העצמאית נחרסת, כאשר גם האזרחים הם חסרי אונים, ועוצמתה של החברה הופכת להיות ריכוזית יותר, קענים הסıcıים לבלם את שאיפוחיהם של השליטים. מצב זה מתקשר עם "עריצות". לא במקרה ניסו בעבר מדינות טוטליטריות למגרר את כל הקבוצות העצמאיות או לאכוף עליין את שליטתה המוחלטת של המפלגה או המדינה.

החוויות, אחרי הכל, איננה מתנה שלשליטים "מגיישים" לנחיניהם מרצונם. גם המבנים המוסדיים הרשמיים, או תקוני המושלה, כגון אלה הכתובים בחוקה, לא הם שקובעים את דרגת החירות או את מגבלות השליטים. למעשה, חברה יכולה להיות חופשית יותר או מודרנית יותר מכפי שנקבע בחוקת המדינה או במערכת המשפטיה שליה. אדרבא, מידת עצמותם של שליטים והתקפה, כמו גם דרגת החירות האמיתית של החברה, יקבעו בהתאם לחוסן של האזרחים ומצבם של מוסדות החברה כולה. עצמותם של השליטים ודרגת החופש של החברה יכולם לגדיל או לקטן בעקבות השפעת גומלין בין פעולות השליטים ופעולות האזרחים: שליטים אחדים יבחרו שלא לדכא את האוכלותה עד קצה הגבול המותר להם על-פי המצב המבני, ושליטים אחרים יקבעו אולי תמייה גדולה יותר ממה שדורש המצב המבני, וכן תגדל עצמותם.

עליה בעוצמתם של שליטים נקבעה באופן ישיר או עקיף, מצד אחד, על ידי הסכמת האזרחים לקבל את השליטים, ולczyית להם, לשחק פעללה ולמלא אחר דרישותיהם שאיפוחיהם. מצד שני, ירידת בעוצמתם של שליטים נקבעה בהתאם לאי-נכונותם של האזרחים לקבל על עצם את מרota שליטים, בנוסף לאפשרות הניצבת בפניהם לא לציית, למנוע شيئا' פועלה, להתנגד לתקנות, ולסרוב לבצע דרישות שנקבעו עליהם.

מכאן שדרגת החירות או דרגת העדינות בכל חברה פוליטית משקפת את נחישותם היחסית של האזרחים להיות חופשיים, את נכונותם ויכולתם להתחaran בחירות של חירות, ובראש וראשונה, את יכולתם להתנגד לכל נסיך השטלוון או שיעבוד. במלים אחרות, האוכלוסייה יכולה להשמש בחברה עצמה באמצעות חירותה ולהגנה על חירות זו. עוצמה חברתיות, ולא דווקא אמצעי השמדה טכנולוגיים, היא העורבה הטובה ביותר לחירות האנושית.

הגנה, ומקורותיה החברתיים

הבנת אופיה של העוצמה הפוליטית ושל האמצעים להגבלת העוצמה או מניעתה מידי השליטים, היא רלוונטיית מארוד לשאלת כיצד לספק לחברה הגנה יעילה כנגד נסיבות פנימיות להפלת השלטון או נגד תוקפים מבחוץ. הבנה זו מחייבת על כך שהאוכלוסייה ומוסדות החברה יכולים להיות מרכיבים עיקריים בהבטחתה של הגנה יעילה.

האוכלוסייה ומוסדותיה יכולים לעשות זאת על ידי סיורכם להעניק את ההסכמה, את הכניעה ואת שייח' הפעולה שהתקופים זוקקים להם. העיקרון העומד מאהורי פעולה אלה, כפי שכבר רأינו, הוא פשוט: הגבלת מקורות העוצמה — סמכות, משאבי אנוש, כישורים וידע, גורמים לא מוחשיים, משאים חומייריים וסנקציות — כל אלה מחלשים את עוצמתו של שליטם בעודו שמניעם מפוררת עוצמה זו.

תובנה זו מאפשרת למתרגנים להילחם בתוקופים על ידי הפניה חוטנה הפנימי של החברה באופן ישיר כנגד ההתקפה. על ידי שמיירה על אמות מידה מסוילה לגיטימות, לאורח החיים שלה, לאוטונומיה של מוסדותיה וולקרנותיה החוקתיות, יכולה החברה לנטרל את ההתקפה עליה ולשמור על קיומה של. החברה יכולה להכשיל את אמץ התוקופים לשחוותמנה רוחניים כלכליים, פוליטיים ואידיאולוגיים, על ידי גiros כל מקורות העוצמה המרכזים בידה כדי לסלול את נסיבותיהם של התוקופים להגשים את יעדיהם. שימוש של החברה כולה בסנקציות ובחלצים פסיקולוגיים, חברותיים, כלכליים ופוליטיים, יכול להנחיל לתוקופים מכנה ניצחת על ידי פגעה ביעילותם ובאמינותו של מגנון האקדמי-טרציה והדיכוי של התוקופים.

קיים אפשרות שבנסיבות מסוימות תהיה למוסדות שונים במבנה המדינית, אשר שירטו בנמנוה שליטים קודמים, נטייה להיות פחות נאמנים במצבם משבר. הכוונה היא למוסדות ממשלתיים, כגון הבנק המרכזי, בית המשפט העליון, או ממשות אוטונומיות של חבלי ארץ שונים. במקרים אחרים יכולות להיות

התארגנויות בתחום מוסדות — כגון סניפים של המגנון הביורוקרטי והשירות הציבורי, או יחידות מסוימות של כוחות המשטרה והצבא.

כאשר מוסדות שלמים, או התארגנויות ממשמעות בתחום מוסדות אלו, מתחלים להחלית החלטות בעצם ולפעול באופן עצמאי בניסיון להתנגד לתקנות השליטים או השליטים לעתיד, הם הופכים למערכות מרכיבים המערערות את יציבותה של המערכת המדינית הריביות. בשלב זה הם מכך מאיים על עצמה עצמאים בחברה. אם מרכיבי חסוך יציבות אלה במערכת המדינית ימשכו את תהליך הגדלת עצמאותם, הם יתרמו להתרופותה של מערכת זו. וזה מוכן איום חמור מאור ל��וצה המנסה להישאר או להפוך להיות "ה��וצה השלטת", השיכתה לסוג השליטים שהחברה דוחה — וודאים, אלה המנסים להדיח את השלטון הקיים, או חוקפנים מבוחר.

החלשת עצמתם של תוקפים והיסטה ניתנת לביצוע ללא הפעלה כליל נשק צבאים. כאשר החברה מלוכדת, מגובשת סביב מחובות עצמית, ומוכנה היטב להתקומות נגד תוקפים ומדכאים, התגובה הייעלה ביותר שלא לניסיונות פנימיים להפלת השלטן ולניסיונות תקיפה של כוחות זרים תהיה הגנה באמצעותם בעוצמה חברתית.

במצבים של תוקפנות בינלאומית, מרכיבים השוכבים בניסיונות ההתקומות הם אמצעים לשלהב את ההתקומות מבית לפולישתם של התוקפים או להבליטה, וכן להפעיל סנקציות בינלאומיות פוליטיות, דיפלומטיות וככלויות על התוקפים. יכולתה של החברה המוגנתה לעורר חריפה בארץ התוקפים ובקהליה הבינלאומית תושפע בחלוקת מן המדיניות של אותה חברה בעבר.

לסיפור, יכולתה של אוכלוסייה בעלת מוקדי עוצמה חזקים להתנגד לתוקפנים ולניסיונות להפיל את השלטן תושפע במספר גורמים: (1) השאיפה היחסית של האוכלוסייה להתנגד לתוקפים; (2) מספרם, כוחם, ועצמאותם של הארגונים ומוסדות החברה; (3) יכולתם של מוקדי העוצמה הללו לפעול יחדיו לשם הגנה על החברה; (4) מידת העוצמה החברותית שמקדרים אלו יכולם להפעיל באופן עצמאי; (5) מקורות העוצמה בהם הם שליטים והזדקקות היחסית של התוקפים למוקרות אלה; (6) כושרם היחסית של המתקוממים למנוע שיתוף פעולה למטרות הדיכוי; (7) יכולתם להשתמש בכזרה יעה בדרך המכבי-אלים.

אם אכן חדורים המתקוממים בrixon עוז להתקומם, אם יש להם מוסדות עצמאים חזקים שיוכלים לשולט במקורתו עצמה פוליטיים חשובים, והם יכולים לארגן במיזוגות מערכת של אישיות פעלת והתקומות — אז הבחירה במאבק המבוסס על עצמה חברתית היא הבחירה המתאימה, שבאמצעותה ניתן יהיה تحت

תשובה הולמת להתקפה. ואולם לא די בעוזה מצח של כלל האזרחים ובעקשנות משותפת. לפני שהעם בוחר לילך בדרכו זו, עליז לדעת כיצד להלט את המאבק שיבוא בעקבות פעולות ההתקוממות הראשונה. יהיה עליו להבין את מהות הטכניתה של הפעולה הבלתי-אלימה המבוססת על הבנת מקורות העוצמה הפוליטית שבה דנו בפרק זה. כמו כן, חשוב היה להבין בין מטרות הגורמים להצלחתה או לכשלונה של הטכניתה זו? מה דרוש כדי להשיג יעילות מרבית? אילו אופציות היא מספקת ויאלדו דרישות היא מציבה? כדי להסביר על שאלות אלה علينا לבחון בקפידה את השיטות המיוחדות בדרך פעולה זו, את דינמיקת השינוי שלה, את התנאים להצלחתה, ואת העקרונות האסטרטגיים והטקטיים הייחודיים לה.

הערה

לשם פיתוח מפורט יותר של ניתוח העוצמה ולקבלת מקורות רבים אחרים, ראה : Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action* (Boston: Porter Sargent 1973), pp. 7-62 and Gene Sharp, *Social Power and Political Freedom* (Boston: Porter Sargent, 1980), pp.21-67.

אחדים מהתייאודרטיקים שועינוניותם סייעו בפיתוח האבחנות הללו, הם :

Auguste Comte, T.H. Green, Errol E. Harris, Etienne de la Boetie, Harold D. Lasswell, John Austin, Baron de Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, William Godwin, Bertrand de Jouvenel, Robert MacIver, Chester I. Barnard, Niccolo Machiavelli, W.A. Rudin, Max Weber, Herbert Goldhamer, Edward A. Shils, Karl W. Deutsch, Jeremy Bentham, Georg Simmel, E.V. Walter, Franz Neumann, David Hume, Thomas Hobbes, Jacques Maritain and Alexis de Tocqueville.

התיחסות ספרטנית לעבודותיהם נמצאת בספרים הרושים לעיל.

לעין גורמים החמורים להצלחתם או לכשלונם של מאבקים לא-אלימים, ראה : Sharp, *The politics of Nonviolent Action*, pp. 726-731, 754-755, 815-817.

הציטוט לקוח מבריו של :

Etienne de la Boetie, "Discours de la Servitude Volontaire," in *Oeuvres Completes d'Etienne de la Boetie* (Paris: J. Rouam & Cie., 1892), p. 12 and pp. 8-11. The translation is by Madeleine Chevalier Emrick. See also Boetie, *Anti-Dictator: The "Discours sur la servitude volontaire" of Etienne de la Boetie*, trans. by Harry Kurz (New York: Columbia University Press, 1942). The quotation from Hitler is contained in Alexander Dallin, *German Rule in Russia 1941-1945* (New York: St. Martin's, 1957), p. 498.

פרק שלישי
הפעלת העוצמה

מערכת הנשך של מאבק בלחתי-אלים

במונחים פוליטיים, פעולה בלתי-אלימה מבוססת על עיקרון מואוד פשוט: בני אדם אינם עושים חמיד את הנדרש מהם, ולייתים אף עושים את שנאסר עליהם לעשותו. אוחחים עלולים להפר חוקים שאחומרם הם שלילים. פעוללים עלולים להפסיק לעבוד. המנגנון הביוווקרטטי עלול לסרב לפעול בהתאם להוראותו. חיילים ומשטרתו עלולים לבצע פקדות לדיכוי האוכלותה ברשלנות מכונת, או אפילו למרוד.

כאשר פעילותות אלו ואחרות מתרחשות בעת ובוניה אחת, הן מגבילות את מקורות העוצמה של השליטים ומחילשות אותה. המשטר מתחפר וואלה שהוא "שליטים" חוזרים להיות בני אדם בשור ודם. תהליך זה יכול להתרחש גם כאשר הצבא אינו זו מזקומו, החיילים אינם נגעים, הערים לא נהרסות, המפעלים וככל התחכורה ממשיכים לפעול בשיא כושרו, ובנינויו הממשל עומדים במקומם. ובכל זאת, השינוי הוא מהותי מכיוון שמנעו מהם הסיעוד האנושי שבסנה את העוצמה הפוליטית של המשטר ותמך בה.

כיצד ניתן לנצל את ההובנה לגבי עוצמה זו, ולהתגמה לפונלה שיכולה לשמש להגנה על החברה? אילו שיטות יכולם המגנים לנוקוט כדי למנוע את מקורות העוצמה שהם זוקקים להם מתקופנים ורים או מכאלת המנסים להדיח את השלטון? מה דרוש להם כדי שיוכלו להתמודד עם הדיכוי העצפי? חשובות לשאלות אלה אפשר למצוא בניתוח עמוק יותר של טכניקת הפעולה הבלתי-אלימה.

הפעולה הבלתי-אלימה היא כה שונה מתגוכות מתחנות ותקנות יותר לסיכון (כגון פשורה או בורות), עד שיש המצביעים דווקא על נקודות משוחפות רבות בין והבין המלחמה הקונוניצינלית. צריך להבין דבר אחד: פעולה בלתי-אלימה הינה אמצעי ללחימה, היא ללחמה. מעורבים בה עימותים בין כוחות, ופתחה בלחתי-אלימה ב"קרבות", יש צורך בתכנון של אסטרטגיה וטקטיקה, דרישות לה "כלי נשק" רביים ו"חיליה" נדרשים לאומץ לב, ממשעה והקרבה. את הפעולה הבלתי-אלימה אפשר לנחות גם בשם "מאבק בלתי-אלים", במיוחד במצבים בהם נדרש הפעלתן של דרכי פעולה קיצזניות של טכניקה וזמינותו כלפי ירי תקיף וחוזק שמפעיל שיטות דיכוי וצדדי עניישה חמורות ונספים.

גישה זו, לפיה פעולה בלתי-אלימה היא טכניקת לחימה "אקטיבית", מנוגדת להלוטין לקובעה שרווהה בעבר, ولو גם באופן חלקי, שתופעה כזו אינה אפשרית, או בכלל פעולה של "אי-אלימות"*. היא ביטוי לפטישיות גמורה או לכנייה. אלה שהמעיטו בערכה של פעולה זו והרו בקיומה, אך טענו שם בשיאה, צורת מאבק זו נשענת על שכנוו הגינוי של היריב או על השפעתה של פניה על בסיס של אמות-מידה מוסרית או על "המסת לבבות" — אמצעים שמילא לא ישפיעו על מהלכם של סכטוכים חמורים. ואולם העוצמה שאינה ניתנת לעזרה של מאבקים בלתי-אלימים, ובמיוחד בשנים שמאז 1968 — למשל התנגדות הציגים והסלובקים, עליתה של חנעות סולידיריות בפולין, נצחון העם הפוליפני על מטרתו של מרקוס, המהפכות השקאות במזרח גרמניה בשנת 1989, בציגוטלבקה, בבולגריה — אילצה גם את הספקנים להודות בקיומה של התופעה.

פעולה בלתי-אלימה כשם כן היא: פעולה שאינה אלימה, לא חוסר פעולה. טכניקה זו אינה מתחבطة במלים, אלא בעמישים כגון, מחותט סמליות, אי-ישתורף פעולה חברותי, כלכלי,opolיטי, והחערבות בלתי-אלימה. פעולה בלתי-אלימה היא ברוב המקרים פעולה של קבוצה או המון רב. בעוד שבטיות מוסמיים של טכניקה זו, ובמיוחד הדרכים הסמליות, יכולות להיתפס כמאצץ שכנוו בלבד. הביטויים האחרים, ובמיוחד אי-ישתורף פעולה, משתקים בפועל ו אף מפוררים את מערכת היריבים, ובעיקר כאשר נוטלים בהם חלק מספר רב של בני-אדם.

קיימים מניינים שונים ומגוונים להחלה לנוקוט פעולה בלתי-אלימה במקומות פעולה אלימה. ברוב ובכמם של המקרים שאירעו בעבר הוודף השימוש במאבק בלתי-אלים בגלל שהסיכויים להצלחתו היו רבים יותר מהסיכויים להצלחתן של צורות מאבק אחרות. במקרים מסוימים, התנשות ישירה קודמת עם שימוש באלים, או ידיעת השלכותיה, גרמה לבני אדם לשקל היטב את השימוש בטכניות אלה. ("אלימות" כאן פירושה איום או הפעלה מכוונת של פגיעה פיזית או גרימת מוות

לבני אדם). דוגמאות לפעולות אלימות הן: החפרעוויות, התקוממוויות אלימות, פעולות טרור, מלחמת גירה ומלחמות קונונצינגוליות. הסיכויים לתחבוסה עקובה מודם, הסיכוי למספר רב של נפגעים והרס עצום, או השלכות ארכוכית-תווחה של הפעלת אלימות (חוסר אמון חברתי, שפל כלכלי, התגברות הסיכויים לעלייתו של משטר צבאי, או התעוררותה של אלימות פנימית), הביאו אנשים לחשיפוש אחר פתרונות לא-אלימים. במקרים מסוימים אחרים נדחה השימוש באלים בשל סיבות דתיות, מוסריות או מצפוניות — ועקב כך נסלה הדרך לשימוש בטכניתה הכלתית-אלימה. במקרים אחרים לא נעשה שימוש באלים בגל שיקולים מעשיים ועקרוניים.

בדוג'ה שהוחלט להתמודד עם העימות בדרך של מאבק בלתי-אלים, המשימה המוטלת על אלה השואפים להשיג ניצחון בדרך זו היא להגביר את כוחם ככל האפשר ולהפעיל את הטכניתה בעוראה מוחכמת. עליהם למלוא אחר התנאים הדורשים להצלחת הפעולה הכלתית-אלימה, ולהשליך עליה את מלוא יהבהם.

הנחה הרווחת היא שהשגת ניצחון באמצעות מאבק בלתי-אלים אורכת זמן רב יותר מאשר באמצעות מאבק אלים, אך הנחה זו אינה בהכרח נכונה. היו מקרים בהם מאבקים אלימים נמשכו חודשים רבים ואף שנים. ראה למשל את מלחמות הגירה הבלתי-אלים בין יוגוסלביה, אלגיריה ווייטנאם, או את משך קיומן של מלחמות ביליאומיות שונות כגון מלחמות העולם (שלא להזכיר את מלחמת שלושים השנים, ואת מלחמת מאה השנים באירופה). גם ההנחה שלחמה צבאית מושגה תמיד את המטרות הרצויות, ושמצעים צבאיים מגברים את הסיכויים להצלחה, היא מוטעית מיטודה. לפחות במחצית מן המקרים, הדרך הצבאית נכשלה, הינו, צד אחד הפסיד. וזאת מבלי להתייחס לשאלת האם יעדיו המאבק המקוריים הושגו.

במצביים של קיפאון צבאי אף אחד מן הצדדים אינו מנצח. לעומת זאת, היו מאבקים בלתי-אליים שלא רק שהצליחו (לפעמים גם בהפתעה מושתרי דיכוי), אלא גם עשו זאת במהלךו. נסיען ההפקה של קאפ, לדוגמא, הוכנע בפחדות מהמשה ימי. הרוון של סלבדו, גנרל מקסימיליאנו קרונדי מרטין, גורש בעקבות התקומות בלתי-אלימה בפחות משלשה שבועות, באפריל-'מאי 1944. הרוון הצבאי ג'ורג' אוביקו והוד מתקידו בנשיא גואטמלה במאבק בלתי-אלים שנמשך אחד-עשר ימים בלבד, בינוי אותה שנה. בשנת 1989 התקומות המשטרים הדיקטוריים במרוח גרמניה, צ'וסטובקה, ובולגריה לאחר שביעות אחדים של התנגדות בלתי-אלימה, בקנה מידת גודל, בכל אחת מן המדינות. לא כל המאבקים מצליחים מהר כל-כך, אך גם אם הם נמשכים ימים או שנים, יעלותם תלויה ביכולתם של המשמשים בפועלה בלתי-אלימה לדבר בטעינה

שבה הם בחרו, ולהפעילה בעקביות ובתחכום. טכניקה זו לא חביא את התוצאות הרצויות אם היא תוכננה בפיזיות או נונחה מהר מדי. נהפוך הוא, כדי להציג את מלאו התועלות דרישים תכנון מדויק ומשמעות חמורה ביחסמה של שיטה זו.

מוסכם להתייחס אל הפעלה הבלתי-אלימה כאל תופעה חסרת חשיבות שנמצאת בשולי הדרך המרכזית (דרך, שמן הסתם תהיה אלימה) או רק כאל פעולה מקודינה לאסטרטגיית מאבק שלמה. ברור לחילוני שלטנכיה של מאבק בלתי-אלים לא יהיה שום יתרון אם תחולוה אליה פעילות אלימה. למעשה, זהו מצב מסוים מאוד, מכיוון שהאלימות, כפי שיידון מאוחר יותר בפרק זה, היא הосновה למכבים חיוניים של הטכניקה הבלתי-אלימה. אלימות זו, גם אם תהיה מוגבלת, תגרום להפחחת מספרם של המתנגדים ולהחלשת האפקטיביות של איסתיות הפעולה. נסף לכך, האלימות עלולה להקטין את ההשפעה שיש לאופי הבלתי-אלים של התנועה על מhana היריב (במיוחד על המשטרה והצבא), ולהפחית את רמת האהדה והתמכה של הצדדים שאינם מעורבים בעימות. לנוכח החדרות אלימות למאבק בלתי-אלים מחייבת אותו במקומם לחזקה.

פעולה בלתי-אלימה היא דרך מאוד מוגדרת לפתרון סכוסים. יש לה אסטרטגיות מסוימת, טקטיות מסוימת, ו"מערכת נשק" מסוימת. אם שיטה זו מופעלת בחוכמה, היא מסוגלת להציג למשתמשים בה דרכים לישום ולגייס את פוטנציאל העוצמה שלהם לדרגה גבוהה אף יותר מאשר על ידי שימוש באליומות.

כדי לבחון את דרכי היישום ההגנתיות של הפעולה הבלתי-אלימה, חשוב לבדוק קודם כל את המיגון הרוב של "כלិ הנשך" הבלתי-אלימים, או את שיטות הפעולה הייחודיות לטכניקה זו. לאחר מכן ניתן לבדוק את המנגנון שבעורთם גורמת פעולה בלתי-אלימה להצלחה. לאחר שנבין את הטכניקה הבלתי-אלימה באופן כללי, אפשר יהיה להתמקד בפרק הרביעי בנסיבות פנימיות להפלת השלטון וחוקפות זורה.

שיטות שונות של פעולה בלתי-אלימה

בפעולה בלתי-אלימה יכולים להיות שלושה סוגים של פעולה: פעולה לא-תעשה – ככלمر, אנשים יסרכו לבצע פעולה לשם מבצעים בדרך כלל, או להימנע מפעולות שהם אמרו לבצע על פי המסורת, או אולי שהם נדרשים לבצע על פי החוק או בהתאם לתקנות; פעולה עשו – אנשים ידרשו לבצע צעדים שאין מבצעים בדרך כלל, אינם נדרשים לבצע על פי המסורת, או נאסר עליהם לבצע על פי החוק או התקנות;omial; וטיפול של השניהם.

צדדים אלה כוללים מיגון רחכ' של אמצעי פעולה ספציפיים, או של "בלינשך". עד היום זהו מאתים בקרוב, ולא ספק קיימים בימינו שירות או מאות אמצעי פעולה נוספים, וכאליה ימשכו להיווצר בסכסוכים בעtid. בטכניקה הנוכחית של המאבק הבלתי-אלים קיימות שלוש קבוצות עיקריות של כל' נשק בלתי-אלים: מהאה בלתי-אלימה ושכנוו, אי-שיתוף פעולה, התערוכות בלתי-אלימה.

מהאה ושכנוו בדרכ' הבלתי-אלימה

זהי קבוצה גודלה של פעולות שהן בעיקר פועלות התנגדות שקטות או נסironות שכנוו, והוא צעד אחד מעבר להתקפות מילולית, אבל צעד אחד לפני איסתו'ן פעולה והתרבות בלתי-אלימה. אלה הם המתוונים מבין "כל' הנשק" הבלתי-אלים. פעולות אלו כוללות מצעדים, ישיבהמושכת מול בניין ממשלה, נאומים פומביים, הצהרות של ארגונים, ויתור על תاري כבוד, צעדים סמליים פומביים, שמורות שוכחים, הנפת שלטים, מפגשים בלתי רשמיים בין מרצים וסטודנטים, הכרזות על אבל כללי ופיגשות מהאה.

מטרת השימוש בהם היא להראות שהמוחים הם נגד או بعد עניין מסוים. מטרת הצעד היא בראש ובראשונה להשפיע על הריב. לחדופין, הצעד יכול להוות מכון כדי לחשוך עם הציבור, עם צופים מן הצד, או עם צד שלישי, ישירות או באמצעות פרסום, כדי לעורר תשומתלב ולעודד תמייה בשינוי הרצוי. מטרתם של אמצעים אלה עשויה להיות גם עידוד "הקבוצה הסובלת" — אוטם אנשים המושפעים ישירות מן העניין — לפעול בעצמם, למשל, להשתחרר בשכיחת או בחרם כלכלי. שיטות מתחנות אחדות השיכוות לקבוצה זו (כגון חלוקת כרזים) מכוונות לעתים לשכנוו גורם אחר להפעיל תגובה חריפה יותר, כגון חרום כלכלי.

שיטת אלה — מהאה בלתי-אלימה ושכנוו — הופעלו במקומות רבים בצורה של חלוקת כרזים, משמרת שוכחים, נשיאת שלטים, או עצדות. הנה מספר דוגמאות: כמרים גורמים נשאו דרישות בכנסיות בגנות הנאצים; חבר יושבי הראש של האסיפה הלאומית הציג את ההצעה הסובייטית לצ'כוסלובקיה ודרש "נסיגה מיידית" ממושלות ובתי הנבחרים של חמיש המדינות החברות בכירית ורשה שפלו לתחומה; "מוכר" שנחתם על ידי עשרות מטובי הסופרים והאמנים הקומוניסטיים בהונגריה בתחילת נובמבר 1956 ביקש מהוואודה המרכזית של המפלגה הקומוניסטית לעצור بعد פקידי ממשל מלפעול "שיטות אנטידמוקרטיות שמטילות מום בחינוי התרבותיים" וקרוואו לאויריה חופשית; כנה, ברירה וodemokratia החדרה ברוחו של שלטון עמי".;

בעת פניהם של הנשים וילסן לקונגרס האמריקאי ב-4 בדצמבר 1916, הינו חמש סופרג'יסטיות (תנווה שׂרגלה במתן זכות בחירה לנשים) שלט הקורא: "כבוד הנשא", מה עשה בעניין של הנשים?"; "בזמן המערכה הבודהיסטית של 1963 נגד מושדו דיים בדורם וויטנאם, קראו טודונטים בבית הספר צ'ז ואן באסיגן את דגל הממשלה והניפו את הדגל הבודהיסטי; בפולין הכבושה בשנת 1942, הרטו הגומנים מצבוי זיכרון לזרם של גיבורים פולנים וכן מבנים לזכר אירופאים לאומיים. הפולנים, בתגובה, ערכו במפגן ביקורים במקומות אלה ואף קיימו טקסי תפילה למורת רוחם של הגומנים;

בעיר סופיה בבולגריה איגנו יהודים מחה נגד הכנסות ל"משלוחים" אל מחנות הריכוז הנאציים. ב-24 למאי 1943 הctrפו למחרות אלה בולוגרים לא-יהודים רבים. היו התנשויות עם המשטר ומעצדים רבים. מתאי יולזר כתוב: "חששותיהם של המשלחה הפשיסטית ושל המלך מפני אישקט פנימי אילצו אותו לוחר על תוכניותם לשלווח את יהודי בולגריה אל מוחם במחנות הריכוז". כל היהודים שהיו אורה בולגריה ניצלו ממוות;

ב-31 באוגוסט 1962, התקהלו באג'יר 20,000 בני אדם בכיכר מרcoilות כדי ללחות על הסכטוק המתחמש בין המנהיגים של המדינה העצמאית הצעירה וכדי למנוע התפרצויות של מלחמת אזרחים. בברזיל, הפגנות המוניות הפכו לפוח המנייע בתנועה להחזרת משטר אורייחי בתחילת שנות השמונים. הפגנות אלה היו המוניות ובלתי-אלימות לחילוטין, ובאחדות מהן הגיעו המשתתפים למיליאן ואף לשני מיליון בני אדם;

ב-4 בנובמבר 1989, צעדו לפחות 500,000 מפגינים דרך ברלין ודרשו בחירות חופשיות, חופש עיתונות וחירות אזרחית. אחדים מהמפגינים הטבעו את דרישותיהם על קירות בניין מועצת הרשם כאשר חלפו לידיו; בפראג, 25 בנובמבר 1989, חצי מיליון מפגינים צעקו "בושה! בושה! בושה!" כאשר נאספו כדי ללחות על העבודה שהילוף תפקידים בין המנהיגים הקומוניסטים השונים. הם רק "תכסיס" שמטרתו להרים את הרפורמה שהושגה.

* אִישְׁתָּוֹף פְּעוֹלָה *

בחלקן הגודול של הפעולות הבלתי-אלימות קיים מרכיב של אִישְׁתָּוֹף פְּעוֹלָה מסווג כלשהו. אִישְׁתָּוֹף פְּעוֹלָה יכול להתחטט בחומר המשכיות מכון, הגבלה, מניעה

או התקומות נגד היחסים הקיימים — החברתיים, הכלכליים, או הפוליטיים.

אנשים יכולים, לדוגמה, להחטט באופן מוחלט מחברי הקבוצה היינכה. הם יכולים לסרב לknות מזרים מסוימים, הם יכולים להפסיק את ערכותם. הם יכולים

לא לצית לחקקים שנוראים להם לא-מוסריים או לסרב לשלם מיסים. מאבקם של אנשים אלה מחייבת בהפתחת או הפסקת שיתוף הפעולה, במניעת סיוע, או בשניהם. דבר זה גורם להאטה או לעצירה של חי היום-יום. הפעולה יכולה להיות ספונטנית או מתוכננת, חוקית או בלתי-חוקית.

שיטות של א'ישיתוף פעולה קיימות בשלושה מישורים: חברתי, כלכלי ופוליטי.

אי-שיתוף חברתי יכול לכלול סיורו המשיך ולנהל יחס חברת נורמליים בעלי אופי ספציפי או מכל סוג שהוא, עם אנשים או קבוצות אשר נדמה כי הם גורמו עול או א'יצדק מסוים.

שיטה מאוד ידועה היא הטלת חרם חברתי. בשנת 1923, כאשר החרפתים והבלגים השחלו על חבל הרור, הפעילו הגרמנים חרם חברתי על חילילים ופקידי ממשל צרפתים ובלגים. כאשר החילילים נכנעו למסבאה לשותות כוסית, היו הלקחות הגרמניות עוזבות במהירות את המקום. בדנמרק, בתקופת מלחמת העמים השנייה, הפעילו הדנים את שיטת "הכתף הקרה" נגד חיללים גרמניים. הם נהגו להבieten דרכם כאילו לא היו קיימים כלל.

שיטות א'ישיתוף פעולה נוספת, הן סיורו להתנגד בהתאם לדפוסי התנהגות רצויים או הרוגלים קיימים של החברה או של הקבוצה היריבה, נידוי, הימנעות מפעולה בנוסח לייסטרטה*, א'יהשתפותה בפעילותם חברה וספרט, החרמת אירעים חברתיים, שביתות סטודנטים, וכן א'יציאה מן הבתים ונתינית מקומות מיקלט לנמלטים.

אי-שיתוף פעולה כלכלי פירושו, הפסיקת קשרים כלכליים ספציפיים או סיורו ליזום קשרים חדשים. מספר הביטויים של א'ישיתוף פעולה כלכלי גדול בהרבה מן הביטויים של א'ישיתוף פעולה חברתי. תח'יקבוצה זו כוללת גם חרם כלכלי ושביתות.

חרם כלכלי פירושו סיורו לקיים קשרים כלכליים, במיוחד אלה של קנייה, מכירה, או שימוש במוצרים מותרתו ושירותים. חרם כלכלי עשוי להיות חרם ואשוני או שניוני.

חרם לאשוני פירושו הפסקה ישירה של קשרים עם האויב, בדומה לסיורם של פועלי הרכבת הגרמנים בתקופת הפלישה של צרפת ובלגיה לחבל הרווח בשנת 1923, לשוחץ את הפחם לצרפת, וסיורם של תושבי פראג במשך שבוע לפחות עיתונים שהיו בשליטת הגרמנים בשנת 1941. חרם שניוני מיושם נגד צד שלישי

בנייהין לגרים לו להצורך לחדרם הראשוני נגד היריב, כגון; החרמת חנויות באורה"ב המוכרות עובי קליפורניה מוחרים, או מוצרים דרום-אפריקאים מוחרים. בני ביטויו הרבים של החדרם הכלכלי אפשר למצוא חדרם של צרכנים, איתשלום שכר דירה, חדרם בינלאומי של צרכנים, חדרם יצורנים, סגירת חנויות, סירוב לשולם חובות או ריבית, משיכת הפגמות של הפקרות בכניםם, ואمبرגו על סחר בינלאומי. בחדרם כלכלי משתמשים בדרך כלל איגודיו פועלים ותגניות שחרור לאומית, אך גם צרכנים, פועלים ויצורנים, משוקים, בעלי עסקים ומנהלים, בעלי מסאים כספים וממשלות.

שביתה היא סירוב לעבוד. וזהו הגבלה או הפסיקת עבודה, זמנית בדרך כלל, שהיא קולקטיבית ומכוונת, ומטרתה להפעיל לחץ על אחרים. סוגיות המחלוקת הן בדרך כלל (אך לא בהכרח) כלכליות. המטרה היא ליצור שינוי כלשהו ביחסים בין הקבוצות המתעמתות. בדרך כלל השותחים מעלים דרישות מסוימות בתנאי מקדים לשיבה לעבודה. לעיתים די באים בשבייה כדי להשיג יותר מאשר מצדך של היריב.

שביתות יכולות להיות מנהלות על ידי חקלאים, פועלי תעשייה ופקידיים, או קבועות אחרות. שביתות יכולות לכלול הימנעות מוחלתת מעבודה או להיות מוגבלות, למשל האטה בקצב העבודה. ישנם ביטויים רבים לשביתות, כגון: שביתות מהאה, עזיבה פרטומית של מקום העבודה, שביתות חקלאים, שביתות אסירים, שביתות מקצועית, שביתות תעשייתית, התביעות הפועלם במקומות העבודהם, או התביעות במוקם העבודה בגין "מחלה", ושביתות כללו. לעיתים בעלי העסקים והפועלים יכולים לשתק פולה וליצור יחד קיפאון כלכלי.

מטרתן של השבירות יכולה להיות הבעת שאיפות. כך למשל, ב-15 ביוני 1923, ארבעה ימים לאחר הפלישה הצרפתית-בלגית לחבל הרור, ערכו התושבים של חבל זה וחבל הרין הפגנה בת שלשים דקות דקוטה לאות מחאה ולibtו כוונתם להנגדר. שעות ספורות לאחר כניסה הצבא הרומי לפראג באוגוסט 1968, איגנוו הציגים מספר שביתות מחאה כדי לאות עלי כוונתם להתקומם נגד הפלישה. ב-27 בנובמבר 1989, שיתקו מילוני צ'כים וסלובקים את ארצם באלימות שביתה כללית בת שעתים, כדי להביע תחמיכת בבחירה חופשית והנגדות לשלטונו הקומוניסטי. מספר גדול יותר של שביתות מועד להשגת עצמה כלכלית. מדיניות רבות קיימת מסורת אורךה של שביתות מיום אחדים מקצועיים המכוננות להציג הטעות שכר והטבות בתנאי עבודה. ואולם, מדי פעם מתקיימות שביתות אשר מטרתן להציג יעדים פוליטיים או מהפכנים. לדוגמה, ב-29 באפריל, 1943, החל בהולנד (שהיתה תחת כיבוש נאצי) גל שביתות. שביתות אלה חלק פועלן החישיבה שמהו על התוכנית לכלוא בגרמניה אנשי צבא הולנדים לשעבר. ב-30 ביוני, 1944,

החולת בדנמרק שכיתה כללית בת חמישה ימים כדי לאלץ את הגרמנים לבטל את המשטר הצבאי שהניבו ולסלק את הפשיטים הדנים, הד' Schalburgkorps, מדןמרק. משא ומתן הביא לויתורים גרמניים אחדים.

שביתות פועלים בשילוב עם סגירת מקומות העבודה יכולות לגרום לשיתוק כלכלי של המשק. פעללה כזו הייתה נרכן עיקרי במאבק להשבת האוטונומיה של פינלנד שבתחום הקיסרות הרוסית בשלחה בשנת 1905. גם הדחתו של האיש החזק של האיטי, הגנול מג'יוור, נגרמה במידה רבה כתוצאה מסגירת כל בתיה העסקיים בהאיטי, פעללה שהחכזהה ללא הפעלת אלימות.

אי-שיתוף פעולה פוליטי פירשו, סירוב להמשיך לפעול בהתאם לדפוסים המוכולים של השחתפות פוליטית בתנאים הקיימים. יחידים וקובוצות קטנות יכולים לאמץ שיטות אלה, אולם הממציאות מוכיחה שבדרכן כל אי-שיתוף פעללה פוליטי מעורבים אנשי ריבים יותר ואנשים מן הממשלות עצמן.

לא-שיתוף פעולה פוליטי קיים אם אינספור ביטויים, והבחירה בביטוי זה או אחר קשורה בסוג האירוע. בסודו של דבר, ככל נובעים מן השαιפה לא לסייע לריב, וחוא על ידי אימוץ דפוסים מתאימים של התנהלות פוליטית. אי-שיתוף פעולה פוליטי יכול לבוא לידי ביטוי בדוחית הלגיטימיות והסמכות של השליט; חרם על גופים משלחיתים ואי-ציותות לפקודות; אי-שיתוף פעולה אי-ציותות מסוימים; עיכובים ואי-שיתוף פעולה של פקידי ממשל, של עובדי הממשלה והיחידות שמהן היא מוכרכת; ופעולה ממשחתית בינהומית. מריא אורחי, שפירשו הפהה מכונת, פומבית וסקטה של חוקים מסוימים, צוים, תקנות, חוקים, פקודות צבאיות או מושרטות, הוא אחת השיטות היוצאות ביותר.

מטרתו של אי-שיתוף הפעולה הפוליטי יכולה להיות רק הבעת מחאה או הבעת רצון להחבלות אישית, אך לעיתים תכופות יותר, הוא מועד להפעיל לחץ על הממשלה, על קבוצה חסרת לגיטימציה שמנסה להשחלט על מנגנוני הממשלה, או לעפומים על ממשלה אחרת. מטרתו של אי-שיתוף הפעולה הפוליטי יכולה להיות מוגבלת, הינו, לשנות את מדיניות הממשלה, לשנות את חברותה, את הרכבה, ואולי אף להורשה. כאשר משתמשים בה כדי להילחם בסינויים היפיכה פנימיים, נגד ממשלה בובות, או נגד ממשל צבאי של פולש ו/or, מטרתן של אי-שיתוף הפעולה הפוליטי יכולה להיות רצון להביא לנכונות הפולשים והחוות הממשלה הלגיטימית לשיטון.

בכל ארבע הדוגמאות שהובאו בפרק הראשון, שימש אי-שיתוף הפעולה הפוליטי כאמצעי התנגדות רב חשיבות. אי-שיתוף פעולה הוא מרכיב עיקרי

בשלילת הלגיטימציה מידי אלה המנסים להדיח את השלטון או מידי פולשים זרים. רק כאשר הלגיטימיות מוענקת לשולט, נפתחים בפנוי מקורות עוצמה חשובים נוספים, כגון, סיעו אנושי, מינהל, משאבים כלכליים, וכדומה. ב-19 בינואר 1923, אסורה הממשלה הגרמנית על הרשות הממלכתית והמקומית לציית לכל פקודה של הפולשים הצרפתיים-בלגים, והורתה להם לצית אך ורוק לרשויות הגרמניות שהיו קיימות לפני הפלישה. בשנת 1968, שולשה ימים לאחר הפלישה הסובייטית לכיכר סולובקיה, סירב ראש עיריית פראג להיגש אפלו עם נציגי הכוחות הפולשים שנשלחו לשאת ולהתח עמו.

בין הביטויים הרבים של אי-ישתוּף פוליטי כלולים גם חرم על ארגונים הנחמכים על ידי הממשלה. לדוגמה, סיורם של מורים נורוגים להצטרכ לארגון המורים החדש שהוקם על ידי ממשלה קיזלינג בשנת 1942 והיה תחת פיקוח המפלגה הפאשיסטית. בהקשר זה החוב מאד גם הסיורם לסייע לצבא או למשטרה, הסיורם להכיר במינויים של "פקידי ממשל" חדשין, או הסיורם לפרק מוסדות קיימים. הגורם העיקרי לשכלונו של נסיוון ההיפיכה של קאף היה אי-ישתוּף פעולה כלפי בתchrom המנהלי. בנורוגיה הכבושה ביצעו המשטרה הנורוגית וחילים גרמנים מאסרים בחוסר יכולות מכונה ואף סייעו לאסירים להימלט. מרידות בקנה מידה גדול של חילוץ הצבא של רוסיה הקיסרית היו גורם חשוב במהפכת פברואר 1917 שהדיחה את הצאר מכס שلطונו.

יכולתם של מתנגדים בלתי-אלימים להפעיל את "כלី נשקם" – אי-ישתוּף פעולה חברתי, כלכלי, או פוליטי – הינו בעל חשיבות עצומה בדייניקה של מערכת בלתי-אלימה כלשהי. ניתן לעשות שימוש בשיטות אלה הן לשם מטרות הגנה והן לשם מטרות התקפה. כאשר מפעלים אותן לצורך הגנה, יכולות שיטות אלה לסלול התקפה על ידי יוזמה עצמאית, דפוסי התנהלות עצמאיים, מוסדות עצמאיים, וכדומה. כאשר מפעלים אותן לצורך התקפה, יכול אי-ישתוּף פעולה לפגוע בכושר פועליהם ובקייםם של מוסדות וארגוני התומכים בחוקפים.

התערבות בלתי-אלימה

השוני בין שיטה זו לבין שתי השיטות שלעיל הוא בכך שהיא מתערבת באופן ישיר באירוע – יוצרת בו אנדורלמוסיה – באמצעות בלתי-אלימים. מטרתן של פעולות אלה אינה רק להבהיר עדמה או למנוע שיחוף פעולה. אלא המשמשים בשיטות אלה לökחים את היוזמה לידיים וזרום אנדורלמוסיה במערכת או במצב באופן ישיר, כך שהדברים אינם יכולים עוד להיות כפי שהיו, אלא אם כן יסלקו האנשים האחראים להתערבות או שפיעולתם תנוטרל.

דרכי הפעולה השיכרות ל��וצה זו ננקטו בתחום הפסיכולוגי, הפיזי, החברתי, הכלכלי והפוליטי. בין אלו נכללים: צום, שביתה שֶׁבֶת, הפרת סדר בלתי-אלימה, יצירת דפוסי הנהגות חדשים, שביתות בהן נשאים השותפים בכתיהם, הקמת מוסדות כלכליים חלופיים, ביצוע פעולות לא חוקיות מתוך כוונה להיעזר, שיבוש מהלך העבודה התקין במקומות העבודה, והקמת ממשלה מקבילה.

כאשר נעשה שימוש בחט悠ות בלתי-אלימה לצורך התקפה, הפעולות מתבצעות במהלך היריב, גם ללא פורוקציה ישירה מצד המתנגדים. שיטות אלה יכולות לועז ו אף להrosis דפוסי הנהגות קיימים, מדיניות קיימת, יחסים או מוסדות קיימים שמעוררים התנגדות. קיימת גם אפשרות ששיטות אלה יוצרו דפוסי הנהגות מועדרים חדשניים, מדיניות חדשה, יחסים חדשים, או מוסדות חדשים.

בהתשואה לדרכי ביצוע אחרות של פעולה בלתי-אלימה*, מהוות הפעולות התנגדות ישירה ומידית יותר. ואולם אין לפנות בהכרח להצלחה מודרנה יותר. פעולה כזו עשויה דווקא לנורם לכך שאמצעי הדיכוי היו קשים יותר, אך כמובן שאין זה מלמד בהכרח על חכומה. לעומת זאת, אם השיטה מצילהה, סביר להניח שההצלחה תתרחש מהר יותר מאשר הצלחה שבעקבות אישיתוף פעולה, משום שקשה יותר להחמוד עם השפעות הלואו של ההתקפות. למשל, שביתת שֶׁבֶת בחדר האוכל של המפעל או במשדר, מפורעה למחלקן של העבודה באופן מיידי ומוחלט יותר מאשר, למשל, הפגנת קומץ פועלים מחוץ לדלתות המפעל או חסם צרכנים, שטרכו לשם קץ לאפלה.

קיימות אינספור דוגמאות לסוג זה של פעולה בלתי-אלימה. במאבקים האמריקאים למען שמירה על זכויות האזרח, עשו שימוש ורחב בחט悠ות פיזיות לצורך שבת כדי להביא לקיצה את האפליה הגועית שבאה לידי ביטוי באירועות הצהריים במפעלים; בשנת 1955 נערכה התקפה בלתי-אלימה של המוני בני-אדם על גזאָה, כדי להביע התנגדות לריבונות הפורטוגזית על חלק זה של הדרום; בשנת 1953, כאשר טנקים Soviַּטיים נקראו לפוד 25,000 מפגינים מזרח גרמנים, התישבו אחדים מן המפגינים על הכביש וחסמו את דרכם של הטנקים; משנת 1969 ועד 1971, התקיפה קבוצת אינדיאנים באילקטרו במטרה לתבעו בחורה שטח זה,سلطעתם היה שיר לשבטים; בתקופת הכיבוש הנאצי, הקימו הפלינים בארץם ושית הנזק עצמאית חלופית שלא הייתה תחת פיקוח נאצי; מאוגוסט עד ספטמבר 1968, פעלה בציג'וסלובקיה תחנת רדיו חלופית אשר שידרה במשך שבועיים שלמים וקרה להתקומות נגד הפלשים הסובייטים, סחרה את דברי התעמולה הסובייטית, פירסמה מידע על אירוויזיון ואנשטיים, וחילקה כרזים להמסכה של ההתנגדות הבלתי-אלימה; ב-11 בדצמבר 1989, הקיפו עשרה אלפי

מגינים את בניין מפקרת שירוטי הביטחון בליפציג, מזרח גרמניה, ואילצו את ראש שירותי הביטחון המוקמים להרשות צילום של סוריקת הבניין על ידי המוני בני אדם. שלושים "סורקים" צילמו ראיות ל"מעקב" שירוטי הביטחון אחר אזרחו ליפציג ועצרו אותו מהשדרת מסמכים מפלילים.

ممשלה מקבילה יכולה להוות מרכיב חשוב במיוחד במאבקים בלתי-אלימים כאשר גורלן של החבורה ושל המערכת הפליטית מוטל על כף המזונים, כפי שקרה במקרה או בהתנדחות לנסיונות פנימיים להפלת השלטון או לפולישה של כוח זו. תפקידה של ממשלה מקבילה בתנאים של מהפכה הוא להקים ריבונות חדשה שטרתה להחליף את המשלה הקיימת. נוצר מבנה פוליטי חדש שזוקק לתמיכה של העם ולナンנותו. נוסדה ממשלה מקבילה אשר בעזרת תמייה עממית רחבה משתלטת בהדרגה על פונקציות ממשלה, ולבסוף מroxנת את המשטר היישן מוכנו על ידי שלילת הלגיטימציה שלו וביצוע סמכותו.

עד כה לא נערך ניתוח עמוק ומחקר משווה בסוגיות המאבק הבלתי-אלים. כך למשל, חופעת הממשלה התרחשה במצבים שונים, ולעיניהם בהיקף מוגבל למדי; אולם, קרה לא אחת ממשלה מקבילה הפכה לגורם משמעותי, ובעיתם אף תפסה את מקומה של הממשלה המקורית.

דוגמה טיפוסית היא הקמתן של ממשות מקבילה בתוקפה בה פעולה התנועה לעצמאות אמריקה בשנים 1765-1774. לפני 1774, המזיאו מתישבים אמריקאים שיטות רכבות של מאבקים בלתי-אלימים. בעת המשבר בשנים 1774-1775, שנוצר בעקבות החלטה על "חוק ההפיה", איבדו האמריקאים את האמון ביכולתם לפתח את בעיותיהם בדרךים חוקתיות. לבסוף, מושלים קולונייאליים אסרו במספר אוזרים על חוקיות מסוימות אם היה חש שהללו עלולות לתרוך בתנוגות.

בתגובה החלו המתישבים להקים מוסדות פוליטיים חדשים ולשנות את המוסדות המקוריים. שינוי אלה כללו גם את ארגונים של חוקיות לחבייל ארץ שונים והקמתן של ועדות התנדבות וודרות שלטון וניהול. תואצוה נספת למגמה זו נוצרה על ידי יצירת תוכנית כלכלית לא-ישיור פעה כלכלי ופוליטי — איגוד היבשת — שאושרו בקונגרס הקונטינטלי הראשון באוקטובר 1774. רשות רחבה של ועדות מקומיות, אזוריות ומוסבתיות, תמכה, ודאגה ללבות את התנוגות ל"חוק ההפיה". עדות אלה פעלו בשיתוף עם ועדות קשר שהוקמו קודם, וקיבלו על עצמן משימות שלטוניות ורכות. כפי שرونלד מק'ארתי מצין, מבנים של שלטון מקביל קיבלו על עצמן תפקידים בתחום החקיקה והביצוע, לקחו על עצם את האחריות לגבייה מיסים, וב/cms מוקמות אחדים אף החליפו את הרוכב בתפקיד המשפט. במקרים מסוימים התנגדו בתוי מחוקקים קולונייאליים לריבונות הבריטית

והפכו לחלק ממערך ההתנגדות ולממשלות אוטונומיות. במקומות אחרים פעלו ארגונים שזה עתה הוקמו, כחלופה לרשותות הפליטיות. בשלב זה עבר המאבק לרמה הרבה יותר מוחותית, מכיוון שנוגדים אלה הפכו להיות הממשלות החלופיות. דוגמאות מובהקות להקמתן של ממשלות מקבילות ניתן למצוא במהפכה הרוסית של 1905 ובמהפכה של 1917. בשנת 1905, היהה סמכות רבה מרוכזת בידי לשכת הקונגרסים של צ'סטבו, ומחוזות ואומות שונות הכריזו על היפרדותם מהשלטון המרכזי וייסדו ממשלה אוטונומית משליהם, אשר חלפן שרדו עד 1906. עוד לפני פרוץ ההפיכה הובלשביקית באוקטובר 1917, היהה מרוכזות עצמה שלטונית בידי הממשלה הזמנית ובידי המעצמות העצמאיות. בהודו, בתקופה שלטונית הנטיאג'רה בשנים 1930-1931, התהוו מרכיבה של ממשלה מקבילה. במצ'ה הגנדי, תפקידה של ממשלה מקבילה הוא בעל חשיבות מכרעת וסוגיה זו תידין בפרק הרביעי.

הפעלת העוצמה

הטכניתה של מאבק בלתי-אלים פועלת על ידי שינוי יחס הכוח, והוא עשוה זאת בדרך שימושים לא זכחה למידת ההערכה לה היא ראויה. פועלה בלתי-אלימה מעבילה את העוצמה, הן כמשקל נגד עצמה של הקבוצה היריבת והן כדי לקדם את יעדיה של הקבוצה המהתקוממת.

טכניתה זו לישוב סכוכים פועלת מתווך הנחה שונה לחלוון מזו הקיימת בדרך כלל במצבים של סכוך ומאבק — ובמיוחד מן ההנחה שנייה להחמודד עם ביטויי אלימות רק על ידי אלימות נגדית. היום מכירים בעובדה ששיטות בלתי-אלימות הן הרבה יותר מרכיבות מה שהניחו בעבר. כמו כן, הן הרבה יותר מגוננות ומסוככות מאשר תהליכי דומים של אלימות פוליטית. הסיבה לכך, לפחות חלקה, היא שמאבק בלתי-אלים מסוגל לפגוע לבב לבה של מערכת היריב.

פועלה בלתי-אלימה אחות לעולם לא תהיה דומה באופן מוחלט לרעותה. הן שונות במובנים רבים, וביניהם סוג ההשפעות והלחצים ש모פעלים על ידי הקבוצה הבלתי-אלימה, תగבות היריב, וטיבו של הסכוך. יחד עם זאת, אפשר להציג על מאפיינים בולטים אשר סביר להניחו שייהיו קיימים בדרך כלל בסכוכים כגון אלה. מספר כוחות ותהליכי הקשרורים זה בזו, יפעלו לרוב בעות ובעונה אחת במערכת בלתי-אלימה נתונה. אלה יכולו את השפעותיה של עלייה משמעותית, או אפילו הכפלה, במספר האזרחים שמצויפים למערכה של אי-ישוף פועלה וקריאת חיגר; עקביהם של המתנגדים למרות הדיכו; והלחצים שעலול להפעיל צד שלישי.

גורמים פסיקולוגיים ומוסריים, אשר חשבותם במלחמות צבאות קונוונציונליות ובמלחמת גירה רכה יותר מAMILא, הם בעלי חשיבות גדולה עוד יותר במקבים בלתי-אלימים.

אפשר לומר שהטכנייה הבלתי-אלימה פוגעת בעוצמתו של היריב, הן באופן ישיר והן באופן בלתי- ישיר, יותר משועשה זאת האלים שישרה. האלים וbijoyah השוניים מאופייננה בעירה בניסיונות לפגוע ולהרוג חילימש משוררת צבאות היריב, ולעתים, גם בעלי חקדים בכירים ועווריהם. בדרך כלל מלואה תחלה זה בהرس פיזי ורַבְמַדִּים. קיומם של כוחות צבא והיכולת לנחל מערכות צבאות הם שלעצמם מוצר הנזומה הפליטית, החברתיות הכלכלית של המשטר, והם תלויים במקורות עצמה הרכה יותר מהותיים מאשר, למשל, מספר הטנקים, הרובים, או כמות הפצצות. לכן אפשר להתייחס לניסיונות צבאים להדריך את עצמותו הצבאית של היריב כל התקפה על הביטויים השונים של עצמתה היריב, ולא כל שכירת יסודותיה.

לעומת זאת, הטכנייה הבלתי-אלימה פוגעת במקוד עוצמתו של היריב, ומשום כך היא פועלת בצורה הרבה יותר ישירה מאשר אלימות פוליטית. כל אחד מקורות העוצמה של היריב שהוא בפרק הקודם, תליו באופן ישיר או עקיף בנסיבות ובסיתות הפעולה של עוזרו ופקדיו, של האיבור הרחב, ושל מוסדות החברה. אישיותו פעליה והתקומות הורסים את המרכיבים החשובים כל כך – ציינות ושיתוף פעולה. למשל, כאשר האוכלוסייה – הן האזרה מן השורה והן בעלי התקפדים הרשומים – שוללים את הלגיטימיות של השליטים, מוסרת הסיבה העיקרית לציתות; התקומות ואי-ציותות בקנה מידה רחב של האוכלוסייה יוצרים בעיות גיאס קשות; שביתות רחבות-היקף עשויו לסקל תוכניות פעולה משליחות; ומרד של כוחות המשטרה והצבא של היריבים עשוי להרים את יכולתו של היריב לדכא מתנדים בלתי-אלימים.

המאבק הבלתי-אלים פוגע באופן ישיר ביריבים בדרך נוספת – אפשר להתרכו שירות בנושא הסכטוק, מקום בכוחות צבא או בשטחים גיאוגרפיים שלרוב רק נוגעים בשולי הסכטוק. לדוגמה, אם סלע המחלוקת הוא בעיררו כלכלי, או יי-דרך הפעולה המתבקשת תהיה כלכלית, כמו חרם או שביתות. מהאה על יום עבודה ארוך מדי, יכולת להחכצע על ידי נטשה מקום העבודה בשעה מוסכמת, כפי שעשו הפעלים הרוסים במהלך 1905 כדי להקטין את שעות העבודה ביום לשמונה שעות. במצב זה המאבק יהיה תליו בעיקר ברגישותו של היריב לחצים כלכליים אלה ויכולתם של הפעלים למנוע שיתוף פעולה כלכלי. בדומה, אם הסוגיות הן

בעיקרן פוליטיותה, הפעולה הייעילה ביזור תהיה פעולה פוליטית. לדוגמה, כאשר ניטו אנשיו של קאף להוציא את השלטון מידי רפובליקת ויינאר, סירבו עובדי השירות הציבורי, אנשי המגנוון ומנגנוני השלטון המקומי להכير בגליגיטimitiy שליהם ולצית לפקודותיהם. דרך פעולה זו הכריעו את גורלו של נסיך ההיפה. במרקם ספציפיים יותר, למשל, כאשר נשוא העימות הוא צנורה על עיתונים ופרנסמים אחרים, הדרך לבטל אותה היא בעורת התנגדות לתקנות הצנורה. אפשר להפיץ פרנסמים ולהתעלם מהחוקים הקיימים, בפורמי או במחתרת, בהתאם לניסיבות. שימוש רב נעשה בשיטות אלה במהלך 1905 ברוסיה; בתקופת ההתנגדות הולנדית לכיבוש האנגלי; במחלה מאבקם של הפלינים למען הגברת חירותם בשנים 1980-1989, ובתקוממות הפלשינית נגד הכיבוש הישראלי. בזמן הכיבוש הנאצי בגרמניה למשל, יצא לאור 538 עיתונים לא חוקיים. למעלה מעשרה מיליון עותקים של עיתונים אלה הופצו בשנת 1944.

את הטכניקה הבלתי-אלימה אפשר גם לפרש כפגיעה יותר עקיפה בעוצמתם של היריבים מפצעיתה של הטכניקה האלימה. במקום להתייצב מול כוחות המשטרה או הצבא היריבים עם כוחות מאותו סוג, מתקיפים הכוחות המתנגדים באופן עקייף, מבלי להפעיל אלימות נגדית. כך אפשר לחזור תחת היריב וגם לגייס כוח ותמיכה נוספת למען הרעיון שאחיו שואפים המתנגדים להגשים.

לדוגמה, על ידי שימוש בתגובה בלתי-אלימה לדיכוי במקום שימוש באלים נגיעה, יכולים אלה העוסקים בפעולות בלתי-אלימה להציג את העובדה שלא יעלה בידו של היריב הנוקט שיטות דיכוי להפחיד את האוורחים עד כדי כניעה, או להביא את המתנגדים לידי שימוש באופן שיטות שבחן לכוחות היריב יש עליונותבולטת. סוג זה של התנגדות משתמשת תוך שמירה על משמעת של פעילות בלתי-אלימה יש יתרונות נוספים. הניגוד שבין דיכוי באמצעות אלימים כלפי מתנגדים בלתי-אלימים עלול להקטין את האהדה שמקבל היריב מתחמכוו, ולהקטין, עקב כך, את היתרונו היחסי שמעניק להם העוצמה הצבאית. מספר של הלחומים בדרך המאבק הבלתי-אלימים עלול לגדול, ויחד עימיו תגדל גם התמיכה בהם באופן משמעותי. כל מההילך הזה עלול להתרחש בעקבות בחירה בתגובה עקיפה לתקופנותם של היריבים במקומות בתגובה אלימה. תהליך זה מכונה "גייג'ץ'" (politeii) (political), והוא נדון בהרחבה בהמשך הפרק.

בסוג זה של סכטוק, גם העוצמה היחסית וגם העוצמה המוחלטת של כל אחת מן הקבוצות היריבות נזונות לשינויים קבועים ולעיתים אף קיצוניים. הסיבה לכך היא שהתקמוכה שוכנה לה כל אחד מן הצדדים עלולה להשתנות במידה רבה ובכל עת, ובכך זורע תשפייע על הגברות או הקטנות זמיינותם של מקורות העוצמה החיים.

תנודות אלה בעוצמה יכולות להיות גדולות יותר ומהירות יותר מאשר במצבים בהם שני הצדדים מפעילים אלימות. בסכוך מסווג זה, בו קיים חוסר איזון, משנה המכvak הבלתי-אלים את מקורות העוצמה של כל אחד מהצדדים באופן ישיר. ההשפעה של דרך פעולה זו מורגשת הרבה יותר מאשר בשימושם אלים, אשר משפיע על מקורות אלה בצורה עקיפה בלבד.

שומה על מערכי דרך הפעולה הבלתי-אלימה להתקדם בפוטנציאל הטמון בשינויים פתאומיים אלה בעוצמתו של כל אחד מהצדדים. כדי לעשות זאת, על מפעילי המכvak הבלתי-אלים לנסתה להשפיע על כוחן ונאמנותן של שלוש קבוצות: ראשית, עליהם לחפש לאלאות דרכם להגברת כוחם שלהם ושל תומכיהם. שנייה, הם יתחזקו אם ישכלו להגדיל את מספר המשותפים הפעילים מבין הקבוצה הסובלת מהמצב הקים. שלישי, אופיו של המכvak הבלתי-אלים מאפשר למתרנדים לזכות בתמיכה ממשותית גם במחנה היריב ובמחנה של צד שלישי שאינו מעורב בסכסוך. הסיכוי לקבל תמיכה נרחבת קтен כאשר המתנגדים מפעילים אלימות, כיון שבהדר שימושם באליומות, המשקיפים מהצד יכולים לבחון את הסיבה להמחלקה בצורה אובייקטיבית, מבלוי שייאלצו להתחשב בתగוכות לשימושם באליומות. יותר מזה, הסמכות על דרכי פעולה בלתי-אלימות בלבד, מגירה את האחדה למשתתפים במאבק. היכולת לעורר תמיכה במחנה היריב ובמחנה של הצד השלישי מאפשרת לקבוצה הנוקטת דרך פעולה בלתי-אלימה להשפיע — ולפעמים גם לוסת באופן עקרני — את עצמותם של יריביהם, על ידי הקטנת מקורות העוצמה או פגיעה בהם.

בדרכו כלל, התוצאות של שינויים מורכבים אלה בעוצמתם היחסית של הצדדים היריבים יקבעו את גורל המכvak.

חשיבותה של האסטרטגיה

לאסטרטגייה ולדרך הפעולה של הקבוצה הדוגלת במאבק בלתי-אלים, יש השפעה מכנית על השינויים ביחסי הכוחות, ובמידה רבה על עיצובו של מהלך המכvak. חשיבותה של האסטרטגיה בפעולת בלתי-אלימה חשובה לא פחות מאשר בלחימה עצמאית.

המטרה שלשמה מוצבת אסטרטגייה היא ניצול כל המשאבים לצורה הייעילה ביותר כדי למש את הירידים שהובכו, בakhir הנמשך ביותר. אפשר להפיק את מירב התועלות מהشيוטה הייחודיים של פעולה בלתי-אלימה אם הן פועלות ייחדו כדי להשיג את הירידים לשלהם היא עוצבה. האסטרטגיה ודרכי הפעולה הנבחרות,

והשיטות בהן נעשה שימוש, יסייעו לקבוע אלו מוקורות עוצמה יושפעו ועד כמה הם יופחטו או ייגענו. השיטות הללו מותאמות בדרך כלל לסוגיות ספציפיות. למשל, פעולה כלכלית מתאימה בדרך כלל לנושאים כלכליים, ואיד-שיתוף פעולה פוליטי והתערבות פוליטית שכיסים לנושאים פוליטיים. אולם, אנו רוחקים מפיטתה דגש עלמי, וכפי שקרה לעיתום, התנגורות כלכלית יכולה להיות שימושית ביותר במקרה שברכוו עומדים נושאים פוליטיים. בכל המקרים, על הפעולה להיות מותאמת במדוק, שהרי היא חלק מתחונית כוללת שפותחה בקפדנות יתרה.

אם כן, שומה על מעצבי האסטרטגיה של מאבק בלתי-אלים להניג קפדרנות יתרה ולהקדים מחשכה רבה לתוכנן האסטרטגיה, ולהסתמך על מוקורות המידע הטובים ביותר לגבי עקרונות האסטרטגיה, ועל הדעת האישית שלהם לגבי מאבק בלתי-אלים וסכסוכים. על חקירה של האסטרטגיה במאבק בלתי-אלים ניתן לקרוא במקרים נוספים, ועל כמה מהעקרונות האסטרטגיה והאפשרויות השונות הקיימות באסטרטגיה של "הגנה לא-צבא" נדון בפרק הבא.

חשיבותם של מוקדי העוצמה

קיומו של מאבק בלתי-אלים יהיה מותנה במידה רבה מאוד במוסדות ובארגוני העצמאים בחברה שניהלו או יסייעו בפעולת מסווג זה, נקודת שנדונה בפרק השישי. ראיינו שם שעצמתו של המאבק הבלתי-אלים תגדל במידה רבה כאשר הוא יונח או יקבל סיוע ממוסדות חברותיים, כגון, ארגונים מקצועיים, ארגונים דתיים, איגודים מקצועיים, מפלגות פוליטיות וארגוניים, וכן כן, יקבל תמיכה מארגוני אזרחיים, עדינים, לאומיים ומשפחתיים, וממשלהות מקומיות, אזוריות או שלוחותיהן.

מוקדי העוצמה יכולים להיות מרכיבים בארגונים פחות רשמיים, ולהיווצר בסמו לביריצת המאבק הבלתי-אלים או במהלךו. אפשרות נוספת היא שמקדי העוצמה יהיו מוסדות ישנים שלא היו פעילים במשך תקופה מסוימת, או שכורשו ליום ולבצע פעולה עצמאית נחלש באופן קיצוני בעקבות פעולות מכוננות של מערכת פוליטית בעלת ריכוזיות גבוהה. ניתן להזכיר מחדש מוסדות אלה, תוך כדי חתירה להשות夫ויות עדינים או תוך כדי התנגורות נרחבת לשליטים או למיזנחים את החברה שבהם פועלים. לכן, מוקדי עוצמה שזה עתה הוקמו או מוקדים חדשים, יהיו בעלי תפקיד מכריע בניהול המאבק הבלתי-אלים.

כן קרה בשלב הבלתי-אלים של התנועה עצמאות אמריקה, כאשר הוקמו הוועדות לתיאום והמשלות הלא-חוקיות של המחוות השונות בשנים 1774

ו-1775. ברוד איילנד למשל, נוטה ממשלה מקומית, התקיימו פגישות בכיכר העיר, ואפיו למשלה המתויה הרשנית היה תפקיד עיקרי במאבק נגד השלטון הבריטי בשלוש מערכות א-ישיתוף פולוה בשנים 1765-1775.

בשלב הראשון, הבלתי-אלים, של המהפכה ההונגרית בשנת 1956, צמחה תנועת פועלים צעירה גדולה וחזקת מבני פועלי בת החרשות, בעלי מקצוע וקבוצות אחרות. התנועה קיבלת במיראות מדמים של גנואה פוליטית, ובמשך מספר שבועות היא ניסיון ליצור חליף לממשלה הלאומית, עד השלב השני של המהפכה, כאשר הרוסים הכניעו בכוח את הצבא ההונגרי.

במקומות אחרים שימוש ארגונים קיימים שנים רבות כבסיס להתקנות. מדבר בארגונים כמו מועדוני ספורט, ארגוני מורים, ובנורכגיה בתקופת הכיבוש הנאצי, אפיו הכנסייה הממלכתית. בזמנן נסinv היפה כל קאף היה למפלגות פוליטיות, לאיגודים מקצועיים, לממשלות המחויזות ולגופים אחרים תפkid מכריע. בזמנן ההתקנות של צ'יכסלובקיה לפולישה הרוסית בשנת 1968, שימה אפיו המפלגה הקומוניסטית ממשך מסך שכובות כלפי התקנות לפולישה. בתנועה הפולנית לקראת דמוקרטיזציה בשנות השמונים, הפקו "סולידיות" (האיגוד המקצועי העצמאי) וארגוני נספסים שנוצרו באותה עת, וביניהם קבוצות סטודנטים ותקלאים, לגופים שרכיבו בידיהם עצמה ובה. (למרות שכוחם נחלש עם ייטדו של משטר צבאי בעקבות היפה עצמאית, המשטר החדש לא הצליח לעוקרים מן השרוש). מקרים אלה ואחרים, כגון בתי דפוס מהזרחיים, היו מרכיבים חשובים בה旄שיות והתחזוקות של הכוחות הדמוקרטיים בפולין בשנות השמונים המאוחרות.

הבעיות העומדות בפני הייריב

קריאת התיגר שמצויבה פולוה בלתי-אלימה עשויה להיות אירוע מתון שמספר אך כמעט את הסטטוס קו, אך במקרים קיצוניים היא עשויה לעורר אותו. כך או כך, לא ניתן היה להתעלם מקיים ומסבלם של המתנגדים. נושא הסכסוך יוכהר בצורה מפורשת, ויכול להקצתן עמדות.

יריבים שאלו צו להתמודד עם פולוה בלתי-אלימה בעלת עצמה, עשויים להרגיש מאויים במידה רבה. חומרת האיום השתנה בהתאם לגורמים שונים; כגון: הסיבות לסללה של האוכלוסייה ועד כמה הן מוצדקות; איכו הפעולה; מספר המשתתפים; הדריכים הננקטו להפסקת הציות ושיטות הפעולה; יכולות של המתנגדים לשמרו על דיברות במאבק בלתי-אלים וסירותם להיכנע למרות פועלות הנעם של הייריב. התוצאה תיקבע בחלוקת על ידי הסביבה החברותית והפוליטית

בנה מתרחש המאבק. אחד התנאים הבסיסיים הללו הוא רמת הפתיחה שהמערכת יכולה להרשות לעצמה מבלי לשנות את אופיה; רמת התמיינה או העוניות של כל הקבוצות המעורבות בסכטן כלפי המשטר; ולבסוף, מידת זמינותם, הגבלתם או הפסיקתם של המקורות החומריים, האנושיים, המוסריים והמוסדיים החיווניים להמשך קיומה של הממשלה.

הकושי של היריב להתחזק עם פעהלה בלחתי-ישראלימה אינו נובע מהויתו מופעתה מהעדורה של אלימות או מכך שאיןו מכיר את הטכניקה, אלא מן הדינמיקה המיוحدת וממן ההשלכות של הטכניקה הננקחת (בchanן נדון בעמודדים הבאים). היכרותו של היריב עם המאבק הבלתי-יאלים, לדוגמה, היא כשלעצמה אינה מספקת כדי להניע לוחמים הנאבקים בטכניקה זו. בזמן מלחמה, שני הצדדים משתמשים בכל הייעוד הקיים על דרכם המאבק הצבאי כדי להגדיל את סיכויי הניצחון. במאבקים בלתי-יאלים, כאשר ליריב יש יותר ידע, הוא עשוי להיות מוחכם יותר בתגבורתו, ואולי פחוות אכזר וכבעל כושר גדול יותר להתחזק עם הביעיות. אך יחד עם זאת, הקבוצה הפעלתה בדרך המאבק הבלתי-יאלים עשויה ללמידה כיצד להיאבק במילונות רכה יותר וכייד להגיב ביעילות רבה יותר ליכולת השליטה ולשיטות המתוחכמות של היריב.

לעתים וחיקות, אם בכלל, מתקיים אחד משני מצבים קייזוניים שבהם ממשות או מערכות הייררכיות אחרות וזכות בתמיכה מלאה או שאין מתקבלות כל תמיכה באופן מוחלט. לרוב קיימת תמיכה חלנית. גם המשטר אשר יודח בסופו של דבר, באמצעות איז'יזיות, איז'ישוף פעהלה, והתקומות, עשוי לקבל, בשלבים מוקדמים, תמיכה מספקת כדי לדכא באכזריות את קבוצת המאבק הבלתי-יאלים. لكن חשוב לבחון כיצד פועלת הטכניקה הבלתי-יאלים על יריבים הנוקטים שיטות אלימות, מהן הדריכים השונות המביאות בסופו לדבר לשינוי, ומהם הגורמים הספציפיים שקובעים האם מערכת הלא-יאלים נתונה תסתיימם בהצלחה, בכישלון או בנקודת כלשהי באמצעות.

טעות לחשב ששימוש במאבק בלתי-יאלים ישא חן בעין היריב. קיימת סבירות נמוכה מאוד שהיריבים יקדמו בברכה התנגדות לשליטונם או למוריוניהם, רק משומש שהתנגדות זו היא בלתי-יאלים. אם הפעולה מהויה אiom חמור על שליטותם, ואין בכוונתם לספק את דרישות המתנגדים, הם יהיו חיברים לפעול גנדה.

דיכוי

פעולה בלתי-אלימה מכוונת נגד ירייכים אשר בידם היכולת והרצון להפעיל סנקציות אלימות. השימוש במאבק בלתי-אליים הופעל למשה כנגד מטרים אלימים דוגמת המשטר הנאצי בגרמניה, הממשלה הקומוניסטיות במזרח אירופה וסין, גואטמלה בראשותו של ג'ירג' אובייקו, אל-סלבדור בראשותו של מקסימיליאנו הרננדו מרטינז, צ'ילה בראשותו של פינושה, משטר האפרטהייד בדרום אפריקה, ובורמה בראשותו של נה-zion. אין זה סכרי להניח שהליטאים כאלה נטשו לפהע את הדרך האלים או אפילו יגבילו אותה באופן שיטתי, לנוכח הצורך להתמודד עם מאבק בלתי-אליים.

לכן, הדיכוי הוא תגובה מתבקשת לעימותים בלתי-אליים חמורים. הדיכוי יכול לכלבוש פנים ורכות: צנוריה, החרמות הכלכליות ורכישות, פגיעה בעוצי התקורת, לחץ כלכלי, מעצרים, מאסריהם, גירוש לצבא, מחנות ריכוז, שימוש במסיתים, איוםם, הלקאות, הרג, טבח, עינויים, הנגatta משטר צבאי, הוצאות להורג ופיגועות בקרבוי משפה וידרדים. חומרת הדיכוי וסוגיו ישתו ווישפעו מסיבות שונות ומשונות, אך ככל נתן לו למwer שליטים יטו להפעיל שיטות דיכוי הרבה יותר מוגבלות נגד קבוצה הנוקטת מאבק בלתי-אליים מאשר מפעילים נגד מאבק אלים או נגד צבא זר העושה שימוש באמצעים צבאיים. אין הדבר נובע מוטב ליבם של השליטים, אלא מההכרה שדיכוי באמצעות קיצונות עלול להביא יותר נזק מאשר תוצאה למשטר השולט.

קיומה של סכירות גבוהה לתגובה באמצעות דיכוי אלימים, היא הוכחה ברורה לכך שפעולה בלתי-אלימה מסוגלת להוות איום אמיתי על הסדר הרקימים. אלה הם אישור והוכחה לעוצמתה של טכניקה זו. פעלולה אלימה של היריב אינה צריכה להיות סיבה לנוטש את דרך המאבק הכלתי-אלים, כשם שפעולה צבאית של האויב בעת מלכמת אינה מצדיקה ויתור על תגובה צבאית.

עוצמת האלים של אמצעי הריכוי יכולה להוביל את אופיה הבסיסי של המערכת ולהשפיע בכך על מהלך המאבק. דיכוי קיצוני עלול להשוויף לעניינים אזרחיים רבים ולענין מדיניות אחרות בזירה, את אופיה האלים של המערכת וכחוצהה מכף החמיכה ביריב תלך ותחפת ואילו התמיכה במתקומותים תגבר.

כפי שנאמר בפרק הקודם, דיכוי לא יביא בהכרח לכנעה. על מנת שהсанקציות יביאו לחוצאות הרצויות, עליהם להופיע על חודעותם של האזרחים, בכך שייררו פחדobilם ונוכנות לציית. יחד עם זאת, בדומה למצב מלחמה, קיימת אפשרות שתחכנון ומשמעות, נאמנות יעוררת או מטרה מקודשת, יגרמו ללוחמי המאבק הכלתי-אלים להמשיך במערכה למרות הסכנות.

המציאות הוכיחה שוב ושוב שבניגוד למה שניתן היה לצפות, אנשים לא נכנעו לפחד. בדומה למתרחש בחזיות מלחמתית, הם למדו לכבות את הפחד, או שבאורה מפתיע יותר, איבדו אותו לחלוtin. דוגמה אחת לקריאת תיגר מסוג זה, על אף הסכנה הטמונה בה, היא פעלתן של נשות כיכר דל מאיו בובאנוס איירס, אשר צעדו בהחמדה עם תמונות בעלייהן או ילדייהן "הנעימים". גילד ריטילינגר – אחד מראשוני העוסקים במחקר השואה – טעןLOCוטן של העם הצרפתי שלמעלה מ-57% מיהודי צרפת ניצלו מהשמדה תודות לסירובו של האזרוח הצרפתי הפשטן להיכנע ולצית למשטר האימה ולטרור שהפעיל הגטו: "הפתרון הטופי [...] נכשל בצרפת חודת לאונישותו של האדם הפשטן, אשר בהגיעו לדרגת ההשפלה הנמוכה ביותר, למד לכבות את הפחד." באורה"ב, כאשר אנשי החוק ערכו מעצרים המוניים ואנשים פרטניים עברו לשימוש במטען חבלה, במהלך החרמת האוטובוסים במנטזגומי שבאלבאמה, התוצאה הייתה התגברות נחשות והעוזם של שחורי העור. מרטין לותר-קינג הבן, כתב, "אלה שהתגנו [...] לא היו מודעים לעובדה שהם עומדים מול שחורים חופשיים מפחד. لكن, כל צעודיהם היו מוטעים". ב-17 ביוני, 1953, בהאל שבגרמניה המזרחית, נכוו בין 60,000 ל-80,000 אזרחים בעצרת המונית נגד הממשלה בכיכר השוק המרכזית, בשעה שטנקים וטיסים סירו רוחות, והמשטרה המקומית ירתה יריות אזהרה באוויר. בפברואר 1986 חסם המון שקט של פיליפינים את דרכם של הטנקים שנשלחו לתקוף קציני צבא וחילימ'ם שמרדו במשטר.

חשיבותה של המשמעת במאבק בلتיא-אלים

כאשר מתגדים הדקרים בדרך של מאבק בلتיא-אלים עומדים בפני דיכוי אלים, עליהם לדבוק בדרכם ולסרב להיכנע או לנטה. עליהם להיות נוכנים להסתכן בקבלת עונשים שהם חלק מן המחיר שיש לשולם עבור הניצחון. הטיוכי להפעלת דיכוי ודרגת חומרתו לא יכולים להיות ידועים מראש. ואולם הסיכון הזה אינו קיים אך ורק בפועלה בلتיא-אלמה. קיימים סיכונים רבים יותר חמורים, כאשר שני הצדדים בוחרים בדרך של פולוה אלימה.

כאשר מדברים על משמעת במאבק בلتיא-אלים מתכוונים במיוحد לשםירה על המשכויות ההתנהגות הבלתי-אלימה, גם כאשר עומדים בפני דיכוי אלים. יחד עם זאת, במערכות מתוכננת, נוסף גם המרכיב של דבקות באסטרטגייה, בטקטיקה, ובדרבי פולוה שנקבעו מראש.

ישנן דוגמאות רבות בהיסטוריה לקבוצות שניהלו מאבק, הן אלים והן לא-אלים, נגד כוחות שודחו המשמשו באלים מטעות חללה, ועשו זאת תוך כדי שמריה מרשימה על משמעה. בין היתר, הגנום האמיצה של החילאים הספרטניים שלחמו עד אחרון החילאים נגד הצבא הפרסי שעליונותו הצבאית לא הייתה מוטלת בספק בקרב בתרכופיליי בשנת 480 לפנה"ס; וכן מרד גטו ורשה, בשנת 1944, נגד הנaziים. במספר גדול של מקרים, גם לוחמי המאבק הבלתי-אלים התגברו במקרים רבים על הפחד מצערי עונשין קיצוניים והמשיכו בתקוממותם ממשמעה. דוגמה לכך הם הלאומנים היהודים, אשר בשנת 1930 סיירבו לסתור מפשיטיהם על מחסן בברלין, גם כאשר בהוויאת הבריטים החלו להכותם מכות נמרצות שפיצחו גולגולות. כך גם הנשים בברלין, שהזווו להפגין למען שחורים של בעלייה היהודים, ועשו זאת תחת אiomן של מכונות ירייה.

על קבוצת המאבק הבלתי-אלים לשמור על משמעת בחנאים של דיוקן במטרה להגברת השכלה ביריב, להקטין את האלימות נגדה וכדי להגדיל את הטיסטיים לניצחון. שמירה קפדנית על משמעת בלתי-אלימה בהחמודדות עם תנאי דיוקן אינה פעולה הנובעת מתחמיות מוסרית. נהפוך הוא: זהו תנאי הכרחי להצלחה ותנאי מוקדם להשגת יתרונות ביחסו עצמה. צורך לדעת שowitzור על משמעת בלתי-אלימה פירושו הסתכנות גודלה בתבוסה. כמו כן שowitzור לדבקות במשמעות בלתי-אלימה ישנס גורמים חשובים נוספים שיבטיחו את הניצחון.

כאשר קבוצת המאבק הבלתי-אלים צריכה להחמודע עם ייכוי וסבל, צוין להשיקע מושבנה במציאות דרכים לחיזוק המורל, לחיזוק רשות ההזדהות, ולהזיקון הנחישות להמשיך במאבק. אימון מוקדם בשימוש בפעולה בלתי-אלימה ובדרכי ההחמודדות עם מצבי לחץ יכול לסייע לחיזוק אוטם החומים. כמו כן, אנשים יהיו מושפעים יותר כאשר ילמדו מניסיונות האישי שהתמודה בהפעלת הטכניקה הבלתי-אלימה תסייע בידם להשיג יתרונות ובים. אפשר גם שלוחמי המאבק הבלתי-אלים ילמדו מניסיונות האישי (ומניסיונות של אחרים) שתגובתם הבלתי-אלימה לאלימות יכולת לגורום להקטנת מספר האבדות. למרות שיש נפגעים בקרוב המתנגדים או בקרוב צד שלישי במאבק הלא-מוני, מספר עדין קטן בהרבה מספרו הנפגעים בפעולות המתנגדות אלימות, כגון התקוממות אלימות, מלחותם גרילה ומלחמות קונווציונליות. מודעותם של אנשים לכל הגורמים הללו יכולה לעזור להם לשמור על המשמעת הדורשה לכל תקופת קיומו של ייכוי חמור.

קרוב לוודאי שהיריב היה מעדיף שהתקומות ישתמשו באמצעות התגוננות אלימים אשר אינם מציבים בעיות אכיפה דומות. לאחר שבודך כל היריב מצדד טוב יותר להחמודע עם דרכי מאבק אלימות, הוא עלול לנוטה לגורור את המתנגדים

לפעולה אלימה, אם על ידי דיכוי חמור או על ידי שימוש במרגלים ובמסתיתם. למשל, בראשית שנות העשרים חתרו הפינים להשגת עצמאות מרוסיה הקיסרית בדרך של אִישׁוּתָף פעולה ומאבק בalthי-אלים. בהוראת המושל הצבאי הרוסי שכלה ה"אוכרנה" (המשטרת החשאית הרוסית) מシリים שביצעו מעשי אלימות נגד הרוטים כדי לגורור את הפינים לשימוש באליות שיצדק דיכוי אכזרי של מהלך זה.

כאשר קבוצת המאבק הבלתי-אלים שומרה על משמעת, מתחמידה במאבק למורות הדיכוי ואמציעו אכיפה אחריות ויוזמת אִישׁוּתָף פעולה המוני והתקוממות שנוטלים בהם חלק מגזעים רבים באוכלוסייה, התוצאה היא חסימה יعلاה ביותר של שאיפות היריב.

מערכות של מנהיגי המאבק יכול ורק להביא לכך שתנועה תחתפתח בכיוון כזה שיאפשר לה להמשיך לפעול ללא מנהיגות מוכרת. גם כאשר היריב ינסה להוציא מחוץ לחוק פעולות מסויימות, הוא עלול לגלות שנסיונותו לדכא פעולות התקוממות בנקודות מסוימות רק ירחיבו את ביתויי המאבק הבלתי-אלים בחזיותו אחירות. היריב עלול לגלות שהפעלת דיכוי מסיבי, במקרה ניסין לאכוף שיתוף פעולה צדויות, יגררו אחריהם חוסר ורצו לhicנע או לבאות. יסתבר להם שלא רק שהדיכוי איננו השיטה המתאימה להתגבר על אזרחים מתוקמים, אלא שהתקומות מסויבת, יכולה במצבים קיצוניים לשתק את מפעלי הדיכוי. יכול להיווצר מצב שבו כוחות המשטר והצבא אינם יכולים להשתלט על מספר כה רב של מתוקמים.

אך על פי שהסביר עליו להיות רב, המצב של עימות עם יריב זעם או עם הדיכוי איננו מודאג יותר מהבהלה שתוקפת קציני צבא בעת המפגש הראשון עם הנפגעים בשדה הקרב. יחד עם זאת, במאבק בalthי-אלים צריך לנחל את המצב המקביל למצב המלחמתי בחוכמה. אם נדמה כי היריב הופך להיות אכזרי יותר, או שהמתנגדים הגיעו לקצה גבול כוח הסבל שלהם, יתכן שיידרש שינוי בטקטיקה ובשיטת הפעולה, בתוך המטרgorה של מאבק בalthי-אלים. על-כל-פנים, ישנה סיבה להנעה שהאכזריות היא רק מצב זמני, גם אם היא אינה מסתימת במהרה. האכזריות מושגנת כאשר יש פחד,icus או אלימות נגדית. כאשר מרכזיים אלה נעלמים, והיריב מכיר בכך שדריכוי ואכזריות מחלישים את מעמדו, הנטייה תהיה להפחית את השימוש באליות.

ג'יג'יצו' פוליטי (Political Jujitsu)

דיכוים של מתנגדים בלתי-אלימים ששומרים הן על התחמדה במאבק והן על שמעת, מניע את התהילך המיחוד המכונה "ג'יג'יצו' פוליטי". תהליך זה מערער את שיוי המשקל של היורב מבחינה פוליטית, מכיוון שהתחשובה לאלימים שהוא מפעיל אינה התנגדות אלמה או כנעה.

קשה יותר למצוא הצדקה לפעולה אפשרית נגד קבוצה מאבק בלתי-אלים מאשר להציג (בפני העם שמתוכו היא באה או בפני העולם כולו) הפגנת אכזריות כלפי מודדים המשתמשים בדריכים אלימים. מבונן שמידת היכולות של משטר זה או אחר להתעלם מדעת קהל, עולמית או פניםיה, תהיה שונה, אולם הבעיה בעינה עומדת. ידיעות על פעולות דיכוי אכזריות עלולות להסתנן החוצה גם כאשר מופעלת הצנזורה, ודיכוי אכזרי עלול להגביר את העוניות וההתנגדות כלפי המשטר במקומם להפחיתה.

מבחן דעת הקהל, המצב הנוכחי ביותר בו יכול למצוא את עצמו השליט הוא כאשר ינקוט אמצעי דיכוי קיצוניים כלפי קבוצה אשר נשקה היחיד הוא משמעת, הזדהות והנחיות של לחימה. ככל שהגבר האלימים כלפי אנשים בלתי-אלים, כך יעורר המשטר שאט-נפש גroleה יותר, ויגברו האהדה והתמכה לצד הבלתי-אלים. הניכור של כל האוכלוסייה ממשטר הדיכוי יגבר גם הוא ותהיה נכונות גדרלה יותר להצטוף למתקנדים. מספר האורחמים המתקומות יגדל והוא יהיו נכונים להמשיך במאבק מבל' שהמחריר ריתיע אותם. אנשים שאנשים נמצאים בפגש ישרי עם העימות יגבירו את תמייניהם בקורבנות הדיכוי וייפנו נגד מעשי האכזריות ונגד מדיניותו של משטר הדיכוי. כך למשל, ב-17 בנובמבר 1989, דיכאה המשטרה הצעירה באכזריות מפגינים בלתי-אלימים שעמדו ברוחבות פראג וקרווא לבחרות חופשיות וodemocratie. המכות שהונחו על המפגינים עוררו התנגדות פוליטית עזה לכאן והנוקשה של המשטר הקומוניסטי. אורחים צ'כים וסלובקים הקימו בתאריכי ההכאה המכובדים יד זכרון לנפגעים והעלו אוחם לדרגות גבוריים. בעקבות פעולות המשטרה יצאו מדי יום עשרות אלפי מפגינים לרחובות. כפי שהציג זאת אחד הסטודנטים, המכות היו "הוניצץ שהפעיל את התהילך כולם". בתוך שבוע נאלצו תומכי הקורה-הנוקשה במשטר הקומוניסטי להתפרק, והפלגה הקומוניסטית נדרשה לוטר על עדות המפתח שלה במשלה.

השפעה של דעת קהל המקומית והולמית שונה ממקום אחד לשנהו, ואין לסמן על יכולתה לגרום לשינוי מהותי. יחד עם זאת, לדעת קהל יכול להיות תפקיד חשוב. היא יכולה להציג תמיינה במקומם הבלתי-אלימים, ולעתים אף לגרום להפעלת לחץ פוליטי וככללי משמעותי על משטרו של היורב.

לבסוף, קיימת אפשרות שגם אלה שותמכים בשליטים, נציגיהם וחילוחיהם יהיו מוטדים מהאכזריות המופעלת על בני אדם בלתי-אלימים ויהחילו להטיל ספק בצדקת המדיניות שנוקתה ממשליהם ובמוסריות הדיכוי. חוסר הנוחות הראשונית עלולה להפוך להתנגדות ולעיתים אף לא-ישתורף פולולה ואיצ'יות, שאולי יובילו לשיבשות, להצטרכות לשבותות ולמרידות.

יוצא אפוא, שם הדיכוי הנקשה מובל לعليה במספר הלחומם הבלתי-אלימים ולהגברת התקומות, ואם הוא מוביל להתנגדות גדולה בקרב התומכים בשלטן במידה כזו שתקטין את יכולת השליטים להתחמוד עם התקומות ולהמשיך במדיניות הנוכחות, תופנה בסופו של דבר מדיניות הדיכוי לפני המדים עצם.

זהו חמציתו של התהילה המכונה "גיוג'יצו פוליטי".

מרכיבים חשובים בגיוג'יצו פוליטי הופיעו במספר רב של מקרים. הטבח של מאות מגישי עזומה בלתי-אליים ליד ארמן החורף בסנט פטרסבורג בינוואר 1905, כאשר המנון, שהיה עד אז אירוע נאמן למלך, הפך להיות גוש של מתוקמים מהפכנים, והם שהיו חוד החנית במהלך שהתחוללה ברוחבי הממלכה הרוסית במשך שנה שלמה; היריגם של מאות מפגינים בלתי-אליים בירדי חילים רוסים בפברואר 1917 הייתה בין הגורמים העיקריים למרידות ועריקות של חיליל הצבא (כך לא ניתן היה עוד להציג את הממלכה מההפקה פברואר שהיתה ביסודה מהפכה בלא-אלימה); מעשי דיכוי חמורים בחבל הרוור בשנת 1923, גררו תמייה עולמית בגרמניה, וכן התנגדות למדיניות בצרפת עצמה; אכזריות של הדיכוי הבריטי אל מול לאומנים הודים בלתי-אליים, במיוחד בשנות העשרים והשושים של המאה הנוכחית, עוררה התנגדות רכה בבריטניה ותרמה להגברת התמייה ברועין עצמאוותה של הודו; טבח שראפוויל (Sharpeville) בדרום-אפריקה בשנת 1960, עורר הפגנות המוניות, הטלת חרם ואיסור שחם גופים וממשלות ברחבי העולם; דיכוי האכזר של בודהיסטים בלתי-אליים בכורה שהתנגדו למשטרו של ניו דין דיים בשנת 1963, גרם להפסקת תמייתה של ארה"ב בממשלה לה הייתה ערבה במשך שנים רבות; מכות, הרוג, הפגזות, וכדומה נגד מפגינים بعد זכויות האזרח באה"ב בשנות החמשים והשישים, כפי שאירע למשל במנטגומרי, אטלנטה, בירמינגהאם, ובאזורים אחדים במטיסטיי, גרמו להגברת הפגנות והתמייה ברוחבי ארה"ב ובעולם כולו עד לסומה של מדיניות הדיכוי וההפרדה הגזעית; הטבח של מאות ואולי אלפי סינים בכיכר טינגןמן, באורוים נוספים בבייג'ין ובמקומות אחרים בסין, שהחל ב-4 ביוני 1989, המשיך את תהליכי ערעור סמכותו של המשטר הקומוניסטי, וגרר אחריו התנגדות נרחבת בסין ובכל העולם, ומכלול השכלות של טבח זה אינו ברור עדין.

ארבעה מנוגני שינוי

למרות ההבדלים הקיימים בין הסוגים השונים של פעולות בלתי-אלומות, אפשר להבחין בארכעה "מנוגנים" עיקריים של שני שקיימים בפעולות בלתי-אלומות. אלה הם: **המרה***, **הסתגלות***, **כפיה ללא-אלומות***, **התפזרות***.

(Conversion)

במצבי המרה מאמץ היריב, כתוצאה מפעולותיה של הקבוצה הבלתי-אלימה, נקודת מכת חדשה, ומביע הסכמה למטרותיה של הקבוצה. שניוי זה יכול להופיע בעקבות פניה להיגיון והבאת טיעונים משכנעים, למרות שספק רב אם מאמצעים אינטלקטואליים בלבד יגרמו להמרה. סביר להניח שבתהליך ההמרה יהיו מעורבים גם רגשות היריבים, אמונהוთיהם, גישתם, והמערכת המוסרית שלהם. אפשר שהקובוצה הבלתי-אלימה תפנה מכוכון לנסינותו המרה, כדי שלא רק שהיריב יעניק להם את דרישותיהם, אלא שהוא גם ירצה להעניק להם אותן, מתוך התחשוה שזו המעשה הנכון לעשותו.

בנסינותו המרה, סבלם של הלחמים הבלתי-אלימים יתפות מקום חשוב בהשפעה על רגשות היריב. ההמרה תהיה בחלוקת תחולין קשה, בגל קיומם של מחסומים המקשים על הבנה מלאה לדרישות המתנגדים. אלה כוללים את התופעה של "ריהוק חברתי" — חוטר יכולת להכיר ביחידים השיעיכים לקבוצה החברתית אחרת כבני אדם שווים הרואים למידה של חמלת וכבוד. لكن עלול לעבור זמן רב עד שהריהוק החברתי ייעלם ועד שתתרחש המרה, אם אכן תתרחש.

מקום אחד בו אכן התרחשה המרה הוא ויקום (Vykom), בדורמה של הוודו בשנת 1924-1925. תומכוו של גנדי ביקשו לקבל את זכותם של ה"טמאים" לשמש בדרך שעוברת ליד מקדש של בָּרָהמִינִים אדוקים. קבוצה של רופאים טמפנייטים הינדים מבני המעם הגבואה ניסו לזרעונה לצערם ביחד עם ידידיהם ה"טמאים" במורד הדורך, ועצרו מול המקדש. הינדים אדוקים וזעירים תקפו את המפגינים ופצעו אותם באורה קשה. משטרת המרג'ה עקרה אחדים, ואלה קיבלו עינוי מסדר של עד שנה. מתנדבים הגיעו מכל רוחבי הwo וקיימו על הדורך, ליד מתחם המשטרה, משמרות מהאה יומם וליליה. המתנדבים שפעלו במשמרות, עמדו בתנוחה של חפילה לכל אורך חורשי הקין החמים ותקופת הגשםים, לעיתים עמדו כאשר מים מגיעים עד כתפיים והמשטרה מפטרלת בסירות. כאשר ממשלת המרג'ה הסירה לבסוף את המחסומים, סיירבו המפגינים לוזו עד אשר ישנו ההינדים האדוקים את דעתם.

לאחר שישה-עשר חודשים של מאבק, הכריזו לבסוף הברומינאים המקומיים: "אינו יכולם עוד להתנגד לתחflipות שהחפלו אלינו, ואנו מוכנים לקבל את היטמאים". מאורע זה זכה לתהודה גroleה ברוחבי הודו.

יחד עם זאת, משמרות ויקום ורשות מהיהות פולה בלתי-ישראלית טיפוסית. נסיבותם להמיר את דעתו של היריב על ידי גרים סבל עצמי עלולים לעיתים להיות חסרי תועלת. רכיבים ממחנני המאבק הבלתי-ישראלים יעדיפו שלא להשתמש בטכנית ההמרה מהסיבה שהיא אינה מצויה, אינה נוכחאה, או בלתי-אפשרית. הם יעדיפו אפוא שניי על ידי מגנוגנים אחרים — הסתגלות, כפייה לא-אלימות, או התפוררות. ברוב המקרים יושגו התוצאות על ידי שילוב של מרכיבים מכל ארבעת המנגנוןים, אשר אף לא אחד מהם ימושך עד תומו. הדרך המוצלחת ביותר לשומה של פולה בלתי-ישראלית יכולה להיות שילוב מוחכם ומכoon של כל המרכיבים הללו. למשל, נסיבותם להמיר יהודים מתוקן אוכלוסיית היריב יכולם לסייע בתהליך ההסתגלות, ונסיבותם מוצלחים להמיר את דעתם של חילוי היריב יכולם להביא לכפייה לא-אלימות.

הסתגלות (Accommodation)

הסתגלות היא מנגנון בין-לאומי המורה לכפייה לא-אלימות. היריב אינו עובר תהליך של המרה ואף לא תהליך של כפייה לא-אלימות; למרות זאת, מרכיבים אחרים משני המנגנוןים הללו מעובדים בהחלטת היריב לעשות ויתוריהם למען הקבוצה הבלתי-ישראלית. קרוב לוודאי שמכאן ארכעת המנגנון, מנגנון זה הוא הנפוץ במאבקים בלתי-ישראלים מוצלחים. במנגנון זה, היריב עונה על הדרישות במלואן או בחלקו מבלי לשנות באופן מהותי את דעתו בסוגיות המחלוקת.

בניגוד להמרה (אך בדומה לכפייה לא-אלימות והחפורות) מSIG מנגנון ההסתגלות את מטרתו על ידי שינוי במצב החברתי, הכלכלי, או הפוליטי בדרך של פולה בלתי-ישראלית, במקום לשנות את דעה או את תחשותה של הנגט היריב.

יחס העומדה הבסיסיים משתנים ובכך הם מושנים את כל התמונה. מנגנון ההסתגלות פועל רק כאשר יש בידי היריב אפשרות מבחינה, האם לאפשר ויתורים או לא. אפשר שהיריב חליט לאפשר ויתורים כדי להתגבר על חולוקי הדרעות הפנימיים ועל התנגדות מתוקן קבצטו הוא. במאבקים לכללים יכולה ההסתגלות להשתמש בניסיון להקטין ככל האפשר את הפסדים הנובעים משביתות וחומות כלכלי. כמו כן, קיימת אפשרות שהיריב יחליט להיענות לדרישות מרצונו החופשי, אם הוא יzieפה שהנתונה הבלתי-ישראלית תתחזק. סוגיות המחלוקת הפסיכיות יהיו חשובות פחות מאשר ההשלכות האפשריות של מאבק מתחמץ, בו

יגלו האזרחים את העוצמה המרוכזת בידם. להשלכות אלה יכולות להיות השפעות ארכוכות-טוווח על המבנה החברתי והתהליכיים הפוליטיים המתרחשים בחברה. כאשר היריב אינו מעוניין שתגובתו תחפרש ככינעה להתקומות, יכולה להיות חשיבות רכה למיציאת מוצא של כבוד בדרך של יישוב הסכסוך על ידי הסתגלות. מנגנון ההסתגלות מסייע ביישוב סכטוקים בהם נעשה שימוש בפעולה בלתי-אלימה. מנגנון זה בא לידי ביטוי בפתרונות של שביתות עובדים, בהן ברוב המקרים פתרון הסוגיות נמצא במקומות כלשהו באמצעות נקודת המוצא המקורית של המעסיקים לזכות המוצא של האיגודים המקצועיים. מנגנון ההסתגלות עשוי לפעול גם בסכטוקים בינלאומיים גורליים יותר. הנזקמת העצמות להודו מידי בריטניה בשנת 1947 לא הייתה תוצאה ישירה של מערכת בלתי-אלימה מסוימת, אולם היו מעורבים בתהליך מרכיבים חשובים של הסתgalות, אשר נבעו בחלוקת מהתרחשותם של מאבקים בעשורים הקודמים. ההסתgalות נבעה מן ההכרה שהמחלך של הודו להשות עצמאוותה הוא מהלך לגיטימי, שהיא קשה מאור ואולי אף בלתי-אפשרי לשמר על שלטון בריטי אפילו על ידי הפעלת כוח צבאי, ושאחת הסיבות להיעלמות התועלות הכלכלית שהפקה בריטניה מהודו היא הטלת חרם והמחיר הגבוה שגובה המשך קיוומו של שלטון הדיכוי.

במצביים רבים לא ניתן היה להציג המורה או הסתgalות מכיוון שהיריבים יסרבו להיענות לדרישותיהם של המתנגדים הבלתי-אלימים. במקרה כזה קיים מנגנון שינוי שלishi שיכול לבוא לעורם של המתנגדים: כפייה ללא-אלימות, מנגנון עשויי להביא לניצחון נינגורו של היריב.

כפייה (Coercion)

משמעותו של המושג "כפייה" בהקשר זה, מצומצמת יותר מאשר משמעו המשמעותי. הכוונה כאן אינה לכינעה בעקבות איום או כנעה לכוח בעל עליונות ציבורית. "כפייה" בהקשר זה פירושה, היכולת לאכוף שינוי או למנוע שינוי נגד רצונו של היריב. יכולתו של היריב לפעול ביעילות נלקחת ממנהו, אולם בידיו מרווחת עצמה שמאפשרת לו לשמור על עמדותיו, ויחד עם זאת, להיכנע לדרישות המתנגדים. במקרים אחרים, "כפייה ללא-אלימות", כמנגנון של פעולה בלתי-אלימה, מתקיימת כאשר משיגים מטרות נגד רצונו של היריב, אך לא מגעים עד למכב של התפוררות המערכת השלטונית של היריב.

פעולה בלתי-אלימה הופכת להיות פעולת כפייה לאחר שהמתנגדים הצליחו למנוע מידי היריב מקורות חשובים לשמירה על עצמותו הפוליטית, באופן ישיר

או עקיף: סמכות, משאבי אנוש, ידע ומיננות, גורמים לא-מוחשיים, משאבים חומריים וסנקיות.

כפייה ללא-אלימות מושגת כאשר רצונו של היריב נחסמ באחת משלוש הדרכים הבאות: ראשית, כאשר ההתקומות הופכת להיות רחבה היקף ומשמעות עד כדי כך שלא ניתן להשתלט עליה באמצעות דיכוי. הפעולה ההמונייה יכולה לגרום לשינוי או למגעו שינוי בסיטוט קו, כך שהsuccתו של היריב היא חסרת משמעות. שנייה, ההתקומות יכולת לשתק את המערכת. איזו-ишוחט פעללה יכול לגרום למערכת החברתית, הכלכליות והפוליטיות לא לתפקיד אלא אם כן דרישות המתוקומות ייענו, ואלה שאינם משתפים פעולה יחדיו למלא את תפקידם ככוברים. שלישיית, ניתן אפילו לפגוע ולפעמים גם לסלול את נסיבות היריב להפעיל באמצעות דיכוי. מצב זה קורה כאשר החילונים והמשטרת מתחרדים, אונשי המנגנון הבירורקטורי מסוכבים לסייע, והازוחים מסוכבים להזכיר בסמכותו ומספריים לתמוך בו. בכל אחת מן הניסיבות האלה, או בכל שילוב שלهن, היריב עלול לגלות שאין הוא מסוגל להגן על מדיניותו או על המערכת כולה בעות שעליו להתמודד עם פעולה בלתי-אלימה תקיפה ורחבה היקף, למרות שלא חל שם שינוי בעמדותיו. רמת הסכולו של היריב לנוכח כשלון ממשי, משתנה בדרך כלל ביחס ישיר לרמת איזו-ишוחט הפעולה וההתנדבות.

כרוב המקרים, הגורם לקטיעת שאייפותו של היריב הוא התנדבות מסיבית ושיטוק המעצמה השלטונית, ולא דווקא ביטול יכולתו להפעיל עצידי דיכוי. ואולם בנסיבות מסוימות דפוס זה עשוי להשתנות. במנגנון הכפיה הכלתי-אלימה, פעולה בלתי-אלימה משנה בצורה כל כך מהותית את המצב החברתי והפוליטי, עד כדי כך שהיריב אינו מסוגל להפעיל את העוצמה בדרכם המונגדות לרצונה של הקבוצה הכלתי-אלימה.

במספר שבירות עובדים מוצלחות (רכות כאלה התרחשו במהלך העשורים האחרונים), נכנעו המעסיקים לכל הורישות של האיגודים המקצועיים, מכיוון שלא נותרה להם ברירה. האזור ניקולאי השני פירסם מנשר של החוקה ב-17 באוקטובר 1905, ואישר את הקמתו של הדומה (בית המחוקקים). בעקבות מה שנראה כחומר ברירה, למרות שלא הודה מכם המלוכה. "שביתת אוקטובר הגדולה" בוטה בשנת 1905, היהת יעילה ומתקפה עד כדי כך שניטלה מיד ידי הממשלה יכולת לשלוט והמדינה יכולה היהת לנודה במה שכונה "שיטוק מוות". דוגמה נוספת לכפיה היא פרישתם של הגנול הרנדוז מרטינן, נשיאה של אל-סלבדור, והגנול אוביקו, נשיאה של גוואטמלה, מתקפיהם באביב 1944, בתקופה של שלט כלכלי ואיזו-ишוחט

פעולה פוליטי. פרישות מרצון אלו אירעו קודם שהתמודטו בזו אחר זו מערכות האדמיניסטרציה, המשטרה והצבא.

התפוררות (Disintegration)

כאשר מונעים מייד היריב את מקורות העוצמה כמעט לחוטין, עד שאפשר למשה ולמר שמערכת הממשלה מוחמותה, אנו מדברים על החפורות. דרך הפוליה של מגננון שניי בלתי-אלים זה היא על ידי סילוק מקורות העוצמה עד לדרגה שתהיה מספיק קיצונית כדי שמערכת הממשלה של היריב פשוט חתפרק. ישארו רק ייחדים או קבועות קטנות מאוד וחלשות מאוד. מגננון הcliffe אינו פעיל, מכיוון שלא קיימת עוד יחיה פעילה שנחנוך להפעיל עלייה כפיה. האזרחים כופרים בתקיפות בסמכותו של היריב לשלוט או לקבוע כל הנגנה, הכוונה או פיקוח. לא יימצא כמעט איש שישיע בידי הקבוצה שעד כה הייתה הקבוצה השלטת. לבן, אותן ייחדים או קבועות שלטו בעבר במקרים העוצמה שוב אינן מחזיקה במומחיות ובמשאבים הכלכליים שאיפשרו להם לתפקיד בעבר. יתרה מזאת, כוחות המשטרה והצבא מתמודדים נגד השליטים הקודמים או פשוט מתפרקם, ועם מתחפה המרכיבת המאורגנת של אמצעי הדריכו. מגננון החתפרקות הוא האמצעי הקיצוני ביותר להפסקת האחזקה במקורות העוצמה.

בעקבות אישיותך פוליה מסיבי בהשפעת פברואר 1917 ברוסיה, ויתר הצאר ניקולאי השני על כס המלוכה, אלום מפקד צבאו בפטרוגרד לא ידע למי להיכנע. גיגר' קתקוב הסיק שימושת הקיסרות פשוט "חתפרקה וטוטטה מעל פני השטח". משני אירועים ההיסטוריים אחרים — נסיך ההיפה של קאף בשנת 1920, ונסיך היפה הגנරלים באלאג'יר בשנת 1961 — עולה כי מאמצי היפה אלו פשוט התפוררו כתוצאה מנניה והפסקה של החטימה הדורשה.

אם משטרו של היריב מתפרק בשעה שאין ממשלה לגיטימית חלופית, מתפרק היחסים מוסדות משלטיים אחרים. לעיתים תופיע ממשלה מקבילה (עליה דנו בראשית הפרק). אם קיימת כבר ממשלה מקבילה, או אם הממשלה הליטימית הצליחה לשורר ולשמור על המבנה שלה מן העבר, כמו למשל זה לפני היפה או הפלישה, אז היא יכולה להרחיב את סמכותה והשפעתה ולבסס את כוחה בשעה שעוצמתו של היריב מתפרקת. וזהו התקופה שבה על המנגדים לעמוד על המשמר, שכן קבועות צבאיות או פוליטיות שאין נחמכות על ידי שום צד עלולות לנסות להשתלט על המדינה כדי לסייע משטר רודני חדש ולמנוע את הקמתה או חיזוקה של מערכת שלטון דמוקרטיבית המבוססת על חטימה עממית.

גורמים המשפיעים על כפיה והחטפוורות

ישנם מספר גורמים שיכולים להוביל לכפיה ללא-אלימות או להחטפוורות. מקורות העוצמה שיושפעו מכך ישתנו מקרה אחד למשנהו, וכמו כן תשנה חומרה הפגיעה בהם. השינויים, אם כן, קיימים בדף הפעולה שגורם להיזכרותן של כפיה או החטפוורות. דפוזי הפעולה הם: החקוממות המונית, שיחוק כלכלי ופוליטי, או מרד. הגורמים הבאים, חלקם או כולם, הם שיקבעו את התוצאה:

- מספרם של המתנגדים הבלתי-אלימים ויחסם באוכלוסייה;
- עד כמה תלוי היריב במתנגדים הבלתי-אליים להמשך השימוש במקורות העוצמה שלו;
- מיוםנותם של המתנגדים בהפעלת הטכניקה, מיוםנות שכוללת גם בחירה נconaה של האסטרטגיה, הטקטיקה והשיטות, וכן כן, יכולתם ליישם אותם;
- משך הזמן בו מצליחים לשמר על אי-שיתוף פעולה והתקומות;
- מידת האהדה וההתמיכה לה זוכים המתנגדים הבלתי-אליים מצד שלישי;
- אמצעי השליטה שעומדים לרשות היריב ואלהם מפעילים כדי להביא להסכמה וכי לאכוף שיתוף פעולה מחדש, וכן תגובתם של המתנגדים הבלתי-אליים לאמצעי אכיפה אלה;
- מידת התמיכה או אי-התמיכה של האזרחים הנאמנים לשולטן — טוכנים, אנשי ממשל וועוריהם — והפעולה שאוთה הם עשויים לנתקוט כדי להפסיק את התמיכה ולסייע בידי המתנגדים הבלתי-אליים;
- הערכתו של היריב לגבי כיוון החתפחוותו של המאבק הבלתי-אלים בעtid.

הסתה מקורות העוצמה

השיטות הספציפיות לביטול מקורות העוצמה משתנות מאזור אחד למשנהו, והגורם לביטולם גם הוא משתנה. גורם זה יכול להיות הקבוצה הבלתי-אלימה, צד

שלישי, חברים בקבוצה הוחמכת בשליט שמאסו בשלתונו, או שלוב של גורמים אלה. השוני שבין אירוע מלמד על הצורך בניהוח עמוק של האסטרטגיות שנחטו בסכוכיים בעבר או בכאלה שיבחרו בסכוכיים בעחד.

סיכום

עزم קיומה של התנגדות בלתי-אלימה כלפי השליט, מלבד שסמכותו כבר מעורערת. המאבק יכול לטיען לעדרר את יחסם של חומכיו אליו. במקרים מסוימים יהיה מעבר בוטה מנאמנות לשליט לנאמנות לצד השני, או אפילו לממשלה מקבילה מתחילה.

הגורם החשוב ביותר בתהילך מניעת הקמתה של ממשלה דיכוי חדשה הוא שלילת הסמכות מגורמים המנסים להפיל את השלטון, או מתוקפנים ורים. אפשר לראות זאת בכירור בכל אחד מארבעת המקרים המתוארים בפרק הראשון, והדבר בולט במיוחד בהנגדות לנסיוון ההפעאה של קאפ ולנסיוון ההפעאה של הגנරלים הצופתיים באלג'יר. הטירוב העיקש להעניק למפקנים לגיטימיות הוא זה שהכריע את גורל ההתקפה.

בפברואר 1943, דקקו ראשי הכנסייה הפרוטסטנטנית והכנסייה הקתולית בהולנד בחברי הקהילה להתייחס לא-ציונות וסירבו לשתח פעה עם שלטונות הכיבוש הנאצי, כל מצווה דתית. פעה זו של הכנסיות ההולנדיות היזכרה את היקף סמכותם של שלטונות הכיבוש והגבירה את הלגיטימיות של אישיותם הפעולה וא-הציותות.

משאבי אנוש

אפשרות נוספת הטמונה בפועלה בלתי-אלימה רוחבת היקף היא היכולת להקטין או לפחות במשאבי האנוש להם ווקף היריב כדי לשמר על עצמותו הפוליטית, כמו למשל במצב בו המוני אזרחים שמיימיים ומפעילים את המערכת מונעים צוותי כללי ושיתוף פעולה. המערכות הכלכלית והפוליטית גם יחד מתקשרות בעורות תורמותם של מספר רב של יחידים, ארגונים ותתי-ארגוניות. لكن את עקרון השביתה הכללית ניתן לישם הן במערכת הכלכלית והן במערכת הפוליטית.

במקרה של כיבוש זה, קיימת מעורבות של שתי קבוצות אוכלוסייה נפרדות — הכוכבים והנכברים. אומנם מניעת משאבי אנוש מהיריב יכולה להיות בעלת השפעה חזק במדינה הנמצאת תחת כיבוש זה והן בארץ המוצא של הכוכבים; ואולם אישיותם הפעולה של האזרחים במדינה הכבושה יהיה בדרך כלל יעל יותר — וזאת בתנאי שקיימיים תנאים נאותים נוספים.

הכפלת מספר המציגים לא-ישראלים פעה, איד-ჟיות והתקומות, השיכים לקבוצה המדוכאת, יכולה ליזור ליריב בעיות אכיפה חמורות. כמו כן, עלולים אלה שיש להם מסורת של תמייה ביריב להפסיק את התמייה בו וכך תקתן עצמתו עוד יותר.

משמעותם של משבבי אנוש יכולה להשפיע גם על מקורות עוצמה אחרים להם זוקק היריב (מיומנות, ידע, ומשאבם חומריים). ואכן, דזוקא במצב של עימות, מצב בו יכולת האכיפה שלו הולכת וקטנה, יוזקק היריב לעוצמה רבה יותר. אם ההתנגדות גוברת בשעה שעוצמתו של היריב נחלשת, יאבד המשטר בסופו של דבר את מלאו עצמתו. מצב זה אירע, בקנה מידה קטן יחסית, בגודרי הצבא שפעלו תחת פיקוד בריטי בגבולו של החבל האגפו-מערבי בהודו הבריטית באפריל 1930, בתגובה של איה-ჟיות האורחӣ בשנים 1931-1930. בפקשאנוואר (Peshawar), נרו למוות בין 30 ל-125 מתנגדים ביום 23 באפריל 1930. לאחר מכן, שתי מלחקות של חיל המשמר המלכתי (חיילים הודים תחת פיקוד בריטי), שנקרו לפשאנוואר, סירבו לירוח בטענה שתפקידם אינו כולל רי' "באחים שאינם חמושים". בלילה של ה-24 באפריל הוציאו הבריטים את גודודיהם מפשאנוואר, ועוצבו באופןן את העיר, אשר עברה לשילוטו של הסניף ההודי המקיים של ועידת הקונגרס הלאומי, עד ה-4 במאי, כאשר הופעה תגבורת של כוחות בריטיים בלובית סיוע אוורי.

דוגמאות נוספות למניין משבבי אנוש כוללות עשרים וחמש מחשבים פיליפינים שעוצבו בהונגנויות את מקום העבודה לאחר שסירבו ליטול חלק בוויף תוצאות הבחירה, ו"הבחירה" של חלקים נרחבים מהצבא הפיליפיני, שסירבו לבצע פעולות דיכוי ונשאו במחנות הצבאיים, מבליל ליום מלחת אזרחים ומבליל לצית להוראותיה של ממשלה מרכוס.

בדצמבר 1940, בתקופת הכיבוש הנאצי בנורבגיה, התפטר כל סגל בית המשפט הוגהה לצדκ במחאה על הרכותו של טרְבּוֹבָן (Terboven), קצין מטעם ממשלה הרייך, שכourt המפטט אין שם זכות להודיעו ש"חוקי" הכיבוש הגרמני שלו אינם עללים בקנה אחד עם החוקה. בשנת 1942, הורה ממשלתו הפשיסטית של הנשיא הממונה הנורבגי יידקן קוילינג (Vidkun Quisling), על הקמת ארגון מורים שיהיה בפיקוח ריקטורי, אשר החברות בו תהיה חובה. ארגן זה היה אמר לחיות דגם של-פיו יתוכנוו "אגודים" נוספים שיקומו בעקבותיו. כמו כן, היה זה כדי לאינדוקטרינציה נאצית של ילדי בית הספר. המורים סירבו לשתף פעולה עם הארגון החדש. מאות מורים נעזרו ונשלחו למחנות ריכוז. הורים מוחו על פעולת הממשלה והמורים שלא נעזרו סירבו להיכנע לאוים. המורים העזרים שוחררו לאחר שמונה חודשים. שיפויו של קוילינג ל"מדינה של איגודים" בנורבגיה לא

התממשה, ארגון המורים הפשיסטי נגידע באיבו, ובתי הספר מעולם לא היו כל שורת בידי התעמולה הפשיסטית.

מיומנות וידע

ישנס יחידים וקובוצות בעלי מיומנות או ידע יהודיים אשר חשבותם רכה; ביניהם נמצאים אנשי מינהל, פקידי ממשל, טכנאים ווועציז. למרות מספרם המוגזם, אי-הסיווע שלהם מחליש את עצמת היריב. מכאן, שבונטף לטרבות מופגנת, יש חשיבות לא מועטה גם להקנתה הסיעת.

בניסיוני הפיכיה של קאף בשנת 1923, היהודי ד"ר קאף שודושה לו ממשלת של מומחים. אולם, כאשר האנשים המתאימים לתפקיד סירבו כמעט אחד התהמנות לחברים ב"קבינט" שלו, הוא נותר ללא היכולת להסתהיע במומחיותם של אנשים אלה. קציני צבא בכירים סירבו לצייה לפיקודות. פקידי הבנק הלאומי סירבו לאפשר לפחות למשך עשרה מיליון מרקים, בתואנה שהסחרה חתימת מורשה חתימה. (כל עוזרי המזוכרים סירבו לחותם, וחתימתו של קאף הייתה חסרת ערך.) אף לא אחד מהפוליטיקאים החשובים הביע תמייה בקאף. משטרת הביטחון של ברלין חזרה בה מחמיכתה בו ודרשה את התפטרותו, ועובדינו ציבור רבים לא שיתפו עימיו פעולה. קאף התקשה למצאו אפילו מזכירה או מכתב כתיבה אחת (כולן נעלו בארונות) כדי להדפיס את ההכרזה הראשונה שלו, שכן היא לא הופיעה בעיתונים שייצאו למחרת. א'ישתונך פעולה מינהלי ביחיד עם שביתה כללית מסכית, לא הותירו לקאף ואנשיו ברירה אלא להודות בתבוסה ולסגת מברלין.

గודמים לא מוחשיים

פעולה בלתי-אלימה נרחבת יכולה לעיתים לועזע הרוגלים ישנים של ציות ונאמנות לשולטן.

ההתקוממות של המורה גרמנים ב-16-17 ביוני 1953, הייתה מזוודה מבהיל מאוד עבור הקומוניסטים ותומכיהם בשעה שעמדו בפיעלים שהפיגנו בפומבי וגינוי את המדינה הטוענת להיות מדינת הפועלים. שבירה זו של דפוסי תמייה וציות אוטומטיים בממשל, תורמים בכך שהם מעוררים את שאר האזרחים לבחון האם הם בוחרים להמשיך לצוית או לא.

האמונה באידיאולוגיה הקומוניסטית ובמטרותיה הנائلות סכלה, כידוע, מפיחות ניכר בשנים האחרונות. שחיקה זו גברה עוד יותר בעקבות הפעלתם של צערדי דיכוי על ידי הממשלה והצבאה במקומות כגון מורה גרמניה, צ'כוסלובקיה, הונגריה, ופולין. צערדי דיכוי אלה גרמו לקומוניסטים ובין ותומכיהם במדינות

הלו, לאבד את מחויבותם האידיאולוגית, וכן יוצרה אצל מפלגות קומוניסטיות זוות (כגון זו שכאיטליה), איסוביות רצון כללית מדרך פעולה, והבאה להחפותתם של חברי מפלגה קומוניסטים במספר מדינות.

בחונגריה בשנת 1956, נפסקה הכניעה המונחת הממושכת לשיטה, ברגע שמיילוני בני-אדם הבינו שאחזה ניכר של האוכלוסייה שונא למשה את המשטר. פעולות התקוממות בסדר-גודל קטן עזרו להפצת הידיעה והיוו את השלב הראשון החשוב והבלתי-אלים של המהפכה הונגරית. בשנת 1989 הייתה השחיקה באידיאולוגיה במורשת גרמניה ובציגו-סלבוקניה גדולה כל כך, וכוננותם של האזרחים קיבל על עצם את מרות השלטן נעלמה כמעט כלילו, עד שהממשלה הקומוניסטית בשתי המדינות הלו נאלצו לבצע שינויים פוליטיים יסודים. בציגו-סלבוקניה, המפלגה הקומוניסטית אף אורכה להחפטר.

במקרים רבים קמים אישים יודיע-ישם במהלך הפעילות הבלתי-אלימה, שידועים באמות-המידה המסוריות, הדתיות או הפוליטיות הגבוהות שלהם, ועומדים בראש המנהה המגנה את מערכת הדיכוי או מביעים את תמייניהם בו, ובכוח השפעתם האישית דוחקים אזרחים להתנגד, לשנות או להרוס מערכת זו.

משאבים חומריים

פעולה בלתי-אלימה מסוגלת להפחית או לנתק כמעט לחלוטין המשאבים החומריים מהירוב. בין 1981 לבין 1984 השיטות היידועות של פעולות בלתי-אלימות מופעלן חרם כלכלי או שביתות עובדים מבית או מחרון, או שילוב של השנים. מטרתם לעדרר, להקטין, או להרוו את זמינותם של משאבים חומריים, תחבורה, חומרי גלם, אמצעי תקשורת, ואפלו, במרקם קיצוניים, את כושר התיקוף הכלול של המערכת הכלכלית.

במאבקים בלתי-אלימים בקנה מידה גדול, בהם היה נושא המחלוקת העיקרי המוחרר פוליטי, הופעלו תמיד שיטות של אי-שיתורף פעה כלכלי. דוגמה לכך היו מערכות אי-שיתורף הפעלה של המתישבים האמריקאים נגד השלטן הבריטי בשנים 1775-1765, ואי-שיתורף הפעלה של ההודים נגד השלטן הבריטי בשנות העשרים והשושים של המאה הנוכחית. לשתי המערכות הייתה השפעה מכרעת על הכלכלת והמשל הבריטיים, ומעבר לכך הן גרמו להפעתה הקהלה בבריטניה, שתמיכתה במתישבים הפעילה לחץ כבד מאוד על הממשלה.

למרות שבשווורים האחוריים יש ויכוח ממושך על עילוותן של סנקציות כלכליות בינהו, ברור לחלוותן שבמרקם בהם נעשה שימוש בשיטות אלה היא הביצוע lokah בחסר ובדרן כלל חסורה הינה מוקדמת. יחד עם זאת, חרם הנפט הערבי בשנת

1973 הוכיח שטנקציות כאלה יכולות לגרום לשינוי במדיניות הממשלה (במקרה זה, מדיניות רבות שינו את מדיניות החוץ שלחן כלפי המזרחה התקיכן).

סוג חשוב נוסף של מאבק פנימי בלתי-אלים הנהוג במדינות רבות הוא שביתות עובדים שמכוונות להשגת מטרות פוליטיות או כלכליות. ממשלה שאופיה או מדיניותה גורמים לשביות שמשתקות את הכלכלת לא חזקה לאחדה רכה או לתקופת שלטון ארוכה. אולם לא כל השביות מישות את מטרותיהן, אך יחד עם זאת הן יכולות לשמש מכשיר ובעוצמה. התוצאות לנסיעון ההפיכה של קאף במרץ 1920, כללה את מה שמכונה "השביתה הגדולה שהעולם טרם ראה כדוגמתה". השבייה התקיימה על אף העובדה שקאפ הודיעו שכל המפגין ומנייפ כרוזת צפיו לגורדיין מות. תפקידן של השביות במצבים אחרים הוכיח במהלך הספר.

הנאצים החיכסו לא-ישירות פעולה המוני המתבצע בשבייה כללית, כל נשק מסוכן מאוד, במיוחד כאשר כוונתם היה לבסס את שלטונם במדינה. לאחר שריפת בניין הרויכסטאג (Reichstag), ב-27 בפברואר 1933 — כנראה בידי הנאצים עצמם שבקשו לצורר פרובוקציה כדי לאפשר הפעלת אמצעי דיכוי נגד מתנגדים, צעד שישיע להם להציג שליטה מלאה במדינה — פירסמו הנאצים צו ב-1 במרץ, המאפשר הפעלה צעדי עונשין כלפי "המסתיתים לשימוש בשक חם נגד המדינה" וככלפי "המסתיתים לשבייה כללית". בספרו *הगטפו*, כתוב קלרו (Delarue) שבאותה עת "הדבר שמננו פחרדו הנאצים יותר מכל היה שבייה כללית".

בשביתות, אפילו אם הן שביתות כלליות, אסור לעשות שימוש חכוך מדי, בכל נושא, ובמיוחד במקרים שבהם נוצר הצורך במאבק לצורכי הגנה. לפני שהמלחיטים על שימוש באמצעי זה, דרושה בדיקה מדויקת של הייעדים אותם רוצחים להציג בעורתן, האם האוכלוסייה חזקה דיה כדי לעמוד בשביות, ומהם האמצעים העומדים לרשות החברה שיאפשרו לה להתקיים במהלך הכלכלן. הן שביתות והן חרום כלכלי מציעים על כושרו של המאבק הבלתי-אלים להחליש או לסלק אחד מękנות העוצמה העיקריות, היינו משאבים כלכליים, מידי שליטים קיימים או שליטים לעתיד. כאשר השליטה על הכלכלת, אמצעי ההנבלה, אמצעי התקשרות, וכדומה, נמצאת בידי האוכלוסייה המתקוממת, יהיה קיומו של כל משל בסכנה. מצב זה נכון במיוחד בשלבים הראשונים של נסיבותיהם של רודנים שווה עתה תפסו את השלטון או של תוקפניים זרים, לבסס את שליטות הפוליטית על האוכלוסייה. אם אחד הייעדים שהציגו לעצם הוא ניצול כלכלי של החברה, הם יהיו בצרה כפולה ומכופלת.

סנקציות

פעילות בלתי-אלימה יכולה לעיתים להשפיע גם על יכולתו של היריב להפעיל סנקציות. היריב עשוי למצוא עצמו面前 מאוים על ידי איספקה של אמצעי לחיימה צבאיים או משטרתיים כאשר מדינה זהה מסוכת למכוון לו אותם, או על ידי שכיחות במפעלים המיצרים כלי נשק ותחמושת, או שכיחות במערכת התובלה. במקרים מסוימים מספרם של המפעלים את צעדיו הדיכויי — המשטרה והצבא — יילך ויפחת ככל שמספרם של המתנדבים לשירות הצבאי יקטן, ובוחרים שעמדים בפני גישו יסרכו להtag'יס. אם המשטרה והצבא מבצעים את תפקידיהם ברשנותו, או מסרבים לבצע את הפקדות באופן מוחלט — הינו, מרד — יש אפשרות שהרבר יוביל לכפיה לאלימות של היריב, או להתפוררות המערכת השלטונית שלו.

למרידות בתרוך הצבא ולחוסר נאמנות מצד יחידות צבא שונות בדייטו מהפכות 1905 ופברואר 1907 ברוסיה (שהיו ביסודן בלתי-אלימות), הייתה חשיבותם מכרעת בחילושו ונפילתו של הצאר. האנציטם הבינו שם ייאבדו את השיטה הצבאית תחולש עצמה באופן ניכר. גבילים גילה שהדבר שמננו פחדו הנאצים ביותר בראשית פברואר 1938 לא היה נסיכון הפיכה, אלא התפטרות קיבוצית של כל קציני הצבא בדרגות הגבוהות.

בעת התקוממות המזרח-גרמנית בשנת 1953, היו אירועים שבהם המשטרה נסונה או הניחה מרצונה את הנשק. אחדים מבין החילונים המזרחיים גומדים נמצאו אלה שאהרו את התקומות. ניתן להסביר זאת מהרווחים על אלף חיילים סובייטים ואחרים שישרכו לירות במפגינים, ועל 52 חברי המפלגה הקומוניסטית וחילימן שנורו למוות באשמת איזיות לאחר כשלון התקומות. דיווחים על החלפת כל החילונים השיכים לכוח הפלישה לצ'וסטולובקה בשנת 1968, מעצרים שבוטעל הפעלה הבלתי-אלימה להחליש את אמינותו של צבא היריב, ובקבוקות זה את כושרו של היריב להפעיל סנקציות. פיתוחו ושיפורו של פוטנציאל עצמה זה, יכול להיות בעל חשיבות רבה עבור מacerbים עתידיים נגד נסינותו להפלת השלטון ונגד פלישות.

כישלון או הצלחה?

שם סוג של מackbar או פועלה אינו יכול להבטיח הצלחה מהירה בכל פעם שנעשה בו שימוש. הדבר נכון כמובן אם אין מיחסים חשיבות לאופן שבו מופעלות דרכי הפעולה, נסיבות השימוש בהן, ובאיזה מידה אכן פועלם למען השגת יעילות מרבית.

מאבקים מאולתרים בלתי-אלימים שאירעו בעבר שונים מאוד זה מזה בדרגת ההצלחה או הכישלון בהשגת העדים המוצרים. ישנו גם הבדלים רבים במידה שבה תרמו מאבקים שלא האצלוו בראשיהם, להשתתף יעדיהם בשלב מאוחר יותר. יחד עם זאת, ההיסטוריה מלמדת שישם הרבה מאד מקרים פחות ידועים של הצלחה מלאה או חלקלית. בין ההצלחות אלה אפשר למנות הצלחות של מערכות גדולות כקטנות, בהן היה המאבק הבלתי-אלים הטכניתה היחידה או העיקרית.

על ההצלחות אלה נמנעות קבלת העצמאות הלאה למעשה, של רוב המושבות האמריקאיות לפני מלחמת העצמאות; התMOVות שליטון הצאר ברוסיה בפברואר 1917; היכשלון של נסיך ההיפה של קאף והמשך קיומה של רפובליקת יימאר בשנת 1920; הצלחת 1,500 גברים יהודים בעקבות הפגנת נשותיהם בברלין בשנת 1943; דחיתת הפיקוח הפשיסטי על בית הספר בגורוגיה בשנת 1942 על ידי מורים נורוגים וככל האוכלוסייה; גירוש רודני אל-סלבדור וגואטמלה בשנת 1944; היכשלון של נסיך ההיפה בקובניה בשנת 1978; היכשלון של נסיך ההיפה של הגנרים באלגיר בשנת 1961; גירושם של הרודנים הצבאים בסודן בשנים 1964, 1985; גירוש המשטר הצבאי וחזרה לדמוקרטיה חוקתית בתאיילנד בשנת 1973; כשלונו של מרקו, נשיא הפיליפינים, בשנת 1986 לזייף את תוצאות הבחירות; החזרתה של "סולידיריות" למעמד של תנועה חוקית, השבתה של שיטת הבחירות יחסית בפולין, ובHIRתו של מנהיג "סולידיריות" לראש ממשלה פולין בשנת 1989; והדמוקרטיזציה הפתואומית בשלבי 1989 במזרח-גרמניה, בולגריה וצ'כוסלובקיה. אפשר להוסף לרשימה זו מקרים רבים אחרים שחשיבותם בכך שקיימו את רעיון השליטה של העם על שליטיו.

لامאבק הבלתי-אלים היה תפקיד חשוב, אם כי לא תפקיד בלבד, בשורה של שניים פוליטיים מקומיים או בינלאומיים: הרחצת החירות הדתיות הן בבריטניה והן במסצ'וסטס במאור השבע-עשרה והשמונה-עשרה; המאבק שהתנהל באראה"ב נגד הבדיקות, שקדם למלחמה האורחים; ההכרה באיגודי עובדים בארץות שונות, והטבת תנאי העבודה והשכר; ההכרה בקיומו של סבל אנושי כל-עולמי, שרווחה במיוחד בשבדיה ובבלגיה בשלחי המאה הקדומה; עיגון זכות הבחירה לנשים באראה"ב ובריטניה; הצלת חייהם של מאות יהודים מהכחודה במהלך המלחמות העולם השנייה, במיוחד בבלגניה, דנמרק, נורוגיה, בלגיה וצרפת; ביטול חוק ההפרדה הגזעית באראה"ב; קבלת העצמאות של הוודו, פקיסטן וגאנגה; נתינת הitory הגירה ליודים ברוסיה בשנות השבעים; תחילן ה"איירוח" של ממשלה ברזיל בשנות השבעים והשמונים; ועלית העצמה הכלכלית של השוחרים בדורות-אפריקה

בעזרת שביתות, ארגון איגודים מקצועיים של שחורים, והטלה חרם כלכלי על דרום-אפריקה בשנות השבעים והשמונים.

פירושה של "הצלחה" הוא השגת מטרות משמעויות על ידי צד אחד בסכום. אין לה שום קשר ליכולת לנורם לאבידות ולהרס היריב. "כישלון" אם כן, פירושו אי-השגת מטרות משמעויות. בדומה לסוגי סכסוכים אחרים, ישן כמובן גם הצלחות חלקיות וכשלונות חלקיים.

בנוסף למדיית ההצלחה או הכישלון בהשגת יעדים, צריך לבחון שני מרכיבים נוספים: האחד, עלייה או ירידת בעוצמה המוחלטת או היחסית של הצד הנאבק, והשני, שניים בהשפעה הרחבה יותר של כל קבוצה ויעדרה, והאהדה שהיא מבלת. מרכיבים אלה יכולים לשיער לישוב סוגיות בעיתיות בעtid, וכך מוקם תורם למשמעותם של יעדים מקוריים שהוחצבו במהלך בתקופה מוקדמת יותר.

כשלונה של פעולה בלתי-אלימה יכול לנבוע מן הסיבות הבאות: מחולשתה של הקבוצה המפעילה את הטכניקה; מכך שהקבוצה אינה מלאה אחר דרישות החשיבות שבעודתן ניתן להשג' יעילות מרבית; מפעולות שמכשילות את ביצוע הטכניקה; מ"שבירה", או דזוקא מעבר לשימוש באליםות לנוכח הדיכוי; מהונחת פיתוח ויישום של אסטרטגייה וטקטיקה ייעילות. מרכיבים אלה דומים למרכיבים שבמקרים לכינעה בשודה הקרב, אלא שבמקרים של מאבק בלתי-אלים, לעדיפותו הצלאית של היריב אין ממשות מכרעת כל כך.

אם אין לקבוצה הפעולה בטכניקה בלתי-אלימה החוסן הפנימי, הנחישות, היכלה, ותוכנות אחרות ההופכות את הפעולה הבלתי-אלימה לעיליה, אז חורה על ביטויים ומילים כגון "אי-אלימות" לא יצילו אותה. לא קיים תחליף לחוסן אמייתי ומונמותה בהפעלת הפעולה הבלתי-אלימה. סיכוןה של הקבוצה הבלתי-אלימה לנצח קולושים מאד אם חסורתה לה התכוונות הדרושים להתחומות עם היריב.

לעומת זאת, הניצחון מوطה אם המתקוממים הבלתי-אלימים נחושים בדעתם, משתמשים בצורה חכמה באסטרטגייה ובטקטיקה, פועלים במונמות לקידום הרעיון, ממלאים את התנאים שמשיעים ליעילותה של הטכניקה, ומוסgalים להמשיך בדרך זו גם בתנאים של דיכוי. להצלחה כזו יש יתרונות משמעותיים על ניצחון בדרכי אלימות. היתרונות הם: הישגים יותר מלאים וארכיטטוטה, השגת יתר עוצמה מאוזנים יותר, הבנה גדולה יותר בין הצדדים בסכום ואולי אפילו פיתוח יחסים של כבוד הדדי, ושיפור היכולה להגן על ההישגים מפני תוקפנות בעידן או מפני כוחות דיכוי.

מכין ארבע הדוגמאות שהוצעו בפרק הראשון, השתיים המוצלחות ביותר הן ההתנגדות הבלתי-אלימה לנסיון ההפייה של קאף ולנסיוון ההפייה באגלייר. שני המקרים הללו נכשלו כמעט כליל הנסיות להשתלט על מגנון המדינה ולכפות ממשלה מדיניות חדשה על העם. נסירות הדיכוי הללו פשוט נגזו לנוכח ההתנגדות הבלתי-אלימה.

ההתקומות נגד פלישת הצבא הצרפתי-בלגי וכיבושו של חבל הרוּה (Ruhrkampf), היא דוגמא לניסיונות מוצרבות של מאבק בלתי-אלים, וגם אליהם הגיעו רק לאחר זמן. הנסיגה לא בא כגובה מיידי להתקומות הבלתי-אלימה, אלא רק לאחר שהאחרונה נחלשה והופסקה בעקבות החלטת הממשלה. לעומת זאת, כוחות הכיבוש נסגו בסופו של דבר, ומדינת הרין לא הופרדה מגרמניה. בעקבות התערכות בינה לבין ארה"ב, המשיכו הגרמנים את חלומי דמי הפיצויים, למרות שישורם הופחת במידה ניכרת והיה קרוב לסתום שגרמניה יכולה לשלם. ממשלה פואנקריה (Poincaré), שהיתה יוזמת הפלישה, הודהה בכישלון בהשגת היעדים שהציבה לעצמה. ממשלה זו נשאה באחריות לדיכוי שהיא אכן עיד כדי כך שבני העם הצרפתי הודהו עם הגרמנים שלא מכבר היו אויביהם. ממשלה פואנקריה הובסה במערכות הבהירות הבאה.

ההתקומות בציג'וסלבקיה היא דוגמא למאבק בלתי-אלים שהסתיים בכישלון. באפריל 1969, סולקה מהונגת המפלגה הקומוניסטית והממשלה הקבוצה שדגלה ברפורמה בהונגוון של דובצ'יק, ובמקומה מונה הוסק (Husák), שהוא כנוו יותר. יחד עם זאת, גם לאחר הפרשה שהושגה במוסקבה (שבה דן בתחילת הספר), הצליחו הסובייטים לעורוך את השינויים הרצויים בהונגוון רק לאחר שמונה חדרשים, למרות שהם ציפו שיוכלו לבצע אותן תוך ימים ספורים. באופן מעורר השתאות, לא היה די בפעולה צבאית ישירה עם צבא של חצי מיליון חיילים, אלא היה צורך לעבור לשימוש בתמורות פוליטיים ממשיכים, להתר דין עם פלגים אוחדים במפלגה הקומוניסטית, ולצבור נקודה אחר נקודה. לבסוף התאפשרה הנהגת ההתקומות לנוכח האולטימוטם הסובייטי (שהוזכ בנסיבות המהומות האנטי-סובייטיות באפריל). אורטימוטם קיזוני זה היה גורם הרבה יותר משמעותי בכישלון המאבק מאשר אוכדן כוח הרצון של האוורחים או אי-היכולת שליהם להמשיך במאבק. המהיר הכלכלי והפוליטי ששילמו שני הצדדים היה כבד. יחד עם זאת, חשוב לציין שנחסכו מהם אבדות רכבות וחרס שהיו נגרמים ללא ספק אילו היו הצ'יג'וסלבקים מתוגנים באמצעות לחימה צבאית. חלק מן המהיר ששילמו הצדדים והסלובקים היה תחושת רפין היריים וההתקפה. למרות זאת, האוכלוסייה שמרה על כבודה העצמי וחיכתה להזדמנות הקורובה לצאתשוב למלחמה על זכויות

האדם ועל מעבר למערכת שלטון ורומנטית. ואומנם, בשלתיי 1989, החמורטה המפלגה הקומוניסטית השליטה בעקבות הפגנות המוניות והחקומות. נצלاب האבל (Vaclav Havel), שנכלא בעבר בשל התנגדותו הנמרצת למשטר, נבחר לכחן כנסיא, ואלבנדר דובצ'יק, המנהיג המודח לשעבר, נבחר לכחן בתפקיד יושב-ראש הפרלמנט הלאומי.

היו מקרים בהם תוצאות הפעולה הבלתי-אלימה באו לידיו ביטוי בתוכנית "מגירה" או הסדר ביןיהם, והיו להם מאפיינים של "הסתגלות". בסופה של המערכת להשגת עצמאותה של הוודו בין השנים 1930-1931, התחנהלו שייחות בין מוג'אנס גנדי, נציג הקונגרס הלאומי ההודי, ולורד ארוון, המשנה למיל', נציג הממשלה הבריטית. בטימון הושג הסכם הידוע בשם הסכם גנדי-ארוון. היו בהסכם סעיפים שנחקרו למועדים אין לבורים והן להרים, אך היה ברור שאין מדובר כאן בנצחון ההודים.

בנסיבות מסוימות אפשר לנצח, גם אם הניצחון אינו שלם. את המאבק ניתן להביא לידי בעורת משא ומתן והשגת הסכם רשמי. במקרים אחרים, קיימת אפשרות שהיריב יוזם שינויים או יסכים לביצוע השינויים שאוחסם דרישם המתנגדים הבלתי-אלימים. במצב כזה יכול היריב לטען שהተנגדות לא הייתה שום קשר לשינויים מדיניות. במקרים קיצוניים, עלול משטר היריב להתמודט לחלוטין או להתפורר כתוצאה מקטעת מוקורת העוצמה, כפי שהזוכר קודם לכן.

ההשלה החשובה ביותר של המאבק הבלתי-אלים תהיה לטוח-אורן, השפיעו על דרך פתרונות של סכוסכים, על הגיעם של הקבוצות היריבות זו כלפי זו, ועל חלוקת העוצמה ביניהן. במקרים יותר קיצוניים, אפשר יהיה למדוד האם הושגו התוצאות המוחילות רק במקרה של שינוי קיצוני מדיניות היריב או במערכת השלטונית שלו, או במקרה של חבוסה מוחלטת או התפוררות היריב. האפשרות האחורה נconaה במיוחד לגבי מקרים בהם מפעיל השלטון מערכות דיכוי ועריצות קיצניות, או לגבי מקרים של נסיניות פנימיות או חיצונית להפלת השלטון.

שינויים בקבוצת המאבק הבלתי-אלים

להשתתפות בפעולה בלתי-אלימה יכולות להיות השלכות מרוחיקות-לכיה על המשתתפים בה. בדומה למתරחש בקבוצות המעורבות בסוגי סכסוך אחרים, הקבוצה העוסקת בפעולות בלתי-אלימה הופכת להיות מאוחדת יותר, שיתוף הפעולה בין חברי הקבוצה משתפר, ורמת ההזדהות עולга.

המשתתפים בפעולה בלתי-אלימה עוכרים שינויים פסיקולוגיים ושינויי גישת השונים. שינויים אלה הם: שיפור הדמיות העצמי, הכאב העצמי, והביטחון העצמי, וירידה בתחושת הפחד ובkeitut המרות. קיימות מספר תכונות מיוחדות הקשורות לשינויים אלה. ככל שאנשים לומדים טכניקה זו ומתנסים בה, גדלה המודעות לעוצמה הרכה הטמונה בהם ותחושת הביטחון ביכולתם להשפיע על מהלך העניינים. כאשר המאבק הלא-מצוין מוחלט בצורה נכונה, קיימת סבירות גבוהה שהמשתתפים ישפרו את מיומנותם בתכנון וביצוע אסטרטגיות וטקטיקות, יהיו מסוגלים לשובו וקופות קשות במהלך הסכטן מכך שהדבר יגעה בדרך שבה הם בחורו. כמו כן יגדלו חוסנה הפנימי של החבורה המתקוממת והיאחזות עיקשת במוקדי העוצמה שלה.

לשינויים אלה בקרוב המנגדים הבלתי-אלימים, בקבוצה הסובלט, ובחבורה כולה, יהיו השלכות מרחיקות-ליכת על היירוב ועל התפתחות הסכסוך. שינויים אלה הם בדיקות מסווג השינויים סופומם להכינע כל סוג של עritzות, בין אם מקורה מבית או מחוץ.

אפילו נגד שלטון רודני

במשנתו של אריסטו נאמר שהרודן "מעוניין שנתניינו יהיו חסרי ביטחון הדדי, משוללי עצמה, וחסרי התחלהבות". זה היופכו של המצב שנוצר בעקבות השתחפות במאבק בלתי-אלים, כפי שההיסטוריה מלמדת אותו חדשות לבקרים. מסקנתו של אריסטו היא, שעל אף הצדדים בהם נוקט הרודן כדי לא להשאיר פתח לצמיחה ביטויים של כבוד הדדי, עצמה והתלהבות, וכך להיראות כשליט הנוטה חסד עם נתינויו, "בכל זאת, האוליגרכיה והרודנות הן צורות השלטון בעלות אורך החיים הקצר מבין כל צורות השלטון הקיימות". אילו היו מקדשים מוחשכה במשמעות הקודמים לחובנה זו, ובמיוחד בעשרים האחרונים, היינו מבינים בצורה הרכה יותר טובאה את הסיבות למשך קיומם הקצר של מושטרים רודניים. אילו האזרחים היו מבינים זאת, הם היו יכולים להמשיך ולבדוק כיצד להאיין את היחסות של מושטרים רודניים. אילו היה הדבר מחרחש במציאות, סביר להניח שהאנושות הייתה נמצאת בשלב הרובה יותר מתקדם בפיתוח היכולת למגוון מושטרים רודניים ומושטרי דיכוי או להרוו אוטם, ולהציג חירות וצדק אנושי ולשמור עליהם. מושטרים רודניים אינם כל-יכולים כפי שמניגיהם הם רוצחים שנאמין. הנהfork הוא, במושטרים אלה טבויות חולשות אשר תורמות לחוסר יעילותם, מקטינות את

היקף כושר הפיקוח שלהם, ומגבילות את משך קיומם. מבין 17 החולשות העיקריות שזوروו במשטרים רודניים, הבולטות שבחן הן: רוטנייזציה של הפעלה המנרכת; שחיקת האידיאולוגיה; הזנת מידע לא נכון או לא מדויק לשלייטים; הפעלה רשלנית של כל מרכבי המערכת; עימותים פנימיים בין המנהיגים; חוסר מנונה בקרב האינטלקטואלים והסטודנטים; ציבור אדיש או ספקן; הדגשת הבדלים אזרחיים, מעמדיים, תרבותיים או לאומיים; מאבק בין כוחות המשטראה או הצבעה המזוהים עם השלטון לבין הקבוצה השולטת; ריכוזיות יתר של קבלת החלטות; והצורך המתמיד להבטיח רמה נכונה של שיתוף פעולה ו齊יות מצד האוכלוסייה.

אפשר לאחר בדיקת חולשות אלה ואחרות, אז יכולו המתנגדים למכור את כל כוחם בהעתקת "אותם סדרים המתחווים בחומה". ללא ספק, דרך המאבק הבלתי-אלים מתאימה הרבה יותר למטרה זו מאשר המאבק המזוני.

ההיסטוריה מזכירה על כך שמאבקים בלתי-אלים הופלו נגדי מושטים רודניים, ואפילו קיצוניים במיוחד. מאבקים אלה לבשו צורה של הפגנות, התנגדות, מרירות, הפרות סדר, ומהפכות. תופעות אלה אירעו בארצות הברית הלטינית ואסיה, במדינות שנככשו על ידי הנאצים, במדינות מזרח-אירופה הקומוניסטיות, בברית המועצות, ובסין.

הנתאים להתרצותו של מאבק בלתי-אלים במקרים אלו היו קשיים במילויו לא רק בגל קיומו של שליטון ערין, אלא גם בגל ידע מוגבל בהפעלת הטכניקה הוז, חוסר הכנה, והעדר כמעט מוחלט של הcarsהה. יתרה מזו, השימוש בפועלה בלתי-אלים בא ידי ביטוי בדרך כלל בתנאים של אנדרלמוסיה, בנסיבות משבירין בלתי צפויים או לנוכח קיומן של פועלות איבה.

העובדת שמאבק בלתי-אלים פרץ בעבר מלבד על כך שגם בעtid יעשה שימוש בסוג זה של מאבק. גם השליטונות העריצים בעtid לא יהיו מושוררים מהחלות בחברה בה הם שולטים.

יש יסוד להניח שבעתיד ינהלו המאבקים הלא-מזוניים הצלחה רבה יותר בשל העובדה שכידי המשתפים בהם יש ידע מתקדם יותר לגבי הדרישות והעקרונות האסטרטגיים שתורמים להצלחתה של טכניקה זו. מאבקים המנוונים בעוזרת ידע והכנה גדולים יותר, יהיו פחות קשים מהמקרים המאולתרים בעבר. יחד עם זאת, צריך לבחון היטב וברחיפות את הבעויות הרובות שעשויה להופיע במהלך מאבקים בעtid, ולפתח אסטרטגיות שהן יכולים אורחות להשתמש כדי למגר משטרים רודניים. טבח מאות המפגנים בסין, ביוני 1989, משמש תזכורת לעובדה שמשטרים רודניים אינם נופלים בקלות, גם כאשר מתעוררת התארגנות המונית נגדם.

אם כן, המרכיבים הבאים – רכישת ידע על שיטות המאבק הבלתי-אלים והפצתו, מציאת פתרון לביעיות הנצורות בעקבות התנגורות, פיתוח אסטרטגיות מתחכחות, וקידומן של תוכניות הכהנה והכשרה – חשובים מאוד במשימה של פיתוח מודיניות הגנה כתר-צבאית, מודיעין שיכולה להרתיע תוקפנים ולהגן על האוכלוסייה מפני התקפות מבית ומחוץ, ואשר יכולה למנוע את היוזצורתו של משטר רודני מכל סוג שהוא.

הערות

לקבלת תיאור וניתוח מפורטים על אופיו של המאבק הבלתי-אלים, בליויו דוגמאות ומסמכים המובאים גם בפרק זה למטרות ניוחה והעלאת נקודות מסוימות, ראה : Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action* – TPONA (Boston: Porter Sargent, 1973), pp. 63-817.

ニinan למזוא בספר ניתוחים של מאפיינים, שיטות, וдинמיקה, ובכללם את תהליכי הגיג'יזו הפוליטי ושלושת מנגנוןיו השינוי. ההפרדה בין מגנון ה"התפזרות" ומנגנון ה"כפיה" הבלתי-אלימה" נוצרה לאחר פרוטום הספר. לשם קבלת מידע נוספת על האירועים באלבדרו, ראה :

Patricia Parkman, *Nonviolent Insurrection in El Salvador: The fall of Maximiliano Hernandez Martinez* (Tucson: University of Arizona Press, 1988).

.לקבלה מידע על האירועים בגוטטל, ראה pp.90-93 ,TPONA .על המיזר של הטופרים ההונגרים, ראה p.125, n.33 ,TPONA .על הפגנת הנשים ראה, .p.126, n.39 ,TPONA .על פעולתם של יהודים בולגריה, ראה, p.153, n.178 ,TPONA .המידע לקrho ממאמרו של :

Matei Yulzari, "The Bulgarian Jews in the Resistance Movement," in Yuri Suhl, *They Fought Back: The story of Jewish Resistance in Nazi Europe* (New York: Crown Publishers, 1967), pp.277-278.
על ההפגנות בברזיל :

Maria Elena Alves, lecture at the Program on Nonviolent Sanctions, Center for International Affairs, Harvard University, March 16, 1986.
על רום העיתונאות הציונית, ראה :

TPONA, p. 222 n. 21, and Josef Korbel, *The Communist Subversion of Czechoslovakia 1938-1948*, (Princeton, N.J.:Princeton University Press, 1959).
על ההפגנות במדרחוב גרמניה, ראה : New York Times, November 5, p.1.

על ההפגנות בפראג, ראה :

- New York Times, November 26, 1989, p.1.
על השביחה הכללית בה השעטים, בצלבומבקיה, ראה:
New York Times, November 28, 1989, p.A1.
על "ביקורת העם" במטה משטרת הביטחון בליפציג, ראה:
Die Zeit (Hamburg), December 22, 1989, p.6.
על מוסדות הממשלה המקובליה, ראה:
- M. McCarthy, Resistance, Politics and the Growth of Parallel Government in America, 1765-1775, Walter Conser, Ronald M. McCarthy, David Toscano, and Gene Sharp, editors, *Resistance, Politics and the American Struggle for Independence, 1765— 1775* (Boulder, Colo.: Lynne Reinner Publishers, 1986),
p.498,
David Ammerman, "The Continental Association: Economic Resistance and Government by Committee," pp. 225-277.
TPONA, pp.423-433.
על מהפכת 1905 ברוסיה, ראה:
Sidney Harcave, *First Blood: The Russian Revolution of 1905* (New York: Macmillan, 1964, and London: Collier-Macmillan, 1964); Solomon M.Schwartz, *The Russian Revolution of 1905: The Workers' Movement and the Formation of Bolshevism and Menshevism*, trans. by Gertrude Vakar, with a preface by Leopold H. Haimson (Chicago and London: University of Chicago Press, 1967), pp.129-195.
Richard Charques, *The Twilight of Imperial Russia* (London: Phoenix House, 1958), pp.111-139; Leonard Schapiro, *The Communist Party of the Soviet Union* (New York: Random House, 1960, and London: Eyre & Spottiswoode, 1960), pp.63-70, 75; Hugh Seton-Watson, *The Decline of Imperial Russia, 1855-1914* (New York: Frederick A. Praeger, and London: Methuen & Co., 1952), pp.278-336; and Michael Prawdin, *The Unmentionable Nечаев: A key to Bolshevism* (London: Allen and Unwin, 1961), pp.147-149.
על מהפכת 1917 ברוסיה, ראה:
George Katov, *Russia 1917: The February Revolution*, (New York: Harper & Row, 1967).
על הוצאות לאור של עיתונים דנמרק בנייגר לחוק, ראה:
Jeremy Bennett, "The Resistane Against the German Occupation of Denmark 1940-45," Adam Roberts, editor, *Civilian Resistance as a National Defence* (Harmondsworth, England, and Baltimore, Md.: Penguin Books, 1969), p.200.
על התנועה הפולנית מאז 1980 ראה:

Nicholas Andrews, *Poland, 1980-1981: Solidarity Against the Party* (Washington, D.C.: National Defense University Press, 1985); Madeleine Korbel Albright, *Poland: The Role of the Press in Political Change* (New York: Praeger, 1983); Timothy Garton Ash, *The Polish Revolution: Solidarity 1980-1982* (London: Jonathan Cape, 1983); Ross A. Johnson, *Poland in Crisis* (Santa Monica, Ca.: Rand Corporation, 1982); Leopold Labedz and the staff of Survey magazine, editors, *Poland Under Jaruzelski* (New York: Charles Scribner's sons, 1984); Jan Joseph Lipski, *KOR: A History of the Workers' Defense Committee in Poland, 1976-1981* (Berkeley, Los Angeles, and London: University of California Press, 1985).

על אומץ ליכם של מציגי יהודים בצרפת, ראה:
TPONA, p.549, n.105.

Gerald Reitlinger, *The Final Solution: The Attempt to Exterminate the Jews of Europe 1939-1945* (New York A.S.Barnes, 1961) p.328.
על חוסר הפחד במונטגומי, אלבמה, וציטוט מדבריו של מרטין לותר קינג הבן, ראה:
TPONA, nn.100-101, P.548.

על חסימת טנקים של הצבא במנילה, ראה:
Monina Allarey Mercado, editor, *People Power. The Philippine Revolution of 1986. An Eyewitness History* (Manila: James B.Reuter, S.J.Foundation, 1986), Chapter 5.
על היבטים שונים במערכת היהודית בשנים 1930-1931, ובכללים הפשיטה על דהרטנה,
ראאה:

Gene Sharp, *Gandhi Wields the weapons of Moral Power: Three Case Histories* introduced by Albert Einstein (Ahmedabad: Navajivan Publishing House, 1960), pp.37-226, S.Gopal, *The Viceroyalty of Lord Irwin, 1926-1931* (London: Oxford University Press, 1957), pp.54-122.

לא עשו עדין מחוקרים סטטיטיים מסוימים רצינניים בנושא שיעור הנפגעים בסוגים שונים של סכטוכים אלימים לעומת סכטוכים שבהם צד אחד מפעיל מאבק בלתי-אלים. דיין קצר בנוסא נמצא בספר TPONA, עמודים 583-586, אך הוא לוקה בחסר. מהשווואת נתונים אקרים על שיעור ההרוגים והפצעים בסכטוכים אלימים עם נתונים יומיים על מאבקים בלתי-אליים דוגמת אלה המובאים בספר, עולה כי ההבדלים עצומים. מן הראי היה לערך מחקר השוואתי שיתחשב בגורמים שונים, ובכללים גודל הסכטוך, מספר האנשים המעורבים בו, אופי המטרים והאוכלותיות, סוגים המחלקה, ואחרים.
על ההתנגדות הפינית, ראה:
TPONA, pp.593-594, n.93.
המקור הוא:

- William Robert Miller, *Nonviolence: A Christian Interpretation* (New York: Association Press, 1964), p.247.
 על דיכוי מפגינים בלחתי-אלימים בפרואג, ראה:
New York Times, December 15, 1989, p.A17.
 על הסטיגארה בוויקום בשנים 1924-1925 ראה:
- TPONA, pp.82-83, n.18. Joan V.Bondurant, *Conquest of Violence: The Gandhian Philosophy of Conflict* (Princeton University Press, 1958), pp.46-52; Mohandas K.Gandhi, *Non- violent Resistance* (New York: Schcken Books, 1967), *Satyagraha* (Ahmedabad: Navajivan Publishing House, 1951), pp.177-203; Mahadev Desai, *The Epic of Travancore* (Ahmedabad: Navajivan, 1937).
 דין מבו נושא עקרונות אסטרטגיים במאבק הבלתי-אלים, מובא בספר TPONA, עמודים 510-492.
- על פינוי פאשווואר (Peshawar) ראה, TPONA, עמודים 747, 675, 432, 335 .
The Viceroyalty of Lord Irwin 1926-1931, p.68-69
 על נטישותם ההפגנויות של מתכנתיה המתחשים הפיליפינים, ראה:
Mercado, People Power, pp.67, 75-76.
 על התנגדות המורדים הנורוגיים, ראה:
 Peace News, Gene Sharp, "Tyranny Could Not Quell Them", pamphlet (London 1958, and later editions).
- על היבטים של התקוממות מזויה גרמניה בשנת 1953, ראה:
 Stefan Brandt, *The East German Rising* (New York: Praeger, 1957), Theodor ezbert, "Non-violent Resistance Against Communist Regimes?" in Roberts, *Civilian Resistance as a National defence*, chapter 8.
 על ההשפעה הכלכלית של תנוזות אי-שוויון הפעולה האמריקאית, ראה:
 Conseret al., *Resistance, Politics, and the American Struggle for Independence*.
 על ההשפעה הכלכלית של חרום הנפט הערבי, ראה:
- Mohammed E. Ahrari, *The Dynamics of Oil Diplomacy: Conflict and Consensus* (New York: Arno Press, 1980), chapter 6, Sheikh Rustrum Ali, *OPEC: The Failing Giant* Lexington, Ky.: University Press of Kentucky, 1986), chapter 5.
 הפטיקה על השביתה נגד הפטוש של קאף לקובוח מהספה:
- S.William Halperin, *Germany Tried Democracy: A Political History of the Reich from 1918 to 1933* (Hamden, Conn.: Archon Books, 1963 [1946]), pp.179-180.
 על האיטו הנאצי לעורך שביתות, ראה:
 TPONA, p.532, n.43., Jacque Delarue, *The Gestapo: A History of Horror* (New York: William Morrow, 1964), p.8.
 על חשש של הנאצים מפני ההפטרותם של אנשי צבא, ראה:

TPONA, P.753, n.192. Walter Gorlitz, *History of the German General Staff, 1647-1945*, trans. by Brian Battershaw (New York: Praeger, 1962), p.319, 341.

TPONA, p.753, n.194.

על בעיתות בМОREL החיל'ם הרים בציגולובקיה והצורך בהחלפת אחדים מהם, ראה:

Robert Littell, editor, *The Czech Black Book: Prepared by the Institute of History, Czechoslovakia Academy of Sciences* (New York: Praeger, 1969), pp.212-213.

הציטוט של אריסטו לקוחה מספרו:

The Politics, trans. by T.A. Sinclair, revised by Trevor J. Saunders (Harmondsworth, England, and Baltimore, Md.: Penguin Books, 1983 [1981]), pp.227-353.

על חילשת המשטרים הדיקטטוריים ראה:

Gene Sharp, "Facing Dictatorships With Confidence," in *Social Power and Political Freedom* (Boston: Porter Sargent, 1980),pp.91-112.

פרק רביעי

הגנה לאומית אזרחית

פיתוחה של מדיניות הגנה חדשה

המטרות של שמן פרצו מאבקים אזרחיים שהתבטאו באישיתוף פועלה ומרי אזרחית, משתעוו על פני קשת רחבה של תחומים, החל בהענק זכות בחירה וכלה בהדחת רודנים. כפי שראינו בפרק הראשון, מאבקים אזרחיים מאולתרים היו, למשל, בבחינת מדיניות ההגנה הלאומית הרשמית של גרמניה, צרפת וצ'כוסלובקיה בעת מאבקן נגד חוקרים מבית ומחוץ.

פרק זה יעסוק בשאלת האם בעשורים הבאים אפשרה הבחירה במדיניות הגנה המבוססת על מרי אזרחי תחיה ממשית, ואם כן, כיצד ניתן לעשות זאת? כפי הנראה, בעיות בייחוז ימשיכו להיות מנת חלקנו עוד שנים רבות, ודרכי ההגנה הצבאיות להגנה על היירות, הדרכה עצמית, שמירה על מערכת החברתיות וצוהה, ימשיכו להיות מוגבלות וללקוט בחסרוןות וביט. משום כך, מן הרואי להקים

תשומת-לב רכה ומינוחת לחקר הטכניקה של הגנה לאומית אזרחית.

אנו נבחן כיצד ניתן לשלב בין השיטות השונות של הפעולה הבלתי-אלימה בדרכים מתחכמת יותר, כדי שאפשר יהיה לאמץ למטרות של הרתעה והגנה לאומית, ואיך לשפר את דרכי הפעולה בעורות ידע חדש, תוכנה, אסטרטגיה והכנה. כדי לפתח מדיניות מתחכמת וברורה הכוללת אסטרטגיות מגוונות, יהיה צורך בהמשך המחקר בנושא, במחקר מדיניות, בניתוח אסטרטגיות שונות, בהכנות תוכניות חלופיות ובהכשרה. כל אלה יגדלו באופן ניכר את עילתה של מדיניות הגנה

לאומית אזרחית. אנו טוענים כי אפשר, בנסיבות ייחסית, להפיק עוצמה שיעילתה גדרולה עשרה מונחים מזו שהתגלתה באירועים המוצלחים ביותר מבין המאבקים האל-מוניים המאולתרים שהתרחשו עד כה.

פרק זה דן בפיתוח קווים כלליים למדיניות הגנה בתדר-צבאי. כאשר יש בידי האוכלוסייה או המדינה מדיניות מוכנה כזו, בעלת קווי פעולה מוחכמים ומוגדרים, תהיה לה אפשרות להתנגד לכל מקרה של ניסיון להפלת השלטון או של התקפה של כוחות זרים. למוכנות יש חשיבות רבה מאוד בبنיה כושר הורתעה והגנה של מדיניות זו.

תוקפנות למטרות התפשטות או רצח-עם

גורם חיווי בתכנון מדיניות הגנה לאומית אזרחית הוא ההתקומות ביעדי התוקפים. החשש מכח שלטוקפים יש מטרות שאפתניות, כגון התפשטות טריטוריאלית או רצח-עם, גורם בדרך כלל לשילתה על הסף של מדיניות הגנה לאומית אזרחית כנימוק שהוא תמיימה מרוי או חסרת סיכוי. ואולם בחינה מודקדקת של החלופות העכאיות במקרים קייזוניים כאלה, תגלה שקיימות סיבות מסוימות לפפק דוקא ביעילותן. מלחמה לצורכי הגנה וההתגדות מזונית, מעודדות ביצוע טבח המוני ומספקות לתוקפים "צידוקים", כגון "זהו המחר שיש לשלים בעת מלחמה" או הטענה שאליה הם צעדים של הגנה עצמית נגד "טרוריסטים". כמו כן, התוקפים עשויים לטען שהם מצטערים על מעשי התוקפנות וההרג ההמוני, אך לא היה מנוס מצערי "מניעה" כדי להציג את עצם מכוונת הקורבנות להshediments.

מצבי מלחמה מגבירים את הסבירות לשימוש בשanks להשמדה המונית, כגון לחימה כימית, ביולוגית ואטומית. בכך הוא שתחוקפים עשויים להפנות שanks כזה גם כלפי מתנגדים בלתי-אלימים; אך מסתבר שבמקרה כזה המעצורים הם הרבה יותר חזקים, ובכל מקרה, לא ידוע על שימוש בשanks זה במקרים של בלתי-אליים. במקרים של ניסיון לרצח-עם וניסיון להחטפות טריטוריאלית, אין התקוף מעוניין בהישענות ממושכת על האוכלוסייה המותקפת — ובכך אכן נלקח מהאוכלוסייה המותקפת מקור חשוב מאוד לצורכי ההתגוננות שלה. יחד עם זאת, קיימת עדות היסטורית לכך שגם כוונות התוקפים היויה לכברש שטחים או לבצע רצח-עם, הם נזקקו בשלב מסוים לכנייעתם ולשיתותו הפעולה של הקורבנות. במובן זה חשוב להזכיר את שינוי המדיניות שביבצעו הגרמנים כלפי השטחים הכבושים בברית-המועצות בשנים 1944-1940 — גם תוך כדי המלחמה — והסיבות לכך היו מעשיות: הנאצים התייחסו לתושבים הסלביים והמורח-אירופים

כל תתי-בני-אדם שיש לגורשו או לחסלם כדי לפנזה מקום למתיישבים גרמנים (Lebensraum עבורי העם הגרמני). לבן, אנשי ממשל גרמנים לא ביקשו את שיתוף הפעולה של "חת בני-האדם" (Untermenschen) במשך תקופה ארוכה. ואולם למרות העמדה האידיאולוגית של הנאצים, היו פקידי ממשלה גרמנים וקצינים שהסיקו שכדי לשמר על שליטה ב"טריטוריות המזרחיות", דרוש שיתוף פעולה מצד אותה אוכלוסייה שמיועדת להשמדת. אפשר למצוא עדויות לכך בכתביהם של אלכסנדר דליין (Alexander Dallin) העוסקים בכיבוש הגרמני. למשל, דליין כותב כי וילhelm קוֹפֶּף, מפקד הצבא בבולגריה, הודה בשנת 1942 ש"הכוחות הגרמניים לא יכולו לשולט בצרפת עיילה באוכלוסייה ללא שיתוף פעולה מצידה". דליין מביא הצהורה של קציני צבא גרמנים בברית-המוועצות בדצמבר 1942: "חומרת המצב מחייבת שיתוף פעולה מצד האוכלוסייה. את רוסיה ניתן היה להביס אך ורק בעוזרת הروسים עצמם". הגרולר הרטנק (Harteneck) כתב במאי 1943: "או נוכל לשולט במרחבי רוסיה אותם כבשנו רק כאשר נשלו גם ברוסים ובאקוראינים החיים בהם, ולעולם לא נגיד רצונם".

את התהיליך של נסיננות לבצע רצח-עם ניתן להatte על ידי מערכת מתוכננת היטב של אי-שיתוף פעולה, שיכולה להגביר את הקשיים לשולט באוכלוסייה בשל הבניינים שלפני הפעלת התוכנית. התנגדות מסווג זה עשויה לשבח את פעילותם של תוקפים המבקשים לכובש שטחים, ולהציג בפנייהם קשיים לשולט בשטח בצרפת עיילה. כמו כן, דרכים מסוימות של פעולה בלתי-אלימה עשויות להפחית את נסינותם של החיללים התקופיים לבצע השמדה המונית. כאשר מגיעות ידיעות מבעוד מועד על כוונה לבצע טבח המוני או על תחילת ביצועו, עשוי להיות פרק זמן מספיק כדי לגייס החגנות מקרוב בני עמו של התקופן, ממשלות אזורות או מוגפים בinalgוריים, אשר יכולים להביא להפסקתן של פעולות אלה. לדוע המל, קיימות כיוון טכנולוגיות חדשות להרג בני-אדם שמאפשרות לתקוףן לגורם לירוח התהיליך של רצח-עם מרגע תחילתו.

עוברה זו ולא עירכה למנוע מאיתנו את המשך פיתוחה ובוחינתה של מדיניות שתמנעו מעשי זועה אלה ותעkor אותו מן השורש. כמו כן יש למנוע את האמונה הנואשת בפטילים חסרי-אנונים. תוך כדי מחקר וניתוח מקרים של מאבק בלתי-אלים, יש לשים לב לקוֹמן של בעיות יהודיות. גם אם אין זה המקום להרחבת נושא, מן הרاوي לצין, למשל, נסינות מוצלחים של התנגדות בלתי-אלימה בתקופת השואה בגרמניה הנאצית, בבעלות בריתה ובמדינות הכבשות. עדין חסר בידינו מידע רב כדי שיהיו בידינו הכלים למנוע או להכשיל נסינות לרצח-עם ולהשמדה המונית מסווגים אחרים.

חשיבות לזכור, שכן אחו קפן מן הפעולות המלחמתיות נובע מתוך השאיפה להתפשטות או לרצת-עם. רוב הנטיונות להפיל את השלטון או המקרים של תוקפנות צבאית זהה, נובעים מסיבות אחרות. אכן אסור להכריע בין טיעונים بعد וגדר המדיניות של הגנה לאומית אזרחית בהתקבש על בדיקת מקרים יוצאי דופן. אפשר לפתח מדיניות הגנה לאומית אזרחית שתיהיע עיליה לנגד נסיבות להפלת השלטון ופלישה זהה, יהי האמצעים שיבחרו לשם הדיפת מקרים יוצאי דופן אלה אשר יהיו. מכאן ואילך נעסוק במקרים נוספים נפרדים.

מהם שיקולי התקופים בנוגע ליעדים וסיכויי הצלחה?

הן נסיבות פנימיות להפלת השלטון והן פלישות זרות, מכוננים להשגת יעדים כליהם. העדים של נטינותו פנימית להפלת השלטון, בין אם בהפיכה או בהזמתה הממשל, הם להגבר את העוצמה של היחיד או הקבוצה העומדת בראשם, או לחלופין, יעדים פוליטיים, כלכליים, ואידיאולוגיים ארכיטוטות. מרבית הפלישות והכיבושים מהרצון ליסוד ממשלה בוותה או ממשלה כונעה, לספח שטחים ואוכלוסייה, להפיק רוחם כלכלי, לנצל חומרם גלם, להשליט אידיאולוגיה או דת על אוכלוסייה חדשה, להסיר או למנוע מטרה שנחתפת כאום צבאי, או להעביר ציוד צבאי וחילים כדי לתקוף מדינה שלישית.

הצלחנן של כל ההתקפות, מבית או מחוץ, מסוג זה, מותנית בהשגת יעדים אלה. משומם כך, סביר להניח שהן יהיו פעולות מתוכננות מראש ולא התקפות זעם ספונטניות הזורות הרס המוני. למשל, המטרה המוצהרת של הפלישה הערפתי-בלגית לחבל הרור הימה הבטחת מועד תשלום קבועים של דמי הפיצויים, והפרדה שטח הרין מגרמניה; בשנת 1968 ביקשה ברית-ה모ועצות לבטב בעצ'וסטובקה משטר קומוניסטי נוקשה; נסיבות פנימיות להפלת השלטון מיעדים להדיח את הממשל הקודם ולאכוף שלטון חדש על המערכת המדרנית והחברה, כפי שקרה בניסיון ההפיכה של קאף ובנסיון ההפיכה של הנגרלים בצרפת. אם התקופים אינם מושגים את היעדים, פירוש הדבר שנכשלו. כדי להשיג יעדים אלה יהיה עליהם לשקל היטב באיזו דרך יבחרו.

כדי להבטיח את השגת המלאה או החלקית של היעדים, התקופי חייב לשולט בשטחכבוש. שליטה פוליטית היא צעד הכרחי לקראת השגת היעדים האחרים של התקופים, גם אם אינה הצדעה העיקרי. לא ניתן להשלים את כל הפעולות הבאות — ניצול כלכלי, העברת חומרם גלם, אינדוקטרינציה של אידיאולוגיה מסוימת, גירוש תושבים — ללא שיתוף פעולה וסיוועו של העם המותקף ומוסדותיו. שליטה

בשטח אינה מספיקה, אלא אם כן באהה בעקבותיה שליטה אוכלוסייה ובמוסדותיה. השיקול שעלול להכריע בהחלטה האם לחקוף או לא, עשוי להיות ידיעת המחר שהיה צריכה לשולמו בעקבות שליטה אוכלוסייה מתקוממת.

בדרכּ כלּ, תוקפים פוטנציאליים ישקלו את היתרונות והחסרונות שבשגת היעדים, כדי להכריע בשאלת האם היתרונות יהיו שווים את המחר. אם סיכומי ההצלחה קטנים, והמחר גובה, הסיכויים שהתווך אכן יתקוף קטנים מאוד. זהה תמציתו של כושר ההרעה.

כושר ההרעה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית

מכאן נובע שכישור הרעה אינו מותנה בהכרח באמצעות צבאים, ואף פחות מזה בקשר גרעיני. כושר זה יכול להחבטס באופן מוחלט על שימושים בלתי-אליליים.

שני גורמים יכירעו בשאלת האם מדיניות הגנה לאומית אזרחית תוכל להוות הרעה במצב נתון, ובאיו מידה. האחד הוא יכולת האמיתית של החברה למנוע מהתווקפים להשיג את היעדים הרצויים ולגרום לכך שהמחר שיידרשו לשלם יהיה גבהה; והשני, כיצד מוטפסים התוקפים את יכולתה של האוכלוסייה למנוע מהם להשיג את יעדיםם ולהסביר להם נזקים כבדים.

הבה נבחן את הגורמים הללו בירור עיון. בוגדר לאמצעים צבאיים, ההרעה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית ינירה נוצרת על ידי איום בהרס כבד והרג המוני על אדמתו של התוך. הינו, ההרעה תושג אם התוקפים יעריכו שהחברה המותקפת מסוגלת למנוע מהם להשיג את יעדיםם ולהסביר להם נזקים. הנזק יכול להחבטה בהתרופפות מעמדו של המשטר מבית (התנדבות פנימית והפרת הסדר הקיים), במישור הבינלאומי (נזק בתחומים הדיפלומטי והכלכלי), וכן בעיתות בארץ המותקפת (אי-השגת היעדים, כשלון הנטיונות לקים ביעילות שליטה פוליטית, ויצירת התנגדות חזקה הן בקרב חברי התוקפים עצמם, והן בקרב אנשי המפתח והאוכלוסייה הצד המותקף). במלים אחרות, כושר ההרעה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית מותנה באופן ישיר ביכולת הגנה ממשית. כושר הרעה זה מנוגד לכושר הרעה של לוחמה גרעינית או לחמה צבאית קונגונציאולית, אשר כיום היא יכולה אומנם להגביל לאחר המתקפה, אבל לעתים רוחקות היא מסוגלת למנוע מתקפות (כלומר, להגן על האוכלוסייה, אורח חייה ומוסדותיה). כל הנשק הצבאיים הקיימים, גם אלו המופעלים להגנה, הם יותר מדי הרסניים מכדי שיוכלו לספק הגנה אמיתית לאוכלוסייה האזרחית.

מעבר לשלב הראשון שכלל מחקר ופיתוח, הערכת מדיניות ובוחינת דרכי הביצוע, ישם שני מרכיבים היווניים אשר בלעדיהם לא תיתכן הרתעה המבוססת על מדיניות של הגנה לאומי אזרחי. האחד הוא הינה והכשרה של כל האוכלוסייה ומוסדותיה. לעתים, יהווה להכנה גם שינוי מוסדי וחברתי (כברך כלל בכיוון של האצלה סמכויות גדולות יותר וקבלה אחריות גדולה יותר של יחידים, קבוצות ומוסדות). מטרותם של שינוי אלה תחיה להగיר את כושר העמידה, הביטחון העצמי וכושר החתוגנות של האוכלוסייה. זה כולל כמובן גם את יכולתם של המתוגנים למנוע מהתקופים לבסס את שליטתם הפוליטית ואת יכולת למונע עדם להשיג את היעדים שהציבו לעצם. כושר הגנה יכול גם את היכולת לגורום לתוקפים נזק כבד מאוד, ולהגביר את הביעור הפנימיות והבינלאומיות שעשוות להתעורר אצלם בעקבות התקיפה.

המרכיב החיוני השני הוא הצורך להבהיר לכל התקופים הפוטנציאליים את התמונה המדויקת של עצמה יכולת ההגנה שאותה ניתן להפעיל במסגרת מדיניות ההגנה החדשנית. לשון אחר, מעבר לשינוי על פתיחות בקשר למединיות ההגנה, יעילות הרתעה של מדיניות הגנה מתוכננת היטב ובבעל עצמה תגבר על ידי פרטומה בקרב כל התקופים והפולשים הפוטנציאליים.

כפי שהוזכר בפרק הראשון, הרתעה מהוות נדרך חשוב מאוד בתחום רחוב יותר של ניסיון להניא את התקופ מלבלצע את כוונותיו. ניסיון זה עשוי לכלול גם הציג טיעונים היווניים בפני החוקי האפשרי, פניה לחשם המוטוי, חטיה, ומדיניות בלתי-מתוגרת. מדינה המבקשת למנוע התקפות טוב עשוה אם תעורר בקרב מדיניות אחירות כבוד ואהדה למצבה, בנוסף לבניית מערכת חיזוקים של גנה לאומי אזרחי. ניתן לעשות זאת על ידי יצירת תפיסות חייבות בקשר על הינה של החברה הקימת או המדינה המאומנת, ועל ידי אופיים של קשרי החוץ שיש לה עם מדיניות אחרות. לאמצעים אלה אפשר להוסיף גם סיוע למדיניות שונות, סיוע חרום, וקשרים ביןלאומיים אחרים. כל אלה עשויים להפחית את העוניות כלפי מדיניות שבahn קיימת מדיניות לאומי אזרחי, ולהגדיל את הרצון הטוב כלפין. למורת שקייעה זו אינה מוחלטת יש מקום להניא שבסביבות מסוימות מדיניות זו יכולה להקטין את הסיכוי להתקפה. יחד עם זאת, סביר להניח שלא די במדיניות זו למנוע התקפה. דרושה לחברה יכולת הגנה מתאימה למצב שבו המדינה אכן תותקף.

אמצעי נוסף למניעת התקפות זוות במצבים מסוימים הוא אסטרטגיה מקדימה. אסטרטגיה זו תופעל נגד התקפות שמיועדות להציג מטרות מאוד ספציפיות — אלה המיועדות להשיג שליטה בשטחים מוגבלים, כגון בסיסים ימיים, שדות תעופה,

ニיצול חומרי גלם, וכדומה — בדרכים בהן ייעילוֹן של אסטרטגיות קונונצ'ינגוליות של התגננות אזרחית מוטלת בספר.

במקרה כזה השיטה תהיה הפצת מידע והනחות מודיעקות על הדריכים שבהן קבוצות מתנגדות, בתוך המדינה הtopic או במדינות אחרות, יכולות לנחל ביעילות התנגדות בלתי-אלימה כנגד הtopic, ואף לאrgan בסוגרת מדיניות זו מרד אזרחי רחב היקף. ניתן לעשות זאת באמצעות הרדיו, הטלוויזיה, הטלפון, חומר מודפס, מכתבים, קלטות וגילות וקלטות וידאו. התנגדות והפרות סדר מבית אין הזמן המתאים לשלה צבא וגורמי ביטחון אחרים להלחם במדינות מוכנות היטב, שפועלות בהתאם למדייניות של הגנה לאומי אזרחית.

לעולם לא תהיה ערוכה לכך שאמצעי הרתעה — צבאי או אזרחי — אכן ירתיע. לכן יש צורך להכין מראש דרך להתמודד עם כישלון אפשרי. בוגדור לאמצעים צבאיים, כושר ההרעתה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית מובס ישירות על יכולת ההגנה שלה. שלא כמו אמצעי הרתעה גרעיניים למשל, כשלון ההרעתה של הגנה לאומית אינו גורם להרס מוחלט, אלא ליישומו של כושר ההגנה האמיתי בפעם הראשונה. שכן שומה עליינו לבחון מהם קווי הפעולה הכלליים של דרך הגנה מיוחדת זו.

כושר הלחימה במדינות הגנה לאומית אזרחית

כפי שראינו, יכולת ההגנה של מדיניות זו נגד התקפה, מבוססת על היכולת למנוע מהtopic את האפשרות להשיג את יעדי ולגרום לנזק פניימי ובנלאומי רחוב. כדי שמדינות הגנה לאומית אזרחית אכן תחבצע, על האוורחים לרוץ להתנגד, להתכוון היטב, ולהמשיך להיאבק על אף העובה שיש אבדות, כפי שקרה במאבקים צבאיים. במאבק יכולים ליטול חלק כל חלק האוכלוסייה ללא הבדלי בין או גיל, וכן כל מוסדות החברה.

במקרים ובטים של התקפות פנימיות וחיצונית, היה האוכלוסייה המותקפה שרויה בראשית ההתקפה בתחושת בלבול, חוסר-אונים וחוסר כיוון. כך היה בנורבגיה בעקבות הפלישה הנאצית באפריל 1940. חלפו חודשים אחדים טרם תפסו האנשים כיצד ניתן היה להתנגד למפלגה הפשיסטיות של קיזילינג (Nasjonal Samling), ולכיבוש הגרמני שנאכף באמצעות הגסטפו, לאחר שככל נסינונות ההתנגדות באמצעות צבאיים נכשלו. אוילו האוכלוסייה הייתה מוכנה מראש והוא בידיה קווי פעולה כליים להתנגדות (ובכלל זה, חלוקת תפkidים מוגדרת למוגדים שונים באוכלוסייה ובמוסדות שונים), היו בידה כלים למנוע את תחושת א-יהודים.

והבלבול, והיא הייתה מסוגלת להתמודד עם המשבר הקרוב בעוצמה, בנסיבות, ובביחוחן.

ואולם התנגורות כללית ושאייפה להגן על החברה נגד התוקפים אינה מספקת. יש צורך לתרגם אותם לאסטרטגייה כוללת. אסטרטגיה זו תכלול את יעדיו ההגנה הכלליים, הסוגיות שבהן יתרכו המאבק, בחירות הטכניתה של המאבק, ואמצעים נרחבים אחרים שבהם ישמשו לבניית הגנה. מתקן האסטרטגייה הכלולית יפותחו אסטרטגיות מאבק נפרדות עבור מטרות ומצבים מיוחדים. בכל אסטרטגייה ייקבע כיצד מערכת חתפחה וכיצד מרכיביה השונים יפעלו זה לצד זה. לכל אסטרטגיה יהיה דרכי פעולה משלה או הוכניות פעהלה מוגבלות יותר, כדי להשיג מטרות מצומצמות. דרכי הפעולה והישויות הספציפיות צריכות להיבחר בקפידה כדי שישפרו את הסיכויים להשגת היעדים שמצובה לעצמה כל אסטרטגיה.

הנחש העומד לרשות מדיניות הגנה לאומית אורהית הוא נשך לא-מזון: נשך פיסיולוגי, חברתי ופוליטי, אשר בו דבר בפרק השישי. אחדות מהshitot שהופעלו בהחפרזיות של מאבק בלתי-אלים היו: מחאה סמלית; השבתת אמצעי תובלה; הטלת חרם חברתי; שביתות ספציפיות וככליליות;MRI אורחות; סגירת בתים עסק; אי-שיתוף פעולה פוליטי; זיווף זהויות; חרם כלכלי; הפגנות פומביות; האטת קצב העבודה במפעלים; הפצת עיתונים שהוואצאו מחוץ לחוק; רשלנות מכונות בבייעוע פקודות; סיוע لأنשים המבוクשים על ידי השלטונות; שידורי רדיו וטלוויזיה במחתרת; התנגדות הפגניתה של המהוקקים הדשופטים; התנגדות של הממשלה הרשמית; שלילת הלגיטימיות מהמורדים; אי-שיתוף פעולה של פקידים בשירות הציבור; עיכוב וڌחיתת חיקקה; הכרזות על התקוממות; המשך קיום המדיניות והחוקים הישנים; התקומות של סטודנטים; הפגנות של ילדים; סיורוב לשחרף פעולה; התפטרויות של יהודים או קבוצות; אי-ציותות חלקי או כללי; שמייה על עצמאותם של ארגונים ומוסדות; ערעורו של צבא המורדים; והסתה למרד.

אין ולא ניתן לפתח במנגרות מדיניות הגנה לאומית אורהית, תוכנית אחת ויחידה לבניית כושר הרתעה והגנה, שתתאים לכל מצב אפשרי. הדבר נכון אף יותר כשמדובר באמצעי הרתעה והגנה אורהחים מאשר כshedobor באמצעות עצמים צבאים. במלחמה צבאית קוונציאלית ובמלחמה גרעינית, ככל הנשק יגרמו כמעט לאויה מידה של הרס והרג ללא קשר לטיבת העימות. לעומת זאת, במדיניות הגנה לאומית אורהית, הנשך הפליטי, החברתי, הכלכלי והפסיכולוגי שייבחרו בכל מצב נתון, יקבעו בהתאם לנושא הסכטון. לכן, בחירות השיטות צריכה להיות מושפעת בראש וראשונה מהאסטרטגיות הספציפיות שנבחרו כדי למנוע מהותוקפן להציג את יעדינו,

וכן מהעקרונות האסטרטגיים הכלליים של המאבק הבלתי-אלים, כפי שהוזכר בפרק השלישי.

שמירה על לגיטimitiyot ומשל-עצמי

כל יסוד בכל אסטרטגיה הגיונית הגנה לאמיות אזרחית, הוא שמירה על הלגיטימיות והמשל-העצמי של האוכלוסיה, לוכת הנסינותו של התוקפים לכפות את שלטונם. על דרך השיליה, המתגוננים חייכים למנוע מידי התוקפים את הלגיטימיות ואת היכולת לשולט במדינה ביעילות. בין אם התוקפים מניטים להשתלט על המבנה השלטוני הקים, ובין אם בכונתם להשליט את המבנה השלטוני שלהם, שומה על המתגוננים להתנגד ולסכל כל אחת מן המטרות הללו. הגנה על המערכת הפוליטית של המדינה הכרחית גם כאשר אין כוכונו של התוקף לשנות את אופיו של המשטר הקים במדינה הכבושה בהתאם לדגם השלטוני שלו. כפי שהוזכר קודם לכן, כדי להשיג מטרה שמיושה אינם מיידי, יזקקו התוקפים לשיתוף פעולה מצד האוכלוסייה המותקפת ומוסדרותיה. כדי להשיג שיתוף פעולה זה הם ניסו לזכות בסיוואה הכנוע של הממשלה הנווכחית, או יקימו ממשלה חדשה שתקדם את יעדיהם. لكن חשוב מכל שהאוכלוסייה תסorb להעניק לגיטימיות לתוקפים ותעצור את הממשלה הקימת מכניעה ושיתוף פעולה עם התוקפים. חשוב למנוע מהתוקפים את האפשרות לעשות שימוש בסמלים של הממשלה המותקפת, בגליטימיות שלה, למשל, ובמוסדות המקיימים שליטה חברותית ופוליטית, וכן במשטרה ובכל כוח צבאי אחר.

אם התוקף מעוניין לנכון "מלך" משלו, או שהצליח לכוננה, על המתגוננים לעשות שני דברים: (1) לבדוק את ה"מלך" בעזרת דרכים שונות של אישיותו; פועלה; (2) לשמור על המבנה הממשלה שלהם במקביל לזה של התוקפים. הממשלה המקבילה של המתגוננים תשמר על המבנה השלטוני היישן אם התוקפים לא הצליחו להשתלט עליו, או שהוא תומסף להתקאים בצוות ארגונים פחות רשיימים. כך או כך, על הממשלה המקבילה לפעול במקביל לבניינים השלטוניים המוחרים שאוותם יצרו התוקפים.

בממשלה מקבילה דבר בפרק השלישי, והדוגמאות שהובאו אירעו ברובן במקרה. לעומת זאת, בפרק זה נחמיר בשמירה על סמכות מוסריה וחוקיקת המערכת שהותקפה, וקיים של מוסדות שלטון ייעלים מחוץ לתחום שליטתם של התוקפים, אם אלה מורדים מבית או תוקפים מוחז. לא גורף עדין מחקר מדרייך בנושא ממשלה מקבילות, או בחינה מעמיקה באשר לתקפין במאבקים

המבעדים על "הגנה לאומית אזרחית". יחד עם זאת, מסקירה של דוגמאות שונות עולה כי קיומה של ממשלה עצמאית ולגיטימית הוא מרכיב חשוב במניעת השגחה של שליטה פוליטית של המורדים או התקופים השונים באוכלויסיה.

במקרה של גרמניה וצרפת, מדובר בהtagוננות בפני נסיבות הפיכה. בגרמניה, הממשלה הלגיטימית הצליחה לשורר באוצרה מלאה או מוגבלת לכל אורך קיומו של המשבר. מעמדם של פקידי ממשל בכירים לא נפגע ומשותה החברים השונים לא הוחלפו גם כאשר ממשלה אֶפְרָט נמלטה מברלין והכירה נכבשה. למורדים הייתה שליטה מוגבלת מאוד בשל העובדה שאנשי המנגנון הבירוקרטי ומשרדי הממשלה אחרים המשיכו לתמוך בממשלה הלגיטימית. בצרפת, ממשלה דה-גול-ך-פרה לא הופלה בכלל מספר גורמים. לעובדה זו היה חלק חשוב בהתחממותו הסופית של נסיעון ההפיכה באגלייר. אפילו שם, דעכה בנסיבות שליטותם של המורדים במנרכת השלטונית. ושוב בגרמניה, עצם קיומה של ממשלה רפובליקת וימאר בעת הפלישה הצרפתית-בלגית לחבל הרור, גם הוא היה הכרחי כדי לבסס ולהוציא אל הפועל את מדיניות אִישְׁתּוֹף הפעולה.

בזמן מלחת העולם השנייה, מילאו מספר ממשלות גולות שি�יבו בלונדון תפקיד חיווני כמושבות מקובלות. הן שימשו מוסדות לגיטימיים הולופיים — בגיןוד למשטרים ששיחתו פעולה עם הכיבוש הגרמני — ולעתים סייעו לתוכעות מחרתת בארץ האם. כך למשל, הממשלה הגדולה הנורבגית, הצלחה להعبر לノורבגיה הכבושה כספי תמייה למשפחות המתנגדים שנאסרו, וכוהלן, בספטמבר 1944, קראה הממשלה הגדולה לעובדי הרכבת הולנדים לצאח בשבייתה כדי לסייע לפליישה של בעלות-הברית לאירופה, שביתה שנמשכה גם ב-1945.

בצ'כוסלובקיה בשנים 1968–1969, אימצו הממשלה והפלגה הקומוניסטית מדיניות של אִישְׁתּוֹף פעולה מוחלט עם הכיבוש הסובייטי. תוגבה לשוננית זו רואיה לציון. בכל אותה תקופה הסובייטים לא הצליחו להקים אפילו וכור למשטרה חדשה. אפשר לומר שהחלו כשלון המאבק האַצְ'טּוֹלֻבְּקי החל בנסיבות של פקידי ממשלה ומפלגה להתחפש עם הסובייטים בשיחות מוסקבא, ובמיוחד במתן לגיטימציה לכוחות ברית-ורשה לשזהות על אדמת צ'כוסלובקיה. בחודשים הבאים נעשו יתרומים בזאת אחר זה, עד הכינעה הסופית לדרישות הסובייטיות — הדרתו של דוכץ'ק באפריל 1969. אפשר לומר שגם קיומה של הנהגה בלתי-מתפresahet השיכת למבנה הפוליטי שהיה קיים בצ'כוסלובקיה קודם התתקפה, היה בשבוע הראשון לאחר מכן בלבד. מאבק בלתי-אלים עיל למטרות הגנה, נמשך כל עוד המஸלה הקיימת שמרה על המעד הליטימי שלו על אף נוכחותם של כוחות סובייטיים. קריית תיגר של המערכת הפוליטית הקיימת נגד כוחות הכיבוש ונגד

משמעות-פעולה עם המשטר הסטלייניסטי הייתה חיונית. כשלונם של הסובייטים להציג יעדים פוליטיים במציאות כוח צבאי, אילץ אותם לפנות בדרך של הפעלתה לחצים פוליטיים הדרגתיים, אשר להם נגעה בסופו של דבר ההנאה הציבורית.

בחירת אסטרטגיות למטרות הגנה

נוסף להכרח למנוע מהתקפים את השיטה במערכות הפוליטית, חשוב מאוד לעשות מאיצים עליונים כדי למנוע מהם את יכולת להשיג מטרות נוספות. אם מטרותם של התקפים היא למשל נצול כלכלי, או האסטרטגיות ושיטות ההגנה המהאימות ביורו יהיו כלכליות, ושותות מלאה שהיו ננקוטו אילו היו מטרותיהם פוליטיות, אידיאולוגיות, טריטוריאליות, רצח-עם או אחרות.

למשל, מטרותיהם של צרפת ובלגיה בעת הפלישה לגרמניה היו בין השאר לנצל את מאגרי הפחם של חבל הרוור. لكن, חלק נכבד ממש מאמצעי ההגנה הושקע בדרכים למנוע מהתקפים את הגישה למאמצי הפחם העצומים. אחדות מדריכי התתנדבות החשובות ביותר היו שבויות כורדים, שהיו במכרות הפחם, חרם של אנשי החובללה, וכדומה.

לעומת זאת, הסוגיה עשויה להיות פוליטית. קיימת אפשרות שנושא המחלוקת יהיה מוגבל, כמו למשל במקרה של מניעת הפיקוח של המפלגה הפשיסטית על כתיב הספר בנורכניה. במקרה זה, שיטות התתנדבות העיקריות היו בתחום של אישיותוף פעולה חברתי ופוליטי, וכן ביטויים נוספים של מחאה סמלית והתערבות רחבה יותר (בין היתר הוקמו גם כיתות לימוד מאולתרות בכיתים פרטיים).

כפי שהזכיר קודם לכן, המטרה המקורית של הרוסים בע'כוסלובקיה הייתה גם היא פוליטית, אך בקנה מידה גדול יותר: הדחתם של דוכז'יך ומפלגתו מהנהגת המושלחה והחלפתם בקבוצת המסורה לרועין הסטלייניסטי. משום כך התמקדה תנועת התתנדבות מלחמתה במניעת היוזצורה של ממשלה משתפי-פעולה עם המשטר הסטלייניסטי, והוא פעלן להציג פטיכולוגים, חבריים ופוליטים כבדים בביתר.

בשלב התכנון של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, המתוגנים יכולים לזהות את יעדיהם הפורטנציאליים ואת האסטרטגיות של התקופים, והדבר מאפשר להם להכין אסטרטגיות נגדיות ומספר אופציות לפני שמהילה ההתקפה. כמו כן, התכנון עשוי להביא לפיתוחן של אסטרטגיות חולפות או תוכניות "מגירה", שיקנו למתוגנים את היכולת לפתח מבאכט המבוסס על מדיניות זו. הכנות אסטרטגיות אלה בזמן שלום יגדילו במידה רבה את עצומתם של המתוגנים במצב של מלחמה.

בחירה האסטרטגיות של מדיניות הגנה לאומית אזרחית ומציאות הדרכים לישמן
צריכה להיות מושפעת מהגורםים הבאים (הם אינם ערכיים לפי סדר חשיבות):

אופי המשטר או הקבוצה המתקיפה;
מידת הקירבה או הרוחק בין הצדדים היריבים בתחוםים אחרים;
מידת יכולתו של צד שלישי להשפיע או להפעיל לחץ על התוקפים;
מידת יכולתו של החברה המותקפת והמוסדות שאינם מלכתיים;
חוונה הפנימי של החברה המותקפת כולה;
יציבותו של משטר התוקפים ושל המערכת וטיבן;
מידת ההכנות מרשת החברה המתוגנות וטיבן;
חשיבותו של החברה המותקפת או יכולתה לספק את צרכייה מבחינה כלכלית, ובמיוחד
מזון, מים ודלק;
נכונות המותקפים לספק קורבנות כחלק ממהירות ההתגוננות;

האזורים המתוגנים צריכים לשקל לאיזה מגנון שנייני הסיכון הטובים ביותר להצלחה, כפי שנדרן בפרק השלישי. אפשר שהמתוגנים ינסו להמיר את דעתם של התוקפים ולשכנעם שיעדי ההתקפה אינם מוצדים. אפשר שהמתוגנים "יסתגלו", כפי שקרה ברובית השביתות. ואולם במרבית המאבקים האזרחיים למטרות הגנה, פשרה עם התוקפים אינה היעדר הרצוי. המתוגנים ישאפו לכפות על התוקפים לוויה על העידים המקוריים ועל המתקפה עצמה.

במקרים מיוחדים לא יהיה די בכפייה. כאשר משטרים של התוקפים הרים הוא משטר לא-יציב שمدכא את עמו, המטרה עשויה להיות לא רק לכפות על התוקפים לسانת מأدמת המתוגנים, אלא גם לגרום להחפורותם בעורת שיתוף פעולה של מתוגנים למשטר מתוך עם של התוקפים. כאשר מדובר בנסיך הפיכה פנימי, המטרה עשויה להיות סיכול הניטין. אסור שהקבוצה התוקפת תשרוד כיחידה פוליטית, ואפיפיל לא ככו שוכנה להיכנע. אסור שישאר שריד של גוף מאורגן או של קבוצה שתוכל בעתיד לבצע ניסין דומה.

במציאות קיים מיזוג בין מגנוני המרה, ההסתגלות והכפייה הבלתי-אלימה, כפי שהזכיר קורט לבן, והחפורות עשויה לנבוע כתוצאה של מנגנון המרה וככפייה. יחד עם זאת, העדפה של מגנון זה או אחר להשפיע במידה רבה על בחירת אסטרטגיית הגנה הכלולית ועל דרכי הפעולה המיחדשות שיבחרו.

צריך לנוהג מידת זיהות של זהירות כאשר בוחרים בסוגי פעולה אחרים במסגרת של מדיניות הגנה לאומית אזרחית. לא די בכך תשובה לשאלת האם הפעולה "אלימה" או "בלתי-אלימה". אלה הן רק שתי קטגוריות מיוחדות מיזוגן רחב

של פעולות יהודיות אחרות. אין ספק שחשיבותם של אמצעים אלה למטריות הגנה לאומית אזרחית, התשובה אינה חסר-משמעות. לגביו הדוגמאות הבאות אין כמעט ספק לגבי השתייכותן לקטגוריות המאבק הבלתי-אלים. למשל, פירוק חלקים חינקיים של מוכנות או כלិ וככ, סילוקו או שפיכתו של דלק המיועד לכלិ רכב בשיטת לא מסוכנות, העלמת או השמדת חומר מתועד בדרכים שאינן מסכנות חיי אדם, או השמדה של מידע על מושדי משלה וסוכניהם (כגון מטה-הטה), שנמצא באוגר המחשב. כמו כן, נראה כי גירימת נזק או השחתה של רכוש המתגוננים כדי שבתheid לא יעבור לידי החוקפים — כגון הריסת גשרים חשוביים או מנזרים כדי לעזרה את התקדמותו של צבא פולש — נחפתת כדרך פעולה השיכת לקטגוריה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית.

ברורו לגמרי שגירימת נזק או הריסת מוכנות, כלិ חיבורה, מבנים, גשרים, מתקנים וכדומה, יסכו מאוד את יעילותו של המאבק הבלתי-אלים אם הם עשוים לגרום לפציעתם או למותם של בני-אדם. קביעה זו אינה נובעת בהכרח משיקולים מוסריים, אלא משיקולים מעשיים. למרות שיש מקום להמשך חקר הריאות והסוגיות, נראה שהסוג פועלה זה מסתכן מאוד במרקם הטוב, והרטני ביותר בזיהויו והגדרתו. תוצאות הבדיקה הגרמנית-אללא צבא. כפי שמכוכיח המקהלה במקורה הגרוע מבחיננתה של מדיניות הגנה-אללא צבא. חבל הירור בגרמניה 1923, סוג זה של מעשי חבלה יכול לגרום לא רק לאבדות בקרב צבא התוקפים ואנשיהם אחרים המשרתים בשירותיהם, אלא גם לאבדות בשירותו הוויא. יתרה מזאת, פועלות אלה עשויות לגרום להקצנה של צעדי הדיכוי, למעבר של בסיס המאבק מהתגונדות בלתי-אלימה לפעולות של השחתה ורכוש, ולירידה בהדרה ובסיוע. ככל' המתגונדים. אם נזהור שוב למאבק על הרוור, מעשי החבלה אותנו ביצעו המתגונדים עירערו את יסודות ההתגונדות הבלתי-אלימה שעד אז הייתה חזקה מאוד. משום כך רצוי להוציא סוג זה של פעילות מיגון סוגים המאבק השיכימי למדיניות הגנה לאומית אזרחית.

לא כל המאבקים של מדיניות הגנה לאומית אזרחית יצילחו במידה שווה, וגם אין נוסחה אחת שתבטיח הצלחה לכל מי שיפעל לפי מדיניות זו. יחד עם זאת, אפשר להציג על שבעה גורמים שעלייהם מבוססת ייעילותה של הגנה לאומית אזרחית (לא לפני סדר חשיבות):

רצונה של האוכלוסייה להגן על עצמה מפני התקפה;
חוונה הפנימי של החברה המותקפת;

יכולתם של האוכלוסייה ומוסדותה לשמר על שליטתם במקומות העוזמה ולמנוע מהתוקפים להשתלט עליהם;

תבונת האסטרטגיה המופעלת על ידי המתגוננים;

יכולתם של המתגוננים למנוע מהחוקפים להשיג את יעדריהם;

יכולתם של האורחים המתוגננים למלא אחד התנאים הרווחים למאבק בלחתי-אלים עילית, ובכלל זה שמיורה על מסגרת של מאבק בלתי-אלים והתנגדות בלתי-אלימה גם כאשר מופעלים נגד צעדי דיכוי; מימוןם של המתוגננים בעידוד חולשותיהם של המערך והמשטר הקיימים של התקפים.

התנגדות לאלימותו של התקוף

חשוב מאד לדעת כיצד להתמודד עם הלחצים שבאים בעקבות המאבק, ומאיין לשאוב את הכוח להמשיך ולהיאבק על אף הדיכוי. חשוב לדעת כיצד להפוך נצחותנו ביוניים משמעותיים להצלחות לטווה אורך. הבנה, חכונה, ופעולה ברורה ומתואמת, יאפשרו לחברת המתוגננות לגייס את מלאה עצמה כדי להפיק את מלאה החועלת מיכולת המתוגננות שלהם.

הצלחנן של דרכי הפעולה הבלתי-אלימיות מותנית במידה רבה בעקבות ביצוען גם בתנאים של דיכוי, ובשמירה על דיכוי זו לנוכח פרובוקציות. מעבר לדרכי פעולה אלימות עלול לשנות את פני הסכסוך מסכטוק לא סימטרי, של צד אחד בלתי-אלים מול צד אלים (מצב שנקנה יתרונות ובאים לאזרחים המתוגננים) לסכסוך סימטרי, מצב שבו שני הצדדים משתמשים בשחק חם (מצב שנקנה יתרון לתוקפים המוציאדים טוב יותר).

הדמיינו שיעפעל כלפי האורחים המתוגננים עלול להיות אכזרי. מתנגדים, משפחותיהם וחבריםם עלולים להיאסרו, לעbor עינויים, ולהירצח. קבוצות שלמות באוכלוסייה עשויות לשבול מהפסקה באספקת מזון, מים ודלק. כוחות צבא ומשטרה עלולים להיות במפגינים, שוכבים, ועוכרים יצירור המפינים את הסדר. ראש עיריות, ראשי מועצות, מורים ואנשי דת עשויים דת להישלח למחנות ריכוז, יתמכנו הוצאות להורג של בני-עירובה, או טבח במפגינים. אסור להמעיט בערכו של המחבר האנושי שתתבע ההגנה מהאוכלוסיה. יחד עם זאת, צריך לזכור שמספר הקורבנות ודרכי ההקרבה לאחריות שוגבה הגנה לאומית או רחית, קטן בהרבה מהמחיר שנגבה במלחמות קונגונצ'ינליות ובמלחמות גרילה, לא כל שכן, במלחמה גרעינית. מסתבר שסלול ומוטה הם חלק בלתי נפרד מכל מאבק קשה. ואולם, מאבקים לא-מזוניים מקטינים מאוד את מספר הקורבנות וההרס. כפי שנאמר בפרק שלישי, עד כמה שניתן להסיק מהראיות המוגבלות הקיימות, שייעור הפציעים וההרוגים במאבקים לא-מזוניים קטן בהרבה משייעורם במלחמות קונגונצ'ינליות, שווות בהיקפן בהערכת גסה, והדבר נכון במיוחד במקרה של מלחמות גרילה.

בכל מ抒ר חמור, ומלחמה צבאית אינה יוצאת דופן במקור זה, ברירה או כניעה לנוכח מעשי התוקפנות של התוקפים אין תגובות רצויות. אל לאורחיהם המתוגנים להיות מופתעים מהפעלת צעדי דיכוי חמורים ואכזריים. אסור להם להפסיק את פעולתם גם בשעה שצדדי דיכוי אלה מופעלים. הדיכוי הוא לעתים קרובות תגובה להכרה בעובדה שההתנגדות מסכנת את הצלחת ההתקפה. כל ניסיון לעצור את אלימות התוקפים, אלימה מכל שתחיה, על ידי הקטנת ההתנגדות או הפסקתה, רק ילמד את התוקפים לחזור ולהפעיל אלימות זו בעמידה ביצור עצמה, בשל העובדה שהיא מכאה לחוץאה הרצiosa, הינו, כניעה.

המתוגנים רשאים לשונת את דרכיו הפעולה הפוגעת בתוקפים בדרךים שונות, אך אל להם לחרוג מסגרת המאבק הבלתי-אלים. הקורבנות הנגרים בעקבות מאבקים לא-מזוניים עשויים להפעיל את תחילה הגיג'יצ' הפליטי, אשר ברוב המקרים היה לו תפקיד מרכז בהשגת הניצחון.

שתי אסטרטגיות לשלב הראשון של המאבק

לא ניתן לחתן דגם אחד ויחיד שייתאים לכל המאבקים האוורתיים. ובכל זאת, אפשר לבדוק מספר מרכיבים עיקריים ואסטרטגיות שאוותם ניתן למצוא מרבית המאבקים האוורתיים הבוססים על הגנה לאומית אוורתיות.

כאשר ההכנות להtagנותות במסגרת הגנה לאומית אוורתיות מאבדות מכושר ההרתעה שלhn, והניסיונות להניא את התקוף או המורוד מכוננות התקיפה באמצעות מדיניות פנים או חוץ גם הם, וזה הומן להוציא לפועל את מדיניות הגנה. ישנו טוגים מסוימים של אסטרטגיות הגנה שאוותם רצוי לישם מיד בשלב הראשון של ההתקפה. חשוב ביותר שהחברה המותקפת תהיה יודמת המאבק ולא חסתפק בתגובה על פעולות התקוף.

סביר להניח שבשלב הראשון יבחרו המתוגנים אחת משתי אסטרטגיות אפשריות: האחת מכוננת להבהיר לנושא את נוכנותם להtanון, ולהתריע על המאבק הקשה שעtid לפרק, והשנייה היא הדגמה מעשית של ביטויי ההתנגדות החריפים יותר אשר יופעלו בשלב הבא.

אומנם לאסטרטגיות שזה עתה פותחו אין עדין תקרים היסטוריים, אך מרכיבים מסוימים של האסטרטגיה כבר הופיעו בעבר. לדוגמה, בשנת 1968 נקטו הציגים בתחילת המאבק שיטות המופיעות כאן, כמורכיבים הקיימים בשתי האסטרטגיות. חסימת גשרים כדי למנוע מעבר של כלי רכב סובייטים על ידי הקמת גדר חיה של אנשים האווחים זה בידו של זה, הפצת כרוזים בין החילילם הסובייטים,

шибיתות סמליות, הכרזות האספה הלאומית נגד הכיבוש, ועצירת התקדמותם של הטנקים הsovietים לכיוון פראג על ידי הקפתם בהמוני בני-אדם. שילוב של שיטות כחלק מדיניות הגנה לאומית אזרחית מוחכנתה היטב, יגידל במידה רבה את ייעילותן של האסטרטגיות הללו הרבה מעבר למידת השפעתן באירועים קודמים של הגנה בלתי-אלימה מאולתרת.

האסטרטגיה של תקשורת ואזהרות אינה חופשת את מקומה של ההתגוננות, אלא זו העברת מסרים פשוטה. היא מופנית כלפי התוקף, אך גם כלפי צד שלישី וככלפי האוכלוסייה המותקפת כולה. על ידי מלים ופעולות סמליות, מועבר לתוכף המסר שהחバラה מתוגננת באמצעות מדיניות הגנה לאומית אזרחית תקיפה ומתוכננת היטב, בקנה מידת גדול. אסטרטגיה זו תואם להתקפות עם פלישות של כוח או יותר מאשר למצבים של הפיקות או להשתלשות בלתי-חוקית על מערכת שליטונית*, שכדי להתחזק עימן יהיה צורך בתקומות חירפה בראשית האירוע. עם זה, אפשר לשלב מרכיבים חשובים של אסטרטגיה זו עם אי-ишטורף פעולה מסיבי.

הפעולה הראשונית של העברת מסרים ואזהרות תהיה מתונה, אך אין זה מפחית מעלה. אפשר להשווות את העברת המסר על הכוונה לפתחה בעידן בהתגונויות בלתי-אלימה נמרצת, לאיום באקדרה וכיוונו כלפי אדם מסוים לעומת רוי באותו אדם.

ביניגוד לאסטרטגיה של העברת מסרים,عشווה האסטרטגיה המכונה "מלחמה בזוק בלתי-אלימה" (nonviolent blitzkrieg), למצוא את ביתויה בהפגנה מרשימה של התגוננות בלתי-אלימה והתקומות בקנה מידת גדול, שתושולב בה אסטרטגיה של העברת מסרים. האסטרטגיה של "מלחמה בזוק" מתאימה למצבים של נסיבות פנימיות להפלת השלטון, ומדי פעע גם למצבים של תקיפות של כוח או היפה בהשתתפות כוחות זרים.

מלחמה בזוק בלתי-אלימהعشווה לבוא לידי ביטוי בזולות בסמכותו של התוקף, שביתות ליליות, אי-ишטורף פעללה פוליטי המוני, פניה לחוש המוסרי של חיילי הכוח התוקף, ושיטות דומות (אשר הדין בהן יrotchב בהמשך הפרק). היסורים שבעקבות הפגנת הזדהות ברורה התוקף ייכהלו ויוטג במהרה, קלושים מאוד, אורלים בנסיבות מיוחדות הרבר אפשרי. בכל מקרה, האסטרטגיה זו תבהיר לכל המעורבים שהתקפה תיתקל בהגנה חזקה ותקיפה.¹

¹ הערת המתרגמת: בעת הכנסת פרקים אלו למהדורות העברית הזרהה בכורה"מ ההיפה השמנונית גורביץ (אוגוסט 91). ההיפה מוגדרת באמצעות מובהקים של התגוננות בלתי-אלימה שנitin אולי לסון כ"מלחמה בזוק בלתי-אלימה". הזרהה דרמטית זו בוודה מצורפת לדוגמאות ההיסטוריה הממחישה את ייעילותן של אסטרטגיות אלו.

האסטרטגיה של תקשורת ואזהרה

בהתאם לאסטרטגייה זו, האווזחים המתוגנים יחפשו דרכים מילוליות ומעשיות להעביר את המסר שבמקורה הצורך יפרוץ מאבק הגנת נמרץ בעל עוצמה רבה, מהסוג שקשה במיוחד לו תגובה הולמת או להכניעו.

חלקים של המסרים יופנה למנהיגי התקופים. אפשר שהם לא יקחו בחשבון את נוחיותה של האוכלוסייה להתנגד למתתקפה. קיימת אפשרות נוספת, והוא שהותוקפים לא הערכו נכון העוצמה הטמונה במדיניות הגנה לאומית אזרחית, ובמיוחד אם האירוע הוא אחד הראשוניים שבמסגרתו מושמת מדיניות זו. בשני המקרים, עדין קיים סיכוי קטן לתקן את תפישותיהם המוטעות של התקופים ולהסבירו אותם לידי עצירת המתתקפה, וזאת אם המתוגנים ישכלו לחת בידיהם תירוץ שיאפשר להם לסגת ללא פגיעה בזורךם.

במקרה של פלישה, חילון של האווזחות יופנה, ישירות ובעקיפין, לעם של התקופים-הפולשים. במצב של הפיכה, תושמע האווזרה באוזני החבורה שבה יושב המפקן. בשני המקרים עלול להתעורר הצורך לומר לעם את האמת בקשר למתתקפה ולהריך את השקרים שהופצו על ידי התקופים. בغالל העובדה שפקידים בכירים במשל או בכוחות הביטחון עשויים להיות מעורבים בניסיון להפלת השלטון, או בניסיון "להזמין" החערבות של כוחות צבא ורים (ניסיונות של הסובייטים להשתמש בתירוץ זה כדי לפולש לצ'koslovakיה), חשוב שאנשים יידעו לבודד פעולות לא חוקיות המונגורות לחוקה שמתבצעות על ידי "מנהיגיהם" ולהתנגד להם. יש סיכוי סביר יותר שתופעות כאלה יופיעו דווקא במקרה שבו משתמשים המתוגנים באמצעים לא-ሞינים. בעבר אנשים השלימו עם נזעה להפיכה צבאית מכיוון שביקשו למנוע מלחמת אזרחים.

קהל-יעדר נושא להודעות על הכוונה להטగון ועל האמצעים שיופעלו יהיה אזרחית המדינות השכנות, הקהיליה הבינלאומית, ובמקרים שקיים ברית המבוססת על מדיניות הגנה לאומית אזרחית, יופנו הדברים לבועלות-הברית. העברת המסר חcin את השיטה ל: (א) סיוע מועיל למדינה המתקפת; (ב) הימנעות מפעולות שיפגעו בהגנה; (ג) יצירה תנאים להפעלת לחצים דיפלומטיים, מוסריים, כלכליים, ופוליטיים ביןלאומיים כלפי התקופים.

את המסרים והאווזחות שיועברו לתקופים תשמע גם האוכלוסייה המתוגנתת. תיאורים על דרכי ההגנה יהיו חשובים למגורי האוכלוסייה שמעורכיהם במתරחש

קטנה, או שהמידע שבידם על מדיניות ההגנה אינו נכון. (במקום שבו מדיניות הגנה לאומית אזרחית תוכננה בצורה נכונה, נקודה זו לא תהיה חשובה במילוי). האמצעים להעברת מסרים מההנאהgue הלאומית או המקומית בצורה הישרה ביותר לאוכלוסייה המתוגונת יהיו רדיו, טלוויזיה, עיתונים וכדומה. בימה הרשומות של הפלישה לצ'כוסלובקיה נעשה שימוש תאtocןן מראש ברדיו, בטלוויזיה, ובעיתונים מחרתיים. לשידורי הרדיו שעוזו לzon את האוכלוסייה בהתקנות הבלתי-יאלייה, דהיינו השיבות גדולות. במצב של תכנון והכנות מראש, תהיה חשיבות מיוחדת למיצעי תקשורת אלה.

אמצעי התקשורות תורמים לכך שהאוכלוסייה המותקפת תדע הרבה יותר פרטים על המתרחש מאשר עצם הדיעעה על תחילת ההתקפה, בין אם הדיעות מופנו לחוקפים או לאוכלוסייה המותקפת. כמו כן ישלח אליהם מסר על כך שככל ההברה הופכת להיות מעורבת במאבק הגנתי בעל חשיבות מכרעת, ולهم נועד תפкарיד חשוב מאוד בהצלחתה. מסר זה יסייע בהבנת ובפעולות ספציפיות באזורי מגוריים ובמקומות העבודה, ויתפח את רוח התקומות באוכלוסייה כולה.

חשוב להזכיר בתקופה זו, במקרים אחדים שמנגנים את ההודנות להפיק רוחות אישים עם התוקפים, ואנשים אחרים שמנגנים את ההודנות בהציג הגנה תקיפה, משתפי-פעולה יוכרו בגדרים ותימנע מהם היכולת להשיג טובות הנאה מהתוקפים, כל זאת ללא כל פגיעה פיזית בהם.

בשלב זה של המאבק יהיה החילילם משורות התוקפים ואנשי מינהלה, מטרות בעלות חשיבות מיוחדת. יכול להיות שנמסר להם מידע מדויק על המצב השורר במדינה המתוגונת, על הציפיות מהאוכלוסייה, או אפילו על זהות המדינה שאליה הם פולשים. אחד מאמצעי המפתח להכשיל את נסיך ההשתלטות או הפלישה הוא להקטין את הנאמנות, האמינוות, והציוויליזציית של החילילים ואנשי המינהלה בנסיבות של התוקף, או לשיט לה קץ. משום כך חשוב ביותר לספק לאוטם אנשים, ביחסותם או באזרה מרכזות, את התמונה המדעית, כדי לתקן את העיוותות ולאفسר להם להבין את חשיבות תפקידם והאחריות המוטלת עליהם. המתוגוננים חיביכם להעביר לחילילים ולאנשי המינהלה את סוגיות המעורבות בסכסוך, את טבעה של ההבראה המותקפת, את היעדים שאוטם קבעו לעצם התוקפים, ולהайдר את עיניהם של שני עמים העומדים במרכז הסכסוך לגבי יכולתם לעזרו את ההתקפה ולסייע给他们 ההשתלטות או הפלישה.

כמו כן, מוטלת על המתוגוננים המשימה להבהיר לתוקפים שאונם מדיניות ההגנה שתיניקט ככליהם תהיה בעלת עוצמה רבה, תקיפה ועיקבית, אך יהיה לה

אופי מיוחד. מטרתה תהיה להכנייע את התקופים ולהגן על החברה מכל לאיים על חייהם ובתחום של יחידים משורות התקופים. שימוש במידע זה והפעלתו עשויים לתורם לשינוי בעמדותיהם של הכוחות התקופיים.

העברת מסרים אלה תכין את השטח לפניות שיובאו בהמשך. אפשר לבקש מהחיילים ומבצעי תפקדים אחרים להפעיל צעדי דיכוי מוחנים או לבצע אוטם בראשות מכוונת, לסייע לאוכלוסייה המתוגנתה בדרכים מסוימות להתעלם מפקודות לביצוע פעולות אכזריות, למروع, או לעורק ולמצואו מיקלט בקרוב המתנגדים, דבר שיכל גם הוא לסייע להם. בדרך זו, ובתנאים מסוימים, תיעלם בהדרגה או במהירות יכולתם של התקופים להפעיל עצדי דיכוי ולשלוט באוכלוסייה.

הרשות המתנגדים עומדת שורה ארוכה של ערוצי תקשורת בהם ניתן להשתמש כדי להגיע לקהיל היעד. אמצעי התקשורת המילולית יהיו מכתבים, כרוזים, עיתונים, שיחות אישיות, שידורי רדיו וטלוויזיה, קלטות של מושרי הקלטה או קלטות וידאו, סמסאות מציאות על קירות, פוסטרים והנפות שלטים. כמו כן, אפשר להשתמש בסמלים, בצלבים בעלי משמעות, לקרוואת תיגר על ידי הנפת דגל האום, הורדה דגליים לחצי התורן, המשמעת צלצול פעמוניים, שקט, הפעלת צופרים, השמעת שירים מסוימים, ואילו רורים נספחים על שיחות אלה. יש לבחור בקפידה כל אחת

מן הדרכים הללו כדי שיגרמו לתוכאה הרצואה בשלב זה של המאבק. דרך נוספת לתקשר עם כוחות התקופים היא מעורבות סמלית ישירה והצבת מכתולים. למשל, יצירת מחסום חיז של אנשים בעמידה, בישיבה או בשיכבה בעברית גשרים, כבישים וראשיים, רחובות, כננות לעיריות, כננות לערים ולבנייניהם. כל סוג הפעולה הללו מסתמכים בעיקר על ההשלכות הפיסיולוגיות והמוסריות הנבעות מהפעולות. יש מקום להפעיל גם מכתולים מכניים. למשל, חסימת כבישים מהיריים ושדות העופה על ידי כליז ורכב, או פירוק חלקו מכננות כדי להשיבת נמלים, שדות תעופה וצירוי תנובה של רכבות. למרות שאחדים מבין המכתולים המכניים עשוים לעזר או לעכב באופן מעשי את פרישת הכוחות או את כיבושם של אזורים מסוימים או מתקנים, השפעתם תהיה זמנית, ולכן השפעתם של מכתולים אלה היא בעיקר פטיכולוגית.

אפשר להפעיל קטגוריה נוספת שבראשיתן הן יכולות להיות סמליות. דוגמאות ליישום זמני של איסתיוּף פעללה הן שביתות כלילות, שביתות מסחר, הסתגרות בכחמים (שבעקבותיה נראת אוצרו המגורים בעיר ורפאים), וסגירת כל משרדי הממשלה. אלה הן אחדרות מהshitot הנמצאות בשימוש כחלק מהאסטרטגיה של מלחמת-זבוק וכחלק ממאבקים הגנניים ארכיטיטות. ב-23 באוגוסט 1968, התקיימה שביתה מהאה בת שעה אחת של הציגים, ובמהלכה הייתה הפסקת נבודה

כמעט מוחלטת, במחאה על פלישת כוחות ברית ורשה, يوم אחד בלבד לאחר הפלישה. פעולות קצירות אלה מלמדות על קיומו של פוטנציאל. לא רק שכן מעבירות מסר על כוונה להחנגד, אלא הן מוכיחות שקיימים אמצעי הגנה רצניים וביעיל ערך רב יותר, שאומת ניתן להפעיל כאשר ההתקפה אינה נעצרת.

המתוגנים עשויים להשתמש בדרכי התובחות דרמטיות יותר בשלב האסטרטגייה הראשונית של תקשורת ואזהרות. למשל, הפרת עצור המוניט, מפגשי וחוב המוניים (שכלולים גם חילום מזבח התוקפים), התנהגות עקבית של "עסקים כרגלי", ונסינותו נמרצים לשכור את נאמנות החיללים ואנשי מינהלה בדרגות נמוכות.

פעולות ראשוניות אלו ייוו זוכרת לאוכלוסיה המוחקפת על הכוונה להחנגד בעוצמה ובתקיפות, על דרך ההחנגדות שnochורה, ועל הצורך להתכנס למלא את המוטל עליהם בהתאם לתוכנית ובהתאם לצורכי המאבק הנוכחים.

קשה לצפות מה תהיה תגבורת התוקפים לסוג זה של תקשורת ואזהרות. הן עשויות לנوع בין תגבורות מתונות מאוד לבין תגבורות אלימות מאוד לאותו אי-יעור.

הסטרטגייה של "מלחת-בזק בלתי-אלימה"

סטרטגייה זו היא האפשרות השנייה מבין האסטרטגיות הראשוניות המוצעות. לפיה, האוכלוסייה ומוסדות החברה פותחים במערכה מאדן נמרצת של התקוממות ואי-שיתופי פעולה כמעט מוחלט. אסטרטגייה זו תישם, כאשר ההנחה היא שה톨וקפים חלשים יחסית ואינם נוחושים בראעם, או שהם חלוקים בדעותיהם באשר להחלטה האם לחקור או לא, ובאשר האוכלוסייה המגינה מרגישה חזקה וביטהה בעוצמת כושר ההגנה שלו ובווייתה מוכנה הטוב לערוכה. המטרה היא לשכנע את התוקפים לנטות במלחמות לנוכח ההתקוממות המיסיבית. האמצעים העומדים לרשות המתקוממים הם שביתה כללית, שביתה מטהר, פינוי ערים, הסתగירות בכתיים, שיתוק המערכת הפוליטית, מעבר לסוד היום ("עסקים כרוגיל"), התעלומות מזרירות התוקפים, הפרות סדר של המוני מפגינים או לחילופין התIRONקנות הרוחבות מאדם, נסינותו נמרצים להשפיע על החיללים התוקפים, פרטום תמיכה בהתקוממות על גבי עיתונים, שידורי חדשות על ההתקפה וההחנגדות. אלה הן רק אחדות מבין מגוון האפשרויות הקיימות.

מטרה נוספת של דרכי התקוממות אלה היא להבהיר להנגת התוקפים שני דברים: האחד, שהמגנים האזרחים מסווגים לצאת למאבק שימנע מהתוקפים את

פירוח הניצחון, והשני, ההשפעות לטווח ארוך של פעולות המגנים והשפעתן על המורל, הנאמנות, והչיות של כוחותיהם, עשויות לפגוע לצמויות בעוצמתם. גם אם מלחמת-בזק בלתי-אלימה לא תסתיים בניצחון מהיר, אם תתנהל ביעילות, היא תבהיר לתוכפים את כוונתה של החכירה המותקפת להגן על עצמה. אסטרטגייה זו תשמש להדגמת אופיה של מדיניות ההגנה שנבחרה, וכך כן, תהייע על הקשיים בהם עשוים התוקפים להתקל אם יטרבו לסתה. כשמטרה זו עומדת לנגד עני המקוממים בעית הפעלת האסטרטגייה זו, לא יקרה להיוות הפרדה ברורה בין האסטרטגייה הראשונית והמאבק ההגנתי הנלווה אליה.

היה זו טיעות מצד המגנים להנית שastrטגיות ההגנה הראשונית האלה יביאו את הניצחון בשלב זה של הסכסוך. כדי שמצב זה יקרה, דורשת התקומות הראשונית יוצאה דופן במיזוח, או הנגגה יוצאה דופן של הכוחות התוקפים (או החלפת המנהיגים המקוריים במניגים בעלי מחוכמות קתנה יותר למתקפה). מצב כזה ידרוש מהמנהיגים להודות שטעו, או למצוא מושך של כבוד בעית הנסיגة. רק בנסיבות בלתי סבירות אלה ניתן היה לסייע את המאבק במהלךו.

במקרה שהאסטרטגייה של מלחמת-בזק בלתי-אלימה לא תביא בעקבותיה ניצחון מהיר, עדין ישמר בידי המתגוננים הישג חשוב: גישן כוחותיהם, העברת המסר והכוונה להתנגד, והדגמת טיבעה המיחודה של מדיניות ההגנה שלהם. תוצאות אלה דומות לתחזאות האסטרטגייה של תקשורת ואזרה. בנסיבות זו אפשר לפנות לאסטרטגייה אחרת, כזו שמתואימה יותר למאבק ממושך ומסוגלת להילחם בסינויו של התוקפים להשיג את יעדיםם.

קרה אשר יקרה בשלב הראשוני, המגנים צריכים להיות מוכנים להמשיך את המאבק, בהנחה שהוא יתרחוב וייהיה קשה יותר. שלב זה יסתים בנקודת כלשהו, בין אם נעשה שימוש במערכות של תקשורת ואזרה ובין אם במערכות של מלחמת-בזק בלתי-אלימה, או שילוב של שתיהן (בזמןנית או בזו אחר זו). הגיע העת לשימוש במאבק תקוף וממושך יותר.

אסטרטגיות למשך המאבק ההגנתי

במלחמות צבאיות, בדומה למלחמות המבוססות על הגנה אורחת, עשויים המתגוננים לנסות ולהשיג ניצחון מהיר וдолק. אם יכשלו לא חייבות להיות בכחrho פגיעה במרול הלוחמים או תחשות כישלון. מה שדורש הוא מעבר להפעלת האסטרטגייה המתוכננת לשלבים הבאים של המאבק. צריך להתיחס לתוכנית הראשונית ככל השלב ההתחלתי של המאבק, אשר בדומה למערכה צבאית,

תידרש תקופה ארוכה יותר של מאמץ נרץ להשתתת הניצחון המוחלט. لكن מעבר לאסטרטגיה שההיא מתאימה יותר לשלב הבא אין סיבה לפגיעה במורל. ההיפך הוא ההפוך, המעביר מctrail העובדה שהמתנגדים גוטלים את היוזמה לידיהם ומעצבים בכוחות עצם את מהלך המאבק שיביא בסופו של דבר לניצחון.

התכנון מראש וההכנות המוקדמות מנקים את האפשרות לשורת בקווים כלליים את הסוגיות או הניביות שבחן צריכה האוכלוסייה להפגין, ולמנוע שיתוף פעולה, מבלי להתחשב בהפצתן או איה הפצתן של הוראות על ידי ארגן הגנה כלשהו. נקודה זו חשובה במיוחד במצב חרום, כדי שתתפסותם של מנהיגי המאבק או חסימת ערזצי התקשרות לא יפגעו בהמשך המאבק. כאשר יש קווים כלליים אין צורך בהפצת הוראות ספציפיות. צעדיהם של התוקפים יהוו סיבה מספקת כדי להציג את אש המאבק.

עשויים להיות הבדלים בין חברות שונות בסוגיות הספציפיות או בנסיבות המתאימות לתחילה של "התנגדות כלית" כפי שהן מתוארות בקווים המוחלים. יחד עם זאת, סביר להניח שככלן יכולו את התנאים הבאים: נסיבות התוקפים להחליף את הנהגתו הקיימת, או להשתלט על המוסדות הפוליטיים של החברה; נסיבות להרים את עצמאותם של הארגונים והמוסדות החברתיים; נסיבות לפתח על הchinוך, הדת, ועל רעיונות פוליטיים; נסיבות להפעיל צנורה ולדכא את חופש הדיבור; טיפוחה של אידיאולוגיה רשמית; והפעלת צעדי דיכוי אכזריים והרג של אוכלוסייה.

כאשר צעדים אלה נצפים מראש והאוכלוסייה מאומנת בכל מיגון השיטות הרחבות הקיים במדיניות הגנה לאומית א/orחית, האוכלוסייה ומוסדות החברה מסווגלים פתוחה בהתקנות כלית מיזומתם, בידעה ברורה שדרך הפעולה נמצאת בתחרום של שקו' דעת אסטרטגי נכו'. יתרונה של התנגדות כלית מתוכננת מראש הוא בכך שאפשר לנצל את חינונתה של התנגדות ספונטנית, ובו בזמן להימנע מההשפעה המזיקה שעוללה להיות לתגובה שאינה מתאימה לסוגיות שונות או להנוגנות לא מושמעת.

היתרון הנוטף הטמון בתחום מראש של קווים מוחלים הוא בכך שהדבר מקשה על התוקפים להפיץ "הוראות התנגדות" בשם המנהיגים, אשר אם יושמו יסייעו בידם להכנייע את המתנגדים ולהציג את היעדים שהציבו לעצם. ניתן יהיה להוות בנקל את המזימה ולהבין שזהו פרובוקציה, מכיוון שההוראות אלה יהיו מנוגדות לאמותה-המידה שנקבעו ופורטו בספרי הcis, המנשרים והכרזים שהולקו. למתקנדים.

בניגוד להתנגדות כללית, "התנגדות מאורגנת" תהיה מרכיבת מפעולות הגנה שמתבצעות בעקבות הוראות מיוחדות של ארגון התנגדות זה או אחר, וכל אותן פעולות להן נדרשים חכון מוקדם והכנה כבוצתית. אפשר לנחל התנגדות מאורגנת כל עוד יש הנגגה אחראית ואמצעי תקשורת שבuzzותם ניתן לגייס את כל האוכלוסייה למאבק. יתרונה של התנגדות מסוג זה הוא בהתקבשה על ניתוח ותחננו אסטרטגי מדויק, כדי שהסיכוי להצלחת הפעליות הספציפיות יהיה גדיל יותר.

שתי אסטרטגיות עיקריות עומדות לרשות המתנגדים כאשר הם נתקלים בעווית של הגנה הנמשכת לאורך זמן: האחת היא מערכת מסיבית של אי-שיתוף פעולה מוחלט בדומה לפועלות בוק בלתי-אלימה, והשנייה היא התנגדות סלקטיבית. המתנגדים עשויים להשתמש באסטרטגיות אלה לסייעין בהתאם לצורכי השעה.

אי-שיתוף פעולה מוחלט

אסטרטגיה זו מכונה גם בשם "התנגדות מוחלטת". פירושה מניעה כל סוג של שיתוף פעולה – פוליטי, כלכלי וחברתי – על ידי האוכלוסייה כולה נגד מטרות ומדיניותם של החופפים. אפשר שאסטרטגייה זו תהיה מהאיימה לשலבים מסויימים של המאבק, אולם בדרך כלל קשה מאד לבצע אותה הלכה למעשה, פרט לתקופות מוגבלות. כדי שהחכורה תהיה מסוגלת לישם אסטרטגייה זו לאורך זמן, עליה להיות חזקה, מוכנה הטוב, וכזו שיכולה לספק את כל צרכיה הבסיסיים. התוצאות של אי-שיתוף פעולה מוחלט עשויה להיות חמורות מאוד啻 בכל המחיר שהחכורה נורשת לשלים עקב שכובים ורבים בתחוםים חינויים. המחיר יהיה גבוה גם אם לא יופעלו צעדי דיכוי חמורים. האוכלוסייה המתוגוננת צורכה להיות ערוכה למאבק הגנה שעשויה להימשך חודשים או שנים, כפי שקרה במהלך של מרבית המלחמות. דרישות הכנות מקיפות שישיעו לממש זאת, והן כוללות הכנת מאגרי מזון, מים ודלק. במאבקים המבוססים על הגנה לאומית אורחות לא יעשה שימוש באסטרטגייה זו כאשר האוכלוסייה אינה יכולה לעמוד בתנאים הקשים שהוא עלילה ליצרו.

אם האסטרטגיה של אי-שיתוף פעולה מוחלט תישום בשלב המכروع של ההתוגוננות, שבא בעקבות השלב הראשוני, סביר להניח שהיא תבוצע באופן זמני בלבד, כדי להשיג מטרה מאד מסוימת. כדי שהאסטרטגייה תצליח, על המתוגוננים לבצע בקפידה רבה את נקודות הציון במהלך המאבק. לא רצוי לפעול בהתאם לאסטרטגייה זו במשך תקופה ארוכה אם לא נשתה הכנה מתאימה לכך. כמו כן, אין לישמה כהגובה וגישה להתקפה או כרגובה לפעולה אכזרית במיוחד של

היריב, אך יחד עם זאת, אפשר להפעילה במקרים הללו אם היא נבחרה משיקולים הגיוניים.

אי-ישתור פועלה מוחלט צריך להתבצע בנקודות זמן מוגבלות, כאשר המטרה היא להשיג יעדים מסוימים שהם חלק מסטרטגייה כוללת, שהמרכיב העיקרי בה הוא התנגדות סלקטיבית. מספר דוגמאות יבhiroו את הנקודה טוב יותר. נניח שהמגנים ניחלו התנגדות סלקטיבית במשך תקופה ארוכה מול תוכנית ספציפית של התקופים. למשל, באירוע שבו מנסים התקופים להפעיל פיקוח פוליטי עלי על הכנסתו. כתוצאה מההתנגדות סלקטיבית נגע הניסיון באופן משמעותי, ואולי אף נעצר, אולם התקופים לא מותרים על וצונם לאוכף מדיניות זו. ברוגמה שלפנינו, התנגדותן של הכנסתות ושל מגורים אחרים הייתה מספק חזקה כדי לגורם להפסקה ומגנית בנטינות לבטל את עצמות הכנסתו. אולם, הם מחייבים להזדמנות הריאונה לחדר את התקופה. מצב זה מחייבים להפעלה אסטרטגיה של אי-ישתור פועלה מוחלט, כשהמטרה היא אילין התקופים לוותר על התוכנית כולה. רק בשעת חולשה זו, כאשר האוכלוסייה כולה אינה באה ב嚷ע עם התקופים, מוסדותיהם והקנייתיהם, אפשר יהיה לאילץ אותם להכיר בעצמותם של המוסדות הדתיים ולכברם.

התנגדות מוחלטת לתקופה קצרה עשויה להתאים לתנאים של דיכוי אכזרי כלפי מפגינים או כלפי האוכלוסייה, וזאת כדי להודיע על כוונות התקומות ועל נחישות. יום אחד יספק ברוב המקדים לסתור מגבלת זו. לא רצוי לחרוג מעבר לטוחה וכן זה, אלא אם כן בורר מעל לכל ספק שמעודם של התקופים חלש מאוד, למשל, שכוחותיהם עומדים על סף מרד, או שקיים מצב אחר המחייב נקיטת פעולה זו. שימוש מתמשך באסטרטגיה זוऋיך להיות מוגבל למקדים שבבם יכולותם של התקופים לשלווט נחלשה במידה משמעותית, וכאשר המגנים נמצאים בעמדת כוח חזקה מאוד שמאפשרת להם להמשיך בהתנגדות מוחלטת גם בתנאים של דיכוי חמור.

יהיה nunן לישם אסטרטגיה זו גם בזמן האחרונים של מאבק ממושך שהיה מורכב ממערכות של התנגדות סלקטיבית. במצב זה היה להתנגדות המוחלטת תפקיד של "מהלמת מחץ", שתוכנעה את משטר התקופים או תגרום להփזרות, מהروس את יכולתו להמשיך במיזמתו, ותחזיר לחברה את עצמותה וחירותה.

ברוב המקדים, פרט למצבים חריגים אלה, צריכה החברה לרכז את עוצמת ההגנה שלה באסטרטגיה של התנגדות סלקטיבית.

התנגדות סלקטיבית

לפי אסטרטגייה זו, מתמקד המאבק בסוגיות חברתיות, כלכליות ופוליטיות חיוניות. הסוגיות שנבחרו הן אלה שיש להן חפкар עיקרי בשמרתה של המערכת החברתית והפוליטית מחוץ לתחום של התוקף. אפשר לנחות אסטרטגיה זו גם "מלחמה נקודתית בלחץ-אלימה" או "התנגדות נקודות מפתח". קבוצות שונות באוכלוסייה יהיו אחראיות על נושאים מסוימים בזמנים שונים במהלך המאבק. אסטרטגיה זו תופעל כלפי סוגיות אחדות בזו אחר זו, כדי למנוע מהtokף להשיג שליטה מלאה באוכלוסייה.

האסטרטגייה של התנגדות סלקטיבית ממקדת את התנגדותם ביעדים מסוימים שהם בעלי חשיבות מכרעת למאץ ההגנה. האסטרטגיה הופכת את המאבק למוקד במקום שהוא פופולרי. כמו כן, המאבק פוחת מחשש. במובית המקרים, האחריות העיקרית לפירצת המאבק תעבור מנגור אחד לאחר בעקבות השינוי שיחול בנקודות ובסוגיות התנגדות ספציפיות. לפניו שבוחרים דרכי פעולה של התנגדות סלקטיבית צריך לשאול ש שאלות מהותיות:

מהם היעדים העיקריים של התוקף?

מה ימנע מהtokף להשיג או לשומר על שליטה מלאה או חלקית במערכות השלטונית של המדינה המותקפת?

מה ימנע מהtokף להחליש או להרוו את עצמאותם של המוסדות החברתיים ואת יכולת ההתנגדות?

איו פעולה תוכל לרכז את כוואר ההגנה, בנקודות הרגישות במיוחד במערכות של התוקף, במשטרו, או במדיניותו, אשר אם תיגענה, החosal יכולתו להשיג את היעדים ולהמשיך בmozimato?

מה יאפשר למתרגנים לנצל את תוכנותיהם, כושרם, ומגורי אוכלוסייה שונות (ולהימנע משימוש בנקודות החולשות שלהם), כדי לקדם את ההגנה?

איו סוגיות ספציפיות מאפיינות את העקרונות והיעדים הכלליים של המאבק, סוגיות שעוזרות לעורר את רוח ההתנגדות, למצוא לה הצדקה בלחץ מעוררת בקרב המתוגנים, וגורות למטרות ולאמצעי הפעולה של התוקף להיתפס כמעשים חסרי כל הצדקה, הרואים לגינוי?

חשוב במיוחד למקד את ההתנגדות הسلطונית בנקודת שעשוויה למנוע מהთוקף להציג את יעדיו העיקריים. נקודה זו חשובה מאוד מכיוון, שכפי שראינו בפרק השני, עוצמתם של כל השליטים מובסת על מקורות הניגנים להגבלה או לפגיעה מכונת על-ידי המתוגנים באמצעות הפסקת שיחוך פועלה, סייעו וציתו.

למשל, במקרה של היפה או הרדה מהשלטון, הכוחות המגנים על הממשלה החיקית חיברים לחסום את תחיריהם של המהפקנים לבסס את שליטתם במערכות השלטונית ובחברה. המגנים יכולים להשיג זאת על ידי התעקשות לשמור על עקרונות החוקה, על ידי מניעת סמכות מהמהפקנים, ועל ידי מניעת השתלטותם על המערכת השלטונית והחברה כולה. א-ישיותוף הפעולה היה של פקידי ממשל, אנשי המנגנון הבירוקרטי, משרדי ממשל, ממשלה מרכזיות ומקומיות, מחלקות של המשטרה, כל מוסדות החברה והחברה כולה. כפי שראינו בפרק הראשון, שיטות אלה הופלו בהתנגדות לניסין היפה של קאפ. כאשר יש תכנון מודרן, ייעילותם של אמצעים אלה תגדל عشرת מונים. התוצאה תהיה אימנת לגיטימציה ומניעת החבוסותה של שליטה יעילה.

אם שליטים של מדינה וורה יתקיפו מדינה במטהה להשליט בה משטר זהה לשלהם, צריך למנוע מהם שיחוך פעולה בכל מקום. את משחפי הפעולה הפוטנציאליים רצוי להפריד משאר האוכלוסייה, ולמנוע אפשרות של השתלטה על מחלקות שונות, גופים מינימליים, יחידות משטרה, מערכת בת' הכלוא וכוחות צבא. כמו כן, המתוגנים חיברים למנוע לגיטימיות מהמשטר החדש, לסרב בהמונייהם לציתות ולשתך פעולה, ולדבק בנאמנות בעקרונות ובסדרי השלטון המקוריים.

למשל, המשטרה תסרב לאחר ולעוזר מתנגדים הנאמנים למשטר. עיתונים ועורכים יתעלמו מחוקי הצנזורה וימשיכו לפרסום מאמריהם המגנים את האיסורים, כפי שאירע בפולין של שנות השמונים, בתקופת המשטר הצבאי. המתנגדים ידרשו תוכניות ודים במחלוקת — כפי שאירע בשנת 1968 בצרפתולובקה. אנשי דת יטיפו שלא לסייע לפולשים — כפי שעשו אנשי הדת הפרווטנטים והקתולים בהולנד תחת הכיבוש הנאצי.

פוליטיקאים, פקידי ממשל, ושופטים, יתעלמו או יתקומו נגד הוראות הבלתי-חוקיות של האויב, וימנו ממנה את הגישה למערכת השלטונית ולמערכת בת' המשפט. א-ישיתוף פעולה של בת' המשפט יהפוך לכלי הגנה נוספת. שופטים יצחירו על שלילת סמכותם של "פקידים" הפעלים בשם מהפקנים או תוקפים זרים. הם ימשיכו לנוהג בהתאם לחוקים ולחוקה קודם הפלישה, ויסרכו לתמן מוסרית וחוקית בפולשים, גם אם הפעולה שתידרש תהיה סגירת בת' המשפט.

פקידי ממשל ואנשי המגנון הבירוקרטי עשויים לארון שכונות, או "המשך עבורה לא שיורף פעליה"*, שפירושו, המשך הפעלת המדיניות, התוכניות והמשימות שהתקבלו בעקבות החלטות חוקיות, תוך כדי התעמלות או התקוממות נגד פקודות סותרות של החוקרים.

אם הסיבה להתקפה הייתה השגת יעדים כלכליים, אזי המתוגנים צריכים להתמקד במניעת השגתם. אפשר להשיג זאת על ידי סיורובם של מדענים, פועלים, אנשי מינהל, וכל המוסדות המעורבים, לשף פעליה ולסייע בידי החוקרים. סרבנות זו תישם בכל החלבים הרולונטיים, למשל ברכישת חומר גלם, מחקר, תכנון, תחרורה, ייצור, אספקת אנרגיה וחלקים, בקרת איכות, אריזה ומשלוחים. לדוגמה, בשנת 1923 בחבל הרור, הכספיו פועלם ומנהלים את הניסיון לנצל את חומר הגלם של המדינה על ידי שביתות סלקטיביות ועיכובים.

אם מטרתו של החקוק היא אידיאולוגית, המשימה המוטלת על המתוגנים היא לסלל את נסיונותו לערער את עקרונות היסוד של החברה ולהציג בה את העקרונות הפוליטיים של החקוק. אפשר לעשות זאת באמצעות סוגים שונים של אידישטויף פעליה מצידם של אישים ומוסדות העוסקים בחינוך, דת, תקשורת, הוצאה לאור, פעילויות עם בני נוער וממשל. למשל, מורים ייסרו להכנס פיקוח לבתי הספר (ראה את הדוגמה הנורבגית בפרק שלישי). ניתן להכשיל נסיונות פיקוח על בתיה הספר, על ידי סיורוב לשנות את תוכנית הלימודים או סירוב להשמע חומר תעמלותי של הפולשים, תוך כדי מתן הסברים לתלמידים על המצב הקיים, והמשן למורים תקין כל עוד המצב מאפשר זאת. אם המצב מחייב, אפשר לسانור את בתיה הספר וללמוד בכתים פרטיים. מערכת חינוך חוץ-חוקית, פעללה בזמן הכיבוש הנאצי בפולין, נספה להתגנויות לפיקוח על מערכת החינוך ועל תוכניות הלימודים, המורים יעוררו את התלמידים להרהר במועלותיו של החופש הרעיון, ובחשיבותם קיומו של חופש זה והגנה עליו.

התגנויות סלקטיביות עשויה להיות כדי להגן על המוסדות העצמאים של החברה, אותן מוקדי עוצמה שבhem דנו בפרק שני. מטרת החקוק עשויה להיות להשג שילטה מוחלטת על החברה, לעקור מן השורש כל אפשרות להתגנויות עיליה לסדר החדש, או לעורר שינוי במבנה החברה על פי דגם טוטליטרי. שם כן, החקוק ינסה לבטל את האוטונומיה של כל המוסדות העצמאים הקיים, ולשמור אותן במתכוונה של מוסדות נגועים ומעווקרים, או להורסם כליל. לחילופין, החקוק עשויה להקים מוסדות חדשניים הנשלטים מהמרც, המטוגלים לשלוות בחבריהם, ומנהלים על פי הדגם הטוטליטרי. דוגמה לארגון מסווג זה הוא ארגון המורים הנורבגיים שהוא בפיקוח המפלגה הפשיסטית ולא השיג את מטרתו בשל ההתגנויות

ליקומו. כשלונו של הניסיון זה, ונסיונות דומים של בעלי מקצועות אחרים, מנעו את יסודה של נורכגיה כמדינה המורכבת מאיגדים רבים. נסונות מעין אלה להשתלט על המוסדות החברתיים הופכים למטרות להתנגדות סלקטיבית. חנון והכהנה למטרות הגנה צריך לסייע לאנשים להכיר בחשיבות ההתנגדות ולחזור להצלחת המאבק.

כמו כן, כדי לרכו את ההתנגדות הסלקטיבית בנסיבות התויפה במשמעותו של התקוף, וברגשות הנאמנות והאמון שקיימים בקרב החילים ואנשי המינהלה. לא עלה על הדעת, כמובן, שהתקוף יקדם ברכבה נסונות ההתנגדות נמרצים, לא כל שכן, ונסונות בלתי-אלים. על המתוגנים להיות מוכנים לכך שהוא יעשה שימוש בכל אמצעי שהיה בידו כדי לעצור, לנטרל, או לפחות בהצלחה את ההתנגדות. כפי שנאמר בפרק השלישי ובפרק זה, המתוגנים חייבים להיות מוכנים להחזיק מעמד בכל מצב של דיכוי, לדבוק בדרך המאבק, ותוך כדי כך להפעיל את תחлик הגיגג'יז'ו הפוליטי. התקוממות עיקשת ודבקות בדרך המאבק הבלתי-אלים, עשוות להפוך את התקפה ללא-כדאית לתוקף, למנוע ממנו להשיג את יעדיו, לעצור את התקפה, או אפילו לפורר את כוחו ומשטרו. ככל שהתקוף יחלש וכוחם של המתוגנים יגבר, יקרבו אותו מערכות ההתנגדות סלקטיבית מסווגים שונים, לניצחן.

למרות שאחדים מבין המאבקים המבוססים על הגנה לאומי אזהה יהיו קצרים, ברוב המקרים הסכטן יהיה מתמשך, וכפועלי יצאה, יהיה גם קשה. הדיכוי עשוי להיות אכזרי במיוחד, היסכונים הכוונים במאבק יהיו גורלים והקורבנות רבים. תנאים קיצוניים מি�וחד עלולים להביא אנשים רבים לידי אושפז, כפי שארע בחודשים האחרונים של המרד בחבל הורו. אנשים עלולים להתעורר ולהזדקק למנוחה.

במצבים אלה חשוב להבהיר את האחריות לפיעלה ציבורית מקבוצת אוכלוסייה אחת לקבוצה אחרת, או לרכו את פעולות ההתנגדות בסוגיות מעות או מצומצמות יותר.

כאשר האוכלוסייה שרויה במצב של חשישות, יש סיכוי נמוך מאוד שהיא תשאף לעבור למאבק אלים, מכיוון שהיא ברור שסיכויי ההצלחה יктנו ומספר האבדות יגדל. יחד עם זאת, קיימת אפשרות שקבוצות קטנות או יחידים יבצעו פעולות יואש, כגון הטמנה פצצות או נסונות רצח. למרות שפעולות מסווג זה עשוות אולי לשפר את מצב רוחם של מבעדי הפשעים ושל אחרים, הן איןן אלא ערוכה לכך שהדריכי יגבר והഫדים הפוליטיים יגדלו. יתרה מזו, אלימות כזאת תחבל ביעילותו של המאבק הבלתי-אלים. מעבר לשימוש באלים חייב מידה רבה יותר

של חשאות, ולכן יקטן מספר המתנגדים ויכלול רק את אלה שיכולים להצטרכו לקבוצות חשאות קטנות. חשוב מאוד לשמור על דבקות במאבק הלא-מוניין.

שחשיבות מכרעת להמשך ההתנגדות גם בתנאים הגורעים ביותר. במצבים אלה עשויה ההתנגדות לעבור באופן חלקי לפיסים של "התנגדות תרבותית". כמובן, אנשים יאחזו במרכיבים חשובים של אורח חיים, בשפהם, במנגיהם ובתרבותם, בארגונים החברתיים ובאמונתם הדתית. כמו כן, במקרים בהם ארגונים או מוסדות גדולים שעשו בעבר בסיס להtanגדות, נוטרלו מכוחם, עברו לשילטת התוקף או נהרסו, פועלות בלתי-אלימיות עשויה להתבצע על ידי יהודים או על ידי קבוצות קטנות מאוד, שהתקיימו זמן קצר. סוג זה של התanגדות מכונה "מיקורהתanגדות". בזמינים קשים כאלה, חשוב מאוד לעמוד את רוחם של המתנגדים, לחזק את שאיפתם להшиб את עצמאותם, ולהציג בהם את הביטחון, מעורער בכל שייה, שבסופו של דבר הם ישיגו את מボוקשם. דרוש מחקר עמוק ומתקדים אסטרטגיים שייענו על השאלה כיצד להתמודד טוב יותר עם מצבים קשים מעין אלה.

במשך הזמן, שינוי בנסיבות, אירועים לא צפויים, יוממות חדשה בדרכי התanגדות, והתחדשות מאגרי האנרגיה ורוח הלחימה, יובילו להתגבורות פעולות ההגנה ולהיווצרות כושר התanגדות גבוה יותר. בשעתם הקשה ביותר של מאבקים לא-מוניינים, יופיעו מתחה לפני השטח, שינויים שיטו את הכך לטובות המתנגדים, וביניהם התגברות הספקות, אי ההסכמה, והtanגדות מבית מדיניות התוקף.

כל שכוחם של המתנגדים יגמר, יידרשו שינויים אסטרטגיים, בין אם יהיה זה בתקופה קשה במיוחד ובין אם לאו. למשל, במקרה להחרכו במערכות מוגבלות של התanגדות סלקטיבית, יהיו הדרמןויות להריחיב את מעגל התanגדות. בנסיבות הנוטות לטובותם, יוכלו המתנגדנים אף לעבור לא-ישתוּפָ פעללה מוחלט כדי להלום בתוקף מהלומה מוחצת. במקרים אחרים, יהיה צורך באסטרטגיות אחרות כדי להביא לסיום הסכסוך. כך או כך, יהיה צורך בנקודת צעדים ספציפיים שיביאו את המאבק ההגנתי לידי סיום מוצלח.

תמכה בינה-לאומית במדיניות הגנה לאומית אזרחית

כל המדינות אשר מדיניותן מבוססת על הגנה לאומית אזרחית יכולות ליטול חלק במיגון רחב של פעילויות בינה-לאומיות המבוססות על קשר בין שתי מדיניות, מספר מדיניות, קשר אזרחי וקשר כלל-עולם. אותן מדיניות לא צורכית להיות מבודדות ורק מפני שאין להן יכולת צבאית — אלא אם כן בחרו להיות מבודדות. לפעילויות

יהיה מעט מאד קשר ישיר עם צורכי הרוחה והגנה; המטרה של אחרות מהן תהיה לסייע בפתרון בעיות דוחקות, למצוא פתרון לשוגיות שנמצאות במקדים של סכסוכים, לתיקן חסודות לא מבוססים ואי-הבנות, ולשפר את ההבנה הדרית והידיות בינהן. פעילותות אלו יקティינו בעתיד את מספר הסכסוכים הבינלאומיים ואת עצמתם.

חלק מסוים משיחוף הפעולה והסיווע הבינלאומי יסוב סביב הכנות וביצוע של מדיניות הגנה לאומית אזרחית. בוגרנו לעניינים הקשורים בהגנה צבאית, אופיה הייחודי של מדיניות הגנה זו אוינו מחייב שמירה על חשאיות. עובדה זו מאפשרת שיחוף נרחב של ידע ומינמות בין מדיניות המשיכו את המדיניות, ומדיניות אשר חוקרות אותה. מדינות אלה יכולות לשף פעולה במחקר, ניתוח מדיניות, תוכניות להכנה ואימון, ומידע על חוקים פוטנציאליים. הן יכולות ליצור שיחוף פעולה בנושא העברת מידע על דרכי התגוננות בפני מתקפות מסווגים שונים, כיצד להגיע ליעילות הגנה מרכזית, שיטות להמשך ההתגוננות גם בתחוםים של דיכוי, ודרךם לענות על צרכיה החמורים של האוכלוסיה בשעת התקפה.

מדיניות בודדות, מוסדות פרטיים, מספר מדיניות או בעלות-ברית אשר קיימים בינהן שיחוף פעולה, ארגונים אזרחיים, או סוכנויות של האומות, כל אלה יכולות ליזום מחקרים יסודיים, הכננת וחוכנות חולפיות בתחוםים הללו ובנושא של הכנה והכשרה. כמו כן, גופים אלה עשויים לספק סיוע לא צבאי למדיניות הקשורות עימן בברית או כמענה למשברים ממוקרים במהלך של התקפה.

כמו מדרכי הסיווע הקיימים הן: (1) גישה למכתשי רישוד והדפסה עבור המדינה המותקפת; (2) אספקת מזון ותרופות; (3) העברת הידיעות על המאבק הגנתי ופעולות התוקפן לכל קצוות תבל; (4) הפעלת סנקציות כלכליות ודיפלומטיות ב בינלאומיות על התקוף; (5) העברת ידיעות על התקפה לחילילים, لأنשי מינהלה, ואוכלוסייה של התקוף (כגון הסיבות לסכסוך, צורות ההתגוננות ודיכוי, ידיעות על ההתגוננות לפעולה בקרב אלה שתמיכתם הייתה נתונה לתקוף, ודיווחים או פניות להפסקת התקפה והחזרת הידיעות ושיחוף הפעולה הבינלאומיים).

יש חשיבות רבה לכל סיווע בינלאומי, אך בעול ההגנה העיקרי צריכה לשאת האוכלוסיה המותקפת. אין תחליף לביטחון-עצמם, הכנה יסודית, ועוצמה אמיתית הטמונה בהגנה לאומית אזרחית.

הצלחה וכישלון

טוב יעשו התוקפים אם לא ימעיטו בערכו של מפגש עם הגנה מתוכננת היטב ומתוחכמת. יכולותם של המתוגנים לגייס את עוצמתם שלהם ולהתגונן, ולחלבל ישירות או בעקיפין במקרים העוצמה של התוקף, עשויים לגרום לשינויים בלתי צפויים ביחסי הכוחות. בידי האזרחים קיימת היכולת להתחש ולבסוף להכניע את יריביהם אם יתקיימו מספר תנאים: חוסנס הפנימי של המתנגדים יהיה יציב, הם יישמו בתבונה את האסטרטגיות והטקטיקות, ישמרו על דבקות ועקבות ברור המאבק הזה גם בתנאים של דיכוי, וידיעו להוכיח בנסיבות החולשה של היריב.

כאשר עוסקים במידיניות זו מקבלים המושגים הצלחה וכישלון משמעות מאוד כהה. חשוב להעיר את יעלותה של כל פעולה המבוססת על מדיניות הגנה לאומית צרה. חשוב להזכיר את יעלותה של מדיניות הגנה לאומית א/orית, ולחשות מדיניות זו להגנה צבאית.

הomon הצלחה במושגים של מדיניות הגנה לאומית א/orית נמדד על פי השאלה האם המתוגנים השיגו את מטרתם, היינו, לגורום לסייעם של המתקפה ולזכות חוראה בעצמאות שמאפשרת להם לחיות בהתאם לעקרונות ולמוסדות שלהם.

כישלון, לעומת זאת, במושגים של מדיניות הגנה לאומית א/orית, פירושו שההתוקפים השיגו את יעדיהם.

בדומה למאבקים צבאיים, אין ערובה שהפעלה של מדיניות הגנה לאומית א/orית תצליח תמיד. דרך מאבק זו, בדומה לכל דרך מאבק אחרת, יכולה להצליח רק כאשר התנאים הדרושים להצלחה יושמו במלואם, נושא שלילי דובר בפרק השלישי. כישלון צבאי עשוי להיות תוצאה של הרס פיזי אדר, אובדן חי אדם, ירידה במורל, וחוסר אמון ביכולת לניצח במאבק. תנאים אלו עשויים להתלוות גם לכישלון של הגנה לא-צבאית, אך אין זה רצוי.

עשוי להיות מצב שבו כוחו של צד אחד מתגבר או נחלש והוא משיג רק אחדים מן היעדים המיידיים. על המתוגנים לדעת שעשויות להיות תקופות קשות, סבל רב וקורבנות וביים. אך כל עוד ישרמו על רצונם להתגונן, הם יכולים להעצים את כוחם, להזקק את מוסדותיהם ולשפר את יכולת התנגדות של המאבק הכלתי-אלים. על המתוגנים לגייס אומץ-לב רב, ולדבוק במאבק גם כאשר מופעלים עליהם אמצעי הפלדה ודיכוי, ולנסות אסטרטגיות חדשות שייצרו תנאים נוחים יותר לקידום עניינים.

צריך לזכור, שגם תבוסה לכוארה אינה סופית. גם אם בנסיבות זמן מסוימת המתוגנים לא השיגו את מטרותיהם, הם יכולים למשן בשלב מאוחר יותר. כל עוד מוסדות החברה העצמאים ישרמו על רוח התנגדות ואופטימיות, חולל האוכלוסייה מחדש את מאבק ההגנה בכל זמן אחר. בשל הבניינים האוכלוסייה תנוח, תבנה

chodash et cohérence et cohérence dans l'acte stratégique, il favorise les stratégies d'innovation et de changement, et il favorise l'innovation et le changement. Ensuite, dans la mesure où l'acte stratégique est basé sur l'innovation et le changement, il favorise l'innovation et le changement. Ensuite, dans la mesure où l'acte stratégique est basé sur l'innovation et le changement, il favorise l'innovation et le changement.

מהודר את כוחה ואת כושר עמידותה במאבק, יפוחחו אסטרטגייות חדשות, ייבחרו מטרות חדשות, מוגבלות בחילופין, וקלות יותר. בעקבות החלטת המטרות האלה, ייקבעו אסטרטגייות למטרות שאפתניות יותר. לשון אחר, במאבק המבוסס על הגנה לאומיות אזרחית, לא תהיה תבוסה סופית כל עוד האוכלוסייה והחברה עומדות איתן. המאבק המאולתר בציגותם הוא דוגמה מובהקת. לאחר הפלישה של בעלות ברית ורשה בשנים 1968-1969 והדחתו של דובצ'יק מהשלטון, נאנחה המדינהఈ על משטרו של הוטק. לוחמי החירות היו נתונים להשפלות ומעצרם, ביןיהם היו חברי הצירטער ה-77. ואולם, בשלתיי 1989, חודשה תנועה המונית זו, והפעם פעולה התקיימה עד שהביאה לקיימות המשטר הקומוניסטי וחידוש הזכויות הפוליטיות בציגותם.

תווך כדי תחרחשו של מאבק בלתי-אלים עשויים להיות פרקי וזמן בהם יהיה הצלחות הלקיחות וכשלונות אחדים בutta ובעונה אחת. בתקופות אלה חשוב מאוד שהאוכלוסייה תהיה מודעת להישגיה ולעוצמתה. במאבקים לא-זמנניים בעבר, קרה שאנשים לחמו היטב והשיגו נקודות יתרון ממשמעות, אך מכיוון שלא השיגו את היעדים במלואם, הרגשו שנחלו כישלון. רוחם נפלת וההתנגדות נחלשה או התחמotaה לחלוותן. אפשר לומר שלמעשה הם נכנעו, וכך הביטו את עצם. על המתוגננים להימנע בכל מחיר ממצב זה.

השאלות הבאות יסייעו בידי המתוגננים להעריך מהי מידת הצלחתם עד לאותו רגע, במהלכו של מאבק מתמשך :

באיזו מידת הצליחו המתוגננים לשמרו, להחליש, או להזען להתקנזר ?

באיזו מידת הצליחו גברים וקברנות שונות בקרב החוקרים לשמרו, להחליש, או להזען רצונם להמשיך את ההתקפה ולדבוק בשאיפה להשיג את היעדים המקוריים ?

באיזו מידת הצליחו המוסדות העצמאיים (מוסדי העצמאות), של החברה המתוגננת לשמרו, לאבד או להעzie את כושר המאבק ולמנוע מהחוקרים את מקומות העוזמה שבהם הם תלוים ?

באיזו מידת המתוגננים, או להילופין ה חוקרים, הפגינו כושר שיפוט טוב או רע בביטחונות האסטרטגיה, ובאיזו מידת כושר שיפוט זה ההנוון או השתרוף ?

באיזו מידת הצליחו המתוגננים להגביר את יכולתם להפעיל איזשיות פעללה והתקומות, את יכולתם לבצע פעולה שנייה חרוגת מתחום המאבק הבלתי-אלים, ואת יכולתם למלא אחר התנאים הדורשים לביצוע מאבק בלתי-אלים עיל ?

מהי רמת המורל, התחמיכה בהתקפה והטייע האקטיבי, או לחייבין, המורל הירוד, חילוקי הדעת, חוסר האמינות או ההתנגדות להתקפה, בקרוב האוכלוסייה שמחוכה באים התקופים, הכוחות המפעילים את הדיכוי ואנשי הממשל?

באיזו מידת המשיכו יידי התקופים והמתרגננים בקרוב הקהיליה הבינלאומית ושותפים כלכליים או פוליטיים, את היחסים שהיו ביניהם קודם לכן, הצעו סיעוע, או לא תמכו בעדריהם והפסיקו את שיתוף הפעולה?

באיזו מידת שמרו המתרגננים על עצמאותם ועל יכולתם לספק את כל צרכיהם הכלכליים?

באיזו מידת הצליחו התקופים בצדדי המנייפולציה והדיכוי שלהם, ובאיזה מידת לא הצליחו לעצור את ההתנגדות ולהציג את יעדיהם? או שמא, צערדים אלה חיזקו למשה את התקומות, יצרו התנגדות בקרוב מנהה התקופים, ועוררו תגובה בינלאומית?

באיזו מידת המשיכו המתרגננים בהתנגדותם ואף הגבירו אותה במהלך הפעלת צערדי דיכוי ופעולות אכזריות אחרות?

באיזו מידת הושגו היעדים המקוריים של התקופים (כלכליים, פוליטיים, אידיאולוגיים, או אחרים)?

אייה צד בסכטוך הוא זה שיום ואיזה צד הוא המגיב?

אם החשובות לשאלות מצביות על כך שהמתרגננים אומנם השיגו מספר יתרונות אך היו להם גם מספר כשלונות, כי אז הם יצטרכו לשנות את דרך פעולהם כדי להציג את מספר הנצחותן. בשלב זה עליהם לנகוט מספר צעדים: לחזק את חוסנס הפנימי; לשמר ולהרחיב את חוסנה של החברה; לגלות ולבצע את דרכיו הפעלה המתאימות והיעילות ביותר; לשפר את כוורת השיפוט האסטרטגי; לרכו את עוצמת ההתנגדות בנקודות החולשה של התקופים; ולפועל מותך שיקול דעת, אומץ-לב ונחישות.

הקריטריון להערכת תוצאותיו של מאבק בלתי-אלים אינו מסתכם בקביעה האם כוחותיהם של התקופים הושמדו או נכנעו לכוח בעל עליונות צבאית. התשובה לשאלות הבאות יברורו האם מאבק מסוים, המבוסס על הגנה לאומיות אזרחית, הצליח:

האם המתרגננים המשיכו לשלו את הלגיטימיות של התקופן ושמרו על האמונה בעקרונותיהם ועל זכותם לבחור בעצם את השיטה ואת המדיניות?

האם המתוגנים הצלicho לשמר על עצמות החבורה וענו על צרכיה, גם במצב של כיבוש או במצב של משטר מהפכני?

האם התוקפים השיגו או לא השיגו את יעדיהם (הכלכליים, פוליטיים, אידיאולוגיים, או אחרים), ובאיזה מידת?

האם התוקפים זכו בתמיכה בינלאומית או הפסידו אותה?

האם התוקפים מחזיקים עדין בעמדתם להמשיך בהתפקידם או שמא חל שינוי בעמדתם?

האם המתוגנים הצלicho לעזר את יסודיה או הרכבה של ממשלה חדשה מסווג כלשהו?

האם כוחות התוקפים נסוגו או התרפورو?

האם יש סיכוי סביר שהtokopers ייזמו מערכות כאלה גם בעתיד?

האם משטרו של התוקף שרד או הוחלף?

חלקים של המאבקים לא יסתה בניצחון בלתי-מעורער או בתוכסה בלתי-מעורערת, שיימדדו על פי אמות-מידה אלה. כמובן, כפי שנאמר בפרק השלישי, לעיתים ישנן דרגות שונות של הצלחה וכישלון.

הגולם החשוב ביותר בהשגת ניצחון בדרך של מדיניות הגנה לאומית או רוחית הוא השמירה על שלטון-עצמם גם כאשר נמצאים בשטח כוחות צבאיים עוינים. יכולות זו מזכירה על עצמהן ונחישותם של האוכלוסייה ושל הקבוצות והמוסדות השונים בחברה (מקורי הכוח בהם דנו בפרק השני והשלישי).

היכולת לסלול את נסיונות התוקפים להשיג את יעדייהם יכולה להתחבטא במספר דוגמאות. הנה כמה דוגמאות: נסיונות התוקפים יכולות ליצור את הלגיטימיות הדורשת לביסוסו של משטר חדשנכשלים, והאוכלוסייה נשארת אמונה למערכת החוקית שלפני ההתנקפה; הניסיון לכפות על האוכלוסייה משטר חדשנכשל, ולא ניתן לגייס למטרות את המנגנון הביוורוקרטי היישן ואת המוסדות האמונים על אכיפת החוק; גופים ממשלתיים ממשיכים לבצע את המדיניות והחוקים הלגיטימיים ומסרבים לישם את התחליפים שמציעים התוקפים; החבורה מבזקמת מנגנון ביורוקרטי חדש או גופים אחרים שמקימים התוקפים; למרות האיסורים והצנוזורה, קיימת עיתונות חופשית להלכה למעשה; שיורי רדיות וטלוויזיה החזומות בהתקנדות משודרים במחתרת או משטחן של מדינות יהודיות; נסיונות לפקס על ארגונים דתיים נתקלים בהתקוממות המונית של גופים דתיים ושל אוכלוסיות המאמינים;

ניסיונות לאסור על קיומה של אופוזיציה פוליטית, גורמים לעלייה בעניין שמוצאת האוכלוסייה בפוליטיקה ובמספר הקבוצות הפוליטיות הפעילות; נסיונות להחליש את כוחם של ארגונים וארגוני מ Ksiיעים עצמאיים מיפויים בהם רוח חיים ונחישות, וכן הם הופכים לגופים חזקים עוד יותר של התנגדות; ארגונים חכרים אחרים, החל מאגודות של גננות וכלה במועדוני ספורט, הופכים להיות מרכזים לפעלויות פוליטיות הנאמנים לעקרונות החברה; מאמצים לרטום את הכלכללה לשירותם של אדונים חדשים אינם עולמים יפה, לאחר שבשביתות, חרום, רשלנות מכוננת והאטומת בעבודה מקטינים את כמות המוציאים ופוגמים באיכותם, ומעלים בזמנית את מחדר הניסיון להפוך את הכלכללה לכלי-שרות לכלי-שרות הקימוט.

לסיום, המתגוננים מסוללים למנוע מהותוקפים להפעיל אמצעי פיקוח על החברה המתקפת, לנטרל את השפעתה של ממשלה בוותה, להכשיל את נסיען התוקפים להשיג את היעדים הפוליטיים, הכלכליים, האידיאולוגיים והאחרים שהציבו לעצם, תוך כדי יצירת מצב שבו המחיר הפוליטי והכלכלי שהם ייאלצו לשלם יהיה הרבה יותר גבוה מהצפוי.

בנסיבות אלה, אם כי לא תמיד, עשויים התוקפים לגולות שיש גילוי התנגדות להתקפה ולהתקדים בה, בקרב החילונים ואנשי המינהלה. משטפי פעולה שפעלו בעבר בשירות התוקפים עשויים להביע רגש חרטה, לאבד את מהימנותם, כאשר המצב משתנה והם הופכים מטרה לפעולות המכוננות להפטיק שיטוף פעולה זה, הם אף מצטרפים לשורות המתנגדים. יש אפשרות שההתנגדות בקרב אזרחי המדינה התקפת, גם תליך וגבור. מדיניות השיקות לקהליה הבינלאומית עשוית להגביר את מחאתן נגד ההתקפה, ולעbor מחייבת מלחאה מילולית לפעולה בינלאומית, ולהפעלת سنכיזיות כלכליות, פוליטיות, ודיפלומטיות.

כאשר יוצר שילוב בין כמה מההתפקידויות הללו, ההתקפה תבוא אל קיצה ואוכלוסייה המותקפת תזכה מחדש בעצמאות ובשביכה לאורח החיים שבו היא בחרה.

הערות

פרק זה מתבסס בעיקר על מאמרו של ג'ין שארף:

"Civilian-based Defense: A New Deterrence and Defense Policy". מאמר זה הזמן על ידי אונסקו, והופיע בספר:

Yoshikazu Sakamoto, editor, *Strategic Doctrines and Their Alternatives* (New York: Gordon and Breach, 1987), pp.227-262

- התיחסות לעקרונות האסטרטגיים הללו בהקשר של מערכ אירופה אפשר למצוא בספרו של ג'ין שארפ :
and Cambridge, ,*Making Europe Unconquerable* (London: Taylor & Francis, 1985 .(Ballinger, 1986 :.Mass.: Ballinger, 1985 ;Cambridge, Mass
ליין על "הגנה מקדימה", ראה שארפ, *Making Europe Unconquerable* (Second American edition), pp.60-61
ליין על תפקיד תחנות הרדיו בठינות התחנויות, ראה :
- H. Gordon Skilling, *Czechoslovakia's Interrupted Revolution* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1976), pp.777-778. Joseph Wechsberg, *The Voices* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1969).
על شبיתת המלחאה בצ'כוסלובקיה, ראה :
- .Skilling, *Czechoslovakia's Interrupted Revolution*, p.775
צייטומים על השינוי התאנאטי כלפי האוכלוסייה בבריתם הכבושה, ונישתם כלפי האוכלוסייה במצרים אירופה נמצאות בספר :
- Alexander Dallin, *German Rule in Russia, 1941-1945: A Study of Occupation Policies* (New York: St. Martin's Press, 1957, and London: Macmillan, 1957), pp.218, 497, 550.
על מאמר מבוא בנושא השואה, ראה : Gene Sharp, "The Lesson of Eichmann. A Review-Essay on Hannah Arendt's *Eichmann in Jerusalem*," in *Social Power and Political Freedom* (Boston Porter Sargent, 1980
על חוקרים בנושא ציהר-ם, ראה :
- Gerald Reitlinger, *The Final Solution: The Attempt to Exterminate the Jews of Europe 1939-1945* (New York: A.S.Barnes, 1961); Raul Hilberg, *The Destruction of the European Jews* (Chicago: Quadrangle Books, and London: w.h.Allen, 1961, and revised edition, New York: Holmes and Meier, 1985); Nora Levin, *The Holocaust: The Destruction of European Jewry 1933-1945* (New York: Schocken Books, 1973); Helen Fein, *Accounting for Genocide* (New York: Free Press, and London: Macmillan, 1979).
המונה "מלחמת בזק בלתי-אלימה" הוצג על ידי Theodor Ebert .הדרין על האבחנה בין "התחנויות כללית" ו"התחנויות מאורגנת" נוצר בהשראתו של Lars Lars Porsholt ראה :
- Lars Porsholt, "On the Conduct of Civilian Defense," in T.K.Mahadevan, Adam Roberts, and Gene Sharp, editors, *Civilian Defense: An Introduction* (New Delhi: Gandhi Peace Foundation, and Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1967), pp.145-149.
המונה "מיקו-התחנויות" הוצג על ידי פרופסור Arne Naess ראה :

Arne Naess, "Non-military Defense and Foreign Policy," in Adam Roberts, Jerome Frank, Arne Naess, and Gene Sharp, *Civilian Defense* (London: Peace News, 1964),
p.42.

פרק חמישי

לקראת התהמשות אזרחית

הקשר שבין מאבק בלתי-אלים מאולתר והגנה לאומית אזרחית

מדיניות הגנה לאומית אזרחית היא מדיניות שנועדה להיות מטרה למחקר, בchinaה ויישום קודם פריצתם של משברים על וקע הגנה. אימוצה של מדיניות זו מחייב הינה והכשרה של האוכלוסייה. יחד עם זאת, מאבקים מסווג זה עלולים לפרוץ במדינות שלא אימצו עדין מדיניות הגנה זו. הם ימשיכו להתורחש מן הסתם, כל עוד האוכלוסייה לא תהיה מוכנה להיכנע לתוקפנות בדמות הפיכה או פלישה, ותגובה צבאיות יתפסו כחסרות סיכוי או כפעולות התאבדות.

המאבקים העתידיים יהיו הרובה יותר מתחכמים מהמאבקים שהווכוו בפרק הראשון, גם אם יפרצו ללא תכנון מוקדם. קיימות לכך שתי סיבות. האחת, מידע על פעולות בלתי-אלימיות ועל הגנה לאומית אזרחית מפתשט במודרונות, והשנייה, מספר המדיניות שעושות שימוש במאבקים בלתי-אלימים למטרות מגוונות, הולך וגדל.

ואולם, מאבק בלתי-אלים מאולתר למטרות הגנה, אין פירושו הגנה לאומית אזרחית. ברוב המקרים, השפעתה של התנגדות בלתי-אלימה תהיה חלהה והבה יותר מאשר מדיניות הגנה לאומית אזרחית מתוכננת היטב, בשל העובדה שחבריטם לה היתרונות הקיימים בהינה ובচנן. למשל, לא ניתן לבנות כושר הרתעה שעשויל למנוע מתקפה, ללא הינה מוקדמת. כמו כן, במאבק מאולתר לא קיימים המיומנות,

החינוך, האפשרות לפתח אסטרטגייה, והמשאבים, דברים שאותם רוכשים במהלך שנים של חכון והכנה.

משמעותם כך, חכון והכנה של מאבק בלתי-יאלים למטרות הגנה הוא הרבה יותר יעיל (עובדה זו נcona גם לגבי פעולות צבאיות). מה פירוש הינה? פיתוח כושר הרתעה; הערכה אסטרטגית ותכנון; הכנה نفسית (כדי למנוע תחושות של כלל,פחד וחוסר ודאות); הכרה מוסדות חברה, פקידי ציבור, משטרת, כוחות הצבא שנוטרו, גופים ממשלתיים, לקרה ניהול מערך של איזי-תוף פעולה והתקומות, במקורה של מתקפה; ניסוח תוכניות חלופיות; אגירת ציוד, מזון, מים, דלק, כלים תקשורת ומשאבים נוספים; והקמת ארגונים בהם יעסקו מומחים לאסטרטגייה של הגנה לאומיות אזרחית.

מרכיב חשוב נוספת החכונה והכנה הוא הפצת חומר פרטומי כללי (ואמצעי תקשורת אחרים כגון, קלטות וסיטי וויאן) ומושרים וספרים ספציפיים יותר (שיכולים להשפיע על אמצעי התחכורה, כל התקשורת, בת-ספר, מוסדות דת, פועלים, עסקים, ועודמה) יסייעו להפצת מידע כיצד להפעיל בצוותא עיליה מדיניות הגנה לאומיות אזרחית. כך אפשר יהיה להמשיך לפעול בהתאם לדרישות המאבק ובהתאם לאסטרטגייה המתוכננת מראש, גם במצב בו המנהיגים הראשונים המוחווים עם מאבק זה נעצרו או נהרגו.

היתרונות שבכינה מוקדמת, מהווים סיבה מספקת לאימוץ של מדיניות הגנה לאומיות אזרחית על ידי מדינות העולמות להימצא בஸבב הגנה, כהשלמה למדיניות צבאית או כבסיס למדיניות הרתעה והגנה.

מניעים להפעלה של מדיניות הגנה לאומיות אזרחית

במרכיבת המקרים, עשויים המניעים ליישום הגנה לאומיות אזרחית להיות זהים ולמניעים שלא אלה שנלחמו במלחמות ומצדים עתה בדרך התגוננות עצמאית. בני-אדם נלחמים למען ארץם בغال אהבתם אליה, הרצון לשמר על עצמאותה ועל אורח החיים הנוהג בה (אם כי אפשר שיבקשו לשפר את החכורה שכבה הם חיים). בני-אדם ילחמו כאשר ירגשו שזהו חותם המוסרית, הלאמית או הדתית. הם אומנסים ייְהוּ להחפלם במושגים כגון פוליטיקה, מדיניות רוחה ואפילו עקרונות בסיסיים, אך הם יהיו מאוחדים באמונה שאין לאפשר לכך וזה או לפחותה פנימית של רודנים פוטנציאליים לשלוט בהם.

בכל אלה ישנה עוצמה המנעה את האוכלוסייה לקחת חלק בהגנה לאומיות אזרחית. בדומה למניעים המופיעים במלחמות צבאיות, המניעים החברתיים

והפוליטים משתלבים עם מניעים אישיים. המניעים הללו כוללים את השαιפה להשפעה ישירה על חי הפרט, להרגיש חשוב, להגן על המשפחה והחברים, להוכיח גבורה, יזמה, וכוכנות להקריב לieżן אחרים. קבוצות המיעוטים, אשר בשל סיבת אישיות, דתיות, או מוסריות, לא תמכו בפעולות אלימות ולא החגנו להן, יכולים לקחת חלק פעיל במדיניות זו. וכך כן, בדרך מאבק זו יש לכל קבוצות הגיל, ולשני המינים, הזדמנות שווה להשתתף בצורה זו או אחרת במהלך הבלתי-אלים. טיבה של דרך הגנה ומאפשר לכל אורח למלא תפקיד חשוב במאבק.

יחד עם זאת, הסיבה המרכזית שאחערו את האוכלוסייה להשתתף במדיניות הגנה זו הייתה ה הכרה בכלומה של הגנה לאומיות א/orחית לחוץ בזוקנות מבחוץ ובחיפשות מבית. הכרה זו תפיה באוכלוסייה כולה כוח ורצון ונחישות פתוחה במהלך הבלתי-אלים.

האם כדי לאפשר מדיניות הגנה לאומיות א/orחית צריכים להתחולל שינויים יסודיים?

איןלקטואלים שונים מונים מדי פעם שורה ארוכה של סיבות המכיחות לכראות את הטענה, שמאבק בלתי-אלים הוא בלתי אפשרי. הסיבות כוללות גנטיקה, חינוך מילדיות, תרבויות, ההשפעות המעוותות של המערכת החברתית, טיבה של מערכת החינוך, דפוסים הקיימים במשפחה ופקידו הגבר והאשה, התוצאות הרוחניות המקובלות, או המערכת הפוליטית השלטת. אין זה מקום לדון בסיבות" הללו: עצם קיומו של מאבק המוני בלתי-אלים הוא הוכחה לכך שהוא אפשרי. אחדות מה"סיבות" קשורות בהצעות לשיפור החברה וחוי האדם. את ערךן של ההצעות הללו כדי לבחון לגופן, אך אל לנו לקשור אותן עם התנאים הדורשים למאבק בלתי-אלים ולמריניות הגנה לאומיות א/orחית.

ישנם מי שיאמרו שישומה של מדיניות הגנה לאומיות א/orחית יתאפשר רק לאחר שיתחולל שינוי יסודי בבני-אדם ובעולם שבו אנו חיים. מדי פעם יבוא מישחו שלא למד בעיון את פרטיה המדיניות הו, ויאמר, "ובכן, כל זה טוב ויפה בעולם אידיאלי, וביום שבו יהיה עולם כזה אני אהיה הראשון שיתמוך במציעי הגנה זה".

כוונתם של אנשים חביבים אלה היא, שימושה של מדיניות זו כרוק ומוונה באחד משלושה שינויים יסודיים: (1) שינוי "הטבע האנושי", המין האנושי אוהב יותר את זולתו ומוכן לשתק פעולה יותר מבעבר, (2) שינוי בתמונה המצטב העולמית והעלמותן של מערכות צבאיות מן הזירה, או (3) שינוי מהותי בסדר החברתי שיביא

לצדך ושותון חברתי גדול יותר (שינוי שאמור להסיר את ה"גוריים" לפrietzen של מלחמות). שינויים אלה אומנם מאד רצויים (למרות שהסבירות להתרחשות נוכחות), אך הם כבහינה חנאי מוקדם לשימושה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית. הנפק הוא, אנו יודעים שמאבקים בלתי-אלימים התרחשו ב"מציאות" במשך מאות, ואולי אלפי שנים. כמו כן ידוע לנו, שנעשה שימוש מאולתר בטכnika זו לשם התגוננות בפני פועלות איבה. הבה נבחן את שלושת הטיעונים בדבר ההכרה בשינוי יסודי בבני-אדם ובחברה כתנאי ליישומה של מדיניות זו.

היא מנגנון שינוי "טבע האדם"?

סוציאולוגים, אנטropולוגים, פסיכולוגים, פילוסופים, חיאולוגים — ואנחנו ביניהם — מתחבטים בשאלת מהו "טבע האדם", ומה הינו רצחים שייה. ואולם, דיוונים מעוניינים (או משעממים) אלה אינםROLONTIIM לנושא. אין צורך בשינוי טبع האדם כדי שהומו אדם יפתחו במאבק בלתי-אלים.

בגמוד לתפישות רזוחות מוטעות, מאבקים בלתי-אלימים התרחשו לכל אורן ההיסטוריה האנושית, והוכרזו על ידי בני-אדם לא מושלים, לפחות כמונו. מקורה של היכולת להתנגד ללא הפעלה אלימה אכן נובע בהכרח מגישה אלטרואיסטית, סלחנות, אמונה באהבה, הפניות הלחי השניה, או אמונה בהקרבה עצמית למען סילוק כוחות הרשע.

שורשי של המאבק הבלתי-אלים טמונים בתחוםה אנושית — שמוצאת את ביטוייה גם בבעלי חיים (לא רק בחמורים אלא גם בחתולים ובכלבים הפרטיטים שלנו) — להיות קשי עוזף, להמשיך לעשות את האסור עליינו, ולסרב לעשות את המצווה עליינו. תוכנה זו בולטת במיוחר אצל ילדים. למropa המול, אנחנו גם מסוגלים לעבורי זיד ואיפלו להיות אלטרואיסטים; בכל זאת, העשנות היא תוכנה מאד נפוצה, ו.י. ים קרוביות מהוות מרכיב חשוב מאוד באישיותנו. תוכנה זו היא הבסיס הפסיכולוגי החשוב ביותר בדרך ההתנגדות הבלתי-אלימה. מאבק בלתי-אלים הוא למעשה שימוש המוני בעקבות התגוננות האנושית להשגת יעדים חברתיים, כלכליים, או פוליטיים.

שינוי במערכת הבינלאומית?

מעבר מהtagonono צבאית להtagonono על בסיס הגנה לאומית אזרחית גם הוא אינו מציריך טרנספורמציה במערכת הבינלאומית, היעלומות של איזומים צבאים או מעבר של העולם כולו לשימושם במדיניות זו. איזומים חיצוניים על בטחונן של מדינות ורכות ימשיכו להתקיים גם בעתיד הנראה לעין. כמו כן, סכוסכים

על מושבים טבאים, השפעה פוליטית אזורית, אידיאולוגיות, שטחים, מודלים סוציאר-כלכליים של התפתחות וכדומה, לא ייעלמו בהירה הבינלאומית. מצאות זו היא אחת הסיבות לצורך בפיתוח של מדינות הגנה לארית ארוחית. בעומנו רווי הסוכסוכים צורכה כל חברה לשמר על כושר ההרתעה והגנה, על ידי הפעלת אמצעים שאינם מאיימים על האוכלוסייה בשנים ארוכות של סיכון בתרא-צבאי או בהשמדה המונית.

מדינות הגנה לארית ארוחית מבקשת להתמודד עם מציאות זו: מטרתה לזכות את כושר ההרתעה והגנה של החברה. לכן, אין כל סיבה לחכום עד אשר אויבים פוטנציאליים יאמצו אותה, ו록 או לאמצה, בדיק כי שמשלים אינם מהচים עד שהאויב ירכוש כל נשק חרדים ובבעל עצמה רבי יותר, לפני שהם רוכשים אותו בעצםם. מעבר מהותי מהסתמכות על "מערכת נשק" צבאית למערכת התוגוננות של הגנה לארית ארוחית יכול להבחן רק כאשר עצמותו של הנשק הבלתי-אלים תיתפס ללא פחת חזקה מעוצמתו של הנשק האלים.

שינוי במערכות החברתיות?

אחדים מבין המצדדים בהגנה לארית ארוחית, וגם מכין המקטרגים עליה, טוענים שאימוצה ויישומה המלא של המדיניות מצרך טרנספורמציה מוקדמת במערכות החברתיות, שפירושה העמקת הדמוקרטיה והשוויון, וביזור העוצמה. הם מוסיפים וטוענים — בשל עקרונות מוסריים או מנוקדות מבט אידיאולוגיות (סוציאליות, אנרכיסטיות, או פצייפיסטיות) — ש"חברה צודקת" או "חברה בלתי-אלימה" בלבד יכולה להתגונן באמצעותם בלתי-אלים. מקטרגים אלה מתבססים מעט מאוד על עדויות הלקחות מההיסטוריה.

הרוגמות הופיעות בפרק הראשון הן עדות לכך, שמאבקים לא-מוניים מאולתרים, שהצלחתם הייתה חלנית, אכן פרצו במטרה להגן על חברות "לא-מושלמות" מפני איוםים פנימיים וחיצוניים. בחירות אלה שרוו לעיתים תנאים של איצדק חברות, שלטן מעמדרי, ריבוי דתות ושבות, ואף מאבקים פנימיים קיצוניים. דוגמה לכך היא גרמניה בשנות השלושים. המצב החברתי ברפובליקת ויימאר היה רחוק מההיות הרמוני, ובכל זאת היא הצליחה לאלאור התקומות שכלהה אישיתוף פוליה בלתי-אלים נגד נסיוון ההפקה של קאפ' ב-1920, 1921, ואת התנגדותם לפוליטיקה ולכיבוש הצרפתי-בלגי. התופעה החוזרת ונשנית של מאבקים לא-מוניים ברחבי העולם, שפרצו בתנאים קשים מאד, לעיתים נגד תוקפניהם זרים, חבורות של אנשי צבא, ורודניים מבית, הם עדות לכך שגם במקרה יתכן שימוש מכון בדרך ההגוננות זו.

אומנם הרמונייה חברתית, צורך חברתי ודמוקרטיה מושלמת יכולות לתרום רכובת להצלחתה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, אך אלה אינם תנאים מוקדמים. אימוץ וביטחונה של מדיניות זו אינם מותנים בקיומם של תנאים חברתיים אידיאליים.

אחדים מבין אלה המעניינים בהחפכה חברתית ורדייקלית סבורים, כי הגנה לאומיות אזרחית אפשרית, אך ייחד עם זאת, הם טוענים שהגנה על הסדר החברתי הקיימים אינה צריכה להיעשות בכל מחיר. בני-אדם או קבוצות אלה, עשויים להיות מnocזבים מהחברה הקיימת, מאיידיאליסטים מסוימים, מחוסר צדק ומדרכי דיכוי שונות, וכן הרעיון שיצטרכו להגן על ממשל ושיטה שאותם גינו בעבר, יעורו בהם התנגדות. מטרתם היא לשנות את השיטה ולא לשומרה, כדי להשיג חירות פוליטית גדולה יותר, שלטון דמוקרטי יותר, או מערכת חברתית וככללית יותר. ואולם גם למפעננים אלה ישן סיבות טובות לתמוך במדיניות הגנה לאומית אזרחית.

כאשר החברה מותקפת על ידי כוחות שrozים לכפות עליה שלטון עריונות, זהו גם חוכמת ושותה הקשור של המפעננים הקיצוניים ביחסו להילץ לעורמה של חברה לא-מושלמת זו. תנאי מוקדם לשיפורה של החברה הוא למנוע ממנה להידרדר למכב גרווע יווער.

הצלחתה של הגנה לאומית אזרחית תיזור בידי הצדדים בשינוי, הזרמוניות חדשת להגביר את התמיכה ברעיונותיהם. האזרחים, שנוכחו לדעת מה רכה העוזמה שבידיהם, יימצאו בעמדה הרכה יותר חזקה, שמננה יוכל לפתח במערכה להשגת שינוי חברתי בדורכים לא אלימים. מעמדן של קבוצות רדייקליות אלה יתרוקן יותר אם יטלו חלק פעיל במאבק האזרחי נגד התוקפים, מאשר אם כל מלחמת תהיה לנצל את המצב לקידום רעיון, כפי שנהגו בעבר קבוצות פוליטיות שונות.

היו אומנס חברות וכוחות-יעיוטים שהגנו על עצמן בדרך של מאבק בלתי-אלים מאולמר, אך אין פירושו של דבר שתנאים חברתיים ופוליטיים אינם ולונטיים לעילוּחה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית. קיים קשר הדוק בין טיבם של החברה המתוגנת, ויכולתה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית להגן. הסיבות לכך הן שתיים: ראשית, מידת הרצון הכללי להגן על החברה ומטרת משפחתי הפעולה האפשריים, יושפעו במידה ניכרת ממידת שכיעות רצונם של האזרחים מהסדר החברתי הקיים. שנית, הגברת עוצמתם של המוסדות החברתיים (МОקד'י הכוח) תגדיל את חוסנה של החברה ואת כושר ההגנה שלה. לכן, נראף חשוב בהכנה ארכט-טומה להגנה לאומית אזרחית יהיה היוק הדמוקרטיה והצדק החברתי.

מומחים למחקרים צבאיים (כגון ההיסטוריון הצבאי פרופ' נורמן גיבס Norman Gibbs ואליסטר בוצ'ן Alastair Buchan), שייסד את המכון למחקרים אסטרטגיים בלונדון). טענו כי הганות לקרה אמרץ מדיניות הגנה לאומית אזרחית דרשות מהחברה לבזר את מקורות העוצמה שלה כבר ביום שלום. לא הייתה להם התנגדות לכך, והם אף הציבו על התרונות הטמוניים בשינויים אלה, אך הריגשו שלא ניתן היה לאמץ מדיניות הגנה לאומית אזרחית לפני נקיטת צעדים חברתיים ופוליטיים אלה.

מאבק בלתי-אלים יכול להתנהל במקביל לצעדים לביטול אי-צדק חברתי וביזור העוצמה בחברה. מצב זה יכול להתקיים אם יש באוכלוסיה תחושה חזקה של פטריות, ואמונה רוחבה שיש להביס את הtokpfs כדי שניין יהיה להחמוד עם הביעות הפנימיות בשלב מאוחר יותר. הביטחון העצמי שהאוכלוסייה תרכוש בעקבות המאבק המבוסס על הגנה לאומית אזרחית, עשוי לסייע לה לקדם את תהליכי הדמוקרטייזציה בסיוםו של המשבר.

אין פירוש הדבר שמדיניות הגנה לאומית אזרחית מסוגלת להגן בהצלחה על כל מערכת פוליטית. מושטים וודניים קיינאים הם הדוגמה השילית הטובה ביותר. מושטים אלה, אשר ביצעו צעדי דיכוי שעورو בקרב האוכלוסייה רשות נשאה, והגבילו או ביטלו את סמכותם של כל אותן מוסדות עצמאיים שככלו לשמש כМОקדרי כוח להנחתה וביצועה של הגנה לאומית אזרחית, לא ימצאו בקרב האוכלוסייה את הרצון או היכולת להשתתף במאבקי הגנה מסווג זה.

יחד עם זאת, מאבקים בלתי-אלים נגד חוקקים זרים יכולים להתבצע גם במושטים וודניים. מצב זה יתכן רק במידה שהתקנות האוכלוסייה חוקפן תחיה מספיק רחבה. האזרחים יכולים להתגיים להגנה על זכות ההגדרה העצמית שלהם. פולשיה של כוח אוטוריטרי יכולת לעודד פריצה מאבק בלתי-אלים מאוחרת שלא על דעת המSEL. במהלך המאבק הם עשויים לכונן מוסדות עצמאיים אשר ישמשו ברזמנית להגנה ולעיזובה מחדש של המערכת הפלטית. התוצאות עמיהן זו יכולה להוביל להגברת ההשתתפות בחים הפלטיטים, לבנייתם של מוסדות אוטונומיים נוספים, ולשינוי מחותי בשיטה הקודמת, או להחלפתה.

לחילופין, פקידיים בכירים במדיניות בהן קיימת ריכוזות רבה, יכולים ליזום חפניות לכיוון של פיזור סמכויות ורפורטיזציה (כפי שמצוות התחפהחוות בבריתם בראשותו של גובצ'יב ובספרד הנשלטה על ידי יורשו של פרנק). אם מושטים אלה אכן מחווים לשינוי מחותי, הם יכולים לשקל את ישומה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, ולאחר מכן לפועל, בעוזה גירוי או תמייה של ציבור לא-מרוצה, לפטור מצוקות בהן נתנו הציבור, לחلك סמכויות בין המוסדות

השוניים, להגדיל את מספר נציגי הציבור בשלב קבלת החלטות, ולפתח רצון ויכולת להגן על החברה וחירותה המתרחבות באמצעות מאבקים אזרחיים. הדבר חשוב במיוחד כאשר מטעורר הצורך לעזרו הפיכה ציבורית בידי נציגי הקו הנקשה במפלגה השלטת, בידי המשטרה או כוחות הצבא.

מכאן ואילך נדון באפשרות של אימוץ מדיניות הגנה לאומית אזרחית במערכת פוליטית הרואה להיקרא דמוקרטיה, אלא אם כן צוין אחרת.

הצורך בתמיכה רחבה

הצנה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית המתקדמת בתועלת הטמונה בה — ללא מטען אידיאולוגי — עשויה לסייע אותה בתמיכה רחבה של כל גוני הקשת הפוליטית בחברה הדמוקרטית. כדי לאפשר התיחשות המדיניות על בסיס יתרונוטיה, חשוב מאוד שהגנת המדינה והערכתה ייעשו בדרך של השגת תמכה רחבה. אל לה להיות מזוינה בדרך כלשהי עם קבוצה או תפיסה פוליטית או אידיאולוגית זו או אחרת. יחד עם זאת, מדיניות, קבוצות פוליטיות וכדומה, עשוות לטעון שהאידיאלים שבהם הן דוגלות, או האידיאולוגיה שלהן, מחייבים ישומה של מדיניות זו, אך אל להם לטעון שהיא שיכת להם באופן בלעדי. כדי אפוא להציג את המדיניות בדריכים הגיוניים ונחרות לקבוצות ופרטים בעלי השקפות ודעות פוליטיות מגוונות, וגישה שוננת כלפי שימוש בפתרונות צבאיים ומלחמותה העבר.

חשוב מאד שלא תהיה שום קבוצה פציפיסטית או ארגון פוליטי דריילוי שכירינו על עצמו כנושא זגלה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית. יתרה מזאת, אסור להציגה בדריכים שעשוות לגרום לניכור ביןין בין השמרנים ותביבי הממסד הממונה על נושא ההגנה, או קבוצות ומוסדות עצמאיים שנושאים באחריות לביצועה של המדיניות העתידית.

כל מגורי האוכלוסייה צריכים לשחק תפקיד חשוב, לא רק בחקירותה והערכתה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, אלא גם בהכנה לקרה ישומה. חשוב להציג את חשיבות שיתופם של כל המגורים באוכלוסייה בתהיליך אימוץה של המוכנית. מדיניות זו צריכה לזכות בהסכמה לאומית רחבה, מכיוון שהיא תישען על האוכלוסייה והמוסדות כולם, ולא על כוחות מיחידים בלבד. לא ניתן להגיע להסכמה רחבה ולסולידריות באמצעות תמכה חלנית במדיניות. אלה שמותחים ביקורת חריפה על מדיניות הגנה הנוכחית של החברה צריכים לעשות יד אחת

עם תומכיה הגלמים של המדיניות, ולפתח בחקיר מעמיק ובירוונים על הצעות למדיניות חדשה של הגנה לאומית אזרחית.

חמידה רחבה לא חמוץ קיומן של דעתות פוליטיות שונות ולא ת haulם מהן. נפקח הוא, המטרת היה לגיס אנסים בעלי גישות שונות לפיתוחה ואימוצאה של המדיניות. הכה נניח שההצעה המידית היא לשלב במערכת הצבאית הנוכחית מרכיב אחד של מדיניות הגנה לאומית אזרחית. קבוצות החומכות ביישום מלא של המדיניות יצדדו במלין והבענה שככל שהידע בנושא יגדל, כן יגבר בטענו של הציבור במדיניות ההגנה, ובעקבותיו תגדל הסברות של מעבר מלא למדיניות זו. לעומת זאת, אלה החומכים במדיניות הצבאית הנוכחית, יוכלו לחמוך ככל שלם בישומו של מרכיב קטן מדיניות זו, בטענה שהוא יוסיף מעטת נוספת של הרתעה והגנה למיעוט הצבאית הקיימת. בין אוטם אנסים יהיו בוודאי אחדים שיקו או יצפו שיישומו של מרכיב קטן יהיה סופה של הפרשה!

ההחלטה בעמיד האם להרחיב את היקפה של המדיניות או לעבר בהדרגה לאימוץ מלא שללה, תוכל להתבסס בחלוקת על היתרונות שהתגלו בישומו של אותו מרכיב קיימם. הרחבתה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית תתקבל כמשמעות הגיוני בעין מרכיב האנשים: הבחירה שהיתה בעבר לא-הגונית תהפוך בהדרגה לבחירה מוקובלת ומשמעותית.

ההחלטה הסופית האם לדוחות, לשמר, או לאמן במלואה את המדיניות, תיקבע על פי הערכה בדבר יכולתה להרתיע ולהגן נגד נסיבות הפיכה ותופנות זהה. ספר זה מבוסס על ההנחה, שאף מדינה לא תבטל באופן מוחלט את האופציות

הצבאיות שלא אם כן יהיה לה ביחסון מלא ומדוודק במדיניות הגנה זו. ברוב המקרים, לא ניתן לאמן מדיניות הגנה חדשה ללא תמיינתו של הממסד העוסק בנושא הגנה. עדויות על הוספת מרכיבים של חתוגנות בלתי-אלימה למדיניות הגנה של שבדיה, אוטריה, שוויז'ן ויגוסלביה, מצביעות על כך שהשתתפותם של מושדי ההגנה בבדיקה ופיתוח של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, היא מעשית ומעשירה אחת. כמו כן, בנורבגיה, פינלנד וארצות אחרות, מוסדרות ואנשי צבא בחנו מדיניות זו בעיון רב.

ייוו מקרים יוצאי דופן בהם הצבא לא יהיה מעורב בבחינתה ואימוצאה של המדיניות: מדינה שווה עתה וכלה עצמאית, מדינה שככל כוחה הצבאי נלקח ממנה בעקבות הסכם ביןלאומי, או מדינה שבה המצב הגיאו-פוליטי והמציאות הצבאית לא מאפשרים בניתו של כוח צבאי בעל השפעה. מקרים נוספים יוצאי דופן הם אוטם מקרים בהם כוחות הצבא עוסקים בכספי משטר רודני על האוכלוסייה, או מוצבים של מהפכה, בהם העם גובר על כוחות הצבא ומפרק אותו מנשקם.

ואולם, בכל המקרים האחוריים דרישה הגישה של "תמייקה רחבה". גישה זו צריכה להזות מוסדות תרבותיים ובריתות פוליטיות. עליה לkeroa לשיחופן של מפלגות פוליטיות שונות, מוסדות צבאיים מסורתיים, וארגונים חוץ-ממשלתיים – הינו, כל מוסדות החבורה וכל האוכלוסייה.

תהליך ההתחמשות אזרחית*

תהליך המעבר ממדיניות הגנה צבאית למידניות הגנה אזרחית מכונה "התחמשות אזרחית". זה איננו פריק חמוץ במובן המקביל, הינו, צמצום או ביטול כוורת הגנה, אלא תהליך של שינוי סוג הנשק ומטרת השתמכות על כוחות צבאיים וכליים, מווינים להסתמכות על נשק רפואי, חקלאי, כלכלי ופוליטי, המופעל על ידי כל האוכלוסייה, כפי שהוא בהרבה בפרק השלישי.

דין זה יוצא מנקודת הנחה שהתחמשות אזרחית תתקיים על פי החלטות דמוקרטיות, בהן יהיה למשלט פקיד עיקרי בבחירה המדיניות ובכנותו לקרהתה. אין מדובר כאן לצורך ליצור דפוס עולמי, ותוכניות שיפתחו על ידי הממשלה לאל שיתופה של החבורה לא יהיה מהימנות ויעילותן חיפוש.

במקרים אחדים, במיוחד כאשר הממשלה אינו מסוגל פעילות דמוקרטית מלאה, עשויים קבוצות ומוסדות להמשיך בהכנות לקרהת מדיניות הגנה לא-צבאית, לפני או במקביל להיערכות וקבלת החלטות של הממשלה. המלצותיהם של מוסדות שאינם ממשתתיים, כגון קבוצות תעסוקה או קבוצות מקצועיות, יבחן כדי לקבוע האם אפשר לישמן בתוכנית מקיפה שהשתמש בסיס למדיניות הממשלה. אולם ברוב המקרים, יוזמות ממשתתיות יקימו להתייחסות של מוסדות לא-משתתיים ויספקו את המסגרת לפיתוחן של תוכניות מפורטות יותר.

כਮון שהטהיליך, הנسبות, המידה והעיטוי של התחמשות אזרחית ישנה מ对照检查 אחד לשנהו. אלה יהיו תלויים במידה ניכרת בנסיבות, וביעילותה של המדיניות הנוכחית. יחד עם זאת, הגורם החשוב במעלה הוא מידת ההבנה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, וההערכה לגבי יכולתה להוות ולגן מפני תופעים פוטנציאליים. ברוב המקרים, לא יהיה אפשר לאם מדיניות זו במהירות כתחליף בלבד להגנה צבאית, בשל מורכבות המעבר של מטרת הגנה של אומה שלמה, וכשל הנדר ידע מספיק על טיבת המשבר של מדיניות זו. הטיעונים המושמעים בדבר היכולת לבצע חפנויות חרדה משימוש צבאיות להגנה לאומית אזרחית, מסתמכים על הנתונות מוטעות. בינהן הרעיון שמעבר חד יושג באמצעות מהפך המוני לכיוון פציפיז, או שהמעבר יתוחש באופן "טבעי" בעקבות הפעלת התנוגדות בלתי-אלימה למטרות

אחרות, או שמהפכה חברתית תבטל את הצורך בכלים מזוינים. יחד עם זאת, אין כל עדות היסטורית לכך, שמעבר לשימוש במancock בלח"יאלים למטרות הגנה עשוי להתחולל בעקבות חזרות האישית של בני אדם רכיבים בדרך של אי-יאלימות דתית. כמו כן, הניסיון בהודו, אירן ומקומות אחרים, מצביע על כך שמעבר להגנה לאומית אורהית אינו תוצאה טبيعית של שימוש בהתקנות בלתי-אלימה להשתחרות של שליטון וודני. האירועים ברוסיה, סי, קובה, וייטנאם ונירוגואה מעידים על כך שאימוצה של הגנה לאומית אורהית אינו בהכרח פועל יוצא של מהפכה שתכליתה כינון סדר חברתי חדש, ובittel הדיכוי והניצול המعمדי, שהם לפיה ההנחה הגורמים לקוון של מערכות צבאיות.

חשיבותם של מערכות הגנה לאומית אורהית, לאחר שניסיונות מהירים אינם יכולים להיות מתוכננים היטב. מעבר נמהר עשויל לגורום לפגיעה אנושה. ללא חכון מתאים ומתקיף, תהיה המדיניות בשעת מבחן לא יותר יעילה מייעילותה של התנגדות בלתי-אלימה מאולתרת. נטיות הגנה אלה עשויים להסת彌ים בכישלון, והתנגדות חסרת תכנון מוקדם, שאינה מתאימה לניסיבות, עשויה לעורר את אמינותה של המדיניות כולה.

סביר אפוא להניח שמדיניות זו תאפשר דרך שבה מוכנסים חידושים במדיניות צבאית. צריך לזראות בתפיסות החדרות ובסוג הנشك החדש שייפור של תפיסות הגנה, תוכניות ונסק שהיו קיימים עד כה. מרבית המדיניות שימצאו עניין במגוון זום, יבחןו וישלבו בהדרוג את מרכיבי המדיניות במערכת הגנה הנשענת בסודיה על צבא. מרכיבים אלה יוכלו לספק אופציית מדיניות נוספת ל"תוכניות מגירה" מיוחדות או לספק יכולת הגנה משלימה למצבים שאין עליהם תשובה צבאית.

בהתאם לגישה המשלימה לתהlik התחרמות אורהית, יהלו הכנה וההכשרה בשלבים למדיניות זו, מבלי לפגוע כלל במדיניות הצבאית. הקשר הצבאי לא יקטן או יבוטלalto, ולכך יש שתי סיבות: האחת, האורחים לא יהיו מוכנים לוותר על הכוונה צבאיות לפני שהיא להם תחילף שעינה על צורכי הגנה. והשנייה, גם אם הרצון לשינוי קיים, המעבר מדיניות צבאית לאורהית יהיה תהליך ממושך. הוא יחייב הכנה, הכשרה ודרכי הסתגלות אחרויות של האוכלוסייה (לעתים אף שינויים במערכות הכלכליות).

התחרמות אורהית שמה את הדגש על הגדלת הייעילות של כושו הגנה בעזורה פיתוח מדיניות הגנה חדשה, ולא על צמצומו או חיסולו של הנشك הצבאי. תהליך זה יתרחש בעקבות ביטחון במערכות ההרתועה והגנה הבלתי-אלימה החדשה. ככל שהביטחון במערכות זו יליך ויגדל, כן יהפוך השימוש באמצעותים צבאיים,

פחחות ופחות חיוני. מצב זה יהיה נכון במיוחד לקראת סופו של תהליך התהמשות אזרחית. בשלב זה תקען כמות כל הנקש, והכלים הנוחרים יתפכו כלים מישנים חסרי תועלת, בדומה לגורלם של הקשת והחץ.

לכל המדיניות שאין למצאות בסכנת מלחמה מיידית יש שהות מספקת להערכתה והחלטה שכולה האם לשנות את מדיניות ההגנה, והධין בפרק זה מתבסס על ההנחה שיש די זמן לשךול מדיניות הגנה לאומית אזרחית, לחזור את הפוטנציאלי הטמון בה, את הדינמיקה, הדרישות והעקרונות האסטרטגיים.

השלבים של פיהם תיושם המדיניות יהיו שונים בין מדינה למדינה בתוכנן, ובמשך הזמן שיידרש כדי לישם. אך אפשר בכל זאת למנות מספר מרכיבים יסודיים שייכלו בתחום הדין והישום:

מחקר;

חינוך הציבור;

לימוד מדיניות וצדאות;

הערכת המדיניות על ידי הציבור, ארגונים פרטיים, מוסדות רשמיים, משרדים ממשלתיים האחרים על הגנה ובתי המשפטים;

ישומה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית במערכת, במסגרת מצומצמת (אול' למטרות ספציפיות);

הכנות האוכלוסייה והכשרה;

דין בשאלת האם יש סיכוי נוספת לאיומזה של הגנה לאומית אזרחית;

דין בחשיבות השמירה על מרכיבים צבאיים ואזרחיים זה לצד זה, לעומת מעבר הדרוגי או מל' להגנה לאומית אזרחית;

פעולות חקיקה ומינימל בעקבות החלטות אלה;

חייב כושרה של הגנה לאומית אזרחית;

יצירת מדיניות הגנה אחידה;

דורישה תושומת-לב מיוחדת לניטוח מסוימת של יתרוניותה וחשיבותה, יכולתה ואי-יכולתה, של מערכת הגנה צבאית ומערכת הגנה אזרחית לענות על צורכי הביטחון בהווה ובעתיד הנראה לעין. הדבר נכון גם בשלב הראשוני, בו מחליטה החברה להתחילה בהכנות לקרה מסוימת הגנה לאומית אזרחית, וגם בשלב מאוחר יותר, כאשר היא צריכה להחליט האם אפשר יהיה לסמוך על המדיניות החדשנית באופן מוחלט. הגורמים הבאים חשובים מאוד להערכת מידת הרלוונטיות של מדיניות זו לצורכי הביטחון של מדינה כלשהי:

- מצבה החיצוני של המדינה והאיום על בטחונה;
- הנסיכות שהביאו למצבה הפנימי של המדינה והסיכוי להתרחשותם של נסיבות היפה;
- אפשרויות ההרתעה וההגנה העומדות בפניה;
- מחי הערכה ומהי התפיסה לגבי יכולת הגנה לאומית אזרחית להחמיר עס צורכי הגנה אלה.

מודלים לבחינת מדיניות ומודלים להתחמשות אזרחית
 לא ניתן לגבות מודול אחד וחידר, חלקי או מלא, לבחינת מדיניות ולהתחמשות אזרחית, שהיא בריביצוע בכל המדינות ובכל המצבים. ואולם ניתן לגבות מספר מודלים כלליים שלפיהם תהיה מדיניות הגנה לאומית אזרחית המרכיב המרכזי במדיניות הגנה, או מרכיב משמעותי במדיניות רחבה יותר המבוססת על כוח צבאי.
 אפשר למנות לפחות ארבעה מודלים:

1. אימוץ מלא ומהיר-יחסית של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, על ידי מדינות קטנות שאין להן כוח צבאי משמעותי, והן אין קשותה בברית עקב מצב מיהדר.
2. חוספת של מרכיב אחד של מדיניות זו למדיניות הגנה צבאית, כדי שתהשר מטרת ספציפית אחת או יותר ללא שום כוונה להרחיבו בתחום המדיניות הכלולתי.
3. הנוגדים בשלבים והרחכחים הדרוגתיים של מרכיבי המדיניות של הגנה לאומית אזרחית, במטרה להגעה, בסופו של דבר, להתחמשות אזרחית מלאה.
4. משא ומתן וביצוע של שלבים לкриיאת התחמשות אזרחית בין מדינות שכנות, ויישום ברזומי של מרכיבי הגנה לאומית אזרחית, עם אפשרות לצמצום הדרוגי של מגורי הגשך הצבאי בעתיד.

הבה נבחן מודלים אפשריים אלה לעומקם.

אימוץ מלא ומהיר של הגנה לאומית אזרחית

ההממשות אזרחית מהירה ומלאה תחאים רק לאוון מדיניות אשר אין בידן אופציית צבאיות, או לפחות ששימוש באופציות הצבאיות שלهن רק יביא לחורבן. דוגמה למדינות קטנות שלא כשור הגנה צבאי הן קוסטה ריקה ואיסלנד. מדינות אלה נשענות כיום על משטרת פנים חזקה ואופציה של סייע מבחן (קוסטה ריקה) או על חירות בברית צבאית זורה (איסלנד). שני פתרונות אלה לוקים בחסר אם השגיאה העיקרית היא לחופש פעולה.

אימוץ מהיר של המדיניות יהיה אפשרי במדיניות עצמאית, מדינות שיקומו בעתיד (כגון אסטוניה, לטביה, ליטא, ארמניה, הונגריה, או טיבט). מדיניות אלה ימשיכו להרגיש מאויימות על ידי שכנתן החזקה מהן מבחינה צבאית (השליט לשעבר), אולם לא תהיה להן שום אפשרות לבנות יכולת הגנה צבאית אמונה, ומוחצתה לצריכהן. אם המדינה הקטנה תבקש לכרות ברית עם כוח צבאי זו, המSAMPLE של שלטתה בעבר עשוי להרגיש מאויים או לראות בכך פרובוקציה שהחשובה לה היא פלישה. טוב יותר אותן מדיניות אם יתנו את המדיניות הזה בקפידה, וילמדו מהן האפשרויות הטമונות בה, מכיוון שאלה עשויה להפוך אותה לחולפה מציאותית ושלמה יותר למדינות צבאיות. יטולק הצורך לבחור בין פעולות אלימות וחסרים תועלת, לכינעה פסיבית לחזקנות או לנסיך הפיכה.

תהליך אימוץ של מדיניות הגנה לאומית אזרחית על ידי מדיניות שוה עתה קמו, יהיה פשוט יותר מאשר אימוץ על ידי מדיניות בעלות מגנונים שלטוניים שהוקמו זה מכבר. במקרים מסוימים עשויות יוזמות ממשלה לבודקת מדיניות הגנה לאומית אזרחית להקדים את בדיקתה על ידי גופים לא ממלכתיים. יוזמות אלה יהיו את המוגרת הכללית לפיתוחן של תוכניות יותר ספציפיות. לאחר מכן יוכלו האזרחים ומוסדות החברה להעיר את המדיניות ולהתכנס את חלקם בה.

במקרים אחרים, היוזמה לאימוץ מדיניות הגנה לאומית אזרחית תבוא מצד האוכלוסייה ומוסדות החברה העצמאים. יוזמה זו, וההכנות שיבאו בעקבותיה — כשהן נבנות על הניטין שנרכש במאבק לעצמאות — יכולות לבוא לפני או במקביל לתהליך ההערכה קבלת החלטות של המשל. במקרים אלה, המלצותיהם של מוסדות עצמאיים וארגוני מקצועיים, יהפכו לחלק מתוכנית לאומית מקיפה שתואמץ על ידי המשלה.

פוטנציאל ההגנה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית משתף בהכנה ובכשורה המתוילים אליה, מעבר לניטין ההיסטורי — בדומה לחידושים ברוב מערכות הלכימה החדישות — אין עדין תקדים היסטוריים שהתרחשו בדיקות לפי מודל זה. יחד עם זאת, אפשר למצוא קווי דמיון מסויפים עם מצבה של גרמניה לאחר

מלחמת העולם הראשונה. עדין היו ברשותה כוחות צבא, אך חווה ורסאי הפך אותם לגורם בינלאומי חסר חשיבות. בשנת 1920, הצבא הגמני לא הראה שום נכונות לפעול נגד הצבאות הפורטיים בפיקודו של קאף, שניסו להפיל את רפובליקת ויימאר. בשנת 1923 כוחות הצבא הגרמניים היו חלשים עד כדי כך שלא יכולו להתייעץ בפני כוחות הצבא הצרפתי והבלגי שפלשו לחבל הרו. בשני המקרים, הממשל והמניגים הפליטיים יזמו מתקפה בלתי-אלים מאוחר, שהיה למעשה האופציה המעשית היחידה.

למדינתו שזה עתה זכו בעצמות יהו בעתיד יתרונות משמעותיים על גרמניה בשנות העשורים מכמה סיבות: הניסיון ההיסטורי הוא ביום הרבה יותר גדול, קיימת הבנה הרוכה יותר גדולה לגבי טיבו של המאבק הלא-爱国ן ומדיניות הגנה לאומית א/orית, ואפשר להקדיש הרכה יותר זמן להכנה והכשרה של האוכלוסייה לפיתוחה של דרך מאבק זו.

הוספת מרכיבים של הגנה לאומית א/orית למטרות מיוחדות

רוב העוסקים בפיתוח תיאורית הגנה לאומית א/orית מדיפים מודל כללי מלא של התחרשות א/orית תוך מספר שנים, על פניו שלילוב קבוע בין הגנה צבאית והגנה לאומית א/orית שיתאפשר לצורכי ההגנה הספרטטיבים. ואולם אין שום ספק שהענין בהגנה לאומית א/orית אינו מוגבל לאוthon מדיניות בודדות שבוחנות מעבר מוחלט למדיניות זו. יש הטעניות הרבה יותר בהוספת מרכיבים של מדיניות זו ולמדיניות צבאית.

כאשר מרכיב של הגנה לאומית א/orית מיתוסף למדייניות צבאית, החברה או הממשל אינם מתחייבים לראות במרכיב זה שהלב פעולה ראשונה, או לישמו במטרה ספרטטיבית בלבד. ניתן להגיד את חלוקן, לצמצמו, או לבטלו בהתאם להערכות העתידות לבוא ביחס לכשור ההרעה והגנה שלו. מדיניות אשר יש בידיהן אופצייתocabiot שמקנות סיובי גדול להביס את התקופים מבלי להסב נזק רב מדי לנפש ולרכוש, ימשיכו במקרה של מתקפה להסתמך על אמצעים צבאיים. יחד עם זאת, הן עשויות בשלב מסוים להויסף מרכיב קבוע של הגנה לאומית א/orית למדיניות הנשענת על כוח צבאי. מודל זה כבר קיים בשבדיה, שוודיה, יוגוסלביה ואוסטריה. במקרים אלה עשויים להיות מרכיבים לא/orתיים ומיעזין-צבאיים נוספים.

למשל, באפריל 1982 כתב שר ההגנה האוסטרי אוטו רוש (Otto Rosch) את הדברים הבאים: "החלק הצבאי של תוכנית ההגנה הלאומית מתחוץ נושא החתוגנות הא/orית ואת צורות התתוגנות החברתיות מתחוץ הנחה שזהויה חיזונית משלימה להגנה הצבאית הלאומית. בהקשר זה, אותם מרכיבים משתלבים

באופן שיטתי בתחום האידיאולוגי, האזרחי והכלכלי של ההגנה הלאומית הכלכלית, ומכאן שהוא נזכר קבוע במדיניות זו". תוכנית הגנה הלאומית האסטרטית שפורסמה בשנת 1985, מחזקת את העמדה ש"התגוננות אזרחית היא חוספת הכרחית להגנה הצבאיות הלאומית". כמו כן היא מעצירה שבמצב של כיבוש זמני של שטח אוסטרי, "התגוננות אזרחית מאורגנת", שלא חסטה מחוקי המלחמה הבינלאומיים, תסייע במידה ובה לכוחות הצבא האוסטריים הלחומים בשטח הכבוש.

הפרלמנט של שבדיה קיבל פה אחד את החלטה להוטף מרכיב של הגנה לאומי אזרחית ל"הגנה הכלולית" שלה באפריל 1986, לאחר עשרים שנות דינמיים ומחקר בהן היו מעורבים הפרלמנט ומשרד ההגנה מחד, והמלגות הפוליטיות, חוקרים מתחום האקדמיה, גופים דתיים, ואחרים מайдן. בין השנים 1981-1983 הוקמו ועדות – בעקבות החלטת הקבינט – שהיתה כפופה למשרד ההגנה והוקמה ועדת – בעקבות החלטת הקבינט – שהיתה כפופה לחלק מדיניות ועסקה בהכנה של תוכנית ליישומה של "התגוננות אזרחית" כחלק מדיניות ההגנה של המדינה. הוועדה המליצה שהרשויות האמוןויות על "הגנה כללית" ייכללו תכנון של "התגוננות בלתי-אלימה" בשטחים שעשויים להיכנס בזמן מלחמה. כמו כן, היא המליצה על הקמת ועדת קבועה שתזמין תכנון בשלבים, ותחל באחת משש ה"מפקדיות האזריות העליונות" שכבר שיילבו מרכיבים אחרים של התגוננות אזרחית במדיניות ההגנה הכלולית. הוועדה המליצה גם על מחקר יסודי ו שימושי של היחסים בין ההגנה הצבאית והלא-צבאית. ועדת להtagוננות לא-צבאית הוקמה באופן רשמי ב-1 ביוני 1987, ואלה היו מטרותיה: (1) לקדם את התנאים לקרואת יישומה של התגוננות לא-צבאית באמצעות עצות והמלצות לרשות וליחידים; (2) להתחmod עם טווניות של החוק הבינלאומי וمبرכים פסיקולוגיים ואחרים שם חלק מהtagוננות לא-צבאית, (3) להמשיך ולפתח את המחקר בשטח זה. ראש הוועדה, גונאר גוסטבsson (Gunnar Gustafsson), כתב שהכנות להtagוננות אזרחית בימי שלום "ישיגו מוכנות نفسית גבוהה עלת ערך וכ" שתרומות לתוכפן פוטנציאלי" לשקל היבט את צעריו ואולי אף לבטל את תוכניותיו המקוריות".

חוקרים אלה ואחרים, מציגים על החשיבות הרבה של מיזוג מיטינות מיטינות לא-צבאית כחלק מtagוננית הגנה לאומית מקיפה.

邏輯ically של הגנה לאומית אזרחית ישמרו מיטינות מסוימות, בעוד שהמרכיבים הצבאיים יתאימו למיצבים אחרים. שילוב זה של הגנה צבאית והגנה לאומית אזרחית מחייב להיות שילוב קבוע; אין רואים בו שלב ביןים שוביל להתחמושת אזרחית מלאה. מדיניות משלובת זו עשויה להשתנות רק אם החברה תהיה מספק

בטוחה שפוטנציאל ההרעה וההגנה הטמון בהגנה לאומית אזרחית הוא הרובה יותר גדול ממה שהוא ערך בתחילת.

בשל הבדל המהותי בין הדינמיקה והתנאים הדורושים להצלחתה של פעולה צבאית ומאובק בחלתי-אלים, חשוב מאוד להגדיר במדויק את תפקידו של מרכיב מוגבל של הגנה לאומית אזרחית כחלק מדיניות הגנה צבאית. הגדרת המטרות הספציפיות תהיה חיונית לקבלת החלטה האם לאמץ מרכיב של הגנה לאומית אזרחית אם לאו. זהו שלוש מטרות שלשמן כדי לאמץ מרכיב של הגנה לאומית אזרחית:

1. באמצעות הגנה ראשוני באמצעות שבבים התנגדות צבאית לתוכפים הינה חסנת תועלת ופירושה למעשה פעולה החابرות.
2. באמצעות עזרה למצב שבו התנגדות צבאית לא הצליחה להדרף את התוקפים.
3. באמצעות הגנה העיקרי נגר וניסיונות פנים להפלת השלטון, כגון הפיכות.

כאשר התנגדות צבאית היא חסנת טכני ובтирיה בה פידושה פועלות התאבדות. מדיניות מסוימת יעדיפו לבסס את הבחירה האם לאמץ מדיניות הגנה לאומית אזרחית באופן חלקי בהתאם לכוחו הצבאי הייחודי של התוקף הפוטנציאלי. אם הוא חלש יחסית, קרוב לוודאי ישחררו מדיניות הצבאית. ואולם אם לוחק יש עדיפות צבאית מובהקת, ניסיונות להגן באמצעות צבאים יהיו בחזקת התאבדות חסנות תועלת. או אז כדי יהיה ליישם מדיניות הגנה לאומית אזרחית.

דוגמה לכך מהווים שני האירועים של התנגדות בחלתי-אלימה מאולתרת שתוארו בפרק הראשון, ההתנגדות הגרמנית לפולישה של כוחות צרפתים-בלגים בשנת 1923, וההתנגדות הצרפתית לפוליש צבאות ברית ורשה בשנת 1968. רכישת ידע, בדיקת אפשרות יישומה של המדיניות, וממן מספיק להכנה והקשרה, יגידלו במידה משמעותית את השפעתה. לכן, כדי להתחמודע עם תכילתית ספציפית זו מן הרואוי לשלב במדיניות ההגנה הכללית את המרכיב הלא-צבאי.

כאשר ההתנגדות הצבאית נכשלה. ניתן להשתמש במרכיב לא-צבאי גם במצב שבו כוחותיה הצבאיים של מדינה מסוימת נכשלו בנסיונו להדרף את התוקפים. כך קרה בטורקניה בזמן הכיבוש הנאצי, בשנים 1940-1945. דוגמה חשובה נוספת היא ההתנגדות ההולנדית לשולטן הנאצי.

בשנת 1967, פורסמו חוותוחיו של מחקר שהוכן על ידי המכון הנורדי למחקרים הנטריים, פרי יוזמתו של הק宾ט הנורדי. המחקר בבחן את אפשרות

השימוש בהתגנותם מוכנה מראש במקרה של כשלון מערכת ההגנה הצבאית. "אפשר להתייחס להגנה בלתי-אלימה כאשר דורך הגנה שתופעל במקרה שהגנה [הצבאית] על שמות שטחי המדינה לא-תתומטו". עוד נאמר בדו"ח כי "בהתבוננה שורך זו או אחרת של הגנה לא-אלימית יכולה לבוא בנוסף להגנה הכוללת, יש יסוד ממשי להניח שנדבר זה יתרום לחיזוק כושר ההגנה וההורעה של נורוגניה מול כוחות האויב".

ב-1 במרץ 1989, נערך כנס בחסותה של הוועדה האטלנטית הנורווגית בנושא "דריכי הגנה משליות". הרצאת המבוא על סוגיות של אימוץ התגנות אזרחית כחלק מן ה"הגנה הכלכלת" של נורוגניה, נינהה על ידי שר ההגנה הנורוגי, יהונ יורגן הולסטט, שהיה כותב המשנה של הדוח ב-1967.

מרכיב זה הוא חלק מדיניות ההגנה השוועיצית מזוה זמן מה. לפי "מדיניות ההגנה הכלכלית" של שוועין, במקורה של כשלון כוחות הצבא להדוף תוקפים זרים, יעשה שימוש הן ב"התגנות מזונית" (לחמת גירה ומאבק כמור-צבא), והן

ב"התגנות פסיבית" בשטחי הארץ הכבושים.

חלוקת הגדול של האוכלוסייה לא ישתנה בהתגנות האלים. לעומת זאת, האורחים יתבקשו לסרב לשתחם פועליה, אך לא להפר את החוק הבינלאומי. חלק זה של האוכלוסייה אומנם לא יתנגד בדרכיהם אלימות ולא יעדד אלימות כזו, אך "בכל זאת לא יעשו ויתוריהם, ולו הקטנים ביותר, לכוח הכוח, ויידחו כל סינוונות הפיסות". על חיפוי האוכלוסייה ורכבת האחוריות הכבודה של סיורם לשתחם פועלה, בשיטת "הכתר הקורה" נגד אנשי הכוח הכוח, ויסירוב להיכנע לניטונות לחנק מחדש את האוכלוסייה בהתאם לאידיאולוגיה של התוקפים, כך נכתב בספר ספר ההגנה האזרחי שחולק לכל בית ברוחבי המדינה בשנת 1969.

פינלנד אינה נמנית עם המדינות ששילבו את מרכיב ההתגנות הבלתי-אלימה במדיניות ההגנה הכלכלת שלהן, אולם בשנת 1971 פירסמה "הוועדה הפינית לתכנון הגנה פסיכולוגית", אשר נמצאתה בפיקוח ממשלתי, את הדוח הראשון בנושא הגנה לאומי אוזחייה. הוועדה שוללה החלפת מוחלטת של מדיניות צבאית במדיניות חדשה, אך הودתה בחשיבותו של הוספת מרכיב בלתי-אלים למדיניות הנשענת בעיקרה על מדיניות צבאית.

בדוח נאמר: "וזאלאם, במצבי משבר מסויימים עשוות שיטות של התגנות לא-מזונית להיות שימושית כתוספת להתגנות מזונית: הן מעלה על הפרק בשטח שנמצא בשימושו של המתוקף. מנסיוון של מדיניות אחת ניתן למוד, שישולב של שיטות אלה עם התגנות מזונית עשוי להתאים בתנאים של ניכוש, מתוך ניסיון להבטיח את חופש הפעולה של מוסדות ההכרה ובטפו של דבר להשתחרר

מהכיבוש". לאחר בוחנת היתרונות שbehaviour הגנה לאומית אורהית, המליצה הוועדה, לצד ההכנות הצבאיות, תערוך פינלנד ווכנות להתנגדות בלתי-אלימה במצבים שבהם נדמה שזיהוי חילופה מתבלט על הדעת, ושתוכניות אלה יוכנו מהר ככל האפשר. המלצתה לא ישמו.

יוגוסלביה כללה זה מכבר מרכיב בלתי-אלים במדיניות הלאומית הכלולת שלה. הנגרל ניקולה ליביצ'יק (Nicola Ljubicic) כתב, שעצומה צבאיות אומנה חיונית במערכות אסטרטגית הגינויית, ואולם "הדרך העילית לצח במלחמת הגנה בה משתף העם כולם, היא ליצור שליל הרמוני ותפקודי של כל צורות ההתנגדות, כאשר המאבק המוני הוא חותם השדרה". המדיניות היוגוסלבית אפשרה הפעלת ההתנגדות בלתי-אלימה בחלקים בכושים של המדינה. "באופן טבעי ייחידות של הצבא המבצעי וההגנה הטריטוריאלית עשויה למצוא את עצמן במצב שבו אין יכולו להפסיק את ההתנגדות באופן צבאי-פוליטי שהיה מסוגל להמשיך את המאבק על ידי פעולה פוליטית, פעולה הסחה או כל פעולה אחרת". אדם רوبرטש חילק את דרכי ההתנגדות של היוגוסלבים לפי הנקודות הבאות:

- (1) ההתנגדות מוסרית, פוליטית ופסיכולוגית – איהברה בכנעה ובכיבוש, שמירה על מוסדות ממשליים עצמאיים, ביטוי הסתה ותעモלה, וכדומה;
- (2) ההתנגדות כלכלית – ייצור ואספקה עבור הכוחות המלחתיים, הגנה על רכוש, סיורוב לצצע עבודות שהתקוף יוכל להפיק מהן רווח כלשהו, וכו' ;
- (3) ההתנגדות בתחוםי התרבות והחינוך;
- (4) ההתנגדות פסיבית – חרם חברות, סיורוב לשחרף פעולה, וגישה כללית של איהסהמה ועוינות. מערכת ההגנה היוגוסלבית "זוגלה במעורבות מלאה של הארגונים הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים. הם אינם מסתפקים בכיצוע התוכניות, אלא גם עוסקים בניסוחם".

במרקם בהם מדינה מאמצת מרכיב של הגנה לאומית אורהית כחלק מדיניות צבאית כולה, עשויה להיות כבירת עיירות. אנשים וקובוצות בעלי אחריות כבדה לנושא ההגנה יצטרכו להעירך כיצד פועל השילוב של מרכיבים צבאיים ורכיבים של הגנה לאומי אורהית. למשל, אפשר שהמלחדים ירצו להתמקד באופי הבלתי-אלים של מאבק הגנתי כדי לחבל במרווח, במחיינות ובציניות של החקיפים (כפי שארע בציג'וסלביה בשנת 1968). ואולם, תגובה זו תהיה קשה מאוד לביצוע, ואולי אפילו בלתי-אפשרית במקרה שאותם חילילים יהיו מעורבים קודם לכך במתקפה צבאית, אם אחדים מחבריהם יהרגו או יפצעו, או אם הם יחששו לחייהם.

הכויות הקשורות בשילוב טכניקות אלימיות ובلتיאו-אלימיות יהיו חמורות במיוחד בכל הנוגע לשילוב של לוחמת גരילה עם מאבק בלתי-אלים במטרה אותה אסטרטגיה של הגנה כוללת. בעיה זו קיימת במודלים של "הגנה לצורך הגנה" או "הגנה לא-התקפית", כפי שהוזכר בפרק הראשון. במצבים בהם משתמשים המהנדסים בודז'מנית בלוחמת גരילה ובהתנגדות בלתי-אלימה באוטו אוזור גיאוגרפי, עשיוי מצב זה לגורום למספר גבוה של נפגעים ולהרס מוחלט של יעילות המאבק הבלתי-אלים. لكن אסור שシリוב מרכיב בלתי-אלים במדיניות הגנה צבאיות ילווה בתופסת של לוחמת גരילה או מרכיבים צבאיים מסוימים השיכים למודל של "הגנה לצורך הגנה".

מדיניות הגנה מושלבת מהויה ללא ספק התקדמות מוצב של מדיניות המבוססת באופן מוחלט על צבא. ואולם,Truth כדי התפתחותה של המדיניות הכוללת כראוי להמשיך ולהקריש תשומת לב לחוסר העקבות ששלול להיווצר וכישומה יבשו מחקרים בנושא מדיניות הגנה לאומית אזרחית וניסיוני בפיתוחה ובימושה יבשו על עלייה משמעותית בכשור ההגנה, ניתן היה לפחות בעיות אלה על ידי התקדמות הדוגנית לקראת התחרשות אזרחית מלאה. שם לא כן, קיימת סכנה שהמרכיב הצבאי ייחבל באותו מרכיבים שתרומות להצלחתה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית. לsicoms, הבעיות יהיו פחות חמורות אם ניתן היה להפריד או לבודד בין פעולותיה של מערכת הגנה צבאית ופעולותיה של מערכת הגנה לאומית אזרחית. ננד נסיבות דיפלה מבית. מודול אפזרי נוסף להחזרות אזרחית חיליקת הוא הוספה מרכיב של הגנה לאומית אזרחית במטרה מפורשת למנוע הפיכות ולגבור עליהן, או נסיבות אחרים להפוך את השלטון בדרכיהם לא חוקיות. קשה מאוד להגן מפני נסיבות השתלטות פנימיות. בעשורם האחוריים היינו עדים להתחמותם של שירותי ממשל דמוקרטיים — ושיטות משל אחרות — מנהיגיהן הומרנו, ותחם גם משל רודני שנשען על כוח צבאי.

במדינות מסוימות, כגון אירלנד, נכשלו שוב ושוב נסיבות לכונן שלטון דמוקרטי וצדוק חברתי בגל חכיפתן של הפיכות פוליטיות וצבאיות. במדינות דרום אמריקאיות כגון ארגנטינה, פרו, צ'ילה, גואטמלה ובוליביה, גורמו הפיכות לביעות חמורות ביותר. במדינות אפריקניות, בהן מרכז העוצמה בידי גופים צבאיים המאורגנים הרבה יותר מאשר הארגונים האזרחיים, היה להפיכות תפקיד מרכזי בעיצוב המשטרים הקיימים במדינות היבשת מאזו זכו בעצמות. גם מוקמן של מדינות אירופיות איננו נפקד בין המדינות בהן ארעו הפיכות. נראה כי ישנו מספר לא מבוטל של מדינות שהיו מעוניינות לאמץ במהירות מדיניות הגנה לאומית

אזורית, ولو ורק כדי למנוע הפלכות מבית, תוך כדי שמירה על אופציית צבאות למקרים של מתקפות מboveן.

הפלכה היא ברוב המקרים פעולה צבאית מובהקת. לעתים, היא ניסיון של מפלגות פוליטיות הדוגלות במשטר רודני, או של "שירותים חשאים" להפוך את השלטון; לעתים, הארגן המפקד על ההפלכה או חומק בה, מורכב מארגוני אזרחיות צבאיות כאחד.

הכרזה על איזוחוקותה של הפלכה איננה הפתרון לבעה: מבצעיה נכונים להפר כל איסור בחוקה או בחוק. אנשים מעטים בלבד יהיו מוכנים לסלל את נתין הפלכה באמצעות מלוחמים. תורה מזע, כאשר כוחות הצבא הם אלה שמארגנים את הפלכה או תומכים בה, سيكونם של אזרחים שרווצים להגן על החוקה לזכות בניין צבאי הם קלושים ביותר. הפתרון לבעה זו אינו צבאי או חוקתי, חוץ מאשר במקרים בהם הפלכה מתבצעת על ידי קבוצה קטנה שלא זוכה לתמיכה נרחבת בקרב האוכלוסייה, ונאמנוות כוחות הצבא למושל החוקי היא מוחלטת.

מדיניות הגנה לאומית אזרחית היא המדיניות היחידה אשר באופן פוטנציאלי יכולה לסלל ניסיון להקים משטר רודני מוביל להסתכן במלחמה אזרחית. בגרמניה בשנת 1920 ובצරפת בשנת 1961, עשו זאת בהצלחה. הצלחה זו מעלה את האפשרות שהתחשובה הבסיסית לבעה של סיכול נסinyות פנימיות להפלת השלטון מונחת בפיותה מדיניות משוכלה, שמסתמכת על המאפיינים המהווים הקיימים במקרים אלה.

הדריכים להתרמודד עם נסinyות הפלכה, דומות לפעולות שמוזכרות בפרק ארבע: אירמתן לגיטימציה לתקופים; נסין למנוע מהם יסוד ממש ו邏輯; מניעת השתלטות התוקפים על השירות הציבורי, המשטרה וכוחות הצבא; גiros מוסדות החברה והציבור למאבק נגד השתלטות המהפקנים; נסinyות להטtot את ליבם של הלוחמים בשירות המהפקנים והוחומכים בהם; ונסinyות להשיג תמיכה ביןלאומית בלתי-אלימה נרחבת ככל האפשר, כדי להשיב לשולtan את הממשלה החוקית.

הכנת החברה, המנגנון הממשלתי והאזורים למרכז של אי-שיתוף פועלה והתקומות, תפתח את הקשר להכניע מתקפות מסווג זה. על אותו מידנות שהתנסו בנסinyות הפלכה להיות חשובות במילוי תפקיד לפוטנציאיל הטמון במדיניות זו. אין פירשו של דבר שמדינות אחרות צרכות להישאר אדישות. בארא"ב, בשנת 1987, נחשפה במהלך החקירה בפרשת "אירגנטיט" קבוצה קטנה — שכלה את ראש סוכנות הביוון המרכזית (C.I.A) דאו — שתיכננה להקים "ממשלה שאחת" עצמאית וחזקה, שתפעל כפי שתראה לנכון בהתאם לנסinyות, תוך כדי התעלמות מההילכים

המקובלים במשל אורה"ב ומוסדותיו. מקרה זה הוא דוגמה לכך שרוכן המכريع של הממשלה אינו מחוון בפני חתנותו ונסינותו פנימיים להרחת השלטון. ברוב המקרים, משטרים וחברות שחשים שהם חשופים לנסיונות להפלת השלטון, יכולים להפעיל אותה שיטת חקירה, ערכית דינמיים ציבוריים, בהינתן מדיניות, ובלחת החלטות שימושת לאייזון מדיניות הגנה לאומית אזרחית למטרות אחרות. תחילה ספציפית וחינוך הציבור יעדדו את החפהחותה של אחריות מוסרית וחוקית של כל פרט לסרב לתמוך או לציית לכל קבוצה שמטורחה לתפוס את השלטון ולבטל את המערכת החוקתית הקיימת.

אם נוצרים תנאים פוליטיים מסוימים שאינם אפשריים קביעת מדיניות והכנות להתגוננות מפני נסינותו להפלת השלטון בדרךים הרוגלוות, אפשר לפעול בהתאם לדגם נוסף. המדיניות למלחמה בנסינותו להפלת השלטון תוגשב בעורת תוכנית רוחבה של חינוך הציבור, באמצעות הפצת עיתונים, חוברות, ספרוניים, הודעות בכל הקשורות וכו', ועל ידי מוסדות החברה (МОКרי העוצמה). ארגונים אלה לא יהיו מזוהים עם מגזר חינוכי, חברתי, דתי, מקצועי, עסק, תרבותי, וזה או אחר. בארגונים אלה יהיה חברי פקידים משל, עובדי ציבור, שוטרים, אנשי צבא, חברי מפלגה, ובכזוויות אחרות. בדרך זו האוכלוסייה יכולה תרע מהו טיבה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, ונושאים כמו אחוויות בסיטית ופעולות הגנה ספציפיות יהיו ברורים ככל. בתנאים אלה אפשר יהיה למנוע את תפיסת השלטון שלא לפיה החוק. יש חשיבות רבה מאויד לאיזומה הגנה לאומית אזרחית, גם אם המטרה היחידה שלשמה אומצה היא ההגנה על הממשלה החוקי מפני הפיכה פנימית. היבט זה של מדיניות הגנה לאומית צריך לעניין את רוב הממשלה בעולם. ממשלה אלה יגלו, שגם אין כבודה להיות בסופה של דבר מטרה להפיכה, החזקתן ברון השלטון תהיה מותנית בקבלת לגיטימציה מהעם, תהא הדרך שבה הגיעו לשולטן אשר תהא.

הכנן התחמשות אזרחית מלא בשלבים
 ישן מספר מדיניות בעולם שעוצמתן הצבאית מוגבלת כל כך בהשוואה לעוצמתם של תוקפים פוטנציאליים, עד כי אין ביכולתן לחת מענה לצבי הולם. מדיניות מסוימות יש לצבאי תפקיד סמלי בלבד, ובמדינות אחרות הוא מספיק חזק כדי לבצע פעולות דיכוי בתקופות משבר חמורות. יכולת צבאיות מוגבלת יכולה לנבוע במספר סיבות, כגון משאים מוגבלים, הגבלות כלכליות, אוכלוסייה קטנה, וכדומה. במדינה כמו אוסטריה, עוכרת הייתה קשורה בהסכם ביןלאומיים מקשה על קבלת החלטות בתחום מדיניות הפנים.

בניגוד לאוסטריה, פולין אומנם תוכל להקים מערכת צבאית גדולה לאחר שביעותיה הכלכליות יפתחו, אולם מערכת זו לעולם לא תוכל לעמוד מול צבא ברה'ם או כוחות ברית נאט"ז. (ואומנם בשנות השמונים היה צבא פולין עסוק בעיקר בפעולות דיכוי). בצי'וסלובקיה, מזרח גרמניה ובולגריה, בהן מתחש**תהליך** מואץ של דמוקרטייזציה, עשוי להיות מצב דומה.

מן הרואין מדיניות אלה ישקוו ברצינות אפשרות של התחרשות אזרחית מלאה לוטוח ארוך. אחד החלבים החינויים הוא השגת הסכמה מלאה, או לפחות רחבה, להתחמשות אזרחית מלאה כבר בראשית התהילין, אך המעבר יעשה בשלבים, ובמשך תקופה של עשר עד חמיש-עשרה שנה.

תהליך התחרשות אזרחית יתחיל כפי הנראה בישום מרכיבים בודדים של הגנה לאומית אזרחית מתוך מדיניות הגנה המושתת על כוח צבאי. פירושו של דבר יהיה הכנה, הכשרה, וגיוס כושר ההגנה בכל מוסדות החברה. האבלת התהילין למספר מרכיבים בודדים, תאפשר לחברה ולמשל לרוכש ניסיון בדרכי הכנה, הכשרה וביצוע הגנה מסווג זה. לאחר שההכנה והגיטין יוכלו שהמדיניות היא בת-יביצוע, אפשר יהיה להרחיב בהדרגה את מספר המרכיבים ולהוסיף מרכיבים חדשים. ככל שהבטיחון בדרך הגנה זו יעליה, אפשר יהיה להגדיל בהדרגה את התלות במרכיבים צבאיים עד להשגת התחרשות אזרחית מלאה.

להתחמשות אזרחית מלאה של מדיניות אלה יש מספר יתרונות: ראשית, הן לא יהיו איום צבאי למדינות השכנות; שנית, כושר ההרעה וההגנה שלهن יידל; ושלישית, ביצוע הפיכה באמצעות צבאים יהיה כמעט בלתי אפשרי, וכשהבעת תגדל היכולת לדכא נסיבותן כללה. אל נחפלא אפוא, אם צורכי הביטחון ומצבן הפניימי החמור של מדיניות מסוימות מחד, וסיכוםי ההצלה הרכבים של המאבק הלא-מזון למען הגנה ושחרור מайдך, יביאו לנקיות עצדים משמעותיים בכיוון זה.

התחמשות אזרחית רב-צדדי

מדינות הגנה לאומית הוצגה תמיד כמדינות שנייתנה לאימוץ על ידי החלטה חד-צדדי, בדומה לכך שבה רוכשים מושלים נשק צבאי חדש, או עוכרים לשימושם במערכות נשק חדשות. מכיוון שהנסק החדש נחפס מהגדלת כושר הלחימה של כוחות הצבא, לא יהיה שום צורך או יתרון בחתימת הסכמים עם מושטים שכנים או מושלים עזינים — עובדה זו אילצה גם אותו להציג בנסק חדש. כך קרה עם כל שינוי באטען הלחימה הצבאים. לעומת זאת, היו נסיבות

רבים לעצם את כמות או סוג הנשק הצבאי באמצעות בריתות והסכמים, אך אלה לא נחלו הצלחה מרובה.

אם יש בכוחה של מדינות הגנה לאומית אזרחית להרטי ולחגנ' מפני מתקפות, אז אין לשום מדינה סיבה לחוכה עד ששכנותיה ותוקפיה הפוטנציאליים יסכלמו להיליך הת חמשות אזרחית לפני שתבצע עצמה תהליך זה במלואו או בחילוק. יחד עם זאת, אפשר שבמקרים מסוימים ניתן יהיה לבצע הת חמשות אזרחית ריב-צדדי, בשלבים, באופן חלק או מלא. במקרים מסוימים יבוצע תהליך זה ללא משא ומתן והסכמים רשמיים, בעוד שבמקרים אחרים צעדים אלה יהוו חלק חשוב בשינוי בכוחה הגנה וביכולת הצבאית.

ישום ריב-צדדי של מרכיבי הגנה לאומית אזרחית והרחבת הדרגתית עשויה להתרכש באזרורים מסוימים, כגון סקנדינביה, מרכז אמריקה, או מרכז אירופה. בשבדיה, נורבגיה, דנמרק ופינלנד הונחו זה מכבר היסודות למחקר ולימוד מדיניות מעמיקה נוגעת לפוטנציאל הטמון במדינות הגנה לאומית אזרחית כחלק ממדייניות ההגנה הכלולת שלהן.

מרכז אמריקה היא אחד האזורים בהם אין התunnerיות רבה במדיניות הגנה לאומית אזרחית בקרב חוגי הממשל. וזה גם אוזор שבו כוחות הצבא המכוברים וודניים או יצרו אותם, ומדיניות שכנות אימנו בהפעלה כוח צבאי או הפעילו אותו הלכה למעשה. דרך אחת להפתחת מתח ביןלאומי והיווצרות מশטרים וודניים, היא ישום הדרגתית של מרכיבי מדיניות הגנה לאומית אזרחית, שבעקבותיהם יחולו צמצומים של נשק וכוחות צבא. חיזוק המוסדות האזרחיים יהיה מרכיב חיוני בישום מדיניות הגנה החדשה באזורה זה.

גם במרכז אירופה ניתן להשיג הת חמשות אזרחית באמצעות משא ומתן בינלאומי, במיוחד לאור השינויים החשובים המתרחשים מזמן אירופה וקיומן של הערכות מחודשות בנוגע למיניות הגנה וביחסן במדינות מערב אירופה. הגנה לאומית אזרחית יכולה להוות את החוליה החסונה שתסייע בקידומו של תהליך צמצום משמעותית במאנרי הנשק, ואולי אף הת חמשות אזרחית מלאה, בפורוזור רחוב שמשתרע מצפונה של אירופה ועד דרומה. מרכיבי הגנה לאומית אזרחית יישמו בשלבים, בהתאם ללוח זמנים מסוימים, ולאחר מכן יחול בצוותם סוגיא כל הנשק וממוצם. כאשר יסתבר שאפשר לשמור על כורש הגנה תוך כדי תהליך מוסכם של פירוק נשק, יוסטו חלק מהמכשולים לשיחות על צמצום ופירוק הנשק.

על מדיניות הגנה לאומית אזרחית ומערכות-העל

הרבית הדינום בנושא "shima של הגנה לאומית אזרחית התמקדו בכליות הגנה של מדיניות קטנות או בינויים בגודלן, ומעט מאוד נאמר על שימושה על ידי מעצמות-על קיימות או פוטנציאליות. מעצמות-העל ביום זה לא עורין אריה"ב וכבר"מ. מעמד זה אינו מבוסס בעיקר על היכולת הגעשית שלהם, אלא נובע מגודל השטח והאוכלוסייה שלהם, וגודל המבנה המדרני שלהם. במובן זה, סין מוגדר כלאו כולות גם הם בקטגוריה של מעצמות-על. אירופה מאוחדת היא מעצמת-על, והודו כלולות גם הם בקטגוריה של מעצמות-על. בנוסף שטח ואוכלוסיה, אמת-מידה למרות השוני המהוות שלהם.

נוספה לקביעה זו היא מידת הריכוזות השלטונית והኮשר הצבאי. שאלת התאמתה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית למעצמות-על תלויה במידה רבה בהערכת אופי המשטרים וייעודיהם. אנשים רבים ייעדו, על-שםם העובדות וההיינן, שלפחות אחת מהמערכות הללו פועלת בחוקפנות ובДЕס, במטרה להשליט על שכונתיה, לשמר על שילטה מרכזית נוקשה באוכלוסייתם, או לכוון את המדיניות הפוליטית, הכלכלית והצבאית של מדינות מושבאות. ואם כך הוא, תיתפס מעצמת-העל כתהnger לו באטען של מאבק בלתי-אלים.

לעומת זאת, במידה שתוקפנותה של מעצמת-על כלפי מדינות אחרות, או הדיכוי הפנימי שהוא מפעילה, נתפסים כתגובה הגנתית למזהה שהוא כאומות ביבלאומיים, עשויה הגנה לאומית אזרחית לתרום להחפתחותן של אותן קהילות ולצמצום המאפיינים היהודי תוקפניים של מעצמת-העל. טלין אמר שהזורך להתחזוד עם יזומים מכחוץ הפכו את הדמוקרטיה של הפעילים ל"בלתי אפשרית". נגדי תביעות לחופש הדיבור של חברי המפלגה הקומוניסטית השתמש סטלין בביטויים של ביטחון לאומי. כמו כן הוא טען, ש" כדי לשחרר את המדינה מאלמנטים ביורוקרטיים..." דרישים "חנאים של ביטחון ושלום מסביבנו, כדי שלא נזדקק לעתודות צבאיות גדולות... שטuibות את חותמן על המוסדות הממלכתיים האחרים".

מדיניות הגנה לאומית אזרחית יכולה להויעל למעצמות-העל במספר דרכים. ההנחה היא שבגלל הסמכותן המוחלטת על משבבים צבאים אדירים, מדיניות אלה אין מסוגלות לבצע בשלב זה התחמושת אזרחית מלאה, לא מעבר מהיר ולא מעבר הדרגתי. לכן סביר להניח שמערכות-על יעדיפו לאמץ מרכיבים של מדיניות הגנה לאומית שהו חלק ממדיניות צבאית כוללת, וישמשו אמצעי לסייע לניסיונות הפיכה, אוCMDINIT שתחזם על ידי בעלות-ברית שהו תלויות בהן בעבר.

לצורך דיון בסוגיות הפווטנציאלי הטמון בהגנה לאומית אזרחית מבחינתן של מעצמות-על, נחמקך באלה"ב וכורה"מ. אפשר למצוא נקודות דמיון במאבחן, אך גם הבדלים משמעותיים.

אם המדיניות החדשה תאפשר לבולות-בריתה הנוכחות של ארה"ב — במיוחד מדינות מערב אירופה ויפן — לשאת בנטל הגנה באופן מלא או לפחות מופcioי, יצטצמו הוצאות הביטחון של ארה"ב במידה ניכרת — אולי אפילו לכדי ממחצית! כדי לעודד מגמה זו, יכולת ארה"ב לעודד את בעלות-בריתה לחזור את המדיניות החדשת ואולי אף לסייע להן על ידי שיתופן בתוצאות מחקרים, מחקרי כדוית, וכל מידע אחר בנושא זה. כמו כן, התהמשות אזרחית של אירופה ויפן תקל במידה רבה על בעיות הביטחון של ארה"ב.

עם סילוק הצורך להגן על בעלות-בריתה, יצטצמו באופן תיאורטי, בעיות הביטחון של ארה"ב לשולש: מלחמה גרעינית, פלישה ונסיוון הפיכה פנימית. הבעיות הטעניות והלוגיסטיות הכרוכות בפלישה צבאית וכיבוש ארה"ב גדולות עד כדי כך, שהן לא מהוות למשעה איום ממשי. יתרה מזו, פעולות הכננה מינימליות של הגנה לאומית אזרחית, יגדלו את הקשיים האפויים לכל כוח פלישה זו במידה כזו שיטכלו להשולץ כל איום מסוג זה. כפי שהוזכר קודם לכן, פעולות הכננה של הגנה לאומית אזרחית עשויה להוות גורם הרתעה והגנה בפני נסיוונות להדיח את השלטון על ידי הפיכה, החלפת השלטון, או הקמת "ממשלת חמאית". הבעיה השלישית היא איום רציני ומחייב של התקפה בשנק גרעיני או כל נשק אחר של השמדה המונית. עד כה נקבעו צעדים ממשמעותיים להקטנת האיום, שהם שילוב בין הסכמים וביצדדים ופעולות חוץ-צדדיות. כמו כן, יש חשיבות רבה להקטנת המニアים להתקפות מסווג זה. לסיום, הגנה לאומית אזרחית לא תסיר או תפתח את כל בעיות הביטחון של ארה"ב, אולם בזיהה היכולת לפשט אותן במידה ניכרת ולהתמודד ביעילות עם החמורויות שבהן.

ומה אם לנגי ברה"מ? אם העמים השונים והמניגים הפליטיים של ברה"מ אכן נחשים בדעתם לקדם את תהליך הדמוקרטיזציה והביבורו, או' הגנה לאומית אזרחית תוכל לענות על צרכיה הבתוחניים. בהנחה שתהליכי הדמוקרטיזציה בברה"מ ובמדינות מזרח אירופה ימשך, אימוצה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית יאפשר למדינות מזרח אירופה להשתחרר מהשלטן הסובייטי מבלי להוות איום צבאי על ברה"מ. יתרה מזו, התהמשות אזרחית של מדינות אלה והגברת אהוריונן על בתיחון הלאומי יגרמו לירידה בהוצאותיה הצבאיות.

הדבר נכון גם לנגי בעית הלאים בתוך ברה"מ. למשל, נניח שמדינות שהן היום חלק מברה"מ — אסטוניה, לטביה, ליטא, ארמניה וגורזיה, יזכו עצמאיות.

כדי להקטין את האיום הצבאי על ברה"ם וכחנאי לעצמאוון זה עשוית להידרש שלא להציג ברכי נשק או להציג לבריות צבאיות. הגנה לאומית אזרחית היא בחירה מאוד הגיונית מבחינה.

בכל הנוגע לאפשרות של הפעלה תוקפנות כלפי ברה"ם, הבעיות הכרוכות בהצלחתה של מתקפה צבאית וכיבושה הן גדולות כל כך, שמדיניות הגנה לאומית אזרחית יכולה להבטיח כושר הרתעה בעל עצמה, והגנה יעה נגד מתקפות שכאה. אימוץ של מדיניות זו צריך להתרחש במקביל לתהליכי פנימי של דמוקרטיזציה, ביוזר ושינויים בכלכלת, כדי לאפשר שיפור ממשמעות וחוויי במצב החומרី של האוכלוסייה.

בדומה למרכיבת המדיניות, ברה"ם חשופה לניטונות הפיכה פנימיים, במיוחד רמת הריכוזיות הגדולה בשיטה הקיימת. מאוגניה הפוטנציאליים הם הדנאר-סטליניסטים, המתנגדים לג'לנסט"ו ו לרוסטרויה", ו מעוניינים לחזור למצב של שלטון מרכז חזק, או קבוצות צבאיות או פוליטיות שודגולות בחזרה לשולטן אוטוריטרי כלשהו. כושר הגנה המבוסס על הגנה לאומית אזרחית עשוי להיות הדרך העילית היחידה שיכולה לספק לבrah"ם דמוקרטי, הגנה והרתעה מפני הפיכה צבאית.

מצבן של מעצמות ומדינות גדולות אחרות, כמו סין, הודו, ואירופה מאוחדת, שוניה לחולות. יש צורך מיידי בבדיקה הרלוונטיות של הגנה לאומית אזרחית לצורכי הביצחון שלhn.

התיעלת הפוטנציאלית במדיניות הגנה לאומית אזרחית

בראהיה לטוחה אורך יש למדיניות הגנה לאומית אזרחית יתרונות על פני דרכי הגנה צבאיות. ואלה הם היתרונות:

1. הגנה לאומית אזרחית מספקת כושר הגנה עצמי גם למדינות קטנות או בינוניות, על ידי העברת הדגש מעצמה צבאית לעצמיה חברותית. מצב זה משתרד אותו מחלות בנשק צבאי, באספקה, ובבריאות עם מדיניות חזקה יותר הנשענת על עצמה צבאית. כך גם יהוסל המחדיר הפוליטי והכלכלי הכרוך בתחום שכזה.

מעבר לכך, הגנה עצמית, כאשר היא אפשרית, תהיה תמיד הרבה יותר אמינה מאשר תלות בבעלויות ברית, אשר בשעת משבר עלולות לא לעמוד בהבטחתן לכובא לעזרה. לדוגמא, צ'כוסלובקיה ננטשה על ידי בעלות בריתה בשנת 1939, ובשנת 1968 היה הותקפה על ידי בעלות בריתה! הגנה לאומית אזרחית מקנה כושר הרתעה והגנה מרבי, וכן בזמנ מקטינה את הסיכון למעורבות במלחמה.

2. עצם היותה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית מדיניות לא-צבאית, מאפשר קיום כושר הרתעה והגנה ללא הזרקאות למערכות צבאיות, ועובדת זו מקטינה את החירות והחושות של מדינות אחרות בזירה הבינלאומית מפני אותה מדינה.

מסתבר שבקרים וכבים כל' נשק צבאים שנרכשו למטרות הרתעה והגנה, הופעלו למטרות התקפות. מיציאות זו תרמה לעיתים קרובות, בצדק או שלא בצדק, להגברת המתח הבינלאומי, להאצה של מරוץ החימוש, ולהגדלת הסיכויים לפיצוץ מלכמתה. לעומת זאת, הגנה לאומית אזרחית מסוגלת לספק הרתעה והגנה, אך ללא יכולת פוחח במתקפה צבאית על מדינות אחרות.

3. ככל שמספר המדינות שיימצאו מדיניות זו יילך ויגדל, ככל שהיא תוכרן מדיניות עיליה ובועל עוצמה, כך יקטן מספר המקרים של תוקפנות צבאיות ביןלאומית, וסביר להניח שתוקפים פוטנציאליים יירתו מצדדי תוקפנות כלפי מדינות אחרות.

הידיעה שצריך להחמיר עוד עם מדיניות אשר הפכו את עצמן למדינות "קשוחות לעיכול" מבחינה פוליטית, מדיניות שבכוחן לסכל את יעדיו התקופיים, ולעורר חוסר נאמנות בקרב כוחות הצבא שלהם, תביא לידי כך שהתקופים היססו בטרם יחלטו על תקיפה, ואילו אף חביא להחלה לבטלה. תועעה זו תתרחב ככל שיגדל מספר המדיניות שבחון תיוושם הגנה לאומית אזרחית, וככל שיצטבר מידע רב יותר על מאבקים המבוססים על הגנה לאומית אזרחית שיצבע על כך שקהה מאד, או לא ניתן, להכנייע מדיניות שאימצו מדיניות זו.

4. מדיניות הגנה לאומית אזרחית עשויה להקטין את קצב ההצידות בנשקי גרעיני על ידי הציג דרך חלופית למדיניות ביטחון, לפיה נשק צבאי קונוונציוני נחפס כל-אתמים, או כל-א-שימושי.

אחת הנסיבות — אך לא היחידה — לכך שמרבית המדיניות מעוניינות לפתח נשק גרעיני היא, שהן מאמינות שהנשק הקונוונציוני אינו מספק הגנה מלאה, ורוצות להימנע מתלוות בנשק ובמדיניות של מעצמות-על צבאיות. הגנה לאומית אזרחית מספקת דרך חלופית, דרך שעקבות את הצורך בנשק גרעיני בדרך ניתן להשגג כושר הרתעה והגנה. הכרה בחשיבותה של מדיניות זו תסלול את הדרך לישומה על ידי מספר גדול של מדיניות, ולצמצום ההצידות בנשקי גרעיני.

5. מדיניות הגנה לאומית אזרחית עשויה להקטין את מספר הנסיבות להפלת השלטון ואת מספר המקרים בהם מתרחש דיכוי על ידי כוחות צבא. למגinit ליבם של המצדדים בשלטון הדמוקרטיה, במדיניות רבות, ובתנאים שונים, כוחות הצבא, שהוקמו כדי להגן על החברה והממשלה, הם אלה שפנו להתקיפם. במספר רב של מדינות, הפילו כוחות הצבא את הממשלה החקנית וכוננו ממשלה צבאית.

או לחייבין, כוחות ה"הגנה" נקרוו להגן על מושטים ורודניים ולדאכָה חנויות חברות הדגלות בחירות הפרט ובצדק חברתי, ובמקרים מסוימים הם אף הגיעו עד כדי ביצוע טבח המוני (כפי שעשו הבריטים באַמְרִיטֶסְטֶר בשנת 1919, והסינים בכוכר טֵינְגְּפָן בשנת 1989).

מצב זה לא יכול לקרות במדינה שמאיצה מדיניות הגנה לאומית אזרחית. ראשית, בגין רמעניות צבאיות, מדיניות זו אינה מטפה את יכולת להפעיל אלימות פניםית למטרות הדחת המשללה החוקית. שנית, ההכנות לצבדים של אישיות פועל והתקומות מהוות כושר הרתעה והגנה כנגד אפשרות של הפיכה. יתרה מזו, לא ניתן להפעיל את השתק המופעל במסגרת מדיניות הגנה לאומית אזרחית למטרות דיכוי. השימוש בשיטות המאבק הכלתית-אליטים לפתרון סכסוכים פנימיים, עשוי אומנם לשבש את מהלך החיים התקין, אך התוצאות אינן מושגות על ידי אלימות פנימית, אלא תוך כדי שמידה על השקט הפנימי והסדר הקיימ.

כפי שראינו בפרק הראשון והרביעי, הגנה לאומית אזרחית בנויה כך שתוכל לספק הגנה נגד התקפות מבית ותוכפות זורה. לא ניתן להשיג זאת באמצעות צבאים מבלוי להסתכן במלחת אזרחים, אלא אם כן המהפכנים לעתיד מהווים מעוט שהתחמיכה בו קטנה מאד. לרוע המזל, חלק גדול מהמקרים, כוחות הצבאה, המשטרה והబירוקרטיה מסיעים או תומכים בהמהפכנים, אם בכלל אמנה בצדקה הפיכה, אם מתוך רצון להימנע מללחמת אזרחים, ואם מתוך תחושה של אין ברירה. הגנה לאומית אזרחית מציעה פתרונות בעלי עוצמה רבה לחימה בנזונות להפלת השלטון מבלתי לעורר החפרזיות של אלימות פנימית.

6. אימוץ מדיניות הגנה לאומית אזרחית ועריכת הכנות מתחומות, עשוי בתנאים מסוימים לעודד קבוצות המוניניות לקדם רעיון מסוים, להביע את אי שביעות רצון באמצעות דרכי פעולה בלתי-אליטיות.

אלימות פנימית עשויה לנבוע מהבדלים מהותיים באידיאולוגיה, מוסול וסביר בעקבות מצוקה, דיכוי מתמשך ועוני. אלימות כזו חתבה במחותם, רצחית, פועלות טרוור, או לוחמת גירה. אלה המשמשים כאליות לקידום מטרותיהם יטענו שהנושאים לمعنى הם נאבקים מצדיקים שימוש באלים, וכי אלימות היא האמצעי חזק ביותר העומד לרשותם. טענה זו مستמכת על מחויבותה של ההברה לפתו משבורים ביןלאומיים ולאומיים חמורים באמצעות צבאים. אין לתמונה על כך שלאותה הعرכה והענקת לגיטימציה לאליות למען מטרות "מוזיקות", כגון הגנה לאומית, יהיו השלכות לא צפויות ולא ידועות על אופן התנהלותם של סכסוכים פנימיים חמורים. אנשים שנעשה להם איזדק יחושו שיש להם הצדקה

מלאה להפעיל אלימות, מכיוון שאמצעים אחרים נכשלו, ומכיון שהחברה נתנה להם הconnexion להפעיל אלימות מאורגנת באמצעות אמצעי ליישב סכוכים חמורים. תהליכי ההתחמשות האורחית יגרום לכך שהחברה חפסיק לתפוס את האלימות בדרך הפעולה הייעילה ביותר, ותראה בדרך המאבק הבלתי-אליטים דרך ייעילה יותר. תוסר הלגיטימציה הננתונה להפעלת אלימות מען מטרות צודקיות והינתן למאבק הבלתי-אליטים.

7. בנויגוד להגנה צבאית, תتمكن הגנה לאומית אורהית במטרות המקוריות של הסכום יותר מאשר בהסתמך נזק לאויב.

אותה הטרגדיות הכרוכות בלחימה צבאית היא, שעניינה העיקרי הוא מידת ההרס ומספר האבדות שאפשר להסב לכוחות האויב, לאוכלוסייה, ולמדינה עצמה. הסוגיות שלשםן פרצה המלחמה פחוות חשיבות מדריכי הפעולה הדורשות כדי לצאת למלחמה. לעתים קרובות, המטרות המהוות שלשםן צאו למלחמה נשכחות לאחר שהושגה הצלחה צבאית.

במאבקים בלתי-אליטיים מתרחשת דינמיקה שונה. פעולות מלחאה והנגדות בלתי-אליטיות ישיגו את מטרתן אם יתנו ביטוי לסוגיות שבלב המחלוקת. למשל, הדור הטובה ביותר להתנגד לצנזרה תחיה התקוממות נגד ניסין להגביל את חופש הדיבור וחופש העיתונות, ולאו דווקא רציחת חברי ממשלה שהוו על הפעלת הצנזורה.

8. המשותף להגנה לאומית אורהית ולמאבק בלתי-אליטים מבונן הכללי יותר, הוא הנטייה לגורום למספר נגעים קטנים יותר ולנזק מצומצם מאשר מספר הנגעים בסכומים צבאיים. לעובדה זו יש יתרונות עזומים.

אין בידינו מחקרים סטטיסטיים מפורטים, אך כל הממצאים מעיריים על כך שמספר הרוגים והפצועים, שלא להזכיר את הנזק הפיזי, גדולים בהרבה מהמספרים במאבקים בלתי-אליטיים. כל זאת תוך התחשבות בחומרות גורמי הסכום, גודל האוכלוסייה, וגורמים אחרים.

9. סיוכייהם של מדינות המתקפות מנשק קונגונציאני וגרעיני ומאצחות מדיניות של הגנה לאומית אורהית להיחשף לאוים או להתקפה של נשק השמדה המוני, קטנים במידה רבה.

באופן אירוני, הדריכים הקיימות להרתעה מפני מתקפה גרעינית גורמות למעשה לכך שאוון מדיניות בעלות יכולת גרעינית מהוות מטרה פוטנציאלית למדינות אחרות בעלות יכולת זו, ובמצבי משבר קיזוצניים, הן תשקלנה הנחתת מכנה מקדימה נגרן, בדיקן בಗל שאותן מדינות הן בבחינת תוקף פוטנציאלי.

10. הסכירות למקפה של כוח ור' עשויה לקטן גם על ידי פיתוח מדיניות חז"ץ "חיבת" יותר, שתחזק את מעמדה של הגנה לאומית אזרחית על ידי הקטנת העוינות הבינלאומית והגברת הרצון הטוב כלפי המדינה הדוגלת במדיניות לא-צבאית.

סיכוםיה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית להביא לשינויים אלה גודלים הרבה יותר מאשר של מדיניות צבאית. מעבר זה אפשר גם הקצתה משאבים כלכליים רבים יותר למשק האזרחי ולטיעו ביבלאומי. מדינה הממצאת מדיניות זו תוכל להפנות את משאביה הכספיים, החומריים והאנושיים לטיפולazarחים של תושביה ותושבי מדינות אחרות, במוקם להפנותם לדריכים צבאיים. משאבים נוספים יופנו לשימוש ביעילות בינלאומיות שעומדות על סף סכום אלים.

אומנם המנייע לשימוש מסווג זה צריך להיות נקי מאנטטריסים, אך יחד עם זאת, זהו אמצעי שבuzzרו יכולו מדיניות המאמצות מדיניות הגנה לאומית אזרחית לרבות את האדרטה של הקהיליה הבינלאומית, עובדה שעשויה למנוע ביטויי חקפות, ולזכותו אותן בסיווע בינלאומי במרקם הצורן. התחרשות אזרחית شاملואה במדיניות של סיוע הרדי תגביר את הביצחון הלאומי וחשפר את תנאי החיים של בני האדם בעולם כולו.

11. מדיניות הגנה לאומית אזרחית תקטין את גודלה של הממשלה ואת ההוצאות עבור השגת כושר הרתעה והגנה. מלחמות ומערכות צבאיות היו תמיד גורם מכריע בהרחבת שטחה של המדינה, ולכן מדרך הגנה לא-צבאית ישיע להפוך את הcientון של מגמת ההתרכבות והגדלת ההוצאות של הממשלה ומערכות הביצחון.

המחיר הכלכלי שיידרש ליישמה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית לא יהיה קטן, אולם הוא יהיה הרבה יותר נמוך ממה kosthet הגנה צבאית. הסיבה העיקרית לכך היא שאין צורך בכלי נשך צבאיים. יתרה מזאת, האחריות על הגנת המדינה עוברת ממערכות צבא מקצועיות גדולות לאוכלוסייה ולמוסדות החברה העצמאים. מוסדות אלה לא יבטלו את הצורך בקיום של מרכז מחקר מקצועים העוסקים במדיניות הגנה לאומית אזרחית, קבוצות תכנון אסטרטגיות, גופים העוסקים בהיבטים של הכהנה והכשרה, וכדומה, אולם הם יהיו הרבה יותר קטנים מוגדים של כוחות צבא. כמו כן, תהיה נתיחה חזקה להפקיד את ניהול החלק הארי של מדיניות הגנה לאומית אזרחית בידי ארגונים ומוסדות חברה עצמאים, ולא בידי גופים מקצועים עצמאיים.

12. הגנה לאומית אזרחית תבטל את הנטייה לריכוזות האופיינית למערכות צבאיות, ותעודד דוקא את מגמות הביצור, שאחד מביטוייה הוא סנקציות בלתי-אלימיות. מגמות אלה יכולו בעיקר פיתוח של יכולת הגנה עצמאית. שימת הדגש

על יכולת הגנה עצמית תתרום להתקפותו של מבנה חברתי ופוליטי פחות ויכוון יותר פלורליסטי, עם השחרפות ציבורית רבה יותר, והגברת חלחול העצמה והאחריות בקרב האוכלוסייה. כל התהילכים הללו עלולים בקנה אחד עם האידיאלים שעלייהם מבוססת הדמוקרטיה.

13. מדיניות הגנה לאומית אזרחית תעורר את רצון האזרחים לבחון מחדש את העקרונות המקודשים בחברה, ולהעירך בכך מידה החברתית אכן מחייבת לאומיות-המדינה שהציבה לעצמה. הטלת האחריות להגנה על העם עצמו, מעודדת את האזרחים לחקור מהם העקרונות שעלייהם הם מוכנים להגן, ולהפוך דרכיהם לשיפור החברה שבה הם חיים.

14. כושר הרוחה והגנה שישוג באמצעות מאבק אזרחי, מאפשר להחליף האופציה המלחמתית באופציה פחות מסוכנת. לאחר שיטרר שופץיה זו וכן מסוגלת לספק כשור הגנה והרווחה מלאים, לא יהיה עוד צורך באמצעות עצאים. או אז, יחול בתהיליך הדרוגי של הפסקת היישנות על כוח צבאי. מן הראוי היה שמדיניות כבודות או מספר מדיניות יפעלו לפיתוחה ויישומה בשלבים של מדיניות הגנה לאומית אזרחית, צעדים שמטרתם להביא לנטיית האופציה המלחמתית.

היבטים נוספים של מדיניות הגנה לאומית אזרחית

שומה על כל חברה הסובלת מבעיות הבית או מהוון, לחזור ולדון בפוטנציאלי הטמון במדיניות הגנה לאומית אזרחית. למעשה, אין כמעט מדינה שאינה עסוקה בעיות אלה. בעוד שבמדיניות אחרות תבוא היומה מצד המשל או אפילו כוחות הצבא, סביר להניח שבמრבית המקרים העם יהיה היזום, והדינומים יחלו במסגרת של מוסדות עצמאיים, חוותיים בתחום האקדמיה ומונתחי מדיניות.

אפשר לנகוט מספר צעדים כדי להרחיב את הידע הקיים על טיבם של האופציות הזה והפוטנציאלי הטמון בה, וכדי לעורר התעניינות ורcha יותר במדיניות זו ברמה ממשית ולא-משתתית. מטרתן של פעילויות אלה>Create> להוות הרחבות ידע, גירוי למחשבה, ועידוד להמשך בדיקת הפוטנציאלי המעשי הטמון במדיניות זו. אין לשים את הדגש על גויס "אמינים" למדיניות זו.

השלב הראשון הוא חינוך-עצמם של פרטים ובכוחות-לימוד קפנות כדי לרכוש או להרחיב את הידע בנושא הגנה לאומית אזרחית, ולסייע בידם לקבוע עמדה באשר לצורן בהמשך בדיקתה ופיתוחה. יהיו אולי אנשים שירצו לשפר את מימוןם האישית – בתרות הנאות או בכחיבת – לשפר את יעלותם בחינוך, או להמשיך בלימודים גבוהים כדי להכין את עצם למחקר וניתוחי מדיניות בתחום זה.

מן הרואו שחוור לימוד בנושא מאבק בלאתי-אלים והגנה לאומית אזרחית ייכלל בתוכנית הלימודים של מערכות החינוך חלק מקרים וחביט יוזה. פעולות אלה יסייעו להפצת ידע, ויגרו את התלמידים לחשב בצורה עצמאית.

קיימים צורך דוחף בהקצת משאבים למחקר, ללמידה מדיניות, עבודה בתחום החינוך, והפצת ידע בקרב הציבור לגבי טיבו של מאבק בלאתי-אלים והפטונצייאלי הטמון בו בכלל, ולגביו מדיניות הגנה לאומית אזרחית בפרט. מן הרואו שארגוני מוקמים, אזרחיים, לאומיים ובינלאומיים ייקמו ועדרות מיוחדות לחקר המדיניות, שטוטרין להמלין האם מדיניות זו וראואה להתייחסות נוספת או לפחות מצידם של הארגון שהסמכו.

לאחר שתחול התקומות מסוימת בעבודת ההכנה הציבורית, יוכל ועדות חקיקה, בת החקקים, אספה לאומיות וכדומה, לבדוק את האופציה זו באופן פרטני וציבורי. פעללה דומה יכולה אף צריכה להיעשות על ידי מחלקות ומשרדים המופקדים על נושא הגנה וארגוני אחרים.

ההשלכות שי יכולות להיות כיוום לחוקיפות בינהו ולבנין להפלת השלטון מצד אחד, ולהגבותו האבאות למעשים אלה מצד שני, הן חמורות מאוד. ספר זה מביא ראיות מוצקות לפוטונצייאל הגדול הטמן במדיניות הגנה לאומית אזרחית. הטענה המועלית כאן היא, שמדיניות הגנה לאומית אזרחית מסוגלת לספק כשור הרתעה והגנה נגד תוקפנות מבית ומזרים, מכל לשלם את המחיר הכרוך במלחמה עולם או מלחמת אזרחים.

מדיניות חלופית זו נמצאת עדין בשלבים ראשוניים, ונחוצה מידה רבה של ידע, הבנת ההיסטוריה והפטונצייאל הטמן בה. לכן חשוב מאד לבחון אותה בצורה יסודית ומעמיקה. לאחר שהצהרים, הפוטונצייאל, וביעות ההגנה משתנים ממדינה למדינה, מן הרואו היה לעורך מחקרים על מדיניות זאים מוגדרים.

בדיקה של מדיניות הגנה לאומית אזרחית ויישום הורגתי של מרכיביה ילכו יותרחכו. אחת הסיבות לכך היא הכרה הנוראית בדבר מגובלוות של האופציות הצבאיות בהבוחנת כושר והגנה במיניות ובנות. כמו כן, תשומת הלב המקדשת למדיניות זו תחלה ותגדל לנוכח התפשטות דרך המאבק הלא-מוני ברוחם העולם. הגעה העת להאיין ולהרחב בצורה ניכרת את המאמצים בכיוון זה. במקורה הגורע ביותר, יסתבר שזהו רעיון חסר תועלת שאן להקדיש לו תשומת לב או משאבים נוספים. מצד שני יהיה מצב שבו יסתבר שמדיניות הגנה לאומית אזרחית יכולה, לכל הפתוח, לתורם תרומה משמעותית לשיפור כושר הרתעה והגנה במקומות אופציונות צבאיות, גם אם אינה מסוגלת עדין להתחזק ביעילות עם "תוכניות מגירה" מסוימות. במצב הטוב ביותר, יסתבר שבמדיניות הגנה לאומית

אורחית טמון פוטנציאלי הרובה יותר גדול מכפי שהיא ידוע בעבר, ושמור לה לפחות תפקידי מרכז במריניות הגנה בעתיד. אפשר שיזכה אחת ולתמיד שעוצמת העם היא העורבה החזקה והבטוחה ביותר להגנה — הגנה בתרא-צבאית.

הערות

בנושא החמשות אורהחית, ראה :

Gene Sharp, *Making Europe Unconquerable* (London: Taylor & Francis, 1985, and Cambridge, Mass.: Ballinger Publishers, 1985; second American edition, Cambridge, Mass.: Ballinger Publishers, 1986), chapter three.

הציטוט מדברי שור ההגנה האוסטרי, Otto Rosch, ל��וח מכתב שנשלח לדרכ' Maislinger, ב-30 באפריל, 1982. אני מודה לדרכ' מייסלינגער עברו מידע זה. Maislinger על תפקיד ההתנגדות האורהחית במדיניות ההגנה האוסטרית, ראה: Federal Chancellery, : Vienna (*Landesverteidigungsplan* תוכנית הגנה לאומית) Heinz Vetschera (March 1985), pp.49,55 מדייניות ההגנה של אוסטריה וסקילת אפשרות יישומה של הגנה אורהחית בלתי-אלימה. משימותיה של הוועדה השבדית בנושא התנגדות לא-אלימות, מופיעה בתקנות הממשלה השבדית:

SFS 1987:199 *Forordning med instruktion for delegationen for icke-militært*" זה ואותר על התנגדות לא-אלימות בשבדיה. כמו כן, אני מודה למשרד ההגנה השבדי והנספח הצעאי שלו בוושינגטון, עברו המסמכים הרבים שפיק לי.

הציטוט של Wall, Gunnar Gustafsson, *Motstand utan vald* (Resistance Without Violence) (Stockholm: Sveriges Utbildningsradio, 1988), pp.2,3.

למיידנו סוף על ההתנגדות הנורבגית לכיבוש הנאצי, ראה :

Gene Sharp, *Tyranny Could Not Quell Them* (London: Peace News, 1958, and later editions) על ההתנגדות ההולנדית לגרמנים ראה חוברת:

Werner Warmbrunn, *The Dutch Under German Occupation 1940-1945*, (Palo Alto, Ca.: Stanford University Press and London: Oxford University Press, 1963.) על המחק גובני משנה 1967 ראה :

Johan Jorgen Holst, Eystein Fjaerli, and Harald Ronning, "Ikke-Militært Forsvar og Norsk Sikker-hetspolitikk" (Nonmilitary Defense and Norwegian Security Policy) (Kjeller, Norway: Forsvarets Forskningsinstitutt [Defense Research Institute], 1967),pp.44 and 46.

הציטוט על פעולות האורהחים השוויצרים במקורה של פלישה ל��וח מהספר: Albert Bachmann and George Grosjean, *Zivilverteidigung* (Civilian Defense) (Miles-Verlag, Aarau: Eidg. Justiz— und Polizeidepartement im Auftrag des Bundesrates [Confederal Justice and Police Departments by order of the Federal Council], 1969) pp.273-300.

המידע על פינלנד לקוח מהמאמר:

"Aseeton Vastarinta" (Weaponless Resistance) (Helsinki: Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta, 1971), mimeograph pp. 27-28. "Aseeton Vastarinta ja sen toteuttamisedellykset Suomessa" (Helsinki: Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta, 1975), mimeograph p. 29.

הציגו מדרבי הגנול ניקולה לוביצ'יץ (Nikola Lubicic) לקוח מספרו:

Total National Defense — Strategy of Peace (Belgrade: Socialist Thought and Practice, 1977), p. 151.

הציגו על המשך התתנדדות לאחר הפסקת ההגנה האכנית במקורה של פלישה ליוגוסלביה, נמצא בספר:

Lt.-Col. Milojica Pantelic, "Territorial Defense," in Vukotic et al., Yugoslav Concept of General People's Defense (Belgrade: Medunarodna Politika), p.280, Adam Roberts, Nations in Arms, second edition (New York: St. Martin's Press 1986), p.210.

תיארו צורות התתנדדות לא-צבאיות ביוגוסלביה לקוח מהמאמר: "Forms of Resistance in Nationwide Defense," Svenarodna Odbarana (Zagreb)

(August-September 1972), in Roberts, *Nations in Arms*, pp.210-211.

בנושא תפקיד הארגונים הכלכליים, החברתיים והפוליטיים בתכנון ויישום הגנת יוגוסלביה, ראה Roberts, *Nations in Arms* עמ' 179.

על פרשת "איירנגייט" והגילויים על "ממשלה סודית", ראה:

Report of the Congressional Committees Investigating the Iran-Contra Affair, abridged edition (New York: Random House, 1988).

על עמדותיו של סטלין לגבי השפעת אומות צבאיים על דיקטטוריה, ראה:

Isaac Deutscher, Stalin: A Political Biography (London, Oxford University Press, 1959), pp.226,258,263,285

בנושא יכולתה של מדיניות הגנה לאומית אוזחית להפוך את מדינות ברית נאטו לעצמאיות יותר ולהקטין את חפקידה הצבאי של ארה"ב, ראה:

Sharp, *Making Europe Unconquerable*.

נספח

אלימות — VIOLENCE : גרים פגיעה גופנית או מוות, או איום לגרימת פגיעה כזו, כולל הגבלה על חופש התנועה של אדם על ידי פעולות מסווג זה או איהם על ביצוען.

אי-אלימות — NONVIOLENCE : (1) הימנעות מאלימות בגלל עיקנון מוסרי או דתי.
 (2) הפעלה פעולה בלתי-אלימה בלבד ליום או להגיב באלימות.

גייג'יז'ר פוליטי — POLITICAL JIU-JITSU : תחילן מיוחד במהלך מלחמת בלתי-אלימות, לפיו מהלומתו הפוליטית של הירב מוציאות אותו עצמו משינוי משל פוליטי, מכיוון שאין מולו התנגדות אלימה או נזעה. התוצאה של הסכום הלא סימטרי עשויה להיות מהפך ביחס הכוחות לטובת הקבוצה הבלתי-אלימה.

הגנה לאומית אזרחית — CIVILIAN-BASED DEFENSE : מדיניות הגנה שטרתה לשמר על חירותה של האוכלוסייה מפני איום מביית (הפיכות), או איום מבחן (פלישות) על ידי הכנות מתקרבות להתקנזרות באמצעות מרכיבם של בלתי-אלים האוכלוסייה ומוסדות החברה. המטרה היא להריע או להביס מתקפות אלה על ידי איסוחם פעולה והתקומות המוניות. המונח "אזוריה" מציין את אופיה הלא-צבאי של המדיניות, וכן את הערכה שהיא מיועדת להגנה על העצמות ואופיה הדמוקרטי של החברה, באמצעות האוכלוסייה האזרחית.

הימנעות מפעולה נסח ליזיטרטה — LYSISTRATIC NONACTION : קומדייה מנת אריסטופנס, שנכתבה במאה הרבעית לפנה"ס, בעז המלחמה בין ספרטה לאתונה. ליזיטרטה שכנה את הנשים משני צידי המתרס להימנע מקיים יחסי מין עם הגברים, עד שהללו ימצאו נסחה לסתום המלחמה.

המרה — CONVERSION : היריב משנה את השקפתו לאחר שהפעלה נגדו פועלה בלתי-אלימה, ומוכן לקבל את דרישות הקבוצה הבלתי-אלימה.

המשך עבודה ללא שיתוף פעולה — WORK-ON WITHOUT COLLABORATION : המשך עיקש של ביצוע המדיניות, החוכניות, והחוויות החוקרים המקוריים על ידי פקידי ציבור, פקידי ממשל, ואזרחים מן השורה, תוך כדי הטעלות, או מתוך התקומות נגד, ההווארות שפורסמו על ידי ממשל שעלה לשטח בצוරה לא חוקית.

הסתגלות — ACCOMMODATION : מגננון שנייני לפיו היריב מחליט, כאשר הברירה עדרין בידיו, להיענות לחילק מורישות הפעילים הבלתי-אלימים למרות שלא חל שנייני בהשקלתם.

היפה – COUP D'ETAT : השתלטות על המערכת השלטונית, מוצעת בדרך כלל על ידי אליטה פוליטית, צבאית או כמורצתאית, מוחזק הממשלה או מוחזקה לה.

השתלטות בלתי-חוקית על מערכת שלטונית – EXECUTIVE USURPATION : כאשר ראש מדינה שנבחר בצוותה לגיטימית מפר את ההליכים החוקתיים ומשתלט על המערכת השלטונית באמצעות הכרזה על מצב חירום או כל הכרזה אחרת.

התהומות אזרחיות – TRANSARMAMENT : תהליך של מעבר המערכת הגנה צבאית למערכת הגנה המבוססת על הגנה אזרחית בלתי-אלימה. התהומות אזרחיות פירושה, המורהamusי הגנה אחד במשנהו, בנייתו לפרק חימוש, שפירושו מצויום או ביטול של יכולת צבאית.

התפזרות – DISINTEGRATION : מגננון שינוי לפיו המערכת של הריב מתפרקת או מהומוטה.

כפייה – COERCION : כפייה או מניעת שינוי בניגוד לרצונו של הריב.

מקדי עצמה – LOCI OF POWER : קבוצות או מוסדות שמסוגלים לפעול באורח עצמאי, להפעיל עצמה חברתי או פוליטי, או לווסת את עצמתם של אחרים, ובמיוחד זאת זאת של מקדים אחרים, של השליט או של המדינה.

מוני אוזחי – CIVIL DISOBEDIENCE : הפרדה מכוונת של חוקים מסוימים, הצהרות, הוראות, תקנות, צוים משטרתיים או צבאיים, וכדומה, באמצעות לא-אלימים.

פעולה בלתי-אלימה – NONVIOLENT ACTION : טכניקה של הבעה מחהה, החנוגות, והתעבותות ללא אלימות עלי ידי (1) פעולה אידיביז'וא –(Clalom), המשתתפים מסרבים לבצע פעולה אונן הם מבצעים בדרך כלל, ונדרשים לבצע על פי הנוהג, או נדרשים לבצע על פי החוק; או (2) פעולה ביצוע – המשתתפים מבצעים פעולה אונן אין הם מבצעים בדרך כלל, אינם נדרשים לבצע על פי הנוהג, או שנאסר עליהם לבצע על פי החוק; או (3) שילוב של שניהם. הטכניקה כוללת אינספור שיטות ספציפיות. אפשר לחלקן לשולש קבוצות עיקריות: מחהה ושכנוע בלתי-אלימים, אישיותם פעולה, והתרבותות לא-אלימות.

"תוכנית מגירה" – CONTINGENCY PLAN : תוכנית לעוות-נגד עתידית נגד מתקפה צפופה.